

АЛИШЕР НАВОИЙ

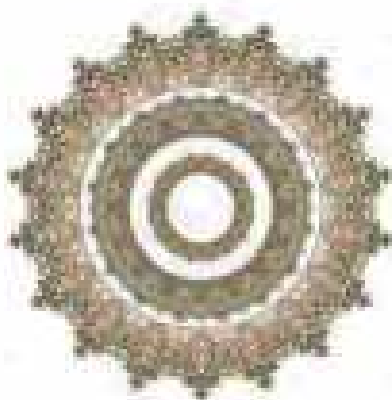
Тошкент — 2011

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
АЛИШЕР НАВОЙИ НОМИДАГИ ТИЛ ВА АДАБИЁТ ИНСТИТУТИ

АЛИШЕР НАВОЙИ

Шўла асарлар тўплами

Ўн жилдлик

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги
Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент — 2011

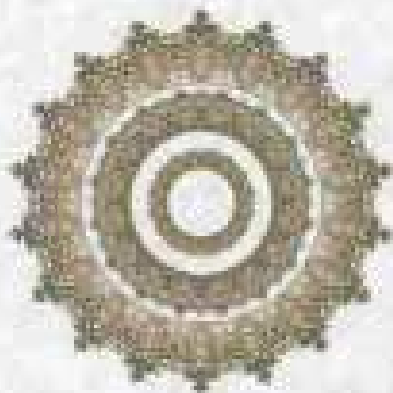
АЛИШЕР НАВОЙ

Шўла асарлар тўплами

Иккинчи жилд

Хазойин ул-маоний

Наводир уш-шабоб

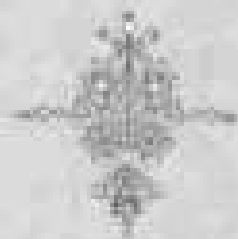
84(57)1-У. Сер. агрохимии

HO 38616/2
1/2

ИЗДАНИЕ
2004
Авторы: Н.А. Савина
И.А. Савина
О.А. Савина

Тазарар

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

АЛИФ ҲАРФИНИНГ ОФАТЛАРИНИНГ ИБТИДОСИ «НАВОДИР»ДИН

1

Зиҳи зуҳури жамолинг қуёш киби пайдо,
Юзунг қуёшига зарроти кавн ўлуб шайдо.

Юзунг зиёсидин ар субҳ айна ичра баёз,
Сочинг қаросидин ар шом бошида савдо.

Зуҳури ҳуснунг учун айлабон мазохирни,
Бу кўзгуларда ани жилвагар қилиб амдо.

Чу жилва айлади ул ҳусн истабон ошиқ,
Салои ишқин этиб офариниш ичра нидо.

Бири қабул эта олмай ани, магарким мен
Қилиб отимни залуму жаҳул бирла адо.

Демайки мен, ўзи маъшуқ ўлуб, ўзи ошиқ,
Ки тиғи ғайрат ўлуб анга нақши ғайрзудо.

Навоий, ўлмади тавҳид гуфтугў била фаҳм,
Магарки айлагасен тилни қатъу жонни фидо.

Илоҳий, амринга маъмур етти торами аъло,
Не етти торами аъло, тўқуз сипеҳри муалло.

Жамилзикрлиг ўлган жамолинг этти таманно,
Вусулфикрлиг элга висолинг ўлди тавалло.

Хаёл бикрларин жилвагарлик эткали ҳар ён,
Сен айладинг ҳулали дурри назм бирла муҳалло.

Ибодатингга янги ой бўлуб ҳам ўлди мусаллий,
Сипеҳр атласидин солибон ҳавоға мусалло.

Чу сендин ўлди қуёш панжаси аросида олтун,
Сочарға доғи сен эттинг анга карам яди туло.

Демакка зикринг эрур хонақоҳ ичинда ҳаё-ҳуй,
Салойи ишқинг ила аҳли дайр ичра алоло.

Навоий аҳли жунун зумрасиға кирди, Илоҳий,
Чу айладинг ани Мажнун, ўзунгни қил анга Лайло.

Юзунг кўзгусидин оламда юз нуру сафо пайдо,
Қуёш андин, анингдекким қуёшдин зарра нопаёдо.

Сенинг қўюнг насимиға ўзин солдикки жон топтик,
Масиҳ анфосидин гар хастаға бўлмас даво пайдо.

Азалдин то абад сатҳи вужудунг зарфи тўлмаским,
Анга не ибтидо пайдодурур, не интиҳо пайдо.

Сен эттинг шамъу гулда жилваким, парвонаву булбул
Бири куйди, бирига бўлди юз дарду бало пайдо.

Сенинг нашъанг эди Ширин ила Лайлодаким, Фарҳод
Ўлуб, Мажнунға бўлди юз туман ранжу ано пайдо.

Мазохир истабон асмоға ишқу ҳусн кўргуздунг,
Ки пайдо хирмани ажз ўлдию барқи жафо пайдо.

Биров етти сангаким ўзлуги даштини тай қилди,
Бақо истар киши аввал керак қилса фано пайдо.

Санга қўнглумдаги ҳожатни ҳожат йўқки, арз этсам,
Улус қўнглида пинҳонлар эрур чунким санго пайдо.

Навоий гулшани вақтиға эҳсон ямғурун ёғдур,
Ки анда гул била булбулға йўқ баргу наво пайдо.

Зиҳи эл ниҳони санга ошкоро,
Ниҳон дардима ошкор эт мудоро.

Не дардингни кўнглумда асрарға тоқат,
Не сиррингни оғзимға олмаққа ёро.

Хаёлингда савдо пиширғанда, айлаб
Димоғимни ошуфта ул зулфи соро.

Фироқинг аро жон талашурда ёғиб,
Ҳамул ғам тоғидин бошим узра хоро.

Тараҳҳум, тараҳҳум, тараҳҳум, тараҳҳум,
Буто, чобуко, маҳвашо, гулўзоро.

Қаронғудурур олам оҳим тунидин,
Куёш янглиғ оч орази оламо.

Навоийға жон ошкору ниҳон сен,
Зиҳи эл ниҳони санга ошкоро.

Ё Раб, ул соатки тушкай ҳажр жисму жон аро,
Солгунг ойини фироқ ул ганжу бу вайрон аро.

Сарсаройин ҳар қуюн қилғай бадан туфроғининг
Жузв-жузвин бир-бир ушбу гунбади гардон аро.

Ўйла соврулғай аносир ҳар тарафким, топмағай
Бир-бирисидин нишон бу водийи ҳирмон аро.

Жисм таркиби паришон бўлғай ул янглиғки, ақл
Сўнгра жамъ ўлмоққа рухсат бермағай имкон аро.

Жисм ила жон ичра гарчи тушкай ошуби фироқ,
Солма фурқат ибтилоси жон била иймон аро.

Жузв-жузв айрилса бир-бирдин не ғам, гар қўймасанг
Лутф этиб ёлғуз мени ул водийи ҳижрон аро.

Ҳар неча тўфони исёним чекар гардунға мавж,
Кимсага Нуҳ ўлса киштибон не ғам тўфон аро?!

Ул ҳабибингни шафиъим қилки, бўлғай юз туман
Нуҳ муҳтожи анинг бу баҳри бепоён аро.

Эй Навоий, жонни туфроқ айлагил фақр аҳлиға,
Истасанг маншурлуқ ул хайли олийшон аро.

Зиҳи Буроқинг изи меҳру сайри барқосо,
Бу барқсайри била пўяси фалакфарсо.

Бурун қадам бу макондин чу ломакон қўйдунг,
Не навъ дейки, анинг гоми эрди гардунсо.

Висол субҳи дейин, йўқ уруж оқшомиким,
Сабоҳдек эди ул барқ нури бирла масо.

Қўлин бу барқ ёрутти, дамин бу ел очди,
Агар сипеҳр уза Мусо эди ва гар Исо.

Чу қолди сайрида Руҳ ул-амин, не тонг, ул ҳам
Гар ўлмади сафарингнинг ниҳоятига расо.

Малойик ўлмадилар ул ҳарам аро маҳрам,
Рижол хилвати давридин ул сифатки нисо.

Навоий асру бузулмиш, боқиб иноят ила
Анинг бузуғлуғини бир кўз учи бирла ясо.

Бедилинг хайли русул, сенсен аларға дилрабо,
Ё набий, руҳий фидока аҳлан ва саҳлан марҳабо.

Гоҳ давлатлиқ бошингдин кетмайин чатри саҳоб,
Гаҳ фалакрав маркабингға етмайин пайки сабо.

Шоми васлинг топмағанға субҳи содиқ ҳар саҳар,
Панжайи хуршид ила пироханин айлар қабо.

Туфроғ ўлмишмен, қўяй деб остонбўсунгға юз,
Ҳолима раҳм айлабон қилма бу ранжимни ҳабо.

Шери гардун ул кишига бўйни боғлиғ бўлғай ит,
Ким эшигинг итларин топқай ўзига ақрабо.

Бўлмағай эрди муяссар «Хамса», яъни панж ганж,
Қилмаса эрди мадад ҳолимға беш оли або.

Эй Навоий, чорайи дардингни қилғай улки бор
Ҳам расулу ҳам амин, ҳам мустафо, ҳам мужтабо.

Кимки еткай ишқ дарду доғидин офат анга,
Доғ муҳри салтанатдур, дард эрур сикҳат анга.

Ишқ кўйи туфроғи бир кимиёдурким, эрур
Юз қуёш иксирича, балким фузун қиймат анга.

Ишқ дайри базмининг синған сафоли ичра май,
Ким ичар, Жамшид жомин танламас ҳиммат анга.

Ҳар чубулған торидур афлок қасриға каманд,
Улки бўлса ишқ эски шолидин кисват анга.

Чун тушар ошиқ таниға ишқ ўтининг шуъласи,
Ўйла шахдурким, эрур зарбафтдин хилъат анга.

Ҳар шарар ул шуъладин бир барқ эрурким, кул қилур
Ламъадин юз шоҳ тахту тожини ҳирқат анга.

Ишқ ўти бошиға тушканким, ул ўтдин чиқса дуд,
Шоҳ заррин тож ила чатриға не ҳожат анга?

Тоҷу давлат берса ишқ ўтидин олиб бир шарар
Буки ўртар ўзлугин, етмасму бу давлат анга?!

Соқийё, бир бода тут, дўзах ўтидек ҳирқати,
Лек жаннат Кавсаридек лавн ила сафват анга.

То ичиб дўзахқа ҳам кирсам сиришким селидин,
Қолмағай халқ ўртамоқда шиддату ҳиддат анга.

Эй Навоий, назминг асру сода эрди, қўйди юз
Шоҳ ислоҳидин онча зеб ила зийнат анга.

Ул парипайкарки, ҳайрон бўлмиш инсу жон анга,
Кимки ҳайрони эмас, мен телбамен ҳайрон анга.

Не ажаб парвонадек куйсам юзи шамъиғаким,
Кўп бўлубмен васл умиди бирла саргардон анга.

Тоири ҳажринг бузуғ кўнглумниким қилмиш ватан
Чуғздеқдурким, нишиман келди бир вайрон анга.

Ҳажрида таҳ-таҳ кўнгул қон боғлағандиндур нишон,
Номаи шавқумки тим-тим томди кўздин қон анга.

Тийрборони ғаминг кўнглумгаким ёғди, эрур
Ҳар тарафдин барқи офат ламъаи пайкон анга.

Оташин гул чунки булбул куйдурур юз важҳ ила,
Не осиф фарёду афғон бирла минг дастон анга.

Эй Навоий, кўнглума амр этма тарки ишқким,
Ул самандардур, эмас ўт фурқати имкон анга.

Чин кийиги десам кўзин, ваҳ, недурур итоб анга,
Чунки қароси кўргузур ҳар сори мушки ноб анга.

Лаъли лабингда тер бўлуб оби ҳаёт қатраси,
Ёки Хизр суйи лабинг, қатра бўлиб ҳубоб анга.

Ёпмади кўзни ашкким, боқмасун ўзга юзга деб,
Ҳар сари айни рашкдин ёпти ғаминг ниқоб анга.

Жисмим агар куяр, кўнгул толпинури ажаб эмас,
Кимки уйига тушса ўт, йўқ ажаб изтироб анга.

Оқмади хай узоридин лаълиғаким, Ҳакими Сунъ
Эзди ҳаёт шарбатин, эмди урар гулоб анга.

Зулфи ҳаёлидин кўнгул ҳар ён этар ҳаво, валек
Сайдға не халос чун боғлиғ эрур таноб анга?

Ўзлугининг ҳижобидин кимки ўзин халос этар,
Ўзга қаёнки солса кўз, мумкин эмас ҳижоб анга.

Аҳли мазаллат оҳининг новакидин сипеҳр агар
Қочмади мунча, бас, недур хам бўлубон шитоб анга?

Ваъдаи васл этиб эди, тушта аёгин ўпмишам,
Дема, Навоий, ул парий айламасун ҳисоб анга.

Ваҳки, ҳол ошуфта қилди анбарин ҳоле манга,
Қўйди юз бир хол шавқидин ажаб ҳоле манга.

Ишқ кўйида гадомен сиймгун ашким била,
Будурур ишқ ичра бўлса жоҳ ила моле манга.

Қайда имкони ҳаётим, эй кўнгул, чун дам-бадам
Соғари фурқат тутар бир ҳажри қаттоле манга.

Не ғанимат сурат ўлғай гар мусаввир жон олиб,
Ўхшаш ул маҳвашқа ёзиб берса тимсоле манга.

Булбулу парвона ишқ ошубидин парвоз этиб,
Бўлдилар ғойиб, нетайким, йўқ пару боле манга.

Аҳли айш олтун аёқ софин ичиб, кийдик ҳарир,
Ким сафоли фақр дурди басдурур шоле манга.

Ёр жон олса Навоийдин эрур топшурмағи,
Ул гар эҳмол айламас, худ йўқтур эҳмоле манга.

Буким қолибдур ул ой ҳажрида ҳаёт манга,
 Ҳаёт қолмамиш азбаски бор уёт манга.

Улусни ўлтурур ул шўх илтифот айлаб,
 Ўлармен ушбуки ҳеч этмас илтифот манга.

Мени худ айлади қатл, ушбудур васиятким,
 Кўнгулни ҳам карам айлаб етурса бот манга.

Қуш ўлмишам, ёғибон ҳажр ўқи, вале не осиг,
 Ки бўлмас ул тараф учмоққа бу қанот манга.

Туганмагай ёзилиб меҳнатим, агар бўлса
 Фироқ шоми қарову фалак давог манга.

Чу ёр айлар эмиш барча ерда жилваи ҳусн,
 Тенг ўлди Каъба била дайри Сўмнот манга.

Навоиё, чу эмас нася нақд бирлан тенг,
 Беҳишт воизи пургўғаву Ҳирот — манга.

Alisher Navoiy
 nomidagi
 O'zbekiston MK

Келмай ул қотили замона манга,
Бўлди ҳажр ўлгали баҳона манга.

Ўқи захм айлаб ўтти кўксумдин,
Яра қолди вале нишона манга.

Ҳажр аро навҳа айларамки, эрур
Нағмайи айш бу тарона манга.

Ишқ кўйида ҳамнафас бўлмиш,
Ҳар нафас оҳи ошиқона манга.

Эй кўнгул, ишқ ўтидин ёнма,
Бору ташвиш берма ёна манга.

Ҳажр аро ашк тухмини сочтим,
То не бергай самар бу дона манга.

Тавбадин сўз, Навоиё, демаким,
Ҳеч ёқмайдур ул фасона манга.

Нечаким куяр ҳажр аро жон манга,
Эмас таркини қилмоқ имкон манга.

Агар бўлса юз жон фидо қилғамен,
Насиб ўлғудек бўлса жонон манга.

Неча бўлса ағёр ҳамсуҳбати,
Эрур базмини кўрмоқ армон манга.

Агар рашкидин саъб бўлса ҳаёт,
Худ ул дам эрур ўлмак осон манга.

Қилиптур гули оташин гунчаси,
Кўнгулни ўкуш сўзи ҳижрон манга.

Не ком олғамен, соқӣё, бодадин,
Ки даврон тутар дам-бадам қон манга?

Навоий, кетиб, хилват эт уйниким,
Бўлур бу кеча ёр меҳмон манга.

Борди раҳм айламай ул кофири худрой манга,
Гар тараҳхум қилибон қайтмаса, вой манга.

Нечук ўлмайки, борур вақтда ул умри азиз,
Барча бирла кўрушиб, қилмади парвой манга.

Тийрадурменки, паришон бўлубон васл кунин
Шоми ҳажр айлади ул зулфи сумансой манга.

Масту овора кўнгул иттию раҳм этмади ул,
Бодапаймой демай, бодияпаймой манга.

Йўқ сўзум чарх ила, ваҳ, қилди чу шабгир баланд,
Рўзгор этти қаро ҳажридин ул ой манга.

Соқие, софи тараб аҳли висол ичсунлар,
Ҳажр зиндонида тутсанг бас эрур лой манга.

Ҳур зоҳидқа, Навоий, икки дунёдаю ул
Бути худрой демай, шўҳи худорой манга.

Эй кўнгул, телбарадинг, эмди не тadbир санга,
Ул пари зулфини гар қилмаса занжир санга.

Юз бало келса чек эмди, чу бу иш манъи учун,
Нечаким панд дедим, қилмади таъсир санга.

Ихтиёре санга ҳам йўқ эди, не ёзгураин,
Бўйла чун ёзган эмиш хомайи тақдир санга.

Сен чу ишқ ўтиға куйдунг, санга эмди не осиг,
Айламак махлас учун ҳийлаву тазвир санга.

Мени куйдурдунг эса, сен дағи куйдунг, нетайин
Эмди юклаб бу иш ойинида тақсир санга.

Биҳил эт сен дағи мен хастаға, лекин деб эдим
Ҳар неким келди сенинг оллингa бир-бир санга.

Бузди кўнглунг уйини хонабарандози фироғ,
Эй Навой, не осиг панд ила таъмир санга.

Ийди рухсоринг кўруб, бўлди улус ҳайрон санга,
Эй улус ийди юзунг, жоним менинг қурбон санга.

Шамъ эмас ердин, кавокиб чарҳдин байрам туни,
Ким эрур ер-кўк туман минг кўз билан ҳайрон санга.

Ийдгаҳда гард эмас, балким етишқач мақдаминг,
Қўпти ердин садқа бўлмоқ истабон майдон санга.

Хусрави анжум дегайким, секритур кўк тавсанин,
Ийдгаҳда кимки кўрса рахш ила жавлон санга.

Чатр шаклидин самовий барча офат дафъига
Тенгри айлаптур насиб ўз ҳифзидин қалқон санга.

Нотавон жисмимға байрамлик била бер сихҳате,
Ким кўнгул уммидвору мунтазирдур жон санга.

Неча байрамларда кийган жандасин фақр аҳлининг
Хор кўрма, эйки хилъатдур неча алвон санга.

Ийдгаҳ аҳлин даме қилма паришон, эй сипеҳр,
Ким эрур бу жамъ бир-икки замон меҳмон санга.

Эй Навоий, дурри назминг хутбадек топқай шараф,
Лутф ила қилса назар байрам куни султон санга.

Тушкали қаддинг ҳавоси бошима авбош аро
Бош аро кестим алиф ёзган алифдек бош аро.

Меваедурким назар боғида баъзи тутти ранг,
Қатра-қатра лаългун бу дона-дона ёш аро.

Меҳр қаттиқ кўнглунг ичра қайда бўлсун, бўлса ҳам
Филмасал бор ул гияҳ янглиғки буткай тош аро.

Бир-бирига бошларин пайваста невчун қилдилар,
Фитнаангизе агар йўқтур ул икки қош аро.

Ком топган чоғда васлинг хонидин ҳажр оғуси
Талх эрур андоқки, эл соғар ичарлар ош аро.

Хайли зулмат ранжиға тушкан сафо аҳли эрур
Ўйлаким, тонг туйғуни қолғай сурук хуффош аро.

Гар Навоий оҳидин тан ўртанур, юз чурканур,
Етти ҳам ҳуммо ҳароратдин бўлур ҳам моширо.

Кирса ул гул хирмани агёр ила гулзор аро,
Мен ҳамоно толпинурмен хирман эткан хор аро.

Жонни англармен балолар ичра ўлсам не ажаб,
Ул замонеким кўрармен ёрни агёр аро.

Ложувардий вўсма бирлан зеб берган қошларинг
Жилвагар бўлган ики товус эрур гулзор аро.

Зулфида сарриштаи иймон бадалдур куфр ила,
Не тафовут тушса Марям риштаси зуннор аро.

Заъфлиғ жисмимда билгурган туганлар ҳайъатин,
Англа ёндашқан тугунларнинг шабиҳи тор аро.

Тушти ел кайфиятидин суға гул яфроғлари,
Йўқса майдин зоҳир ўлди гуллар ул рухсор аро.

Масжид ичраким мени таҳқир қилдинг, эй фақиҳ,
Кўргасен жоҳимни кирсанг кулбаи хаммор аро.

Май ҳубоби гунбадин базм ичра ул дам дойир эт,
Ким шафақ май зоҳир эткай гунбади даввор аро.

Эй Навоий, элга, билгил, бенаволиғ боиси,
Ҳар навоким зоҳир айларсен фиғони зор аро.

Жонда қўйдум чирмаған мактубини ҳижрон аро,
Билман ул мактубдур ёхуд алифдур жон аро?

Нома эрмас эрдиким, бор эрди ул ҳирзул-амон,
Ким ғамим айш этти, еткач кулбайи аҳзон аро.

Риштайи олики, чирмаб эрди, очиб асрадим
Хунфишон кўз рагларидек дийдаи гирён аро.

Нотавон жисмим кўрунди заъфдин ул риштадек,
Баски тўлғанди ики кўзумдин оққан қон аро.

Гарчи жонондин азиз эрмас, эрур жондин азиз,
Ким васила бўлди маҳзун жон била жонон аро.

Руқъайи эҳсондин, эй мунъим, гадо комини бер,
Ким бу янглиғ ганж топмас кимса бу вайрон аро.

Эй Навоий, номайи мақсуд етти, хушдил ўл,
Ким хати озодлиғ будир ғами ҳижрон аро.

Нуқтаи мушкдур бу ё холи анинг жабин аро,
Куфр саводини не хуш сизди баёзи дин аро.

Хотами лаъл оғзидур, лек ҳадиси жон олур,
Заҳр ниҳон қилибдурур лаъли магар нигин аро.

Саждададур юзум, вале жон аро ул санам ғами,
Бўйнума субҳадур, вале бутдурур остин аро.

Жону кўнгул неча деди, асрали ўзни, келгач ул,
Ваҳ, яна кўзғалишдилар, кўргач ани ичин аро.

Лаъли ҳадисида демангким сифат ила кирпичин,
Оғзима чунки санчилур неш бу ангубин аро.

Ақлу ҳавос эрур адам, жону кўнгулга йўқ вужуд,
Тафриқа тушкали мену ул бути нозанин аро.

Эсди магар хазон еликим хам ўлуб видо учун.
Воқияи фироқ эрур сунбулу ёсамин аро.

Бу чаман ичра ҳар гулеким очилур, фиғонки, бор
Ҳодиса тифли мунтазир узмак учун камин аро.

Белингу инжу тишларинг ҳасратидин Навоийнинг
Жисмида ашки бордурур ришта дури самин аро.

Эй, гаминг гавҳари жону тан аро,
Икки дур янглиғ ики махзан аро.

Боғ аро кирки, қиёмат солсун
Қоматинг сарв била савсан аро.

Гул сари боқмади булбул, чунким
Кўрди гулгашт этасен гулшан аро.

Дилраболиқ фанида моҳирсен,
Даҳрда сен киби йўқ бу фан аро.

Соқийё, бодаки, наззора қилай,
Ёр аксини майи равшан аро.

Истасанг душманинг ўлғай санга дўст,
Кирмагил дўст била душман аро.

Ишқ ўти ичра Навоий ким экин,
Бир гадоким куядур гулхан аро.

Қосидеким ёрдин бир сўз ривоят айласа,
Истарам сўрган сойи боштин ҳикоят айласа.

Телбалар янглиғ гаҳ ўз ҳолимдадурмен, гоҳ йўқ,
Ул паридин ҳар киши бир сўз ривоят айласа.

Эй кўнгул, оҳингни дерсенким су айлар тошни,
Чин эрур, гар кўнглига анинг сироят айласа.

Жонға басдур ҳар нафас бир доғи, невчун бўлмасун
Қониъ улким, бир дирам ҳар дам кифоят айласа.

Топти Мажнун шуҳрату қолди менинг қиссам ниҳон,
Ким ўлар ҳар ким фасонамни бидоят айласа.

Ғам сипаҳ қасдимға тортибдур, не бўлди пири дайр
Бир қалаҳ бирла бу маҳзунни ҳимоят айласа.

Эй Навоий, фақрдин бебаҳрадур юз ғам етиб,
Соликеким шукр боринда шикоят айласа.

Яшил тўн бирла олтун тугмалардин зебу фар анда,
Қадинг норанжи раъно нахлидур буткан самар анда.

Бу хилъатким қилиптур хайчакон рухсорани пинҳон,
Эрур гулбунки, пинҳон бутти бир гулбарги тар анда.

Таолаллоҳ, не қаддур, қад эмас, жаннат ниҳолидур,
Очилған гул ёшунған барги гул буткан шакар анда.

Юзунг равшан зулоледур, ғазабдин чин анинг мавжи,
Ки нилий холдин ҳар ён очилмиш нилуфар анда.

Ажаб гулшан эрур кўюнгки, жаннат боғида йўқтур
Ниҳолеким, гулу сунбул аён қилғай магар анда.

Неча овора кўнглумни сўроғ эттим киши билмас,
Магар кўйига йўл топсам, топилғай бир хабар анда.

Ториқтим хонақаҳда, дайр сори юзланай эмди,
Ки мунда неча зулматдур, сафодур сарбасар анда.

Қадах софию пири дайр софий, муғбача софий,
Не кўргай жуз сафо бир кимсаким, тутқай мақар анда.

Навоий назми рангину равон эрса ажаб эрмас,
Ки махлут ўлди кўз ёши била хуни жигар анда.

Жамолинг жилва қилди, бор эди оғзинг ниҳон анда,
Қуёш чиққач не мумкин, зарра бўлмоғлиқ аён анда.

Қадинг ҳажрида юз девор уза қўйдум чу заъфимдин —
Чекилди бир алиф ҳар қатра ашкимдин нишон анда.

Сабо зулфин очиб тарқатмағил мажнун қўнгулларни,
Ки маскан айланишлар бир сурук бехонумон анда.

Анинг қўйига борган билки менмен ҳар қачон кўрсанг,
Ўлим ҳолида ётқан бир ғариби нотавон анда.

Магар ел ҳожиб ўлмиш гулшани қўйига ул гулнинг,
Ки монийдур борурға хаста булбулдин фиғон анда.

Бало даштидағи оворалар сонин талаб қилдинг,
Бу янглиғ хонумонидин жалоларға не сон анда.

Чаманда яхши ёронлар била сармаст эмиш, ваҳким
Эмас мумкин сола олмоқ ўзумни мен ёмон анда.

Риёи хонақаҳда гар сафо касб этмадинг бир дам,
Фано дайриға кирким, йўқ кудурат бир замон анда.

Қўнгул жоми жаҳонбиндур, тўла қил соф май бирла,
Ки солғай акс неким бўлса аҳволи жаҳон анда.

Жаҳон аҳли нифоқидин қаён борсам эмон эмин,
Тилармен ул жаҳонни, топқамен шояд амон анда.

Навоий минг жароҳат бирла тун ул қўй аро кирмиш,
Ки оқмиш ерга, юқмиш томға ҳар сори қон анда.

Ер тутқали ул кофири худком кўнгулда,
Йўқ менда кўнгул ўйлаки ором кўнгулда.

Ҳам гул иси, ҳам сарв бўйи кўнглума ёқмас,
То эврулур ул сарви гуландом кўнгулда.

Сиймин зақану шуълаи рухсорни ёпким,
Ўтлар ёқадур ул тамаъи хом кўнгулда.

То гунчадек оғзингга тутуб зулфни очдинг
Кўзгатди хирад хайлини ҳар шом кўнгулда.

Кўнглумга дема зуҳддин, эй шайхки, ҳар кун
Кофир бачае май қилур ошом кўнгулда.

Кўнглумни бу дам жом ила боре тутайин хуш,
Чун зоҳир эмас сурати анжом кўнгулда.

Муғ дайрида қилдим ватан андоққи Навоий,
Ким муғбачалар васлидурур ком кўнгулда.

Буду нобудум агар тенг бўлди жонон оллида,
Зарра йўқу бори тенгдур меҳри рахшон оллида.

Кўзларимнинг чашмаси оллида уммон ҳажр аро
Кўр биайниҳ ўйладурким чашма уммон оллида.

Васл ичинда дўзах ўти бирла қўйған тоза доғ
Оташин гулдек гумон қил доғи ҳижрон оллида.

Эй мусулмонлар, не ҳолатдурки, ишқ этмиш забун,
Юз мусулмон хайлини бир номусулмон оллида.

Улки мажнун дейдилар, чиндурки ҳар дам кўргузур
Чок бўлған кўнглагин бу жисми урён оллида.

Фақр ила шод ўлки, ҳар ким бўлса аҳли маърифат,
Даҳр туфроғ бирла тенг бўлмоқ не имкон оллида.

Эй Навоий, жон сабо оллида қилғаймен нисор,
Бу гадо ҳолин деса етканда султон оллида.

Йигитлигимда эдим мубтало йигитларга,
Қариб ҳам ўзни тилармен фидо йигитларга.

Юзи сариғ, боши оқ бир қари гар ўлса, не ҳаф,
Энги қизил, кўзу қоши қаро йигитларга.

Десанг, қариб бўлайин зуҳду офият бирла,
Магарки бўлмагасен ошно йигитларга.

Тилар эсанг қарилик иззу рутбасини, магар
Кўнгулни бермагасен дилрабо йигитларга.

Нечаки бўлса йигитликда шўхлиқ матлуб,
Вале адаб била хуштур ҳаё йигитларга.

Қариға ҳар неча бўлса ситам йигитлардин,
Не бўлғуси қаридин жуз дуо йигитларга.

Не навъ зуҳд ила тақвони асрайин маҳфуз,
Ки учрадим қариликда бало йигитларга.

Етар азоб қариб, нохалаф ўғуллардин,
Нечаки тутсам ўзумни ато йигитларга.

Чу ҳусн бўлди, вафо истаманг йигитлардин,
Ки Тенгри бермади ҳусни вафо йигитларга.

Нечаки маст йигитларни аҳли ишқ тилар,
Валек ишқдурур порсо йигитларга.

Навоиё, қарисанг ҳам жаҳонда бир неча кун
Рафиқ бўл, тилар эсанг наво йигитларга.

Хатту зулфу қошларинг, эй дилбари чобук, бало,
Ул не юздурким, эрур давринда юз турлук бало.

Ошиқ ўлтурмакка ул кўздек балое кўрмадук,
Йўқса ошиқ бўлғали оламда кўп кўрдук бало.

Ул не кўздурким, эрур нозу карашма жомидин
Бўлса махмур — офат, аммо бўлмоғи усрук — бало.

Ишқ даштида ўлумдин қочмағилким, анда бор
Минг болоким, бу балодур барчадин ўксук бало.

Ишқ аро кўрдук ниҳоятсиз балийят, эй кўнгул,
Ҳажрдин душвор лекин кўрмамиш эрдук бало.

Ул балоларким, чиқарғай офиятдин кимсани,
Ишқ эрур қотил ва лекин май эрур кучлук бало.

Эй Навоий, ташлаб ўзлукни фано йўлига кир,
Ким эрур ул йўлда эгнингта бу оғир юк бало.

Тифллар тошики, жисмим қилди сартосар қаро,
Бўлди савдоға саводи аъзам андин ҳар қаро.

Ёшдин англа юзум, гар сиймгундур, гар қизил,
Тошдин англа танимни: гар кўк ўлмиш, гар қаро.

Дема, кўнглунг лавҳиға ёзғил хирад ойинини,
Баски, қўйдунг доғи ишқ ул сафҳадур аксар қаро.

Панжаи хуршидни гўё қаро этмиш кусуф,
То қилиптур илгин ул ҳури парипайкар қаро.

Дуди оҳимдин демайким, зор жисмим сўзидин,
Кулки бўлмиш ўт тушуб куйган киби бистар қаро.

Умр йўқ жуз тийралик исёндаким, ҳайвон суйи
Истамакдин рўзгорин топти Искандар қаро.

Чун Навоий ишқ аро комиллиғин сабт эттилар,
Бўлди баским, аҳли ишқ от ёздилар маҳзар қаро.

Кўзунгга тани нотавазим фидо,
Равонбахш лаълингга жоним фидо.

Лабинг ранги оллида қоним сабил,
Қадинг жилвасига равоним фидо.

Белу оғзинг олди тану жонником,
Анга ошкору ниҳоним фидо.

Бағир лаъли, кўз дурри оллингда сарф
Демайким, санга баҳру коним фидо.

Жунун бирла ақлим ғаминг садқаси,
Ки оллингда яхши-ёмоним фидо.

Фано даштида қани оворалик,
Ким ул сайрға хонумоним фидо.

Навоийдин олдинг кўнгул, жонни ҳам
Санга айлай, эй дилситоним, фидо.

Чу ишқ дарду балони жаҳонға урди сало,
Нахустроқ мени бехонумонға урди сало.

Мен олдим ўн улушидин тўқуз ярим улушин,
Яримки қолди, ани инсу жонға урди сало.

Анинг дағи ярмини олди офариниш эли,
Яримини ёна бу нотаваонға урди сало.

Бу нотаваон ани ҳам жон била қабул этти,
Чу қочтилар ани ҳам ҳар қаёнға урди сало.

Кўнгул чу дарду бало толибидурур, гардун,
Агар етишти минг офат ҳам онға урди сало.

Фиғонки, элга тутуб бода соқийи даврон,
Чу давр етти манга, барча қонға урди сало.

Навоиё, санга ҳар яхшилиқки мумкиндур,
Ки ёр меҳнат ўтин мен ёмонға урди сало.

Ҳар жафо қилсанг тузармен, қилмасанг дағи вафо
Ўзгаларга не вафо қилсанг тўзармен, не жафо.

Элга гар ваъда вафо қилдинг, жафо мен хастаға,
Элни билман, қил манга ҳар ваъдаким қилдинг, вафо.

Ваъдалар қатлимғаким қилдинг, танимдин кетти заъф,
Ўё алфозинг эди дардимға оёти шифо.

Оразинг хуршидидин тушмиш қадингнинг сояси,
Ёки ерга судралиб мушқин сочинг қолмиш қафо.

Хурдадонлар айламаслар фаҳм оғзинг рамзини,
Не учунким, бордурур ул нуктада беҳад хафо.

Тийраликдур даҳр иши, софий фано жомию бас,
Айюҳа-с-соқий лано даъ мо кадар хуз мо сафо.

Эй Навоий, жонинг олғумдур деса қайғурмағил,
Жонга миннат тут, мунунг бирла гар этса иктифо.

Кўзумдин ашк тугандию бўлди қон пайдо,
Бағирдин анда бўлур поралар нишон пайдо.

Жунунум ўлса дамо-дам таажжуб этмангким,
Кўзумга ул пари ўлур замон-замон пайдо.

Нужуми ҳусндурур хўблар, ваҳ, ул соат,
Ки бўлса ул юзи хуршид ногаҳон пайдо.

Мунажжим, ахтари бахтимни қўйки, оҳимдин,
Бу кун эрур не нужуму не осмон пайдо.

Не заъфдурки, сўрар элга фаҳм ўлур нола,
Валек кўзга эмастур бу нотавон пайдо.

Не йўл экин буки, ҳар неча корвон борди,
Бирисидин не асар бўлди, не нишон пайдо.

Навоий ўлди анинг дарғаҳида андоқ гард,
Ки туфроқ ичра эмастур ул остон пайдо.

Шарора хатлари соғинма дуди оҳим аро,
Ки йиртибон юзини кийди мотамимға қаро.

Темур кўнгуллуқ улус қирмоғиға суҳондур
Қаю харошки, зоҳир бўлур фиғоним аро.

Чаманда барча гул ўрнига солғай ўт, булбул
Менинг фиғоним ила бир кун ўлса нағмасаро.

Муносиб ўлди чу ёндошсалар кумуш, олтун,
Юзумни кўксунга қўйсанг не бўлди, сиймбаро!

Танимни захм қилиб ишқ аҳлиға ярадинг,
Тараҳхум этқани бу нотавонға дағи яро.

Қилур гадолиғ ул ой хони ҳуснидин ушшоқ,
Нечукки шоҳи жаҳон базми айшидин фуқаро.

Навоий оҳи навосози шоҳ Абулғозий
Сипеҳр мартаба Султон Ҳусайн Бойқаро.

Лабингга айлариш ул холи анбарин ғавго,
Нечукки шаккар уза айлагай чибин ғавго.

Бу навъ келмагай ислом наҳбиға куффор,
Ки куфри зулфиға айлаптур аҳли дин ғавго.

Десам қиёмат анинг кўйини не айбки, бор
Қиёмат аҳлича ул кўйда камин ғавго.

Хушо жунунки, чу юзлансам ул пари сари,
Қилур бошимға юз атфоли маҳжабин ғавго.

Не айб қўзғаса давронни бўйлаким, ҳар тун
Ичиб қадаҳ солур ул шўхи нозанин ғавго.

Чу ишқ нуктаси дермен, хужум этар ушшоқ,
Нечукки дарс дер элга бўлур қарин ғавго.

Навоий узра ғаму дард қўзғалур не экин,
Бу хастағаки қилур ёру ҳамнишин ғавго?

Кўз юзидин олғанимга ашқдин қондур сазо,
Васл аро шукр этмаганга доғи ҳижрондур сазо.

Телба кўнглум билмаган бўлса висолинг қадрини,
Ҳажр анга еткурди инак улча имкондур сазо.

Гулшани васлинг ватан эрканда гар шукр этмадим,
Дашт уза бўлмоқ алохону аломондур сазо.

Ошкоро лутфу хулқунгдин агар топтим ғурур,
Фурқат ичра эмди доғу дарди пинҳондур сазо.

Ҳажр ила берма сазо гар васл аро густох эдим,
Тиғи кин бирла сиёсат қилки осондур сазо.

Ошиқ ар қилса гунаҳ қилмоқ сазо ҳижрон эмас,
Қатл тиғи сурки қилмоқ ғорати жондур сазо.

Васл базмида наво қадрин, Навоий, билмадинг,
Фурқат ичра кеча тонг отқунча афғондур сазо.

Сен киби бир гул топилмас кезса юз гулшан аро,
Қоматингдек нахли тар минг сарв ила савсан аро.

Сен қилурсен нозу ўлтурган тамошо қилғали
Руҳ шахсидур, эмас кўз мардуми равзан аро.

Жоним ичра бўлмаса, эй сиймтан, меҳринг сенинг,
Меҳрибонлиқ расмида жоним керакмас тан аро.

Қилмаса равшан жамолинг ламъаси кўз мардумин,
Қўйман ул юзи қарони дийдаи равшан аро.

Ганжи ҳуснунг ичра муҳлик ғамза, эй султони ҳусн,
Шоҳларға заҳр бўлғандекдурур маҳзан аро.

Муддаийлар ичраким қатлимға душманвор дўст
Тиғ сурди, дўстком этти мени душман аро.

Лайлию Ширину Узро ноз сендин касб этар,
Зуфунунлар кўрки, шогирдингдурур бу фан аро.

Ақл ранжидин амон истаб тутубмен майкада,
Эй хирад, қўйким, тинай бир лаҳза бу маъман аро.

Кўксум ичра йўқ эса кўнглум ажаб йўқ, эй хирад,
Не ажаб девонани гар топмасанг маскан аро.

Бас ажабдур гар манга ул дилрабо қилғай вафо,
Кимга умр этти вафоким, ул манго қилғай вафо?

Чун вафосиздур қаро кўзлар санга ҳам, эй кўнгул,
Мумкин эрматурки, ул кўзи қаро қилғай вафо.

Мен жафо тортарға хўй эттимки, йўқ имкониким,
Ул жафожў то қила олғай жафо, қилғай вафо.

Чун менинг дардим паривашлар жафосиндиндурур,
Ушбу дардимга магарким ҳам даво қилғай вафо.

Қил вафо, ушшоқинга, эй шўхким, ногоҳ агар
Бир пари ишқиға зор ўлсанг, санго қилғай вафо.

Даврнинг ифлосидин май ички, жоҳ аҳлиға ҳам
Айламон боварки, бу дайри дағо қилғай вафо.

Айтса бўлғай замон нодони, жоно, ониким,
Жон бериб аҳли замондин муддао қилғай вафо.

Ўзга ойлардин вафо нақл этсалар манъ айламан,
Лек инонман ониким ул бевафо қилғай вафо.

Эй Навоий, кўп вафодин дема сўзким, айби бор,
Фахр ишқ ичра агар бир бенаво қилғай вафо.

БЕ ҲАРФИНИНГ БАЛОЛАРИНИНГ БИДОЯТИ
«НАВОДИР»ДИН

40

Даҳр боғи аро кўп истамагил айшу тараб,
Ким гули шуълайи ғам, ғунчасидур хори тааб.

Сунбули ришталарин риштайи мақсуд дема,
Ким кўнгуллар қуши домиға эрур барча сабаб.

Ариғи ичра ушоқ тоши агар инжу эрур,
Тойири умрунг учун донаву су топти лақаб.

Англа зийрак қуш аниким кўрубон мундоқ дом,
Бўлмағай теграсида обхўру донаталаб.

Дона еб, ҳосил этиб фазла, нажас айламағай
Боғ саҳнини, риоят қилибон тарки адаб.

Ё бўлуб домға муҳкам топа олмай махлас,
Урунуб, толпинибон айламағай шўру шағаб.

Чун Навоий кўзи боғлиқ қуш эрур олам аро,
Бу чамандин анга учмоғни насиб эт, ё Раб.

Топмиш ул юз қатра-қатра хайдин ўзга обу тоб,
Қайда, ваҳ-ваҳ, мунча кавкаб зоҳир айлар офтоб.

Чиқма тўққуз парда кейнидинки, олам куймасун,
Олсанг олти-етти бурқаъ, қўйгил икки-уч ниқоб.

Бир дам ул юз нақши гирён кўз аро топмас қарор,
Су аро хуршид аксидекки қилгай изтироб.

То кўнгул девона бўлди ул пари лаълин кўруб,
Ҳифз учун қайдиға қилдим риштаи жондин таноб.

Дарди ишқимдин суол этти ул ой, фарёдким,
Юз жавобим бору йўқ ҳушум демакка бир жавоб.

Бу чаманда ғунча эрмас, англа, булбул кўнгликим,
Шишлади ишқ айламакка оташин гулдин кабоб.

Эй Навоий, гар десангким ғусса барбод этмагай,
Бош кўтарма бодадин зинҳор андоқким ҳубоб.

Етти ҳажр айёми, қатлимға недур ҳар дам итоб,
Мен худ ўлгумдур яқин, эй умр, кўп қилма шитоб.

Элга меҳрингдин куярмен, менга қаҳринг саҳл эрур,
Дўзах аҳлиға эрур жаннатни кўрмаклик азоб.

Ўлтурур чун ҳажр, бепарволиғинг ортуқсидур,
Дард муҳликдур, не ҳожат шарбат ичра заҳри ноб?

Невчун элдек йўқ менга меҳрингки, сарву гул уза
Тушса хору хасни ҳам маҳрум қўймас офтоб.

Бодпойинг йўлида хоки таним гард айладим,
Ваҳким, ул гард-ўқ муродим юзига бўлди ҳижоб.

Ашк суйидин қадинг сарвини қилдим сарбаланд,
Ваҳ, ҳамул судин умидим уйини қилдинг хароб.

Ул қуёш ҳажри мени ўлтургали бас, эй сипеҳр,
Сен қуёш тигин чекиб қилмоқ не ҳожат изтироб?

Бу чаманда су масаллик покрўни чархдин
Кўрмадикким, кўнгли синмай қолди андоққим ҳубоб.

Чун Навоийдин узулдунг, бор савоб ўлмоқ анга,
Жонидин маҳжур ўлар валлоҳу аълам биссавоб.

Эл парию хурни дегай гумон қилгонча хўб,
Лек эрур хури паризодим менинг юз онча хўб.

Давр ичинда фитна ҳам кўп, хўб ҳам беҳад, валек
Бўлмағай мингдин бир ул сарфитнаи давронча хўб.

Кун била тун юз била хаттингча хўб эрмас яқин,
Бўлса бу гулшанда бўлғайлар гулу райҳонча хўб.

Хусниға ушшоқ агар менча ҳалок эрмас не айб,
Ким киши ул юзни кўрмайдур мени ҳайронча хўб.

Хуснидин тўймоғ эмас мумкинки, беҳад хўб эрур,
Тўйғай эрдим, бўлса эрди Юсуфи Канъонча хўб.

Эй кўнгул, Фарҳоду Мажнун бўлғай эрди бизча зор,
Бўлса эрди Лайлию Ширин бизинг жононча хўб.

Буки тарки ишқ этарлар ваъда ёлғон қилса ёр,
Қилса бўлмас, бўлса ёр ул ваъдаси ёлғонча хўб.

Эй кўнгул, хуру пари васфин эшиттим, гўйиё
Ҳеч қайси одамийлиғда эмас инсонча хўб.

Эй Навоий, кўйининг хори кўзумга гулча бор,
Ким эрур оллимда кўйи равзаи Ризвонча хўб.

Ажаб йўқ ўлса қаро зулф оразингга ниқоб,
Қуёшқа тонгмудурур бўлса шоми тийра ҳижоб?

Кўзумга ўт чақилиб кожи ғамдин, ашким оқар,
Нечукки сойқа тушқач тўкар ёғинни саҳоб.

Магарки масжид экандурки, бўлди бутхона,
Юзунгки, икки қошингдин тўридадур меҳроб.

Сочинг хаёли кўзум баҳри ичрадур, ё ишқ
Кўнгул сиёсатин истаб, су ичра солди таноб.

Юзунгки айни ҳароратдин ўлди ғарқи арақ,
Де ани чашмайи хуршид ё гули сероб.

Хумор ғолибу майхона эшиги боғлиқ,
Тараҳхум айла манга ё Муфаттиҳ-ал-абвоб.

Навоиё, келибон пири дайр очса эшик,
Кўтарма бош оёғидин, бошинг гар ўлса туроб.

Ёр оғиз очмасқа дардим сўрғали топтим сабаб,
Кўп чучукликтин ёпушмишлар магар ул икки лаб?

Чайқалиб гўё тушар ҳайвон зулоли ичра мавж,
Изтироб ичра юзунгга солса чин ногаҳ ғазаб.

Кўҳи дард ичра мени Фарҳод агар қилдинг хитоб,
Чун сени дермен чучук жоним эрур Ширин лақаб.

Буки кўнглумни итинг тишларда оғзин қочирур,
Ё ўти, ёхуд анинг исланғани эркин сабаб.

Ишқ комил элни ё Фарҳод, ё Мажнун қилур,
Гар эрур маъшуқ ёхуд армани, ёхуд араб.

Эйки, фақр ичра қадам қўйдунг талаб водийсиға,
Бўлмаса толиб санга матлуб, суд этмас талаб.

Шаҳ ҳаримида, Навоий, неча топсанг эҳтиром,
Билгил ўз ҳаддингнию беҳад риоят қил адаб.

Сочинг қаронғу тун, эй сарвқадди ширинлаб,
Юзунг тун ўртасида жилва айлаган кавкаб.

Юзунгда лаб су аро ўт эрур, бу асру ғариб,
Лабингда хай ўт аро су эрур бу асру ажаб.

Фамингда «ё Раб»у «ё Раб»ни кўкка еткурдим,
Қабул қурбини топқайму, ё Раб, ул «ё Раб»?

Хаёли хаста кўнгул ичраю манга қайғу,
Ки бу латифу йўқ ул ерда ғайри ранжу тааб.

Есун итинг жигаримни узуб-узуб, негаким
Кесиб-кесиб қошиға ташламоғлиқ эрмас адаб.

Не келса чархдин ич бодаким, тафовути йўқ,
Агар иноят этарсен анга, йўқ эрса ғазаб.

Навоий, ўлмаки, матлубунг ўлмаса толиб,
Сенинг ичингга недин солди мунча дарди талаб?

Ул ойнинг гулшани ҳуснин хазондин асрагил, ё Раб,
Гулу шамшодин осеби замондин асрагил, ё Раб.

Балои ишқ ногаҳ учрар, ушбу телбадин ўзга
Улусни бу балойи ногаҳондин асрагил, ё Раб.

Ул ой ҳар ёнки айлар майл, ишқ аҳли ҳужум айлар,
Манга сўз буки: ани барча ёндин асрагил, ё Раб.

Ниҳоний дарди анинг муҳлик эрмиш заҳри қотилдек,
Жаҳон аҳлини ул заҳри ниҳондин асрагил, ё Раб.

Манга номехрибонлиқ бирла ул бут қасди дин қилди,
Бари элни бути номехрибондин асрагил, ё Раб.

Халойиқ дини торожиға чиқти маст ул кофир,
Қаён майл этса ислом аҳлин ондин асрагил, ё Раб.

Чиқармен телба итдек офият кўйидин ўт сочиб,
Жамиъи яхшиларни мен ёмондин асрагил, ё Раб.

Жаҳон аҳлиға қилдим жон фидою қасди жон кўрдум,
Не маҳзун жонки бор, аҳли жаҳондин асрагил, ё Раб.

Навоийнинг фиғони ўти куйдурди жаҳон аҳлин,
Малойиқ хайлин ул ўтлуғ фиғондин асрагил, ё Раб.

Хатинг ҳам хўбдур асрую холинг ҳам бағоят хўб,
Лабинг ҳам хўб эрур, лаълингда нутқунг бениҳоят хўб.

Бошингда ҳам бинафша, юзда ҳам ул холлар хуштур,
Ки мусҳаф сафҳаси узра кўрунур ушбу оят хўб.

Чу сўз рангиндурур, хуштур, санамлар лаълидин хушроқ,
Ки лаб рангин эса андин келур рангин ҳикоят хўб.

Юзунг май нашъасидин хўб эрурким, оқча юзларни
Назарға кўргузур, чунким етар ўтдин сироят хўб.

Дегач сендин биров афсонае бас шод ўлурменким,
Кўнгул ичра нашотангиз эрур бўлса ҳикоят хўб.

Кишига дарди дил қилмон, кўнгулга тиглар урсанг,
Ки эрмас хўблардин нотавонларға шикоят хўб.

Қадаҳ гар бермасанг, эй дайр пири, не осиг ранжим,
Сулук этмас асар, гар пирдин етмас ҳидоят хўб.

Ўлуб эрдим фироқ ошубидин, лекин менга соқий
Бир-икки-уч лаболаб жом ила қилди ҳимоят хўб.

Тушуб гул ҳуснидин булбулға мушкил, лол эди, қилдинг
Навоий ҳаллиға ул ой жамолидин ривоят хўб.

Қайси бир тухматки бизга қилмади нисбат рақиб,
Қайси бирниким эшитқач қилмади бовар ҳабиб?

Чун рақибимға рақиб эрди ҳабиб, эрдим тирик,
Найлай ўлмайким, ҳабибимға ҳабиб ўлмиш рақиб.

Ўз диёринда ғариб элдин етар чун жавру зулм,
Эл диёринда ғариб ўлмоғлиғим эрмас ғариб.

Жон фидо айлаб дедим, васлинг насиб ўлғай манга,
Бўлса жоним қасди қилғанлар насиби, ё насиб!

Гар менинг ишқимға ҳуснунгдин вафое етмади,
Йўқ сенинг ҳуснунг менинг ишқим нишони анқариб.

Гулда чун ранги вафодин рангу бўе йўқ эмиш,
Ўтмагай эрдинг бу гулшан сори кош, эй андалиб.

Эй Навоий, уддек ҳар дам кўрарсен гўшмол,
Гўйиё сен тифли раҳ, чархи муҳолифдур адиб.

Наботдин газак этсанг ичарда бодаи ноб,
Лабингга еткач, ўлур ул набот лаъли хушоб.

Учуқмудур буки, майгун лабингда зоҳирдур,
Йўқ эрса май юзида зоҳир ўлди реза ҳубоб?

Фироқ етмас эдиким, рақиб суҳбати ҳам,
Тамуғ бас эрмас эдиким, изофа бўлди азоб.

Сиришк оқар талабингга югурса пайки назар,
Нечукки тез борур эл сайр вақти қилса шитоб.

Қошинда ер ўпа олман қошиға тушса гириҳ,
Ки сажда рост эмас, эгри чун бўлур меҳроб.

Не тонгки, олами арвоҳ аро жунун тушкai,
Ки руҳ бўйниға ул зулф солди юз қуллоб.

Сипеҳр зулмини айлар замон мусовийдур,
Агар сен этсанг анга хоҳ лутфу хоҳ итоб.

Замона кимга вафо қилдиким, манга қилғай,
Замоне айла вафо, соқие, кетур майи ноб!

Навоий айласа муғ дайрини ватан не ажаб,
Ким ул эшик анга очмиш Муфаттиҳ-ул-абвоб.

Оғзи рамзин билмасам, эй хурдадон, кўп қилма айб,
Хурда тутмоқ расм эмас фаҳм этмаганга сирри ғайб.

Жонму ё лаълинг чучукдур десам, аччиғланмағил,
Нукта мубҳам бўлса, эй жону жаҳон, сўрмоқ не айб?

Субҳ гўёким юзунг гулзоридин келди насим,
Ким тўлуптур атридин гулга этак, насринга жайб.

Оразинг узра ики зулфунгни очмоқ не эди,
Ким яқин хуршидиға ёптинг саҳоби шакку райб.

Ростлиғ иршоди бу йўлда қилур толибға пир,
Рост ул янглиғки, Мусоға асо берди Шуайб.

Чун ҳабибим чехра очди, шавқ ўтиға куйдилар,
Бузар ўлсун ёки Салмон, ё Анас, ёхуд Суҳайб.

Эй Навоий қарридинг, чиққил йигитлар базмидин,
Ким шабоб айёмиға нисбат эмас даврони шайб.

Бўлди бир гул ҳажридин жисмим очилган гулбуне,
Жузв-жузвин баски тишлаб-тишлаб олмишмен узуб.

Ҳажринг охи ҳам кўнгулни буздию ҳам кўзғади,
Ел анингдекким совурғай гунча ажзосин бузуб.

Заъфдин буким йиқилмишмен қилурмен пойбўс,
Сарвдек оллимда қаддингнинг хаёлин турғузуб.

Мултафит булбулга сен, эй гул, тиканга ёндашиб,
Ваҳ, неча ўлтургасен ҳар лаҳза они тиргузуб?

Дайр пири илгидин май дурди истармен, вале
Рози эрман ичкали зохи́д ридосидин сузуб.

Эй Навоий, умр ўтар елдек, ўзунгни шод тут,
Елга етмак мумкин эрмастур чу суръат кўргузуб,

Шоми ғам ёғдирдиму оҳим шафақни су қилиб,
Ё фалак қон йиғлар ул ой оллида ҳолим билиб?

Пўя ҳангоми самандинг наъли учқан турфадур,
Ким шарар кўрдик чикқай барқ ўтидин айрилиб?

Тан уйида кўнглум андоқким бузугда хорпушт,
Баски атрофида пайконинг туруптур санчилиб.

Фунчадек кўнглум бир очилгунча сенсиз қон ютар,
Таҳ-батаҳ аъзоси қон боғлаб яқоси йиртилиб.

Ҳар дам ул гулчеҳрадин ашким бўлур абри баҳор,
Кўзларимга ишқ илги кожини ўт чақилиб.

Йўқ сенинг зухдунг, менинг журмумга тағйир, эй фақих,
Чун қуруптур хомайи қудрат ёзилган ёзилиб.

Номаву қосид била топмас Навоий дарди шарҳ,
Чун туганмас меҳнати не ёзилиб, не айтилиб.

Раҳм этар кофир кўзунг ул зулфу юзда чирмолиб,
Гўйиё бўлмиш мусулмон ўтға зуннорин солиб.

Хирмани сабримни кўзғаб, кўз ёшимни сочти ҳажр,
Ўйлаким ҳар ён сочилғай дона, хирман кўзғолиб.

Зулфунга мажнун кўнгул боғланди, хотир жамъ қил,
Телба қайда борғуси, занжири ерга судролиб.

Қатл чун қилдинг кўнгулни, бу кафан тикмак экин,
Ўқларингким қолдилар жон пардасиға тевролиб.

Гар ўюб олдинг кўзумни, сендин олмоқ истамон,
Ҳусн агар будур, киши бўлмас кўзин сендин олиб.

Қоматинг борди назардин айлабон кўнглумни реш,
Рост ул ўқдекки ўткай, лек захм андин қолиб.

Соқиё, ҳажр ўлтурур, май тутқил анда захр эзиб!
Мутрибо, ҳолимға йиғла, навҳа оҳангин чолиб.

Қадди шавқидин ҳаво қилмоқ тилар кўнглум қуши,
Неча тан зиндонида маҳбус қолғай қийнолиб.

Эй Навоий, ғам туни эрмас шафақким, чархни
Қилди гулгун қон ёшинг дарёси ҳар дам чайқолиб.

Гулрухи раъноқадим чун боғ тавф айлар бориб,
Инфиолидин гули раъно қизориб, сарғориб.

Юз шикоф эттинг таним, йўқ эрди кўнглумдин нишон,
Ўйлаким ўт топмағайлар кулни ҳар ён ахториб.

Совуғ оҳимдин ёруғлуқ оз, вале кўп тийралик,
Қишда ул янглиғки, тун бўлғай узун, кун қисқориб.

Заъф вақти кўйидин чиқмоқ тахайюл айласам,
Икки қатла ҳар қадамда тинмоқ истармен ҳориб.

Тутмадим бўғзим сабудек бода тарки айлабон,
Май тилармен пири дайр оллида балким ёлбориб.

Соқиё, лаб ташнамен, андоқки, кўк жоми тўла
Бода тутсанг, сарнигун айлармен они сипқориб.

Эй ажал, ҳижрон аро олдинг Навоий жонини,
Лутф қилдинг, жонни ондин, они жондин қутқориб.

Чун кулар ёни сўкулган жисми зоримни кўруб,
Йиғлағайму ёни емрулган мазоримни кўруб?

Ўйла ғам даштида туфроқ ўлмишамким, ул тараф
Келмагай Фарҳод ила Мажнун ғуборимни кўруб.

Ҳажр ўти то ўртади кўнглумни ақлу ҳушу сабр,
Иттилар ҳар ён қарорган рўзгоримни кўруб.

Гурбат ичра мен ўлар ҳолатда деманг зинҳор,
Келса ногаҳон биров ёру диёримни кўруб.

Ўйла мажруҳ ўлмишамким, қилмадилар тўъма ҳам,
Айлаб итларга асар жисми фиғоримни кўруб.

Соқие, икки лаболаб жом ила тиргуз мени,
Даҳр эли андуҳидин муҳлик хуморимни кўруб.

Эй Навоий, даҳр бўстониға мойил бўлма кўп,
Ғам хазониға бадал бўлган баҳоримни кўруб.

Дуди оҳим кеча-кундуз чу фалак сори бориб,
Субҳға дам тутулуб, шомға ораз қорориб.

Ишқ боғида фироқ илги умидим нахлини,
Йўқки шохин ушатиб, балки тубин ҳам қўпориб.

Сени истарга назар пайки югурди онча,
Ким эмастур ёшидин қатра, аёғи қабориб.

Чирмашиптур ўқиға пай киби жон ришталари,
Эй кўнгул, эмди бўлурму они тортиб чиқориб?

Тошким, ёғди яланг жисмима ғам хайлидин,
Лолалар очди бу туфроқ ёғинидин кўкориб.

Ўқининг тешмағи кўнглумни бас эрмас эдиким,
Бошоқ истарга доғи тиг ила ҳар сори ёриб.

Саргарон қилди мени ўйла хумор, эй зоҳид,
Ким уятдин боқаолман юзунга бош кўториб.

Майли дунёки, солур кимсани тинмасликка,
Тинибон кўнгли анинг кимки, кўнгулдин чиқориб.

Ёрумоқ истар эсанг аввал арит кўнгулни,
Эй Навоий, кўзи ёруб кишиким, кўнгли ориб.

Тиг ила хоки танимни ҳар тараф ёрдинг келиб,
Нақди жон олмоққа бу туфроғни ахтординг келиб.

Келдингу кўнглумни юз чок этмагунча бормадинг,
Баъд умре, эй ситамгар, яхшилар бординг келиб.

Жон сенга қурбонки, олиб жон, кўнгул афғонидин
Ҳам ўзунгни, ҳам мени, ҳам элни қутқординг келиб.

Қатл бас эрди, таним ул кўйдин судрамакинг,
Ортуқ эрди, эй жафожў, ҳаддин ўтқординг келиб.

Эй кўнгул, оздур сенга бу ҳамки, ул ой кўйидин,
Манълар қилдим, вале юз қатла ёлбординг келиб.

Соқие, еткурмиш эрди жонни оғзимға хумор,
Жон фидонг ўлсунки, бир май бирла қутқординг келиб.

Зухд этиб эрди Навоийни хароб, эй муғбача,
Тенгри ёрингким, фано дайриға бошқординг келиб.

Туганмас меҳри йўқ ҳажрим туни шарҳин савод айлаб,
Варақ афлок ўлуб, ул тун саводин-ўқ мидод айлаб.

Улусни оқизур ашким, фалакни куйдурур оҳим,
Чекиб ун йигласам ғам шоми ул маҳвашни ёд айлаб.

Муроди номурод ўлмоқдин ортуғроқ эмас мумкин,
Муродин гар топар ул шўх, бизни номурод айлаб.

Инониб васлиға ҳажрин унуттунг, эй кўнгул, лекин
Қутулғайму ўлумдин, умриға эл эътимод айлаб.

Мени худ ул пари ҳажри қилиб саҳрода саргардон,
Чекиб бечора Лайло оҳу Мажнун эътиқод айлаб.

Совурғил ақл уйин, гардун, мени мажнун агар ўлсам,
Таним туфроғию оҳим елидин гирдбод айлаб.

Оёғ ёланг бориб қилдинг иморат Каъбани гўё,
Аёғинг ўпмаги бирла бузуғ кўнглумни шод айлаб.

Бошим ҳам зуҳд уётидин қуйи тушмиш ҳам андинким,
Борурмен дайр сари хонақаҳға хайрбод айлаб.

Навоий кўнглини кўп меҳр ила олди ул ой андоқ,
Ки олғай муштарий қаллошлар молин музод айлаб.

Эй кўнгул, маст ўлали азми харобот айлаб,
Дайр кўйида гадоликқа мубоҳот айлаб.

Бода тутким, бу улуг коргаҳ аҳволиндин,
Ҳеч фаҳм ўлмади ҳар неча хаёлот айлаб.

Хуш мақом англа фано дайриниким бўйла мақом
Топмади аҳли вараъ қатъи мақомот айлаб.

Ринди майхора қадаҳ туттики, зоҳид ҳаргиз,
Қилмади бўйла карам арзи каромот айлаб.

Қўйгил ўзлукни гар одам эсанг, инак шайтон
Кибр ила найлади кўр, онча ибодот айлаб.

Ганж уммиди била туфроққа эл кирди баче,
Умр зойиъ қилибон фикри маҳолот айлаб.

Чекма кўп ранж, Навоийки, киши топмайдур.
Ўзидин халқни хушнуд мулоот айлаб.

Баҳор элга айшу манга изтироб,
Кулуб ҳолима барқу йиғлаб саҳоб.

Солиб туфроғ устида бир гул ғами,
Ориғлиқ судек жисмима печу тоб.

Кетиб гунчадек дағи наргис киби,
Оғиз бирла кўздин манга хўрду хоб.

Эсиб халқ сари насими висол,
Менга ҳажр ўтидин етиб илтиҳоб.

Гули васл агар даҳр боғида йўқ,
Етар қатлима ҳажр хори азоб.

Кўҳан дайр бедоду зулми била,
Дариғоки, ўтди замони шабоб.

Чу йўқ васл, беҳудлуғ авлодурур,
Қадаҳ давриға айла, соқий, шитоб—

Ки, ўзни қилай неча соғар чекиб,
Бу дайри хароб ичра масти хароб.

Навоий, десангким замоне тинай,
Замон аҳлидин айлагил ижтиноб.

Кўзунгдин ҳам кўнгул, ҳам жонда ошуб,
Демай жону кўнгул, давронда ошуб.

Нечаким солса ошуб элга ҳайрат,
Улусча юз мени ҳайронда ошуб.

Чаманға бормиш ул гулрух, эмас ел,
Ки оҳимдин дурур бўстонда ошуб.

Ҳазин жону кўнгулда кўзларингдин
Тушуптур мунда офат, онда ошуб.

Кўзум булғанди мавжи ашкдин, вой,
Кўрунг кўлокидин уммонда ошуб.

Бўлай садқанг, мени кўп қилма музтар,
Неча бўлгай бу саргардонда ошуб.

Қадаҳ тут, соқийёким, асру тушмиш,
Бузуғ кўнглум аро ҳижронда ошуб.

Илигдин солма бир дам давр аёгин,
Фалакдин чун тушар давронда ошуб.

Солур кўнглум, Навоий, не эканким,
Яна кўптур бу бесомонда ошуб.

Кўзум ёшиму оқиб, ул қуёш сари чу боқиб,
Йўқ эрса тобидин анинг кўзумга терму оқиб?

Не кўздур улки, итига солурда бағримни,
Қийиб-қийиб олиб, андин қиё-қиё чу боқиб.

Узулди тори ҳаётим менинг, магар ул умр,
Узунроқ эткай ани зулфи риштасини тоқиб.

Етишса кожи фироқ кўзумга ўт чақилиб,
Кўнгулни ўртагали ҳам фалак бу ўтни чоқиб.

Тўпамни сарзаниш илги тенг этти ер бирла,
Ки ҳар кишики, етиб, қўйида бошимга қоқиб.

Чу ишқ ўтин ёралиқ кўнглум ичра ёқти ул ой,
Ўнголди захми бу марҳам жароҳатимга ёқиб.

Яшурмоқ истамагил майни мендин, эй соқий,
Ки тийра айламагай айшим ул қуёш уёқиб.

Жаҳонни бир кесак англа, ҳавоси — гарди бало,
Бу гарддин қутулуб ҳар киши ани йироқиб.

Навоиё, чу сипаҳ чекти ишқ кўнглумга,
Салоҳу зуҳд ила тақво бузулдилар улоқиб.

Бу кеча базмим аро турфалар ифшо айлаб,
Ўртади ишқ икки офат манга пайдо айлаб.

Бири дасториға гулранг ўтаға санчиб,
Қон хаёли бошида эрканин имо айлаб.

Бирининг боши уза титрагуч ул янглиғким,
Титрабон руҳ чу ул сари тамошо айлаб.

Бириси сархушу қошида гириҳ, илгида тиг,
Юз минг имону хирад мулкини яғмо айлаб.

Бириси гул уза ошуфта қилиб сунбулини,
Юз туман жону кўнгул хайлини шайдо айлаб.

Ишқ гоҳи урубон жонима ҳайрат барқи,
Чун анинг жилваи ҳуснини тамошо айлаб.

Нафс гоҳи солибон кўнглума ишрат ҳаваси,
Чун мунунг давлати васлини таманно айлаб.

Агар ул ҳусн тамошосиға бўлсам мойил,
Руҳни волиҳ этиб, ақлни шайдо айлаб.

Йўқса бу васл таманносиға бўлсам роғиб,
Коми фикри мени офоқда расво айлаб.

Манга не ул бўлиб алқисса муяссар, не бу,
Гоҳ ани зоҳир этиб, гаҳ муни ихфо айлаб.

Эй Навоий, дема кўп, ҳарзаву қил истиғфор,
Тенгридин офияту тавба тавалло айлаб.

Гозаву сурмаға чун кўнгли бориб,
Гул қизариб, дағи наргис қарориб.

Қолди деб ғамзам ўқи кўнглунг аро,
Истаю ҳар сари кўксумни ёриб.

Не қуёшдурки, хаёл ичра юзи,
Назаримға чу келиб кўз ёшориб.

Ишқ нахлини кўнгулда эктим,
Барчанинг майли ниҳолин кўнғориб.

Талабингда югуриб пайки назар,
Ончаким боштин-аёғи қабориб.

Ёр аксининг ўлуб жилвағаҳи,
Кишиким хотири мирёоти ориб.

Дайр пири қулименким, май ила
Ғайр нақшини кўнгулдин кеториб.

Шуълайи ораз ила муғбачалар,
Дайр аро дуд бошимдин чиқориб.

Кўксини қилди Навоий чу шиёр,
Тухми меҳрингни бу мазраъда ториб.

Ёр ул вақт жафо расми тутуб,
Ким вафо даъбу тариқин унутуб.

Халқни ғофил этиб қатл қилур,
Кўз очар фитнаға элни уютуб.

Юзу оғзинг ғамидин кўз ёшим
Чун оқиб, гул очилиб, гунча бутуб.

Бўлубон хайли малак парвона,
Чун қазо шамъи жамолинг ёрутуб.

Фурқатинг дўзахиға хотирни,
Боғи жаннат аро бўлмас овутуб.

Бу фано дайрида улким ичмай,
Баски даврон аро хуноба ютуб.

Заҳри ғам тутти Навоийға фироқ,
Лаълинг уммидидин оғзин чучутуб.

ПЕ ҲАРФИНИНГ ПАРИЙВАШЛАРИНИНГ
ПАРВОЗИ «НАВОДИР»ДИН

67

Ул парийнинг чу бу мажнундин эрур ваҳшати кўп,
Манга андин неки, аҳбоб ила бор улфати кўп.

Тушса куйган танима соиқайи ишқи не тонг,
Ким шарар бирла бўлур сўхтанинг нисбати кўп.

Кўнглума васл зулоли била бергил таскин,
Ким ани куйдурадур ишқ ўтининг ҳирқати кўп.

Куймагим дафъи учун дўзах ўтин истармен,
Негаким жонима етти шарари фурқати кўп.

Жонни ул навъки тан орзу эткай беҳад,
Рухбахш эрнинг жонимнинг эрур ҳасрати кўп.

Ҳолатим саъб эса ул пок ғамидин не ажаб,
Ишқнинг шиддати кўп, ҳусннинг ар иффати кўп.

Дайр пири чу карам бирла талофий айлар,
Ғам эмас, гар етишур муғбачалар шиддати кўп.

Бодайи соф била дафъи кудурат қилсун,
Аниким тийра қилур давр элининг заҳмати кўп.

Эй Навоий, чу ўтар яхши-ёмон, ғам емадик,
Улки давронда эрур ишрати кам, меҳнати кўп.

Аввал иста манзили амну ҳарифи сода топ.
Чунки бу икки муяссар бўлди, нуқлу бода топ.

Иктифо қилма буларга, истар эрсанг лаҳзае,
Нукта сурмак бир ҳарифи фонийи озода топ.

Ким кўнгул сайд этса, лўли бўлсаким тут муғтанам,
Айтман арлот ё барлосдин мирзода топ.

Эй парирух, ишқ келмас тахт ила тож аҳлидин,
Истасанг ошиқ менингдек бедили афтода топ.

Неча ишқ аҳлини айлаб имтиҳон, рад қилғасен,
Ҳар жафо айларга кўнглум иставу омода топ.

Эй кўнгул, гар шайх ишқинг манъ қилди, қилма айб,
Олам ичра боре аввал бир анингдек лода топ.

Эй Навоий, умрунг ўтти, неча бут зикрин демак,
Гўшае тут эмди, бир тасбиҳ ила сажжода топ.

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТОРОЖГАРЛАРИНИНГ
ТАМОШОСИ «НАВОДИР»ДИН

69

Чун қўюб кеткунг жаҳон мулкин мусаххар бўлди тут,
Чун ётиб ўлгунг фалак тахти муяссар бўлди тут.

Бир овуч су топмайин ўлсанг керак чун ташналаб,
Баҳр ила бар фатҳида ўзни Сикандар бўлди тут.

Чун ҳумоға туъмадур охир бошингда ҳар сўнгат,
Ул ҳумо бошингға беш кун соягустар бўлди тут.

Афсарингни шом туфроққа урар чун даври чарх,
Субҳ заррин тожини бошингға афсар бўлди тут.

Не Фаридундин асар чун қолди, не Жамшиддин,
Ҳашматинг Жамшиду Афридунға ҳамбар бўлди тут.

Ул гул айлар рўзгоринг тийра, ўртар бу шарар,
Бас мутиъи ҳукму раъйинг чарху ахтар бўлди тут.

Ул бағир қони, бу кўз ёши дурур чун оқибат,
Дурру лаълинг кон ила дарёға мунжар бўлди тут.

Чун лагадкўби қазо паст эткуси тавсанлиғинг,
Тавсани гардун рикобингға таковар бўлди тут.

Эй Навоий, ич фано жомин, йўқ эрса тенгдурур,
Даври дун раъйинг била гар бўлмади, гар бўлди тут.

Бир мақоми амн топ, анда бурун ором тут,
Сўнгра туз базму дилоромингга ҳар дам жом тут.

Гарчи кундуз меҳр тобидин ёруғроқдур жаҳон,
Бўйла жоми айшни, албатта, лекин шом тут.

Ёри гулрух лаъли серобию соғар қонидин,
Ҳам майи гулранг нўш эт, ҳам майи гулфом тут.

Бир нафас мутриб суруди дилкашидин бода тот,
Бир замон соқий ақиқи беғашидин ком тут.

Бўлма бот усрук, ғанимат тут бу янглиғ кечани,
Жоми май тун аввалидин то саҳарҳангом тут.

Бўлса бўлғай элга бу давлат муяссар, эй кўнгул,
Бизга лекин даст бермакни хаёли хом тут.

Гар Навоий волийингдур, қовмағил, эй муғбача,
Они ҳам бу дайр аро бир ринди дурдошом тут.

Навбаҳор ўлдию мен ҳажрида, соқий, май тут,
Токи йиғлай қилибон арбада андоқки булут.

Ҳажрдин абри баҳорий кибидур тийра кўзум,
Кўз юмуб очқуча, эй барқи висол, они ёрут.

Сен суманбарсену мен лола киби қон ароким,
Дояи даҳр бериптур манга қону санга суг.

Ҳажр андуҳидамен, соқий, ул ойдин сўз деб,
Мени бир-икки тўла соғари май бирла овут.

Икки лаълингни ўпай, дағи баҳо жон берайин,
Гар баҳо ўксук эса, сен дағи нисфин ўксук.

Бода чун боиси нисён эмиш онча ичайин,
Ким манга ҳар неки жуз ёрдурур, бўлсун унут.

Эй Навоий, манга бас ул санами лўливаш,
Бекка қипчоқу оқор, шаҳға қиёту билгут.

Ёшурун дардимни зоҳир қилди афғон оқибат,
Асраган розимни ёйди сели мужгон оқибат.

Ёшуруб эрдим бағир чокини, ваҳким, қилди фош
Ҳар тараф кўздин тарашшуҳ айлаган қон оқибат.

Тиғи ҳажрингдин ниҳон кўкsum шикофин, оҳким,
Элга равшан айлади чоки гирибон оқибат.

Войким, кўкsum шикофидин улусқа бўлди фаҳм,
Ишқ ўти бағримға қўйган доғи пинҳон оқибат.

Шавқидин дам урмайин бедодиға хурсанд эдим,
Ваҳки, бўлдум ҳажридин расвойи даврон оқибат.

Гар будур кофир кўзу зуннори зулфи, эй фақиҳ,
Бўлғудекмен дайр аро масту паришон оқибат.

Ишқ кўйида жунунумни мунодий айлади,
Ҳажр тошидин мунаққаш жисми урён оқибат.

Даҳр бўстони аро саркаш ниҳоле кўрмадук,
Соя янглиғ бўлмаган ер бирла яксон оқибат.

Эй Навоий, давлати боқий тиларсен васлидин,
Они касб этмак фано бўлмай не имкон оқибат?

Лаълидин чунки такаллумда томар оби ҳаёт,
Совуғ оҳимдин ўлур боғласа муз ҳабби набот.

Ул парий кўздин учар, кўз доғи шавқидин учар,
Ваҳки, мен учқоли ҳам йўқтур эгнимда қанот.

Зулфунг оллида бинафша суда кўргач аксин,
Қўймади ёна бошин юқори қилмоққа уёт.

Борибон ҳар неча бот келса, кўрунур менга кеч,
Келибон ҳар неча кеч борса, кўрунур манга бот.

Сирри ишқингни дей олман, ёза ҳам олманким,
Тили икки қаламу кўнгли қоро келди давот.

Мен тилаб ҳусн, вале шоҳ тилаб аслу насаб,
Менга лўли била ҳинду, анга қўнғироту қиёт.

Соқиё, ҳуш керакмас манга ҳижрон дамида,
Бода тут, доруйи беҳуш вале бодаға қот.

Тиладим ёр, ҳаёт айлай анга сарф дедим,
Ваҳки, ул доғи вафо қилмади андоқки ҳаёт.

Эй Навоий, тиласанг сели фанодин махлас,
Фақр даштида керак тоғдек орому сабот.

Лаъл эмас ширин лабингким, жон топар андин ҳаёт,
Ким сўруб билдим ул эрмиш лаългун қилған набот.

Лек ул янглиғ наботеким қуяр чоғда ани,
Шираси жон шираси эрмиш, суйи оби ҳаёт.

Оқса рухсорида хай, не тонг кўнгул тўқтатмасам,
Тоғ бўлса топмас ул сайр ичра имкони сабот.

Ҳажр дудидин қаро бўлған кўнгул ичра ўқунг,
Шарҳи ҳолим ёзғали бўлмиш қалам бирла давот.

Хўблар хайли аро ҳар сори тушмиш рустахез,
Гўйиё майдон ичига чобукум секритти от.

Боқма, эй зоҳид, ҳақарот бирла ашё сориким,
Бўлмаған онинг сифоти мазҳари йўқ ҳеч зот.

Эй Навоий, кўргали они учар ҳар дам кўзум,
Лек не суд учмоқ ул қушким анга йўқтур қанот.

Шўх икки ғизолингни ноз уйқусидин уйғат,
То уйқулари кетсун, гулзор ичида ўйнат.

Тишлабки, сочинг ўрдунг, очқанда паришон қил,
Офоқ саводинда жон ройиҳасин бутрат.

Кулбамға хайафшон кел, зулфунг қилиб ошуфта,
Анжум сипаҳин синдур, офоқ улусин кўзғат.

Ораз қуёшин очиб ашки қуруған кўзни
Кўп ҳажрда йиғлатдинг, бир васлда ҳам йиғлат.

Бир оҳ ила кул бўлдум, эй чарх, тилаб топиб,
Фарҳод ила Мажнунға ошиқлиқ ишин ўргат.

Хоро тубига ётқунг, йўқ суд агар юз йил,
Кўк атласи устида жисмингни ётиб ағнат.

Базм ичра Навоий кўп йиғлар эса, эй соқий,
Ҳуш элткучи дору жомига анинг чайқат.

Менга бегонадурур ул буту мен ишқида маст,
Ошно бўлмайин этти мени бегонапараст.

Лабидин жон иси келдию мен ўлдум беҳуд,
Ваҳ, не майдурки иси етқач, этар халқни маст.

Сабзхатлар бўйи қисқарди бўюнг жилвасидин,
Сарвнинг теграсида сабза кўрунгандек паст.

Тобға тушти қуёш панжаси ҳуснунг қўлидин,
Сидра гар ҳамқадинг ўлса, қуёш ўлғай ҳамдаст.

Сўрма дайр ичра шикастимники, бир мугбачанинг
Зулфи зунноридин ўлди менга бу навъ шикаст.

Туну кун маст эсам, эй шайх, мени ёзғурма,
Соғ ўлурму кишиким, ичти майи жоми аласт.

Эй Навоий, сени чун қилди қазо кофири ишқ,
Фориғ ўл бут қошиға сажда қил эмди пайваст.

Бодайи ишқинг кўруб топти бузуғ кўнглум шикаст,
Сел етмасдин бурун вайроним ўлди ерга паст.

Гоҳ ғалтондур, гоҳе уйқудадур усрук кўзунг,
Йўқ таажжуб, гоҳ ғалтон бўлса, гоҳ уйқуда маст.

Ул санамга сажда қилсам, зоҳиди худбин, не айб,
Бутпараст ўлмоқ кўп ортуғроқки бўлмоқ худпараст.

Соқий илгин бердиким, ўптум дағи ичтим қадаҳ,
Найласун ичмай қадаҳ ҳар кимга мундоқ берса даст.

Кўксума наълу алиф шакли иморат тарҳидур,
Ташқари ҳам етти ишқинг мулкига девори паст.

Зоҳид айтурким, май ичма, ваҳ, анинг ҳукми била
Соғ ўла олғайму масти бодайи жоми аласт?

Эй Навоий, ишқ ила кўнглум хаёл этти масоф,
Рўбарў бўлғач менинг қалбим сари тушти шикаст.

Эй кўнгул, дедимки, айлаб азм жононимға ет,
Демадимким, турғилу афғон била жонимға ет.

Бошинг ол кет, лек чун ҳам бекасу ҳам хастамен,
Ҳолатим сўрмоққа гоҳе байт-ул-аҳзонимға ет.

Чунки кўрдунгим ўлубмен, тутма мотам, қайт бот,
Ул дами жонбахшу лаъли оби ҳайвонимға ет.

Ўлганимни арз этиб йиғлаб дегилким, эй Масиҳ,
Айлабон лутф ул қатили тиғи ҳижронимға ет.

Келмак ўлса итлари жисмим тугатмасдин бурун
Бошлабон ул кофири қотилни вайронимға ет.

Еткач-ўқ чун тиргузур, қўпсам бўлай деб садқаси,
Зинҳор ул дам мадад айлар учун ёнимға ет.

Деб эдинг, еткум Навоийға қатигроқ тушса иш,
Ушбу дамким, ҳажр қасд айлаб турур қонимға, ет.

Тийраву афсурдабиз, эй ишқ тарқатқан булут,
Бир бало барқи била ҳам ўрта бизни, ҳам ёрут.

Кўз неча бўлғай қуруқ зуҳд ашкидин ул зарқ ила.
Шуъла тортиб, эй бало оҳи ўти, они қурут.

То қачон қилғай кўнгулни маъсият дуди қаро,
Бир чароғи ҳусн ила, эй ишқ, ул уйни ёрут.

Айлабон барбод зуҳду илмни, эй пири дайр,
Тифли раҳдек эмди бизга ишқ алифбесин ўқут.

Ҳусн итибдур, эй мусаввир, тортибон бир турфа шакл,
Қайғулуқ кўнглумни ул сураат била гоҳе овут.

Ҳосили умр, эй кўнгул, чун ишқ эмиш ўрган ани,
Ўзга умрунгда неким ҳосил қилиптурсен унут.

Эй Навоий, берса бир лўливаше савдоси даст,
Зинҳор икки жаҳон сармояси таркини тут.

Ким экин майдонда, ё Раб, ул тўни гулгун йигит,
Ким ғамидин тош урар кўксига юз маҳзун йигит?

Не ажаб ҳам қад била сарғарса рухсоримки, бор
Дилбарим бир қомати раъно, юзи гулгун йигит.

Мен чекарга ранжу меҳнат ғам туни ожиз қари,
Кўнглум олган зулму бедод ичра рўзафзун йигит.

Эй йигит, ҳуснунг закоти, сўр қарилар кўнглини,
Кимсани кўймас ҳамиша чун бу даҳри дун йигит.

Мунҳариф бўлган қариға қайда майл этгай биров,
Ким эрур шайдоси ғам даштида юз мажнун йигит.

Найлайин тўртунчи гардуннинг қари меҳриниким,
Кўрмамиш оламда моҳимдек тўқуз гардун йигит.

Мен — сўзи кавн аҳлиға афсоналиғ қилган қари,
Сен — кўзи Кашмир элиға ўргатур афсун йигит.

Чун қаридинг, чиқ йигитлар базмидинким, қарининг
Келмагидин йўқ, боруридиндуруп мамнун йигит.

Эй Навоий, чун қари бўлдунг ибодат кунжи тут,
Элга хор айлаб ўзингни бўлмағунгдур чун йигит.

Оҳким, олди қариган чоғда кўнглум бир йигит,
Ким агар жон берсам, истиғнодин ўлмас мултафит.

Қасдима ул новак айлаб тезу мен судраб асо,
Кўйида ҳар ён ешилган ўйлаким ғанчилик ит.

Мен киму ислом ким, сажжода бирла хирқани
Айлади ул бутнинг атфол хаёли титу пит.

Ашк ҳажринда кўзум оқ этди андоқким момуқ,
Жолайи ашк ул момуғдин ёғди андоқким чигит.

Бир насиҳат бордурур, лекин қулоғингга дегум,
Юз яқин тут бу қаридин, эй йигит, бир панд эшит.

Қад чу хам бўлди, эмас ҳеч иш муносиб жуз рукуъ,
Сажда ўрнин оҳ ила, хошок ила хасдин арит.

Эй Навоий, чун сени куйдурди чарх, эмди не суд,
Оҳ ўтидин сен ани хоҳи қизит, хоҳи эрит.

Хабиб ғайр ила май ичти, эй кўнгул, қон ют,
Эл ичса васл майин, боқу захри ҳижрон ют.

Чу ҳажр муҳлик эрур, бода эрмас анга илож
Тутайки, жоми май ўрниға шираи жон ют.

Менгаки дўст керак, эй Хизр, ютармен қон,
Сенгаки умрдурур ком, оби ҳайвон ют.

Ўқидин, эй кўнгул, ич шарбат ўрниға хуноб,
Ушоқ муз ўрнида ул шарбат ичра пайкон ют.

Висол нўшинки то мумкин бўлғай истар эсанг,
Фироқ захрини, бас, улча бўлғай имкон ют.

Ичингда сирри ҳақиқатни ёшурай дер эсанг,
Улустин ул гуҳари бебаҳони пинҳон ют.

Навоий, айла анинг ишқи таркини, йўқ эса
Чу ғайр ила май ичар, боқу захри ҳирмон ют.

Чобукеким қатл учун сурди яна майдонға от,
Одамий қолмас тириг солған замон жавлонға от.

Будурур маъноки, шояд қолған эркин бир киши,
То анинг жонин ҳам олғайким, сурар ҳар ёнға от.

Ҳар кишини қатлким айлар, ўлармен рашкидин,
Ваҳки, бир ҳам ёнгилиб сурмас мени ҳайронға от.

Не боло қаттиғ кўнгулдурким қатил эл қониға
От сурар сурган масаллик лолаву райҳонға от.

Ўйлаким бузғай қуюнни ўзга бир тўфон келиб,
Ул сифат нобуд этар сургач бу саргардонға от.

Кимни ўлтурмакка отсанг ўқ, менинг жоним чиқар,
Бир дағи тиргузғали мен бедили бежонға от.

Даврдин кўп ранжамен, усрук чиқиб майхонадин,
Рахши ҳиммат узра солмоқ истарам давронға от.

Шом туфроққа кирардин чора йўқтур, гарчи субҳ,
Кимки секриткай қуёшдек бу бийик айвонға от.

Кўс уни тутти Навоий назмидек офоқни,
Гўйиёким сайр этарга чектилар султонға от.

Етилмиш, Аллоҳ-Аллоҳ, не қомат, ул қомат,
Ки олам аҳлиға солди қиёмат ул қомат.

Қўнгарғай асрамайин боғбон ниҳолларин,
Чаманда сарвдек этса иқомат ул қомат.

Чу қилди жилва, вафо сари ҳеч қилмади майл,
Жафода топқан учун истиқомат ул қомат.

Хиром вақти халойиққа фитна ёғдурди,
Ки борча фитнадин ўлсун саломат ул қомат.

Бошимға еттию ўлган таним равон топди,
Бу ишни ростий этти каромат ул қомат.

Чу ноз жилвасини сарвдек қилур билингиз,
Ки қатл этардин эрур бенадомат ул қомат.

Навоий, эмди ўзунгдин илик ювким, ўлгунг,
Ки зоҳир айлади шаққи қиёмат ул қомат.

Эй сабо, ҳолим бориб сарви хиромонимға айт,
Йиғларимнинг шиддатин гулбарги хандонимға айт.

Буки анинг аҳду паймонида мен ўлсам дағи
Яхши фурсат топсанг, ул бадахду паймонимға айт.

Буки анинг зулфи зуннорида диним ҳосили
Куфр ила бўлмиш мубаддал номусулмонимға айт.

Буки қилмишмен жаҳону жонни онинг садқаси,
Юз туман жону жаҳондин яхши жононимға айт.

Буки юз жон садқаси қилсам пушаймон бўлмағум,
Васлиға бир ваъда қилгандин пушаймонимға айт.

Буки юз минг фитнакўзлуг бўлса пайдо онсизин,
Қилмағум наззора ҳаргиз кўзи фаттонимға айт.

Буки чок айлаб ёқа, усрук чиқар эл қасдиға,
Мен ўлуб эл жон топар, бебок нодонимға айт.

Даҳр боғи гуллари ҳуснин вафосиз эрканин,
Юзи гул, жисми суман, кўйи гулистонимға айт.

Эй Навоий, ҳеч гулшаннинг сенингдек хушнаво
Булбули йўқ эрканин шоҳи сухандонимға айт.

Ишқ солди хонумоним ичра ўт,
Лаъли оташноки жоним ичра ўт.

Нега еткан ерга ўртар халқни
Бўлмаса оҳу фиғоним ичра ўт?

Кўнглум эрмас тандаким, ҳажринг аро
Тушти жисми нотагоним ичра ўт.

Ўқларингнинг касратидин чектим оҳ,
Тушти андин найситоним ичра ўт.

Ҳажрдин куйди сўнгаклар, ваҳки, ишқ
Солди хошоки ниҳоним ичра ўт.

Соқие, майдин су урким, солди давр
Жони беному нишоним ичра ўт.

Эй Навоий, чун чақилди барқи ишқ,
Тушти андин хонумоним ичра ўт.

Қилди душман раҳм, баским қилди жавр изҳор дўст,
Эй кўнгул, душман топ эмди, тутмағил зинҳор дўст.

Ҳар замон душманларим озурдадур, эй дўстлар,
Баски, ҳар дам еткурур мен зорға озор дўст.

Душман ар жонимни афгор айласа, қилдим биҳил,
Жавр тиғидин чу кўнглум айланиш афгор дўст.

Кеча душманларғаким, ноламдин уйқу келмади,
Ранжамен мундин дағиким, бўлмади бедор дўст.

Мен ўлар ҳолатда, душманлар кўрунуб дўстваш,
Невчун ўлмайким, келур бошимға душманвор дўст.

Кулса душман айб эмаским, кўрмадим оз ҳам вафо,
Гарчи қозғандим қилиб жоним фидо бисёр дўст.

Чархнинг меҳрига мағрур ўлмағилким, ғадри бор,
Ҳаргиз ўлмас кимсага ул душмани ғаддор дўст.

Соқие, қил дўстлуқ, тут бодаким йўқтур ғами,
Бўлса олам душмани ҳар кимга сендек бор дўст.

Итларинг ғавғо қилур гўё Навоий ўлдиким,
Боши узра жамъ ўлуб афғон қилурлар ёру дўст.

Эйки, файз истарсен, ўзни сарвдек озода эт,
Ҳар паришон нақшдин сафҳангни гулдек сода эт.

Гар фано даштиға киргунгдур су худ кўз ёши бас,
Лекин аввал зодсизлиқ зодини омода эт.

Тайи арз этсанг чоқиндек бир шарарча кўрмагил,
Барқдек ўзни фано туфроғида афтода эт.

Бир фано оҳи елидин сарбасар барбод ўлур,
Гар ҳаво узра булут ажромини сажжода эт.

Ўзни расволикқа қилмоқдур алам гар туғунга,
Кўк ливосин шуққа доғи сидра шохин хода эт.

Кўмган ўлғайсен бошингни бир овуч тош остида,
Тожинга зийнат агар лаълу дуру бежода эт.

Эр эрсанг, бўл сулбким, не мода бўлгунгдур, не нар
Ўзни гар юз қатла олам аҳлидек нармода эт.

Офият кунжида эрдим, ким деди, эй муғбача,
Дину исломим уйин бузмоққа майли бода эт?

Нақд жаннатдур, Навоий, кавсаросо май ичиб,
Ўзни зору волиҳи бир сарви ҳурийзода эт.

СЕ ҲАРФИНИНГ САМИН ГАВҲАРЛАРИНИНГ
САМАРАСИ «НАВОДИР»ДИН

89

Замона эрур чун маҳалли ҳаводис,
Замоне керак бўлмасанг анда моқис.

Амал қасрини айлама анда ихдос,
Ки ҳар лаҳза бўлғай ўкуш фитна ҳодис.

Чиқарға бу вайронадин чора йўқтур,
Гар Одам ва гар Нуху гар Сому Ёфис.

Бўлур тийра кўзгунг, тўлар заҳра жоминг,
Тутайким, бўл Искандару Жамға солис.

Жаҳон шуғли сари талаб қилма мужиб,
Анинг таркини тутқали иста боис.

Фано хонақоҳи аро сомит ўлғил,
Йўқ улким, бақо дарсгоҳида боҳис.

Навоий, амал хирмани ичра ўт сол,
Ки бўлмоқ керакмас бу мазраъда ҳорис.

Фалак ҳаводисидин бўлса ҳар боло ҳодис,
Ул ой василасидиндур бурун манго ҳодис.

Агарчи дард ҳудусидур улча мумкин эрур,
Валек бўлмади бир дардима даво ҳодис.

Нетиб Ҳарамға қилай азм, дайр ичинда манга,
Ки бўлди муғбачалардин юз ибтило ҳодис.

Балийят аҳлини озод айламиш гардун,
Нединки барча балоси бўлур манго ҳодис.

Сипеҳрдин не шикоят эрур, чу қисми азал,
Агар вафо етишур, гар бўлуб жафо ҳодис?

Сипеҳр фитна тўкар ерга, лек ул ойдин,
Эрур не фитнаки бўлғай жаҳон аро ҳодис.

Ҳудус топмади эркан Навоий эмгагича,
Жаҳонда ишқ балийёти бўлди то ҳодис.

Менинг расволиғимға бодаи гулгун эрур боис,
Майи гулгун ичарга соқийи мавзун эрур боис.

Парийвашлар жафосиға гунаҳ бил телба кўнглумдин,
Буким тош ёғдурур атфол, анга мажнун эрур боис.

Фалак бежурм эрур, ғам келса бу маҳзун сариким, хузн
Топиб ўз жинсини келмакка бу маҳзун эрур боис.

Совурсам кўкка туфроқ, дард водийсида тонг йўқким,
Куюндек бўйлаким саргаштамен, гардун эрур боис.

Не тонг бу телба оғзида сўзи доим ул ойнингким,
Парий васлиға аксар эл аро афсун эрур боис.

Лабинг жонбахш, аёғдин бошинга қотил, не айб ўлсам,
Тирилмакликдин ўлмакликка чун афзун эрур боис.

Рақибингға десам лаънат, ери борким сенга ноҳақ,
Менинг қонимни тўқтурмакка ул малъун эрур боис.

Ридо дайр ичра раҳн этканга чун қилдинг ғазаб,эй шайх,
Яна ёзғурма борсам ул сари марҳун эрур боис.

Навоий бода ичмас, лек чун соқий қадаҳ қуйди,
Ул офатшакл эрур мужиб, бу дилкаш ун эрур боис.

ЖИМ ҲАРФИНИНГ ЖАМИЛАЛАРИНИНГ
ЖИЛВАСИ «НАВОДИР»ДИН

92

Зиҳи бошинг уза «Ва-ш-шамс» зеваридин тож,
Сочинг саводида тафсири лайлат-ул-меърож.

Нужум жавҳаридин тожи жоҳинга тарсиъ,
Сипеҳр атласидин тахти рифъатингга давож.

Саҳар яшил аламидин ливонг уза шуққа,
Малак қалин ҳашаридин сипоҳингга афвож.

Беҳишт сори киши тийра гўрдин бормас,
Шафоатинг алифи тутмайин йўлига сирож.

Ҳидоятинг қўлидин шарбати шифо топибон,
Аники иллати куфр айлабон заифмизож.

Салоти хамсани адёнга айладинг носих,
Бу панжа бирла малакнинг юзига урдунг кож.

Навоий ўлди чу муҳтожинг, айла раҳм ангаким,
Ғаний карим эса ибромга эмас муҳтож.

Эй гадойинг оллида муҳтож аҳли тахту тож,
Аҳли тож оллида андоқким гадоға эҳтиёж.

Ким гадойингдур бош индурмас, дағи тортар аёқ,
Чархи аъло бўлса тахту меҳри анвар бўлса тож.

Лаъли серобинг бериптур оташин ранги била
Офати жоним учун ўт бирла суға имтизож.

Дарди ҳажримға буюрди сабр, дарди йўқ табиб,
Заҳри қотил бирла муҳлик ранжима айлар илож.

Ой юзунг бирла талашди буки кўктур орази,
Панжаси бирла қуёш гўё юзига урди кож.

Эйки, бердинг ишқ султониға кўнглунг кишварин,
Англағилким жону ақлу дин эрур аввал хирож.

Хўблар ўргансалар, тонг йўқ, Навоий назмини,
Ким аларнинг ҳусни анинг ишқидин топмиш ривож.

Майи лаълингга гўёким ҳаёти жон эрур мамзуж,
Ки ул эрмас зулоли чашмаи ҳайвон эрур мамзуж.

Агар бағрим судур, ўлмай нетайким анда ғамзангдин,
Су берган заҳр бирла қатраи пайкон эрур мамзуж.

Кўрунг ғам базмида хунобалар ютмоқки, жомимға
Бағирдин келгану, кўздин тўкулган қон эрур мамзуж.

Лабингдин барча ҳижрон ваъдасидур, кўрмадук нўше,
Ки заҳр ул нўш аро токим эрур имкон, эрур мамзуж.

Висол ичра майи айш ўлса қисминг, бўлма кўп эмин,
Ки жоми васл ила хунобаи ҳижрон эрур мамзуж.

Шафақгун май ҳилолий жом агар кўрсанг ҳарис бўлма,
Ки софи ҳирс бирла дурдийи ҳирмон эрур мамзуж.

Навоий ашкига дерсен не янглиғ мазж топмиш қон,
Бағир чок ўлса, ул қон бу суға осон эрур мамзуж.

Кўнглумга айла лаъли шакарханд ила илож,
Қилған киби заифқа гулқанд ила илож.

Кўп ишқ таркидин дема сўз, қўйғил, эй табиб,
Муҳлик маразға қилмади эл панд ила илож.

Онсиз ўлармен, оллима ҳуру парий не суд,
Топмас онинг ғами анга монанд ила илож.

Қайд эт кўнгулга силсилаи зулфин, эй ҳаким,
Ким телбага муносиб эрур банд ила илож.

Ул кўйдин ити чу мени қовмақ истади,
Бағримдин айладим неча парканд ила илож.

Даврон жафоси дафъиға мажнуну маст бўл,
Ким йўқ ул ишқа раъйи хирадманд ила илож.

Муҳлик эмиш фироқ, Навоий, магар сипеҳр
Қилғай бу қатъи дардини пайванд ила илож.

ЧИМ ҲАРФИНИНГ ЧОБУКЛАРИНИНГ
ЧЕҲРАКУШОЙЛИҒИ «НАВОДИР»ДИН

96

Наргис ул кўздек эмас, эй боғбон, боқиб кўз оч,
Не учунким ул парий қиймоч эрур, бу бир талоч.

Айлади ошуфта савдойи димоғим рағларин,
Тонг елидин андаким бутрашти ул ошуфта соч.

Зулфи эғнига етар гар сочи ерга судралур,
Тенгдурур қайдим учун гар бир қарич, гар юз қулоч.

Куйди жисму йиғлабон кўнглумда хаттинг шавқидур,
Гарчи мумкин йўқ кўкармак су била куйган ёғоч.

Ишқ оламсўз келди, қўй фусунунг, эй хирад,
Етти чун ер-кўкни йиртиб арслон, эй тулку, қоч.

Сарвнозим гул чоғи гулшанга кирди, эй насим,
Ҳам ани елпию ҳам гул яфроғин бошига соч.

Қўйки, ул юз хониға наззора айлай тўйғуча,
Ким кўзум бўлмиш бу қаҳти ҳусн айёмида оч.

Дўст зикру фикрини қилғил ғизоким яхшироқ,
Ҳуш ила туфроқким, ғафлат била қандий кулоч.

Эй Навоий, кўнглунга етмас риёзатсиз сафо,
Кулба равшан истасанг ҳасрат суйидин рўза оч.

Қўйди юз шомии ажал зулфин паришон айлагач,
Умр хуршиди уёқти, чехра пинҳон айлагач.

Сурди қўнглумни бузуб хокий таним узра саманд,
Елга берди туфроғин, бу уйни вайрон айлагач.

Лаъли ҳажри қилди қон бағримни ғамдин лахт-лахт,
Қатра-қатра тўкти кўзлар йўлидин қон айлагач.

Оҳким, бахтим оғир уйқусидин уйғонмади,
Гарчи юз минг фитна уйғонди мен афғон айлагач.

Қилмайин сархуш ҳануз, эй муғбача, қўймоқ недур,
Оллима зуннорни дайр ичра меҳмон айлагач.

Ошиқ эткач шуҳрайи шаҳр этти ул кофир мени,
Шаҳр кездурган кеби кофир мусулмон айлагач.

Чекмади булбул Навоийдек фиғонким, ёнмасун
Сайр учун ул сарви гулрух азми бўстон айлагач.

Гириҳ-гириҳ чу тугарсен, етар оёгинга соч,
Гириҳларин чу очарсен, тушар қулоч-қулоч.

Кўнгулни қийди анинг ғамзасию қилмади раҳм,
Қиё-қиё боқибон ул ики кўзи қиймоч.

Чаманда кеча ётиб маст оразин ёпмиш,
Қўп эмди, тонг ели, ул гулни лутф бирлан оч.

Қадинг чаманда кўруб боғбон агар сарвин
Кўзига илса ҳамоно керактур анга ёғоч.

Жунунға тушти санавбар қадингдин, ўйлаки су
Бўлуб аёғига занжир узалди бошида соч.

Сипеҳр наъл кўруб кўксум узра меҳроби,
Бало ўқиға ҳамоноки айлади омоч.

Навоиё, дер эсанг кўрмайин вафосизлиқ,
Таваққуф этмаю даҳр аҳлидин вафо киби қоч.

Кўруб дардим тараҳҳум қилмадинг ҳеч,
Тўкуб ашким табассум қилмадинг ҳеч.

Фироқинг ўти ичра неча йиғлаб,
Фигон чектим, тараҳҳум қилмадинг ҳеч.

Жаҳонға оҳу ашким солди ошуб,
Бу тўфондин таваҳҳум қилмадинг ҳеч.

Сўзунг шавқидин эрдим хаста умре,
Сўрарға бир тақаллум қилмадинг ҳеч.

Мусаллам ишқ, эй кўнглум, сенгаким,
Кўруб зулмин тазаллум қилмадинг ҳеч.

Муҳаббат аҳли қисмин невичун, эй чарх,
Қилиб меҳнат, танаъум қилмадинг ҳеч.

Навоий сари, эй даври муҳолиф,
Наво савтин тараннум қилмадинг ҳеч.

Ул турки хитонинг эрур андоқки кўзи қиймоч,
Ким ноздин ўлмас демак оллиндаки, кўз оч.

Бағримни қиё боқмоқ ила қиймоғидиндур,
Ё айни такаббурдин эрур кўзлари қиймоч?

Очлиқдин ул ойнинг магар ўлди кўзи бемор,
Қон ичкали мойил нега бўлмиш гар эмас оч?

Ўзбак, мўғул ўлғай анинг оллида мусулмон,
Билман они қалмоқмудур, йўқ эса туғмоч.

Турмас ажал ул ғамзаи хунрез ўқидин,
Жонинг керак эрса сенга, эй хаста кўнгул, қоч!

Ўпмакка юзи хўбдурур, ғабғаби ҳам хўб,
Чун оғзи топилмаслиқ аро олмоқ учун бож.

Кейнича кўнгулсиздур эришмакка Навоий,
Ул шўх чу ўз мулкига борди кўнгул олғоч.

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲАРАМИЙЛАРИНИНГ
ҲУСНОРОЙЛИФИ «НАВОДИР»ДИН

101

Бу чаманким, тўкилур шом, гул очилса сабоҳ,
Бодасиз шому сабоҳ ўлмоқ эмас бизга салоҳ.

Даври айёмға йўқ чунки вафо, эй соқий,
Сен вафо айлаю бас, айлама даври ақдоҳ.

Бекарон раъфат эрур даҳрда элга офат,
Роҳати беҳад агар истар эсанг топқил роҳ.

Пири хаммор эшиги боғлиқ эрур, мен махмур,
Раҳм этиб оч бу эшикни юзума, ё Фаттоҳ.

Қилмағил қасд киши қонию нақдиға, валеқ
Айш нақдини қадаҳ қони била англа мубоҳ.

Хасмкуш келди фалак золи бил, эй шайх, манга
Раз қизи борида ул колумани қилма никоҳ.

Эй Навоий, тиласанг ғам тенгизига соҳил,
Киштии бода бурун топқилу бўлғил маллоҳ.

Жонима еткурди ул лаъли равоносо фараҳ,
Элга еткурган масаллик лаългун саҳбо фараҳ.

Лаъли ёқути муфарриҳдур магар билхосия,
Ким хаёлидин манга йўқтур насиб илло фараҳ.

Қон ёшимдин демангиз сўзким мукаддар бўлмасун,
Боладин топқан замон ул шўҳи маҳсиймо фараҳ.

Лаъли ҳижронида, эй соқий, яна май тутмаким,
Тортсам Кавсар майи етмас манга асло фараҳ.

Боиси ғамдур лаби ҳажрида лаъли обдор,
Май дебон рангин су ичкан айламас пайдо фараҳ.

Гар фараҳ истар эсанг, майхона азми айлаким,
Андин ўзга ердин олмас гунбади хазро фараҳ.

Эй Навоий, дайр пири тутса май, ложуръа ич,
Фикр қилмаким, санга еткай малолат ё фараҳ.

Бўлса бўлғай сарв қадлар ичра ҳар гулрў малиҳ,
Сарви гулрўйум менинг лекин эрур асру малиҳ.

Хол эрурму йўқса туз солған сиёҳий нуқтаси,
Ким эрур васф айлагандин ортуқ ул ҳинду малиҳ?

Лабларинг кулгач, тўкар туз бирла шаккар танг-танг,
Аллоҳ-Аллоҳ, бўлур эрмиш мунча ҳам кулгу малиҳ.

Кўп малоҳат бобида Шириндин айтур Кўҳкан,
Сабзиширинимча ул бор эрди эркинму малиҳ?

Эйки, Юсуф бирла сўрмишсен ҳабибим ҳуснидин,
Ул сабиҳ ўлди, латофат ичра аммо бу малиҳ.

Оразинг кўргач, кўзум шўроба тўккач, англадим,
Ким эрурсен сен малоҳат аҳлидин айру малиҳ.

Эй Навоий, аччиғ-аччиғ йиғларимни қилма айб,
Ким эрур кўнглумни олған кофири бадхў малиҳ.

Ахтарин ашк эттию совуғ нафасни оҳ субҳ,
Бўлди гўё шоми ҳажрим ҳолидин огоҳ субҳ.

Ғам туни муҳлик ғамим англаб ёқа чок айлади
Тонг елидин ҳар нафас ҳолимға тортиб оҳ субҳ.

Тийра ҳижрондин чу йўқтур фарқ субҳу шомима,
Хоҳ шом ўлсун қарорған рўзгорим, хоҳ субҳ.

Дуди оҳимдин қарорғай ҳажр шомидин батар,
Бўлса ҳижрон қатъида бир кун манга ҳамроҳ субҳ.

Тийра шомим дафъ қилди меҳр зоҳир айлабон,
Яхши борди меҳрибонлиғларда шайъуллоҳ субҳ.

Хуштурур жоми сабуҳ, эй шайх, сен ҳам ичкасен,
Тутса май соқий бўлуб бир меҳр юзлук моҳ субҳ.

Ғам туни кўҳи балосидин магар бўлмиш халос,
Ким менингдек кўргузур рухсорай чун коҳ субҳ.

Субҳидам бедору гирён бўл, агар файз истасанг,
Ким сенинг уйқунгға хандон бўлмасун ногоҳ субҳ.

Эй Навоий, ул куёшнинг муждаи васлин бериб,
Қилса неткай, шоми ҳажрим меҳнатин кўтоҳ субҳ.

Ҳажрдин асру ҳазинмен, соқие, тутқил қадаҳ,
Ҳар неча соғар улуг бўлса тўло тутқил қадаҳ.

Гар анинг нўш айларидин ожиз ўлса аҳли базм,
Жамъ этиб борини бир йўли манго тутқил қадаҳ.

Қониъ эрман бир қадаҳ бирлаки, дардим саъб эрур,
Ҳар неча ложуръа нўш этсам, яно тутқил қадаҳ.

Бир нафас маст ўлмасам ҳижрон ғами айлар ҳалок,
Жонима раҳм айлабон, баҳри Худо тутқил қадаҳ.

Гар муяссар бўлса базми васл, лутф айлар эсанг,
Қўй мени наззораға, кўпрак анго тутқил қадаҳ.

Улу мен чун маст бўлдуқ ихтиёринг бордур,
Хилват айлаб бер ижозат элга, ё тутқил қадаҳ.

Чун харобот ичра туштунг, чиқмоғинг душвор эрур,
Ихтиёринг йўқ ичиб, эй порсо, тутқил қадаҳ.

Хирқайи зуҳдин Навоий қилди раҳн, эй майфуруш,
Қўйма ҳуш илгида они бенаво, тутқил қадаҳ.

Субҳ дайр ичра муганний ўйла тузди шадди руҳ,
Ким униндин бўлди Руҳуллоҳга оҳанги сабуҳ.

Тоза бўлди руҳлар ул навъ шадди руҳдин,
Ким лисони ҳоли Руҳуллоҳга қилди тоза руҳ.

Йўқки, ёлғуз шаддиндин тушти қулуб ичра кушод,
Ҳар гирифти доғи арвоҳ ичра солди юз футуҳ.

Дайр пири онча тутти элга жоми руҳбахш,
Ким яқиндурким ушатқай тавба бўлса юз Насуҳ.

Руҳи қудсий эрди анфоси зуҳур эткунча фажр,
Ваҳйи юҳо эрди анфоси тулуъ эткунча юҳ.

Йўқки, май киштийси ғам тўфонидин айлар халос,
Ким топар андин киши бир қатра ичса умри Нуҳ.

Сирри ваҳдат нуктасидур бас дақиқ, эй порсо,
Май қуёши ламъаси бирла магар топқай вузуҳ.

Эй мударрис, ишқ сирри дафтари бир нуктадур,
Гарчи мингдин бир ёзилмайдур ёзиб юз минг шуруҳ.

Васлсиз бўлмас Навоий кўзу кўнглига илож,
Ким журуҳ узра журуҳ ўлмиш, қаруҳ узра қаруҳ.

ХЕ ҲАРФИНИНГ ХЎБЛАРИНИНГ
ХИРОМИ «НАВОДИР»ДИН

107

Фано тариқида ҳар кимки ҳосил этти русух,
Риёву зуҳд анинг оллида эрур мансух.

Не навъ ўзлуги мансух бўлмағай қошида,
Бировки, дўст шуҳудиға ҳосил этти русух.

Чу ишқсиз эди зуҳд аҳли келди ноболиғ,
Эрурлар атфол, эл гарчи дер аларни шуюх.

Демакта воқеа ёлғону чин тахайюл этиб,
Киши эканларин андоқки ёд қилса масух.

Жаҳони хокий эрур бир кесак, вале нопок,
Этак етурмамак авло мулаввас ўлса кулух.

Арит сиришк била ботинингда бор эса чирк,
Юв тавба суйи била бўлса ботининг аро шух.

Навоий аҳли фано иста, қўй риё аҳлин,
Ки найшакар борида тухфа қилмади киши лух.

Фироқ ўтики, бало оғзидур анга манфах,
Мисоли дўзаху жаннатдурур ул дўзах.

Не тонг ёшунса кеча зулфида қуёш гўйи
Агар бу навъ эса чавғони зулфу гўйи занах.

Эрур кирарга қўнгул хайли ул тараф бир-бир,
Тароғ сочингдаки йўллар ясаб турур рах-рах.

Қуёш ҳамоно кўк атласин либос этмиш
Ва ё кийиптур ул ой нилгун насиж ила нах.

Гаҳеки кўргузасен заҳрчашм тонг эрмас,
Бўлур чу бодомнинг донаси бирарда талх.

Юз очса ақлим эли тўлғанур, нединким бор
Чинор панжаси шал, офтоб панжаси шах.

Навоий оҳини зоҳид кам этмади сўз ила,
Нединки, дуд ўлур афзун, қотилса ўт ила ях.

Шўх кўп йўқ бириси, ўйлаки, айёр ул шўх,
Шўхлуқ бирла қилур элни гирифтор ул шўх.

Боқиб ағёрға тишлар лабини ишва била
Еткурур қатл учун жонима озор ул шўх.

Гул қизариптуру сунбул қарорипдур, гўё
Боғ аро қилди аён зулф ила рухсор ул шўх.

Хўблар бутрашибон, қўзғалишур ишқ аҳли
Масту бебок магар бўлди падидор ул шўх.

Кимниким зор кўрар ўлтурур ул шўхи бало
Не бало турфа иш ўлмиш буки, мен — зор, ул — шўх.

Дайр аро муғбачайи шўх ушатти тавбам,
Маст бўлмай нетайин бор чу хаммор ул шўх.

Шўхлиқдин не деса чун унутур, эмин эман,
Гарчи худ ваъдайи васл айласа изҳор ул шўх.

Эй кўнгул, дину хирад нақдини асраки, эрур
Зулф аро холи киби шабраву таррор ул шўх.

Гар Навоийдин эрур беҳабар ул шўх, не тонг,
Мастлиғдин эмас ўздин чу хабардор ул шўх.

Эй кўнгул, чунки эрур ёр майи фурқати талх,
Кимки бу майни ичар бўлса, не тонг риққати талх.

Шарбати сабр дер ич носиху юз войки бор,
Оби ҳайвон била ҳал айласа бу шарбати талх.

Ўзгалар бирла ичарсен маю мен зорға ул
Бодаедурки, эрур таъми ачиғ, лаззати талх.

Соқийи базм, яна тутма манга жоми фироқ,
Ким бу соғарнинг эрур чошнийи шиддати талх.

Талхком ўлдум анинг кўйида бекасликдин
Ишқ кўйининг эрур чун қадаҳи гурбати талх.

Хўблар лаъли хаёлиға чурканмаки, бор
Ўзи ҳар неча чучук, ҳажри аро меҳнати талх.

Эмдиким васл ародур қўйки, Навоий, ўлдик,
Эй кўнгул, чунки эрур ёр майи фурқати талх.

Эрур барот ила байрам ул ойға зулф ила рух.
Хуш улки тун-куни бўлғай бу иккидин фаррух.

Бирин-бирин нетайин ою сарв ила гулни,
Менингки моҳим эрур сарвқомату гулрух.

Ҳадиси ўлтурубон тиргузурки, сўз сўрсам,
Агар аччиғланур, аммо чучук берур посух.

Малоҳат ўлса олур жонни лўлию ҳинду,
Гар ўлмаса қочурур моҳи Ўқчаву Халлух.

Ёзар қалам киби водийи ҳажр аро қаламим.
Сўнгакдурурки, анинг жавфида қуруптур мух.

Фано тариқида бирдек эмас бори маъруф,
Бирига Кархдурур жилвагаҳ, бирига Курух.

Навоиё, эрур ул шўхи туркман бас тунд,
Наво тилар эсанг андин югурма ордица чўх.

Мени ишқдин манъ этар сода шайх,
Дема сода шайх, айтким лода шайх.

Май устидаги хасча қилма ҳисоб,
Агар су уза солса сажжода шайх.

Ёруғлуқ эмас мумкин андинки, бор
Залолат тариқида афтода шайх.

Риё баҳри ичра тамаъ заврақин
Солиптур асодин тутуб хода шайх.

Ёяр доми тазвир эл сайдиға
Қилиб субҳадин дона омода шайх.

Ғазабда сабуъ, шаҳват ичра баҳим,
Агарчи эрур одамийзода шайх.

Киран одамий сониға қилса нўш,
Фано дайрида бир қадах бода шайх.

Иродаттин ўлғай эдим бандаси,
Агар топсам эрди бир озода шайх.

Эранлардин ўзни тутар, гарчи бор
Ўкуш зебу зийнат била мода шайх.

Навоий тилар сода юзлуг йигит,
Не ғам гар ани манъ этар сода шайх.

Хатинг сипоҳи чу чиқти нечукки мўру малах,
Демаки, қочмасун арбоби ишқу урма занах.

Қуруди мазраъи шавқум, чу зоҳир эттинг хат,
Ки дона офатидур мазраъ ичра мўру малах.

Юзунг ўтики бор эрди кўзумга равза гули,
Тутун киби хатинг ул ўтни айлади дўзах.

Ниқоб аро юзунг эрди ғилоф аро кўзгу,
Не хатдурки, ани қилди кийиз ичиндаги ях.

Хатики, хат-хат осилмиштур эмди ул руҳдин,
Не рух дейин юзиниким, бўлуптур ул рах-рах.

Тасаввур этмаки, эл ўпмак орзу қилғай,
Магарки мўчина оғзи лабингдин олғай мах.

Жамоли зоҳир учун ўлдунг, эй Навоий, зор,
Чу ёпти оразини хат, уёлдинг эркин, вах.

ДОЛ ҲАРФИНИНГ ДИЛОРОМЛАРИНИНГ
ДАВРОНИ «НАВОДИР»ДИН

114

Эй жамолинг меҳридин равшан азалдин то абад,
Зарра янглиғ ул ёруғлуқ ичра саргардон хирад.

Кунҳи зотингдин хирад гар бўлса аъмо не ажаб,
Зарраға юз минг қуёш моҳиятин билмак не ҳад?!

Ҳам хирад нури топиб ҳуснунг қуёшидин димоғ,
Ҳам вараъ рўзи олиб зикринг ғизосидин жасад.

Сенга толиб, кимки азми Каъба айлар, йўқса дайр,
Сен муроди, кимки дайр ичра санам дер ё самад.

Халқ раддидин не ғам, топғанға лутфунгдин қабул,
Эл қабулидин не суд оники қаҳринг қилса рад.

Бўлмағай мумкин залолат чоҳидин чиқмоқ киши,
Лутфунг илги риштайи тавфиқ ила қилмай мадад.

Қувватингнинг ожизи гар пилтан, гар шерзўр,
Миннатингнинг шокири гар гулжабин, гар сарвқад.

Ҳам муножот аҳлининг кўнглида бийминг беҳисоб,
Ҳам харобот аҳли жонинда умидинг беадад.

Журму исён чоҳидин чиқмоқ Навоий илтимос
Сендин айлар, негаким йўқтур санга куфван аҳад.

Ситам эрмас эдиким, айладинг кўнглумни юз парканд,
Ситам будурки, тикмак бирла истарсен анга пайванд.

Ҳам ип кул бўлгаю, ҳам игна су бўлғай тикар бўлсанг,
Нединким бор алардин ахгари сўзанда ҳар парканд.

Жамолингга қуёш ўхшар, валекин онча ҳам кўп йўқ,
Анга бўлганча ой монанд, ул бўлғай санга монанд.

Парирўйимдин айру, эй ҳаким, оч қайду бандимни,
Ки мен дев ўлмишам, девона эрманким, солурсан банд.

Ҳабибим истаю гулшан аро ҳар дам гул ислармен,
Мени Юсуфдин айру қилди қонлиғ кўнглаги хурсанд.

Кўзумнинг мардуми Одамдурур гўё қаро бўлган,
Бу ёшларким, бўлур зоянда андин барчаси фарзанд.

Лабинг нўши закотин ҳожат аҳлига берур бўлсанг,
Ўлубмен ҳасратидин жонга йўқ ўлганча ҳожатманд.

Дединг гулқанд, эй тарсо ҳаками, англабон заъфим,
Вале дафъ ўлди қилғач муғбача дайр ичра шаккарханд.

Алам еткач, Навоий, даҳрдин, май бил анинг дафъи,
Қабул эткан кишига басдурур оламда бу бир панд.

Қайда қилғай соядек мен телбайи хокийни банд
Ким, қуёш бўйниға солмиш сунбулунг печон каманд.

Қатлим этмаслар ғаму дардинг, вале тахқирдин
Мўр қатлин аждаҳокушлар қачон айлар писанд?

Наълидин чақилмас ўт, балким шарарлар айригур,
Ҳар тараф майдон ароким ўт киби сурсанг саманд.

Тонг йўқ оҳим ул қуёшнинг бурқаъин рафъ этмаса
Ким, булутқа дуд етмас нечаким чиқсун баланд.

Втаму урмиш кўзумнинг мардуми қон ёш аро,
Ё ёшурмиш ул қаро кўз оразин гулгун паранд.

Истагунча, эй кўнгул, ҳар дам даво, дард истагил
Ким, даво топмоқ эмастур мумкин ўлмай дардманд

Бўлғали хуноби ҳижрондин Навоий талхком,
Гоҳе йиглар аччиғ-аччиғ, гоҳ айлар заҳрханд.

Нолонмен очар бўлса юз ул ҳури парийзод,
Булбулға не тонг гул очилур фаслда фарёд.

Гулгун тўн аро қоматиму жилвагар ўлди,
Гул баргидаму бўлди ниҳон савсани озод?

Ашким суйининг мавжини кўнглунгга кечурким,
Жавҳар била хушроқ кўрунур эл аро пўлод.

Кўнглум зақанинг ичра кўруб ёйдинг анга зулф,
Чоҳ узра кабутарға ёяр домини сайёд.

Булбулни ғаминг қўзғаса шод ўлмағил, эй гул
Ким, ўт ҳам ўчар, кулни фалак айласа барбод.

Ғамзанг мени бир тиг била айламади қатл,
Бу феъл қилур кимга азоб айласа жаллод.

Кўнглини Навоийнинг ўқунг касрати бузди,
Бу кулба ёгин касратидин қолмади обод.

Бўлди кўнглум шод топқач тигдин кўксум кушод,
Йўқ ажаб ҳар кимгаким еткач кушоде бўлса шод.

Хаттинг эл кўнглини кўпрак олди, гўё хат эмас
Юз уза қилдинг кўнгул олмоғлиқ афсунин савод.

Ул пари ишқида мен девона эрман, девмен,
Ишқ водийсинда ҳар оҳим эрур бир девбод.

Дема қочдим жаврдинким, баски тош ёгдурди ҳажр,
Гард ўлуб барбод бўлди бу тани хокийниҳод.

Номурод ўлсам не тонгким ихтиёр этканда ишқ,
Улки аввал таркин эттим, эрмас эрди жуз мурод.

Ёрдин гар истасангким кўрмагайсен ғайри васл,
Ғайр васлин мутлақо ёд айламакни қилма ёд.

Эй Навоий, муътақидсен қайда кўрсанг пок юз,
Юз кишида йўқ экан бир сен киби пок эътиқод.

Гар кўнгулни айласа ул қотили хунхора сайд.
Қатл учун қони тўкулмай найлагай бечора сайд.

Эй кўнгул, ул шўх захм урса давоға қилма саъй,
Расм бўлмас истамак марҳам, чу топти ёра сайд.

Зулф аро сайд айламак истар кўнгулларни кўзунг,
Шабшикор ул навъким қилғай кийибон қаро сайд.

Қатл қилмай кести тўш-тўштин кўнгулни шўхлар,
Бисмил ўлмасдин бурунроқ бўлди пора-пора сайд.

Билгай ул кофир анга телмурмагимни, билсаким
Не тазаллум бирла қотилни қилур наззора сайд.

Муршиди жозиб тилаб топмай гум ўлдум, войким,
Бўлди бу саҳрода сайёд истаю овора сайд.

Телба қушдекдур Навоий кўнгли савдо даштида,
Они то сен айламишсен, эй парий руҳсора, сайд.

Дуди оҳ эрмас, кўнгул уйин қаро қилғанда дард
Чун йиқилди ишқ зулмидин ҳавоға чиқти гард.

Ҳар тараф азм этмагинг кўп дардлар дармонидур,
Келки асру дарди дил изҳор этарлар аҳли дард.

Қайдаким тушса назар пайки сиришким селидур,
Ким кўруптур су уза бу навъ пайки раҳнавард.

Лола янглиғ бўлди гулгун бодадин ул юз гули,
Ваҳ, не рангин очилур эрмиш қизил су ичса вард.

Ўйла чиқтинг секритиб шабрангу тортиб тигким,
Шаҳсувори чарх юз қайтарди бўлмай ҳамнабард.

Тез эвур даврунгда, эй соқий, сипеҳросо қадаҳ,
Барҳам урмасдин бурун мажлисни чархи тезгард.

Басдурур ул ойни кўргандин кўнгул титратмаси,
Эй Навоий, чекмагил сен доғи ҳар дам оҳи сард.

Эй, юзунг оллида беҳол хирад,
Васфин айларда бўлуб лол хирад.

Чунки сен секритибон тавсани ҳусн,
Бўлубон йўлида помол хирад.

Ваҳки, сен тифлдин ўлди мабхут,
Ўйлаким пири куҳансол хирад.

Эҳтимом этти жунунум сари ишқ,
Нечаким айлади эҳмол хирад.

Ишқ кўйида мазаллат чексун,
Тиласа давлату иқбол хирад.

Соқие, майки, мени васвасадин,
Айлади шефтааҳвол хирад.

То фано селида бўлғай нобуд,
Кўруб ул жавҳари сайёл хирад.

Дайр пири мангаву муғбачалар
Неча урса юзига зол хирад.

Ё Раб, эт ишқ Навоийға насиб,
Кўнглидин лек бурун ол хирад.

Кўнгул ҳароратин англатди оҳи дардолуд,
Уй ичра ўт эканин элга зоҳир айлади дуд.

Вужудум этти адам оқибат бу ҳайратким,
Адамдек оғзи аро сўз не навъ топти вужуд.

Кўзунг шамойилини наргис ар кўра олмас,
Санга не фикр кўзи чиқсун улки, бўлди ҳасуд.

Даме ҳарам, нафасе, дайр қасди айлармен,
Не ерда юз қўяр ўлсам юзунгдурур мақсуд.

Кўнгулни ёрға боғлаву рафъ қил ағёр,
Ки бордур улки анинг ғайридур саробу намуд.

Малул ўлубмен ўзумдин, фано майи тутқил,
Ки рангу атри вужудумни айлағай нобуд.

Вагар сумурса, Навоийға еткай андоқ сукр,
Ки фарқ топмағай оллинда шоҳиду машҳуд.

Зиҳи ҳажрингда айлаб бизни ғам шод.
Хаёлинг хотири ғамгинни ҳам шод.

Ғамингни лаҳза-лаҳза еткуурсен,
Килурсен хотиримни дам-бадам шод.

Килур мунглуғ кўнгулни доғи ишқинг
Гадодекким, бўлур топқач дирам шод.

Агарчи боғ аро озодадурлар,
Қадингға бандадурлар сарву шамшод.

Ичармен жоми май ҳижронда, гарчи,
Ки бўлмас май бида аҳли алам шод.

Сафоли дайр дурдидин севундум,
Не тонг қилса гадони жоми Жам шод.

Навоий савти ишқ аҳлин қилур хуш,
Тонг эрмас қилса дард аҳлин нағам шод.

Ишқ аро расволиғим элга берур Мажнунни ёд,
Ўйлаким айлар ани кўрган мени маҳзунни ёд.

Ғам тунида меҳнати ҳижрони афзундур манга,
Ҳар қачонким айласам ул ҳусни рўзафзунни ёд.

Қатра-қатра қон томар икки кўзумдин шавқида,
Дам-бадамким қилсам ул икки лаби майгунни ёд.

Лутфи йўқтин кўнглума бевазн эрур шамшоду сарв,
Оҳ тортиб айласам ул қомати мавзунни ёд.

Лаъли жонбахшинг деган сўзни эшиткан қилмағай
Оби ҳайвон бирла боғланган дури макнунни ёд.

Ҳар киши нўши майи лаълингдин ичса журъае,
Қайда қилғай ўзга неши гардиши гардунни ёд.

Чун азалда сарнавишт ўлғанни кўрмай чора йўқ,
Ҳар замон айлаб шикоят қилма даҳри дунни ёд.

Азми Бағдоду Бухоро айлаган аҳбоб учун
Берса тонг йўқ элга ашким Дажлаву Жайхунни ёд.

То Навоийни жунун даштиға солди ул пари,
Ҳазл учун ҳам қилмади бир қатла ул мажнунни ёд.

Кўнгулда юз била хаттинг гар ўт солур, гар дуд,
Мунаввар ўт тушар ул уйдаву муанбар дуд.

Фироқ кулбасида тортарам дамодам оҳ,
Не айб тутса бу вайронани саросар дуд.

Фалак юзундаки ҳар сари дуди оҳимдур,
Фироқ аҳлиға бир шоми ҳажр эрур ҳар дуд.

Хатинг қуёш киби юз узра парвариш топти,
Ажаб эмастур агар бўлса шуълапарвар дуд.

Улус қабулию радди била ишим йўқ, лек
Неча ул ой манга мақбул, мен анга мардуд.

Замона боғи гулу сунбулини исламаким,
Димоғ офатидур шуъла фарз қил, гар дуд.

Навоий оҳидин ул ойни ёшурунг зинҳор,
Ки ҳўблар тарафи майл айлар аксар дуд.

Зикринг айларда чекармен ҳар дам оҳ, эй сарвқад,
Ўйлаким, Қуръонға нотиқ тортғай ҳар лаҳза мад.

Васли иқболин хаёл этканда сен қайт, эй кўнгул,
Ким тахайюл бирла қилган ишка ҳожат йўқ мадад.

Ёр ҳажру васлини не қилса бўлғай жуз қабул,
Тенгри берган айш ё меҳнатни бўлмас қилса рад.

Ҳусн гулзорида бир-бир жола ёққан лутфи бор,
Қатра-қатра дур киби хай бирла ул гулфом хад.

Қолмишам зулфу юзунг шавқида субҳу шом, лек
Ул бири субҳи азалдур, бу бири шоми абад.

Не хирад, не ҳуш биздин истангиз, эй аҳли зуҳд,
Ишқ лол эткан кишида қайси ҳушу не хирад?

Эй Навоий, васл аро ўлтурсам ўзни, қилма айб,
Ким эмиш муҳлик киши кўрмак ўз-ўзиндин ҳасад.

Сену — фирдавс ичида кавсару хур, эй зоҳид,
 Мену — майхона аро бодаки тутқай шоҳид.

Телба кўнглум ер ўпар ёр қоши оллинда,
 Масте меҳроб аро ул навъки бўлғай сожид.

Эй кўнгул, ҳар неки ишқ аҳлини манъ айлаб эдук,
 Кўргач ул ойни бори бизга-ўқ ўлди оид.

Менмену — муғбачалар дайр ичинда, ваҳ, неткай
 Мундин ўзга киши бутхонада бўлса обид.

Мен гадо масту харобот аро илгимда сафол,
 Боқса Жамшид бу иқболима бўлғай ҳосид.

Билса Фарҳод ила Мажнун жазаъ эткайлар эди,
 Ишқ бедодидин улча манга бўлди ворид.

Эй Навоий, бу чаман ичра вафо истамаким,
 Ул матоъ ўлди бу бозорда беҳад косид.

Эй, сочинг занжирининг савдосида мажнун хирад,
Дам-бадам кўпрак паридек ҳуснунга мафтун хирад.

Ақлим учди айладим то касб ишқинг илмини,
Гарчи элга илм касбидин бўлур афзун хирад.

Эй ҳаким, этма жунунум айбким, кўргач они,
Тўхтата олмас димоғи ичра Афлотун хирад.

Эй хирадманд, англамассен ҳолатин ушшоқнинг,
Не учунким ишқ таврида эрур мажнун хирад.

Оҳким, еткач анинг ишқи тамомин қилди маҳв,
Гарчи қилди панд ила кўнглумни юз афсун хирад.

Гармрав ошиққа мардуд ўлса носих, қилма айб,
Ким келиптур аҳли ишқ оллида доим дун хирад.

Эй Навоий, ишқ аёғининг нисори айлагум,
Сочса ҳар соат насиҳатдин дурри макнун хирад.

ЗОЛ ҲАРФИНИНГ ЗУЛҲАЁТЛАРИНИНГ
ЗУФУНУНЛИФИ «НАВОДИР»ДИН

129

Қазо не ҳукми айлар жаҳонгадур нофиз,
Жаҳону бас демаким, инсу жонгадур нофиз.

Жаҳон аро бани Одам нетиб халос ўлгай,
Ким ул малоийкайи осмонгадур нофиз.

Нафози ҳукм шаҳи комрондин элга бўлур,
Не ҳукм ул этса, шаҳи комронгадур нофиз.

Агар ёмону агар яхши кимса йўқ озод
Нединки, буйруғи яхши-ёмонгадур нофиз.

Бузуғ жаҳонга анинг ҳукми нофиз ўлгандек,
Ҳабиб ҳукми мени нотавонгадур нофиз.

Бўйин қўюбмен агар тиғи қатл сургунгдур,
Ки амри дилбарининг ҳар қаёнгадур нофиз.

Навоий айласа ҳар ён азимат андин эрур,
Ки буйруғунг мени беҳонумонгадур нофиз.

Кўнглум эрур ул ғунчайи сероб ила мултаз,
Ул навъки маст ўлса майи ноб ила мултаз.

Лаззат топар ул шўх чучук жоним олурдин,
Атфолдек ўлган киби жуллоб ила мултаз.

Рангин лабинг озурда кўнгул комидур, арчи
Бемор эмас шарбати унноб ила мултаз.

Кўнглум юзу лаълингдин ўзин айлади беҳуш,
Ким субҳ бўлур халқ шакархоб ила мултаз.

Сен базми нишот ичра майи ноб ич, эй шўх,
Ким бизни фироқ айлади хуноб ила мултаз.

Соқий, қадаҳе тутқилу, эй турфа муғанний,
Базм аҳлини қил бир неча мизроб ила мултаз.

Кўп равза била ҳурни кўргузма, юз очқил,
Ким хаста Навоий эмас асбоб ила мултаз.

Эй лабларинг ҳаловатидин жонга илтизоз,
Топқай етишса чашмайи ҳайвонга илтизоз.

Жон чунки лаззат айлар анинг лаъли ёдидин,
Берса не тонг ҳаловати жононга илтизоз.

Лаълингни қилса яхши-ёмон орзу, не тонг,
Жондин бўлур чу оқилу нодонга илтизоз.

Даврон элига лаззат агар бўлса, не ажаб,
Майдин чу бор ул офати давронга илтизоз.

Нутқунг ҳаловатини не билсун рақибким,
Ширин ҳадисдин етар инсонга илтизоз.

Лаълинг ҳимоят этмаса ул юз назораси,
Муҳлик бериптурур мени ҳайронга илтизоз.

Синған сафол ичинда Навоийга бодадин,
Ончаки жоми Жам била султонга илтизоз.

РЕ ҲАРФИНИНГ РАЪНОЛАРИНИНГ
РУСТАХЕЗИ «НАВОДИР»ДИН

132

Зиҳи мазохир аро меҳри оразингдин нур,
Қуёштин ўйлаки заррот хайли ичра зухур.

Вужудунг айлади кавну макон вужудин фош.
Ҳамул сифатки қуёш қилди заррани машхур.

Хирад гар аъмо эса кунҳи зотинг ичра не тонг,
Қуёшни кўрмаса хуффош бордурур маъзур.

Сенинг жамолингга гул кўзгусида булбул маст,
Сенинг зухуринг ила гул жамолиға мағрур.

Йўқ эрса ғунчаға ҳифзинг нечукки пардаарус,
Аруси парданишин янглиғ ўлмағай мастур.

Сени тилаб туну кун баски айлабон таку пўй,
Нафасларини ола олмайин сабову дабур.

Боқиб сужуд аро қошингга габр, агар мўъмин,
Тилаб қадаҳ аро аксингни маст, агар махмур.

Май ичра аксинг аро софчашға айшу нашот,
Қадаҳда нашъанг ила дурдкашға завқу сурур.

Чу сенсиз ўлди ҳарам ичра порсо, не осиг,
Навоий ўлса сенинг бирла дайр аро, не қусур?

Сариф коғазмудурким сўзи ҳажрим айладим таҳрир
Ва ёхуд шуъла тушти сафҳаға ул сўз этиб таъсир?

Магар ҳуро сочин қилди қаламгун сафҳасин коғаз,
Қилурда сунъ наққоши нигорим суратин тасвир.

Боқиб дермен: шикоят айлайин кўргач ани, қолмас
Кўзумга тоби наззора, тилимга қуввати тақдир.

Мени ҳажр офатидин қутқару қатлимға таъжил эт,
Нединким, бийми офат келди ишта айламак таъхир.

Дединг: васл ичра тақсир этмайин ишқим қабул этсанг,
Чу бўлдум ошиқ, эттинг ҳажр асири, қилмадинг тақсир.

Жунун хатти муҳити ичра марказ бўлмағим не суд,
Ки бу хат бирла бўлмас ул парини айламак тасхир.

Сочинг куфри худ имонимни олди, ваҳ, не айш ўлгай,
Ки ул зуннорни бўйнуғи боғлаб қилсалар такфир.

Мени гар муғбача дайри фано ичра асир этти,
Чу тақдир эрса, эй шайхи ҳарам, не қилғамен тадбир?!

Навоийға не мумкин васликим, ҳар тун бу фикр ичра
Не тадбир этса охир ишқдин бори топар тағйир.

Кўнгул ичра ғам камлиги асру ғамдур,
Алам йўқлуғи дағи қаттиқ аламдур.

Ема дарду андуҳдин ғамки, истаб
Топилмас бу давр бўлса, бу муғтанамдур.

Хуш ул дардким, юзланур лаҳза-лаҳза,
Хуш ул ғамки, хотир аро дам-бадамдур.

Жаҳон ичра ҳамдард кам бўлса тонг йўқ,
Ки бедард кўп, лек дард аҳли камдур.

Манга ишқ дарди эмас муҳлику бас
Замон дарди, аҳли замон дарди ҳамдур.

Харобот аро, эй хуш ул ринди сармаст,
Ки оллинда олам вужуди адамдур.

Мақом этса туфроқ уза — тахти Жамшид,
Сафолеки ул май ичар жоми Жамдур.

Қадаҳ важҳи гар шайхдин ҳосил эрмас,
Не ғам дайр пири чу соҳибкарамдур.

Навоий ичар бода ул шўх тутқач,
Неча гарчи тақво била муттаҳамдур.

Рангсиз холинг жамолинг хонида, эй сиймбар,
Ё адасдур, ё ёпушмиш бир адас чоғлиғ шакар.

Кўргач оҳимни, ғазабдинму қизарди ул узор,
Йўқса ул ҳумрат бу ўтнинг тобидин бўлди асар?

Новакинг жисмимга сончилғач етишти юз боло,
Шох уза пайванд қилғач мунча ким топмиш самар?!

Мен ул ойға маҳв қолғач, тан аро пайконларин
Чеккан эрмиш халқу ҳайратдин манга бўлмай хабар.

Икки гавҳардур қулоғингда ва ё қилмиш сипеҳр
Ойнинг атрофида икки саъд кавкаб жилвагар.

Чарх зулмидин не тонг сўғум сабуҳий вақтиким,
Субҳ ҳам бу ғуссадин йиртар яқосин ҳар саҳар.

Эй Навоий, ҳажр ўтлуғ дашти ичра англадим,
Ониким дерлар сақардин қитъае эрмиш сафар.

Сенинг ҳуснунг, менинг ишқим ажойиб унс тутмишлар,
Магар бу шуълани ул шамъ тобидин ёрутмишлар.

Бериб эрди ики кофир кўзунг қатлим учун ваъда,
Ҳамоно айни усруклукдин ул ишни унутмишлар.

Мену — дарду бало, эй шодлиқ, борғилки, ҳажринда
Мени ғам тунлари бекаслигим вақти овутмишлар.

Кўнгулда яроларким бутмади ҳар навъ марҳамдин,
Лабинг нўши ҳавосин истимоъ этканда бутмишлар.

Тамаъ узмак ики ширин лабингдин мумкин эрмаским,
Ки то ул шахддин тотмишмен оғзимни чучутмишлар.

Сиришким сели ичра ишқу дардингдин заиф ўлди,
Бу су ичра ул ўтлар гўйиё жисмим қурутмишлар.

Чу мен безормен иткан кўнгулдин, демангиз, келмиш
Нега ул телбаи расвони бу жониб ёвутмишлар?

Май ичкил, доғи туткил бевафову меҳрлар тарки,
Анингдекким, алар меҳру вафонинг тарки тутмишлар.

Навоий, май била кўнглумга ўт солким, замон аҳли
Совуғлуқ онча қилмишларки, кўнглумни совутмишлар.

Ҳам кўзум тортар, ҳамул мезон била кўнглум солур,
Ё Раб, ул келгаймуким кўз ёрутуб кўнглум олур.

Тортсам кўнглум футури шиддатидин қаттиғ оҳ,
Даҳр боғи соврулуб, афлок доғи қўзғалур.

Ваҳки, захмининг исидин майл ҳам қилмас итинг,
Ғусса тигидин нечаким зор жисмим тўғралур.

Тоқатим гар қолмади тортарға меҳнат тоғини,
Не ажаб бу юкни гар афлок чекса тавшалур.

Сўзи ҳажринг дафъ ҳам бўлса, кўнгулда доғи бор,
Ўт ўчар, лекин асар ёнган макон ичра қолур.

Бас тўлодур жоминг, эй соқий, илиг титратмаким,
Мен ичай андинки, тўккунгдур ани гар чайқалур.

Эй Навоий, ишқ ўтин кўз ёшидин паст айларам,
Лек ҳар дам ул қуёш ёди ичимга ўт солур.

Тийра шомим ичраким барқи балолар чоқилур,
 Ҳар нафас ишқ аждаҳоси оғзидин ўт сочилур.

Ҳажр даштин, ваҳ, нетиб қатъ айлайнким, ҳар тикан
 Бош чиқарур орқасидин чун кафимға санчилур.

Ишқ аро панд этмаким не суд, эй аҳбобким,
 Ҳар фиғонда банд-бандим бир-биридин айрилур.

Чун иложим қилғали ҳолим сўрарсен, эй табиб,
 Бу ҳикоятни бировдин сўрки ўз ҳолин билур.

Тоғу водий ичра андоқ саъб ҳолим борким,
 Кўрса гар Фарҳод, агар Мажнунки юз ҳайрат қилур.

Не қародур шоми ҳажримким ёрумас шаммае,
 Мунча ўтким, чарх тоқида дамимдин чоқилур.

Номадин мумкин эмас, эй шўҳ, ҳолим англамоқ,
 Ўртанур коғаз, фироқим шарҳи чунки ёзилур.

Соқие, сўзни узатмай эмди туткил бодаким,
 Достони ҳажр қисқармас нечаким айтилур.

Эй Навоий, азми дайр эткил тилар бўлсанг фароғ,
 Ким бу янглиғ гавҳар андоқ кон ичинда топилур.

Кечаким зулфунг хаёли кўнглум ичра айланур,
Тонгга тегру заъфлик жисмим йилондек тўлғанур.

Дарғаҳингда бир заиф ит бирла мен ҳар кечаким
Гаҳ танин бошим, гаҳи боши танимни ястанур.

Эй пари, мажнун кўнгул сўзидин ўзни асраким,
Барқи оҳидин малойикнинг қаноти чурканур.

Мен киму уйқуки, ҳижрон шоми оҳим суридин,
Деса бўлғай сўнгги уйқу элтан эл уйғанур.

Гар забун бўлсам ажаб эрмаски, тушса ишқ аро,
Аждаҳолар хоксор ўлмоқ тариқин ўрганур.

Оташин рухсор ила куйдурма элни асруким,
Шамъ юз парвонани ўртар, ўзи ҳам ўртанур.

Сарвқадлар жилваси тонг йўқ Навоий оҳидин,
Доимо ашжор ел таҳрики бирла тебранур.

Фироқ иситмаси андоқ танимдин ўт чиқарур,
Ки гар табиб илигим тутса, бармоғи қабарур.

Эмас бу чашмайи хуршидким, ул ой ғамида
Кўруб сипеҳр ёмон ҳолатим кўзи ёшарур.

Сиришк касратидин гар кўзум оқарса не ғам,
Фаминг тунида чу юз қатла ҳар замон қарорур.

Чекармен оҳим ўтин ҳажр дардидин ҳар шом,
Сипеҳр сорики, мунча нужум шамъи ёрур.

Десангки, ҳажр юкин тортқил, не чорам бор,
Ки Қоф тоғини хас узра қўйсалар кўтарур.

Иқомат истама бу манзил ичраким, ҳар кун
Мусофир анда нечаким келур юз онча борур.

Навоий оҳки, топмас висолдин хабаре,
Хаёл элчисини гарчи юз сари юборур.

Кўнгул уйида юзунг нақшин айламан тасвир,
Ки дуди оҳим ила ранги топмағай тағйир.

Бу навъ доирайи ишқинг аросида хол,
Магарки ҳинду эрурким, пари қилур тасхир.

Магар су оби ҳаёт эрди, ел Масиҳ дами,
Чу тийнатингни қазо илги айлади тахмир.

Не тошки, отса, ярам чокидин ичимга солиб,
Бузуғ кўнгулни тиларманки, айласам таъмир.

Чу келди муҳтасиб, эй соқий, айлагил мени маст,
Ки қилмағай асар ул дамки, айлағай таъзир.

Не келса оллинг кўп қилма дафъиға кўшиш,
Ки жидду жаҳд ила тағйир топмади тақдир.

Навоий ўпти юзунгни тушида лутф айлаб,
Дегилки, не экин анинг бу тушига таъбир.

Етти жон оғзимаким чиқмас уйидин ул хур,
Чиқмаған жонға умид, ушбу масалдур машхур.

Ой юзунг айлади бурқаъ қасабин юз пора,
Солди ҳар порасидин ерга юзунг партави нур.

Нафасинг ҳашр куни нашр бўлур олам аро,
Бир нафасда нега йўқса тирилур аҳли қубур?

Ишқнинг қуввати бирла чекарам ҳижронни,
Йўқса бир мўрға йўқ тоғни чекмак мақдур.

Чун азал қисматин эл коми била қилмадилар,
Ишқдин тутса бўлур бизни халойиқ маъзур.

Туз кўнгулга басару нутқи пароканда не бок,
Тилу кўз ғайбатидин ғойиб эмас аҳли ҳузур.

Бир нафас умрға бўлмас мутааҳҳид бўлмоқ,
Эй Навоий, не бало ғофил эрур аҳли ғурур.

Жунун салосилида бўлди жисми зор ҳақир,
Сўнгак хилолки бўйнига тақдилар занжир.

Фиғону зорима раҳм этти турфа ишдурким,
Парини айлади мажнун фусун била тасхир.

Не тонг кетурса манга ишқ ҳар дам ўзгача ҳол,
Ки шуъла вазъи аро дам-бадам эрур тағйир.

Хатинг саводи аро ожиз ўлди аҳли қалам,
Ки ёзди килки қазо бирла котиби тақдир.

Гар этса жонни тамаъ улдурур ҳаёти абад
Қабул қилмаса, ўлмактин ўзга йўқ тадбир.

Сен ўзлугунг бутин аввал ушатқил, эй зоҳид,
Ҳамиша дайри фано аҳлин эткуча такфир.

Навоий андоқ эмиш мастким, хабар йўқ анга,
Ки муҳтасиб ани кўй ичра айламиш таъзир.

Чун мени мажнун бошин атфол тоши синдурур,
Оҳ ўти жўлида сочимдин анга киз куйдурур.

Аҳли диллар, чеҳра очди ёр — очманг дийдаким,
Ҳар киши ул юзга кўз олдурди — кўнглин олдурур.

Кўргач ул юзни бошимға урди юз тиги боло,
Кўрки, чиққур кўз бошимға не балолар келтурур.

Кўзда асрабмен бағир қонин тилар бўлсанг ҳино,
Суртсам кўзни аёғингға ҳамул дам билгурур.

Булажаблиғлар жунунум ичра кўрким, халқни
Ишқ бир дам йиғлатур ҳолимға, бир дам кулдурур.

Навбаҳори ҳусндин топма фиреб, эй шўҳким,
Чарх даври навбаҳор ўтмай хазонин еткурур.

Эй Навоий, ҳажр андуҳида маст ўл зинҳор,
Ким кўнгулдин ғамни бир дам зойил эткан майдурур.

Қайси тўбий жилваси сарви хиромонингча бор?
Қайси кавсарнинг зулоли оби ҳайвонингча бор?

Гунчада гулбаргдек тил, жоладек тиш доғи йўқ,
Деса бўлғайму аниким лаъли хандонингча бор?

Қайда сунбулдин насим эскач, кирар жисмимға руҳ,
Ким дегаймен ониким зулфи паришонингча бор?

Айламас кўз мардуми ҳаргиз қуёш ичра ватан,
Они дей олманки холи анбарафшонингча бор.

Новак очмас гар тушар жон риштаси ичра гириҳ,
Демак они бўлмағайким нўги мужгонингча бор.

Демаким, кўнглунгга қўйғум зулм ила доғи ажал,
Сен гумон қилма аниким доғи ҳижронингча бор.

Эй кўнгул, қонингни истарсен тобониға ҳино,
Кўзларим хуноби ранги ҳам сенинг қонингча бор.

Урма ҳиммат лофини оллингда бу тоқи сипеҳр,
Фақр кўйинда агар ўз кунжи вайронингча бор.

Эй Навоий, истасанг давр аҳли зулмидин халос,
Ур фано даштиға гому бора олғонингча бор.

Суда юзунгму акси ё чашма аро париймудур?
Чашмаи меҳр ичинда ё ламъаи Муштаримудур?

Кўйи биҳишти жовидон, ўзи биҳишт ичинда ҳур,
Қомату лаъли англаман, тўбию кавсариймудур?

Жисмим аро янги туган ҳар сариму кўринди ё
Ҳар бири ишқ авжининг муҳтариқ ахтаримудур?

Уйга ҳануз кирмайн динима тушти юз халал,
Буки келур, кўр, эй кўнгул, ул бути озариймудур?

Куйган ичимда бодадин ишқ ўти бўлди шуълазан,
Поралари бағирнинг ул шуъланинг ахгаримудур?

Жоми жаҳоннамойини васф кўп эттинг, эй рафиқ,
Меҳри мунир жоми ё майкада соғаримудур?

Эйки Навоий улфати равзаға йўқтурур, дединг,
Асру таажжуб айлама, Мирғанийи Ҳиримудур?

Лаълинг, аё, не ажаб рангиндур,
Сўзи анинг не бало шириндур.

Хам қошинг тақову тоатқа бало,
Ҳам кўзунг офати ақлу диндур.

Ҳулла ичра баданингким кўрунур,
Гўиё гулбарг аро насриндур.

Қатлу тиргузмак эрур ойининг,
Аллоҳ-Аллоҳ санга не ойиндур?!

Соқиё, ҳажрида тутқил манга май,
Ким бу судин ўтума таскиндур.

Маю — васл аҳлики, бу давр ичра,
Бизга хуноби жигар таъйиндур.

Ҳажринг айёми Навоий тинмас,
Бир кўрунуб анга кўнглин тиндур.

Дилбаро, сендин бу ғамким, менда бордур, кимда бор?
Фурқатингдин бу аламким, менда бордур, кимда бор?

Мазраи айшим кўкармайдур самуми оҳдин,
Йўқса ёшдин мунча намким, менда бордур, кимда бор?

Кўйма миннатким, юзумдек пок юз ҳеч кимда йўқ,
Бўйла ишқи пок ҳамким, менда бордур, кимда бор?

Бахт ул ой қасриға кўнмас, йўқса дуди оҳдин
Бу каманди хам-бахамким, менда бордур, кимда бор?

Қалби рўйандуд ила байъ этса васлин, эй кўнгул,
Доғдин мунча дирамким, менда бордур, кимда бор?

Бор экин вобастайи тавфиқ йўқса, эй рафиқ,
Бу қадар шавқи ҳарамким менда бордур, кимда бор?

Эй Навоий, гарчи журмум кўптурур, лекин бу навъ
Хусрави соҳибкарамким, менда бордур, кимда бор?

Гул юзунг ҳажрида чиқса ўтлуғ оҳим гоҳлар,
Кўкта гулнорий булутлардек кезар ул оҳлар.

Ул бути зарринкамар ишқида то бел боғладим,
Заъф аро мендин қамишлардур нишон, бал коҳлар.

Ул юз оллида қуёш юзлуглар ўлмиш ҳусн аро
Ўйлаким бўлғай қуёш бўлғанда толиъ моҳлар.

Нола тортармен қачон отланса ул султони ҳусн,
Ўқ ажаб чекмак нафир ўлғанда рокиб шоҳлар.

Кўйи сори борди кўнглум, балки ашқу оҳ ҳам,
Ваҳки, қолиб мен, азимат қилдилар ҳамроҳлар.

Истасанг уйғонмоқ ўл бедорлар ҳамсуҳбати,
Ким бу ғафлатни магар дафъ айлағай огоҳлар.

Эй Навоий, пора-пора бўлса кўнглунг яхшидур,
Ким тараддудсиз олишқайлар ани дилхоҳлар.

Куфрдин зуннорлар гар турраси тобинда бор,
Кирпигидин дағи сафлар қоши меҳробинда бор.

Бир кажакдур тортибон жамъ эткали эл кўнглини,
Қайси пурхамким, паришон зулфи қуллобинда бор.

Терда ул юз тобидин, лол ўлса тонг йўқ боғбон,
Қайда мундоқ ўт анинг гулбарги серобинда бор.

Дема лаъли ўлтурур тиргузмас элни, эй Масиҳ,
Ким бу кайфият ҳам анинг бодайи нобинда бор.

Нечаким жонбахшлиқ лаълинг шакархандидадур,
Онча жон олмоқ дағи ул кўз шакархобинда бор.

Ишқ мулкида тиларсен нақди жон зулм айлабон,
Соғинурсенким магар ул ишқ арбобинда бор?

Эй Навоий, гар лисони ҳол эшитмайсен, эшит,
Ким ажаб ҳолат бизинг созанда мизробинда бор.

Ошкоро юз туган гарчи тани зоримда бор,
Онча юз доғи ниҳоний жони беморимда бор.

Истадинг кўнглум иложин айланин деб, эй табиб,
Менда йўқ улким тиларсен, лек дилдоримда бор.

Новаки ғамзангга пайкон истасанг, эй қоши ё,
Келки, андин бениҳоят жисми афгоримда бор.

Юз бўғун эрмас сўнгакдин риштаи жоним аро,
Иқди зулфунгдин туганлардурки, бу торимда бор.

Жаврларким қилди ул кофир унутмайдур кўнгул,
Ким ҳисобидин гириҳлардурки, зунноримда бор.

Хирқаву сажжодани май раҳни қилсам не ажаб,
Ким асар махмурлуғдин шўҳи хамморимда бор.

Гар Навоийни қилиб рад, назмин истар шукрим,
Менда гар йўқтур қабул, ошуфта гуфторимда бор.

Хатту юзунг ҳажрида кўзким, булут монандидур,
Чашмайи сабз ул бири, бу бир гулистон бандидур.

Қилди юз парканд ҳажринг тигидин бағримни ишқ,
Итларингнинг ҳар бири оғзида бир паркандидур.

Жавр қилсанг қил, мени боре эшикдин сурмагил,
Ким кўнгулга васл ҳад йўқ, меҳнатинг хурсандидур.

Ишқ ила пайконлари ичра болокаш кўнглума,
Йўқ тафовутким шарарлар шуъланинг фарзандидур.

Ўқларингга юқти бағрим қониму, эй қоши ё,
Йўқса анда зеб учун ҳар ён бақам пайвандидур?

Чархким, ҳар субҳ эл қатлиға айлар заҳрханд,
Бу анинг ширин табассум бирла шаккархандидур.

Эй Навоий, демаким кўнглунгга қилмиш қасди жон,
Ким менинг кўнглум анинг жон бирла ҳожатмандидур.

Кўксумни чунки қилди лабинг ҳажри ёралар,
Ҳар ёра қон киби оқизур лаълпоралар.

Боштин-оёқ жунун ила ўлдум, гар истасанг,
Бу ерда хорлар топилур анда хоралар.

Гулрез эди юзунг ғамидин ҳажр тунлари
Оҳ ўтидинки, ҳар сори сочтим шароралар.

Усрук кўзунг қошида эмас кирпик ўқлари,
Бир маст ҳинду оллида эрмиш каторалар.

Ўлди юзунг назорасидин халқ, войким,
Ўлтурди бизни дағи эл эткан назоралар.

Ёзгурма, эй фақиҳки, йўл бермас ончаким,
Чиқмоққа дайрдин қилурам истихоралар.

Бечоралиғ тут эмди Навойки, бўлмади,
Дардимға ҳар нечаки табиб этти чоралар.

Қуёш юзинда хатинг сабзасига маскандур,
Бу вахҳдиндур агар ранги сабз равшандур.

Кўнгулда онча ўқунгдин ўқулди пайконким,
Бошоқ била бу бало мазраида хирмандур.

Қилиб итобки, душманларимға бўлдунг дўст,
Аларки дўстларим эрди, эмди душмандур.

Узун фироқ туни барқидин нетиб куймай,
Ки аждаҳо хасим устига шуълаафкандур.

Кўнгул не навъ бало тошидин омон топқай,
Фигор жисмим уйи равзан узра равзандур.

Кўнгулни раз қизининг суҳбати билан соф эт,
Ки даҳр золи ажаб ҳийласозу пурфандур.

Навоий ўлди парирўйлар ҳавосидаким,
Дедук хирадлиғу ул асру телба эркандур.

Қилғали азми сафар улким манга дилхоҳдур,
Огаҳ ўз ҳолимдин эрмасмен, Худо огоҳдур.

Мен чу ҳажридин чекиб юз меҳнат ўлдум, ваҳ, не суд,
Буки шайдо кўнглуму жоним анга ҳамроҳдур.

Эй насими васл, эсиб жонимни жонон сори элт,
Ким фироқинг заъфидин андоққи барги коҳдур.

Деманг, ул ой узра солмиш соя бир мушкин булут,
Гўйиё мен тортқан ҳажрида дуди оҳдур.

Ҳар нафас ўрду сари кўнглум қуши айлар ҳаво,
Ким олиб кеткан кўнгулни бир маҳи хиргоҳдур.

Англағил аҳбоб қадринким булар бўлмай не нафъ,
Гар сенга афлок авжи узра тахту жоҳдур.

Эй Навоий, бежиҳат ёр этса ҳижрон ихтиёр,
Сўз демак бўлмас нединким сен гадо, ул шоҳдур.

Сарв уза гул очтиким, қад узра рухсорим будур,
Жонға нутқ ўргатдиким, лаъл ичра гуфторим будур.

Юз жафо, минг шўхлуқ кўргузса ҳаддим қайда бор,
Ким десам бир қатлаким шўхи жафокорим будур.

Сабр ила шавқумни айлай арз, меҳмон бўлса ёр,
Ишқ иқболида найлайким, йўқу борим будур.

Гарчи мен нобуд бўлдум, эйки, Мажнун суратин
Сафҳада қилдинг рақам, билким намудорим будур.

Пири дайру хонақаҳ шайхики ёзди руқъалар,
Номаи иқболим улдур, хатти идборим будур.

Муршидеким, махласим куфри тариқатдин тилар,
Ўзлугумнинг риштасин уздикки, зуннорим будур.

Эй Навоий, истасам зулфин паришон, қилма айб,
Найлайин сармояи бахти сияҳкорим будур.

Чиқмаса жонон ғаму андуҳдин, жоним чиқар,
Завқидин ул дам кирар жонимки, жононим чиқар.

Мақдамидин боғ ўлур ҳам дашту ҳам кўй андаким,
Жилва айлаб боғдин сарви хирмоним чиқар.

Титрангиз, эй аҳли дин, исломингиз бошиғаким,
Форати дин эткали ул номусулмоним чиқар.

Кўзда эрмас фурқатидин ашки гулгун қатраси,
Балки кўздин ҳам бағир захми киби қоним чиқар.

Захм аро қолған бошоқ жонимға етмиш, эй рафиқ,
Раҳм этиб Тенгри учун чек, доғи пайконим чиқар.

Чарх агар фарёду афғонимға етмас, айб эмас,
Ким анинг бедодидин фарёду афғоним чиқар.

Соқийё, ол бир қадаҳ бирла Навоий кўнглини,
Ким букун дерларки, сархуш кўнглум олғоним чиқар.

Шамъ ул ой ҳажрида тун куймагим огоҳидур,
Дуди эрмаским, менинг ҳолимға ўтлуқ оҳидур.

Чиқти жон, рози эман кўюнгга борғай, негаким
Ҳар қаён азм этса, дарду ғам анинг ҳамроҳидур.

Гар самандинг гардинин қолман не тонгим, бордур ул
Каҳрабоеким, бу хасдек жисм барги коҳидур.

Бир маҳи хирғаҳнишин кўнглумни олмиш, эй рафиқ,
Йўқ ажаб гар хаста кўнглум ноласи хиргоҳидур.

Ёр кўнгли истамиш кўнглумга сурмак тиғи кин,
Ҳар не дилхоҳи анинг мен телбанинг дилхоҳидур.

Мисри иззат истабон, зиндони ғамдин қочмаким,
Моҳи Канъон тахтиға боис мазаллат чоҳидур.

Эй Навоий, мен худ асрабмен ғами ишқин ниҳон,
Айлабон зоҳир кўнгулнинг нолаи жонкоҳидур.

Тоза сарве боғ аро, дерларки, ноз оғоз этар,
 Ҳар дам они кўргали кўнглум қуши парвоз этар.

Нозининг овозаси ўлтурди, оҳ, ул вақтдин,
 Ким ани кўз бирла кўрсамким, не янглиғ ноз этар.

Кўрмай андоқ зорменким, рашк ўти айлар ҳалок,
 Гар кўнгул жонимни ишқи сиррида ҳамроз этар.

Озу кўп демай фидоси айладим, билман, ҳануз,
 Ким жафому кўп этар, ёхуд вафому оз этар.

Килгамен дамсозлиғ ҳажрида минг йил жон била,
 Англасамким, васлида бир дам мени дамсоз этар.

Кўз била жон пардасин кўнглум муҳайё айлади,
 Гўйиё қўйғач қадам кулбамға пойандоз этар.

Чарх меҳру кийнасидин не азиз ўл, не залил,
 Нечаким гоҳе сени излолу гаҳ эъзоз этар.

Дайр пирининг муридименки, ҳар ён қилса азм,
 Риндлардин май кўтармакка мени мумтоз этар.

Эй Навоий, истиқомат йўқ чу даврон табъида,
 Фам ема гар гоҳ меҳру, гоҳ ситам оғоз этар.

Ул ўтлуғ чехраға зарбофт хилъат не ярошибдур,
Магар хилъатқа ул юз ламъасидин ўт тутошибдур.

Фалакнинг боргоҳиға кўмоч ўлмиш қуёш жирми,
Анга оҳим сутундек дуди мундоқким улошибдур.

Малойик қушлари ғам шоми қўзғалмоқ тонг эрмаским,
Етибдур кўкка юз оҳим хаданги, балки ошибдур.

Бало дашти аро юз минг ўлуктур, онда қотил ишқ,
Хирад мағлуб хайли бирла гўёким савошибдур.

Лабингдин жон топай деб, кўп талашти ҳажр аро кўнглум,
Ўлар ҳолатда ул бемордекким жон талошибдур.

Қадаҳқа бода тарёкини қуй тошқунча, эй соқий,
Ки ғам заҳри била жомим тўлуптур, балки тошибдур.

Навоий гар лаби ёди била қон ютди, жон тутди,
Табибо, билки, бу шарбат анга беҳад ярошибдур.

Ложувардий қошинг узра зарварақ тобонмудур?
 Ё магар кўк тоқи узра анжуми рахшонмудур?

Зулфиму оҳим елидин совурур оламға мушк,
 Ё сабо таҳрикидин сунбул абирафшонмудур?

Хайчакон оразмудур, ё ҳусни банди зулф аро,
 Юз асир ўлган кўнгуллар ҳолиға гирёнмудур?

Зарварақдин шуълалардур ҳар тараф рухсориға,
 Ё ул ўтлуғ юзда ҳар ён бир кўнгул сўзонмудур?

Ҳажри золим шоми кавкабдинму гирёндур манга
 Ё анинг субҳи ғариб аҳволима хандонмудур?

Эйки, майли жаннат этмассен менинг кўнглум киби,
 Нотавон кўнглунг биров кўйида саргардонмудур?

Бўлди қадди ё Навоийнинг, юзи чун зарварақ,
 Ложувардий қошинг узра зарварақ тобонмудур?

Ул қуёштин айру ўртанган ичимда қайғудур,
Кўнгул ичра су киби қон, кўз аро қондек судур.

Тишларингни соғиниб кўп йиғларимдин кўз ёшим
Бир-бири кейнича андоқким тизилган инжудур.

Кўз ёшим ичра ёруғ кўнглум қаронғу бўлғали
Тонг эмас, невчунки ул ёшларға тушкан кўзгудур.

Ул туганким телбараб иткан кўнгулга ўртадим,
Қай сари борса ул ойнинг қуллуғига билгудур.

Кўзума келмас очуқ келганда ул юз оллима,
Онча яхши англамас кўзким, қуёшқа ўтрудур.

Қайғу ўлтурди мени, тутқил аёқчи тўстағон,
Ким чоғир қайғуни ўлтурмакка аччиғ оғудур.

Деб эдинг, олғум Навоий кўнглин, олғач ўртадинг,
Яхшилар олмоқ ёмонлар кўнглини мундоқмудур?

Дуд янглиғ дема, кўнглум оҳи дардолудидур,
Ким кўнгул узра туган қўйған фатилам дудидур.

Абри ҳасрат ёмғирию тийрборони фано,
Кисвати мавту ҳалоким хирқа тору пудидур.

Дард нақшин қилди ҳар доғим уза султони ишқ,
Ул дирамларнинг бу гўё сиккайи беҳбудидур.

Ишқнинг савдоси жонимға зиёндур демаким,
Ҳар киши мундоқ зиён ишқ ичра қилса судидур.

Хўблар кўйида истиғно елидин ҳар губор,
Ким қўпар бир нотаваоннинг жисми ғамфарсудидур.

Жавҳари жоним олиб тут журъае, эй муғбача,
Ким бу нақд аҳли фанонинг будию нобудидур.

Дер Навоий бўлса муғ дайрида масту жомачок,
Ким тиригликдин бу султонлиғ анинг мақсудидур.

Кўк бинафшазорини анжум чу наргисзор этар,
Наргисинг бирла бинафшанг ҳажри кўнглум зор этар.

Чун Зуҳал толиъ бўлур холинг хаёли фитнадин,
Жоним ичра юз минг ошуби бало изҳор этар.

Жилва қилгач Муштарий, кўзни узоринг ёдидин
Юз саодат ахтаридин ҳар замон дурбор этар.

Чун чиқар Баҳроми қотил, кўзларинг андишаси
Хаста жонимни қатили ханжари озор этар.

Меҳрдин топмай нишоне сенда ҳам, гардунда ҳам,
Бу мусибат кўзума ёруғ жаҳонни тор этар.

Зухра ҳолимға сурудин навҳаға айлаб бадал,
Чангининг сочин ёйиб, дурри сиришк изҳор этар.

Ўлмагим англаб Уторид ҳолима деб марсия,
Шарҳи дардим назмидин ҳар лаҳза юз тумор этар.

Ой ҳалокимға тутуб мотам, кийиб тундин қаро,
Оразин силли била аҳли азокирдор этар.

Тийра айлаб бениҳоят кеча умрум шамъини,
Васл субҳи ҳасрати ранжим юз ул миқдор этар.

Ростлиғ улдурки, билгач ул қуёш раҳм айлагай,
Улча аҳволимға ҳар тун чархи кажрафтор этар.

Эй Навоий, ишқ дардидин шикоят қилмаким,
Жонинга жавру жафосин ҳар нечаким бор этар.

Негиб туз этай қадким, жисмимда шиканлардур,
Найлаб туз урай дамким, бағримда тиканлардур.

Тирноғ ила хатларким рухсорим уза чектим,
Юз боғида гуллардин ҳар сори чаманлардур.

Юз ёптию жон олди, очқанда равон олди,
Ўлтургали ошиқни билман бу не фанлардур.

Зулфунгда тугун эрмас, кўюнгда ғубор эрмас,
Афтода кўнгуллардур, фарсуда баданлардур.

Юз аҳд ила маҳвашлар кўнглумни олиб, эмди
Қатл айладилар, асру бадахд эканлардур.

Майхонада ҳар сори бир мастки, бош қўймиш,
Кирпичлари гўёким жонларға ватанлардур.

Жисмида Навоийнинг ҳар момуқ ила марҳам,
Бир неча ўқунг захми, бир неча туганлардур.

Юзунгдек қамар йўқтур, қадингдек шажар йўқтур,
Шажар бўлса ҳам анда, лабингдек самар йўқтур.

Кўзум ашкининг руди оқар тезу тунд андоқ,
Ки гар уйқу кўз сори келур ҳам гузар йўқтур.

Отин тутсалар ногоҳ кетар ўйла ҳушумким,
Бадан ичра руҳумдин, дегайсен, асар йўқтур.

Кўнгул сўрғали келдинг, табибо, муни билким,
Ул оворадин сендек манга ҳам хабар йўқтур.

Йўлунгга нисор ашким, агар оз эрур гар кўп,
Итингга физо кўнглум, агар бор, агар йўқтур.

Бу гулшанда, эй деҳқон, неча озмун эттим,
Вафо нахли экканга бажуз гусса бар йўқтур.

Навоий фироқингдин анингдек заиф ўлди,
Ки ўрнида эл боқса дегайлар, магар йўқтур.

Ул саводи хатмудур ё сабзайи жаннатмудур?
Ё қуёш узра ёзилган ояти раҳматмудур?

Буки сенсиз куйдурур жонимни билман яхшиким,
Юз томуғнинг ўтиму ё шуълаи фурқатмудур?

Эйки, дерсен, лабларимдин ҳожатинг недур, дегил
Мен — сусиз, ул — чашмайи ҳайвон демак ҳожатмудур?

Демаким не эркин ул ойнинг қуёшқа нисбати,
Бир-бирига иккисин ўхшатқуча нисбатмудур?

Қаддини кўргач ҳам ўлдум, ҳам тирилдим оллида,
Рост гар дерсен қиёмат де ани, қоматмудур?!

Даъвийи ҳиммат қилиб, улким тилар оламда жоҳ,
Қилмоқ олуда нажосатқа ўзин ҳимматмудур?

Гар Навоий меҳнати ҳижронда ўлди айб эмас,
Юз туман муҳлик бало дегил ани, меҳнатмудур?!

Кўзунг сарфитнайи олам тушуптур,
Қошингдек бир янги ой кам тушуптур.

Сепибсенму гулоб ул юзга ёхуд
Гули сурий уза шабнам тушуптур?

Кўнгуллар захмидин солиб чекарга,
Магар қошинг учига ҳам тушуптур?

Лабинг ҳажринда бағримдин борур қон,
Магар ул захмдин марҳам тушуптур?

Эмас елдинки, сайри боғ этарда
Аёгингга суман гул ҳам тушуптур.

Итинг синған сафолида май ичсам,
Не тонг илгимга жоми Жам тушуптур.

Навоийни қовуб истар рақибин,
Гадо маҳруму ит маҳрам тушуптур.

Яна ҳамдамим шуълайи ғам бўлуптур,
Ғамим шуъласи жонға ҳамдам бўлуптур.

Кўнгул пардаси устида доғи ишқинг,
Бу туғро уза нақши хотам бўлуптур.

Қилиб хоки кўюнгни балчиқ сиришким,
Туташқан яланг танға марҳам бўлуптур.

Нетиб куймайинким, ғаминг ковкови
Етибтур, кўнгул уйи барҳам бўлуптур.

Тўлуптур кўнгул ишқинг ўқидин андоқ,
Ки кўп ўқ дағи ўққа муҳкам бўлуптур.

Тутуб бир қадаҳ англат, эй дайр пири,
Ки бу корғаҳ сирри мубҳам бўлуптур.

Навоийға раҳм айлагил, эй париваш,
Ким ул телба расвойи олам бўлуптур.

Фурқат ичра шарбати лаълинг висоли кам бўлур,
Гарчи дерлар: талх дарёда чучук су ҳам бўлур.

Зулфу рухсоринг ғами не тонг бузуг кўнглум аро,
Аждаҳо гар бўлса вайрон ичра, маҳзан ҳам бўлур.

Кўксума отсанг бир ўқ от, ёна бир ёниндаким,
Ул дағи кўнглумни шод айлар, бу ҳам муҳкам бўлур.

Ул пари ишқин малойикдин ёшурсам не ажаб,
Дарди йўқлар дард аҳлиға қачон маҳрам бўлур?!

Оҳу ашкимдин шикоят кўп қилур ҳамсоёким,
Дуд равзандин кирар уйнинг биноси нам бўлур.

Гар эгилса қоматим ишқинг юкидин, қилма айб,
Ким сипеҳр узра бу оғир юкни қўйсанг ҳам бўлур.

Олам аҳлидинким, ул ойни Навоий танлади,
Билмадиким ишқидин оворайи олам бўлур.

Ўтлуғ юзидин ул ойким бурқаин олиптир,
Кофирлигин кўрунгким, Мусҳафқа ўт солиптир.

Ғам йўқки, кўйи гардин кўзлардин оҳ учурди,
Ким ашк балчиқ эткан бир гўшада қолиптир.

Сабрим сипоҳу хайли кирпичлари сафидин,
Кўргач кўзи қаросин, ҳар сори кўзғолиптир.

Кўҳи ғамини кўнглум чекканда кўрмади ранж,
Ҳажринг ғами юкининг остида товшолиптир.

Ислому ақлу диним нақдини сўрмангизким,
Май важҳиға бу бори дайр ичра сойқолиптир.

Ною нафир унидин мағрур бўлма, эй шаҳ,
Ким бу навони тузган кўси фано чолиптир.

Ул гул паёмини ел дей олмас, эй Навоий,
Йўл пўясидин онинг бағри магар толиптир.

Қачонким боданўшум май ичарга изтироб айлар,
Бурунроқким, ўзин маст айлағай, бизни хароб айлар.

Гули рухсорини май шабнами айлаб тару тоза,
Латофатда қуёшнинг чашмасин беобутоб айлар.

Мени ғамгин қаён гом урмоғим ғам даштида сўрманг,
Қуюнни кимса англармуки, қай сори шитоб айлар.

Тилиб бағримни ишқинг тиғи ҳажринг ўқиға тевраб,
Ғамим базми учун кўнглум ўти ичра кабоб айлар.

Ҳар оҳим дудиким, кўк сори азм айлар, ани ишқинг
Бало селоби келтурмак учун мушкин саҳоб айлар.

Дегил умрум қуёши ҳажри шомида бўлур ғорат,
Қачонким оразинг хуршиди зулфунгдин ниқоб айлар.

Мазоҳирдин жамолинг меҳри гар зоҳирдурур тонг йўқ,
Қачон заррот хайли манъи нури офтоб айлар?

Кулимен дайр пиринингки, пинҳон ишқим англабтур,
Агарчи муғбача ҳамдамлиғимдин ижтиноб айлар.

Навоий, хонақаҳ дўзахча бордур, шайх анга молик,
Не тонг гар андағи элга насиҳатдин азоб айлар.

Ҳар гаҳки қадаҳнӯшум майли майи ноб айлар,
Мужгон ўқиға шишлаб бағримни кабоб айлар.

Ҳажрим туни бедодин англаз кишиким, ҳар тун
То субҳ биров ёди жониға азоб айлар.

Кеч келмагидин ўлсам жононнинг эмас тонгким,
Ул умр даранг айлар, бу умр шитоб айлар.

Бетоб кўнгуллардин қон оқса ажаб эрмас,
Машшота анинг зулфин бу навъки тоб айлар.

Хай қатралари юздин лаълингға бўлуб мойил,
Жоним учун ул майға мамзуж гулоб айлар.

Бу дайрда айб этма, гар масти хароб ўлсам,
Ким ҳар не иморатдур, даҳр они хароб айлар.

Маст айла Навоийни, англай дер эсанг комин,
Васлинг тамаъин ҳушёр айларға ҳижоб айлар.

Жонга йўқ кўнглумдину кўнглумга йўқ жондин хабар,
Менга не ўздин хабар, не кўнглум олгондин хабар.

Ўйла масти ноздур ул шўхким билмас ўзин,
Не ажаб гар йўқ анга мен зори ҳайрондин хабар.

Воизо, дўзах ўти доғин ўгарсен англадим,
Ким сенга йўқтур ҳамоно доғи ҳижрондин хабар.

Гарчи қосид лафзи жонафзо эди, лекин мени
Қилди жондин беҳабар, гар қилди жонондин хабар.

Ўйла маҳвунг бўлган эрмишменки, бўлмайдур манга
Захм аро пайконларингни тортиб олгондин хабар.

Соқийё, давр аҳли жаври саъб эрур, маст эт мени
Ул сифатким, бўлмағай ўлгунча даврондин хабар.

Эй Навоий, шоҳ лутфидин кўнгулни жамъ тут,
Гар паришон келса бок эрмас Хуросондин хабар.

Қосидеким еткурур кўнглумга жонондин хабар,
Ўйладурким бергай ўлган жисмга жондин хабар.

Дема ҳажримдин хабарсизму экансенким, менга
Бор эди ўлмактин, аммо йўқ эди ондин хабар.

Не ажаб очилса кўр ўлган кўзум Яъқубдек,
Ким насими субҳ берди моҳи Канъондин хабар.

Шодмен гўё фироқ айёми бўлди муртафий,
Ким ҳабибим келмагига етти ҳар ёндин хабар.

Оҳу ашкимдин хабарсиз бўлманг, эй олам эли,
Ким берурлар ул бири сарсар, бу тўфондин хабар.

Соқийё, қуй давр аёгин, ўйлаким нўш айласам,
То қиёмат топмағаймен аҳли даврондин хабар.

Эй Навоий, тонг йўқ ўлсамким, ўтуптур неча кун,
Ким менга йўқ не кўнгул, не кўнглум олгондин хабар.

Куйди кўнгулки, қолмади ашқда қонидин асар,
Қон демайинки, кўзда ҳам ашки равонидин асар.

Ҳуш асари йўқ эрди гар элга кўнгул фиғонидин,
Оҳки, қолмамиш анинг эмди фиғонидин асар.

Бошиға, эй Масиҳ, ет хастангники қолмамиш
Жонда ҳаётидин рамақ, жисмда жонидин асар.

Юз қуёш ўлса кетмагай ер юзидин қоронғулуқ,
Кирса жаҳон аро кўнгул ҳажри замонидин асар.

Бўлғай улус аро ул ўт бирла қиёмат ошкор,
Бўлса бу жони зорнинг оҳи ниҳонидин асар.

Гум бўл агар висолнинг толибисенки, топмағай,
Кимки фано йўлидадур ному нишонидин асар.

Борди, Навоӣ, анинг кўйига ёралиғ кўнгул,
Кўргил агар инонмасанг йўл уза қонидин асар.

Бизга жаҳон боғидин ул сарви гуландом етар,
Ул чу етар сояйи сарву майи гулфом етар.

Базм бу навъ ўлди эса нуқлиҳадисин демаким,
Гунча била наргисидин шаккару бодом етар.

Дин улуси қатли учун куфр эли ҳожат эмас,
Эй фалак, иш гар будур ул офати ислом етар.

Ҳар нафас, эй ишқ, анинг дарди ўтин кўнглума ёқ,
Бўлса бу марҳам чу анинг ранжиға ором етар.

Нўши висолинг била аҳбобни қил комраво,
Ким менга дардинг майи хунобасидин ком етар.

Тоғ киби торт қаноат этаги ичра оёғ,
Даври фалакдин сенга бир қурс агар шом етар.

Ўтти кўп айёму Навоийға ишинг фитна эди,
Мунча-ўқ, ўлғай ситам, эй фитнаи айём, етар.

Ёри бирла бода ичкан нўши жондурким, ичар,
Ёрсиз нўш ичса рангин бода қондурким, ичар.

Ҳар кишиким базмида соқий эрур нўшинлабе,
Жавридин гар қон ичар, лаъли равондурким, ичар.

Хизр умрию Скандар мулки топқан ёрсиз,
Оби ҳайвон ичса, заҳри бегумондурким, ичар.

Ҳажр аро беҳуд бўлай деб кўнглум истар жоми май,
Демангизким, соқий ул номехрибондурким, ичар.

Эй сабо, ғавғодурур боғ ичраву маҳруммен,
Гўйиё маҳрамлари бирла фалондурким, ичар.

Хонақаҳда бода ичкан эмин эрмас шайхдин,
Ким фано дайридадур, дорул-амондурким, ичар.

Эй Навоий, ҳар дам ар қон ичса кўнглум қилма айб,
Бодайи лаълидин ул ойнинг нишондурким, ичар.

Кўнглума ҳажрингда жаннат гулшани зиндон эрур,
Кўзума сенсиз гулафшон боғ хорафшон эрур.

Дафъа-дафъа гул сочилмайдур гулафшон боғида,
Ким менинг гулгун ёшимдин қатра-қатра қон эрур.

Баҳру тоғ этманг гумонким, ул бири кўзумга ёш,
Бу бири кўнглумга дарду меҳнати ҳижрон эрур.

Дема бир дамда булут кўкни не навъ айлар ниҳон,
Ким бу мушkil дуди оҳим оллида осон эрур.

Буки ҳар ён чоқилур барқу ғирев айлар булут,
Кўнглума ул шуъла оҳу бу бири афғон эрур.

Йўқки, турмас бир замон ёмғурки, бир ой ҳажридин,
Ашкбор икки кўзум селобидин тўфон эрур.

Ақлингиз бор эса қилманг ёр ҳажрин ихтиёр,
Ким бу ишни улки қилди мен киби нодон эрур.

Ким майи васл ичтиким, ҳижрон хуморин чекмади,
Хорсиз гул даҳр боғи ичра не имкон эрур.

Дўстлар, қилманг Навоийға насиҳатким бу кун
Ҳажр дардидин бағоят бесару сомон эрур.

Тўрт ранги мухталифдин ҳуллаким, жонон кияр
Тўрт унсур кисватидур гўйиёким жон кияр.

Ўзбакий гулнори тўндин куйдум, аммо ўлтурур,
Лемуи терлик анинг остидаким, жонон кияр.

Икки ёнимни шикоф айлаптурур бу рашкким,
Икки ёнидин шикофин боғламай қаптон кияр.

Гул била савсан катон янглиғ бўлур маҳтоб аро,
Кўнглаки гулгун елак чун савсаний каттон кияр.

Ораз узра шўхлуқдинму ёпар синжобини,
Йўқса синжоби булутдурким маҳи тобон кияр.

Ҳар чубулган торидур сарриштайи иззу шараф,
Эски шолеким, фано кўйида бир урён кияр.

Гар Навоий жандасин шоҳ олди, тонг йўқ, чунки ишқ,
Поку беғашдур гадонинг кисватин султон кияр.

Кимки анинг бир малаксиймо париваш ёри бор,
Одамий бўлса, пари бирла малакдин ори бор.

Кеча улким чирманур бир гул била не тонг, агар
Гунчадек ҳар субҳ ўлуб хандон нашот изҳори бор.

Йўқ ажаб булбулға гул шавқидин ўлмоқ зорким,
Пардин-ўқ жисмиға санчилған ададсиз хори бор.

Белингу лаълинг хаёлоти била кўнглум эрур,
Анкабутеким анинг жон риштасидин тори бор.

Сунбули зулфи агар ошуфтадур, айб этмаким,
Гул юзида ётқан икки нозанин бемори бор.

Айлаб ўзни масту беҳуд чиқмасун майхонадин,
Кимки мендек давр элидин кўнглида озори бор.

Эй Навоий, ёр узар бўлса муҳаббат риштасин,
Келмас ўлса ул сенинг сори, сен анинг сори бор.

Юз олман йўлидин қатлимға чун ташриф ёр элтур,
Намоз ичра ўлумлук макс этардин рўзгор элтур.

Қачонким масти лояъқил чиқар, ваҳким, анга берман
Кўнгулни ихтиёрим бирла ул беихтиёр элтур.

Итига туъма дарбойист бўлғай деб қаён борса,
Кўнгул сайдини фитрокига айлаб устувор элтур.

Менинг мажнунлугумни ул пари ишқида манъ этманг,
Ки ақли кулни савдо даштига девонавор элтур.

Шабистонингда анжум маҳраму кун бўлғали маҳрум,
Бу гулгул очилиб ҳар кеча, ул бир хорхор элтур.

Насими субҳ хайли сунбули зулфунгни тарқатқач,
Саводи тунча мушки судадин ҳар ён губор элтур.

Юзу зулфунг тилаб боғ ичра оҳим оташин гулдин,
Узар яфроғлар ўтдин дуд андоқким шарор элтур.

Мени майхонаға бординг дебон ёзғурма, эй зоҳид,
Ки усрук шаҳнадек улён қазо илги тутор элтур.

Қазо нарроди кўк тосинда ой-кун каъбатайнидин,
Душаш нақши била эл нақди умрин бешумор элтур.

Навоий қатлиға чун ваъда қилдинг, вафо қилким,
Йўлунгда телмуруб умредурурким интизор элтур.

Сариг либос аро ул нушлабки, хандондур,
Эрур Масиҳки, хуршид ичинда пинҳондур.

Либосу жисм ила ул гулъузор кўргузди,
Хазон ичида баҳореки ақл ҳайрондур.

Либоси ўт киби асфар, тани ҳаёт суйи,
Ажойиб ўтки, аросинда оби ҳайвондур.

Ўшул дур орзусидинки, зарварақ киймиш,
Юзумнунг олтунида дурри ашк ғалтондур.

Фироқ даштидағи лолалар сариг бутмиш,
Магарки доғлари барча доғи ҳижрондур.

Юз ул этакдин агар олмасам не тонгки, сомон
Чу қаҳрабоға етар, қўймоғи не имкондур.

Сариг юзумдек этиб субҳ ўзин соғиндиким,
Совуғ нафас била меҳрин ёшурмоқ осондур.

Навоийға берур эл панду ул мунӣ дерким,
Сариг либоси фалон шўхнинг не часпондур.

Хаста кўнглумнингки, зулфунг шомида ороми бор,
Бўлса беором тонг эрмаски, муҳлик шоми бор.

Рўзгори мендек ўлса тийра, субҳ эрмас ажаб,
Бир қуёш ҳижронидин улким қаронгу шоми бор.

Ул пари тонг йўқ малойик қушларин сайд айламак,
Ел ҳавоға ўйлаким ошуфта қилган доми бор.

Қадду андомим ушалди жилвасидин, дўстлар,
Ваҳ, не дилкаш қомату не дилфиреб андоми бор.

Ҳар кишиким ному бенанг ўлса, кирсун дайр аро,
Хонақаҳ тутсун ғанимат, улки нангу номи бор.

Оғзиға олмас таҳуро шарбатин, эй муғбача,
Ҳар кишиким бодайи лаъли лабингдин коми бор.

Телба деб қовма яланг кўрсанг Навоий жисмини,
Не учунким Каъбайи кўюнг сари эҳроми бор.

Кўнгул кўзлар йўлин тутмоққа ҳажрингда шитоб айлар,
Бирин туткунча бирнинг сели оламни хароб айлар.

Қазо ташбиҳ этарга оразингга чарх боғидин,
Агарчи ўхшамас бир-икки гулни интиҳоб айлар.

Ул ой ҳажри шиканжида таноби зулфи ёдидин,
Фалак ўз даври ҳанжори била жисмимни тоб айлар.

Кўқартурга муҳаббат даштин ашким ямғури бирла,
Ҳар оҳим лудидин кўк бир баҳоройин саҳоб айлар.

Кўнгулга ҳажр захмиким уруб ўздин йироқ солдинг,
Бўғузлаб ташлаган қушдек тўкуб қон, изтироб айлар.

Кетур, эй хурваш соқий, майи кавсар зулолидек,
Ки дўзахдек хумори ҳажр жонимга азоб айлар.

Қулимен дайр пиринингки, журмум беҳисоб ўлса,
Ҳисоб этмас, вале эҳсону лутфин беҳисоб айлар.

Эрур косиб ҳабибуллоҳ, вале қилган фано касби,
Йўқ ул косибки, дунё молу жоҳин иктисоб айлар.

Май ичра ғарқадурмен то бошимда май ҳавосидур,
Қани риндеки май узра тамошойи ҳубоб айлар.

Санга мақсуд агар Ҳақдур, улустин кечки, бу йўлда
Топар мақсудин улким мосиводин ижтиноб айлар.

Навоий ул кўзу лабнинг харобидур, ажаб эрмас,
Агар маст ўлғали ҳар дам ҳавои лаъли ноб айлар.

То дайр ичинда муғбачалардин нишонадур,
Эй пири дайр, бошиму — бу остонадур.

Ўздин бориб фиғоним эмас тонгки, дайр аро,
Ҳар сори боқса замзамайи бехудонадур.

Гаҳ пири дайр боис эрур, гоҳ муғбача,
Йўқ-йўқки, бода комиму ул-бу баҳонадур.

Дайр ичра йўқ сафол ила олтун қадахда фарқ,
Шоҳу гадо тенг ўлди ажаб корхонадур.

Асрори ваҳдат иста харобот пиридин,
Ким шайх ваъзу панди фусуну фасонадур.

Гар кўнглум ичра соқию май ўрт солмамиш,
Ҳар лаҳза оҳидин бу не ўтлуқ забонадур?

Ул умр бир замонлиғ эрур, истама вафо,
Афғонки, ул ҳам ўйлаки аҳли замонадур.

Кўздин сочилди ашку кўнгул ўти берди бар,
Ул навъ ўт чиқарди ажаб тавр донадур.

Оташгаҳ этти куфр эли кўнглум уйин магар,
Ким умр ўтти ўчмай ул ўт анда ёнадур.

Истар Навоий ўзни маю ишқдин халос,
Мониъ валеқ соқию жоми муғонадур.

То турраси торинда ҳар сори тугунлардур,
Заъф ичра сўнгалардин ҳар сори бўғунлардур.

Дарёву булут эрмаским, оҳ ила ашкимдин,
Ҳам ер юзида кўллар, ҳам кўкта тутунлардур.

Шак йўқки, ёрутқайсен кулбамдаги зулматни,
Ҳажрингда манга, эй ой, билсангки, не тунлардур.

Овораву саргардон ишқ аҳлига боқ, ҳар ён,
Ким водийи дард ичра не навъ қуюнлардур.

Бўрк ўрнида бош элтур, нақд ўрнига жон олур,
Атфоли ғаминг ичра бас турфа ўюнлардур.

Жисмимда туганларни айб айлама, эй зоҳид,
Ким сабр илиги тиккан хирқамда юрунлардур.

Ичканда Навоий май дайр аҳлига сур ўлмиш,
Солғил қулоқ, эй носих, ул ёнки не унлардур.

Кўз қонидин дема, этагим лолавордур,
Ким кўҳи дарднинг этаги лолазордур.

Ҳар лола бир ахгар эрур, лек сийнасўз,
Қай кўҳи дард аро бу сифат лола бордур.

Бир гул юзи фироқида хуноби ашк ила
Юз заъфарони ичра кўзум лолакордур.

Эл поймол этарлар узуб дашту тоғ аро,
Баским, юзунг гули қошида лола хордур.

Қон ичра ғарқ бағрим аро доғу дашт уза,
Бекаслигим чоғида манга лола ёрдур.

Соқий, кетур суроҳий ила лолагун қадаҳ,
Хосса бу дамки, субҳ ели лолабордур.

Теграмда оҳдинки эрур, эй Навоий, ўт,
Кўз қонидин дема, этагим лолавордур.

Ҳарорат жонима ул оташин лаъл ахгариндиндур,
Анга таскин ҳамул юз равзасининг кавсариндиндур.

Сочингнинг тийра шомидин юзунг субҳида йўл топмоқ,
Баногўшунгдаги дурри шабафрўз ахтариндиндур.

Тахуро бодаси дерлар эрур жонбахшу руҳафзо,
Магарким чошни ул майға лаълинг соғариндиндур.

Шабистон субҳи давлатдин ёруғроқ бўлса тонг эрмас,
Ки партав анда ул рухсори шамъи анвариндиндур.

Юзунг очқач шамими лутф олам ичра бутратдинг,
Магар бу атр ул ўт узра холинг анбариндиндур.

Баҳор айёмини беш кун ғанимат англа, эй булбул,
Ким мунча сўзу тобинг оташин гул мижмариндиндур.

Навой, қилмағил бас назм бирла дурфишонлиғким,
Маоний бикриға зевар ҳадисинг гавҳариндиндур.

Икки кўзумки дарду бало жўйборидур,
Оҳим бухори устида абри баҳоридур.

Ушшоқ тийра ахтари ҳар ён шафақ аро,
Гўё сипеҳр сабзасининг лолазоридур.

Билмай дединг узулмиш экан субҳайи ақиқ,
Лаълинг ғамида қон киби ашким қаторидур.

Ғам гулшанида қаддим эрур ул яғочким,
Пайкону бори ҳажринг анинг баргу боридур.

Ҳар кимки Юсуфум ғамидин ўлди дашт аро,
Ҳар тун магар бўри кўзи шамъи мазоридур.

Бу дашт туфроғин дема мушкинки, ҳар овуч
Бир мушкбў ғазола тани хоксоридур.

Бергил тутуб пиёла Навоийға руҳким,
Жонин етурган оғзиға лаълинг хуморидур.

Жонда ишқинг бўлғуси, то танда жон бўлғусидур.
Танда жондек жон аро ишқинг ниҳон бўлғусидур.

То тириктурмен ичига жола тушкан ғунчадек,
Хаста кўнглум дурри ишқингга макон бўлғусидур.

Дарду ишқинг доғи ул соатки ўлсам жон аро
Жоннинг икки нуқтаси янглиғ нишон бўлғусидур.

Қилди ашкимни шафақгун ҳажр бепоён туни,
Ҳулласин чек тонгнинг, эй гардунки, қон бўлғусидур.

Ул Масиҳ анфоси жонбахшу лаби ҳайвон суйи,
Аллоҳ-Аллоҳ, неча жоним нотавон бўлғусидур.

Меҳр шамъи дудидин қиссамни ёз, эй чархким,
Зийнати авроқинг ушбу дoston бўлғусидур.

Ўқидин кўнглунг қачонга тегру захм ўлғай деманг,
То бу қуш бўлғусидур, ул ошён бўлғусидур.

Гул қулоғин чун оғир қилмиш кириб шабнам суйи,
Неча, эй булбул, ишинг доим фиғон бўлғусидур.

Эй Навоий, қўкка тегру дарди оҳимдин шиканж,
Еткали ул ойға гўё нардбон бўлғусидур.

Донайи ашкимки, ёғмоғлиғ била афсонадур,
Тухми меҳрин экмак учун ҳам ёгин, ҳам донадур.

Ишқ комил бўлса, маъшуқ арғувонхад бўлмасун,
Каҳрабо шамъиға ҳар қаҳбарг бир парвонадур.

Шишадек кўнглумки, тўлмиш бодайи ҳажринг била,
Гўйиёким ўлмагим учун тўла паймонадур.

Ишқ атфоли кўруб коғазда Мажнун суратин,
Қилдилар ғавғо, гумон айлабки бу девонадур.

Даҳрнинг бегонаваш золиға бўлма ошно,
Ким сени то ошно этти ўзи бегонадур.

Ул санам кўйида кундуз – гум, кеча сойир кўнгул,
Шаппаредурким анга кундуз мақар бутхонадур.

Эй Навоий, мужиби саргашталик эрмиш жунун,
Ичкали бу майни ҳар соат бошим айлонадур.

Маркаб эрмаским, сабо майдонда гардангез эрур,
Рокиб эрмас, барги гулдурким, сабодин тез эрур.

Ташлади ҳар ён улус жонини саргардон қилиб,
Гирдбоди фитна гўёким губорангез эрур.

Наъл эмас, равшан ҳилоле эл кўзин ёрутқали,
Пўяда ҳар сори шабрангига дастовез эрур.

Рокибу маркаб юзу аъзосидин терму оқар,
Ё булут дурбор ўлуб, хуршид анжумрез эрур?

Бодайи гулгун кетурким, шоми ҳижрон мен киби,
Юз туман Фарҳодни паст айлаган Шабдез эрур.

Ошиқиб терлаб иложимға етиштинг, эй Масих,
Не ажаб гар шарбати лаълинг гулобомез эрур.

Гар яна маст отланиб кўнглакча жавлон қилмади,
Бас қулоқ сол шаҳр сориким, не рустохез эрур?

Ҳийла ожизлиғдин айлар ошиқ, англа, эй кўнгул,
Ким забунроқ ишқ аро Фарҳоддин Парвез эрур.

Эй Навоий, ёр агар майхорадур, юз қатла шукр,
Ким эмассен порсову хаста, не парҳез эрур?!

Не лўливашдур ул қотилки, қон тўкмаккадур яксар
Қиё боқмоқлари поки итик, мужгонлари — ништар.

Юзидинким хижилдур гул, паришон ҳар тараф кокул,
Сочиб гулбарг уза сунбул, тўқуб кофур уза анбар.

Югурмакликда ҳар гунбадки секрир ул маҳи гулҳад,
Гули меҳр олдарар беҳад, уёлур гунбади ахзар.

Чу лаъб асбобини тузди, саломат риштасин узди,
Қамардек ҳола кўргузди, узори давридин чанбар.

Либоси нози часпондур, гаҳе туз қадди чавгондур,
Замоне гўйи ғалтондур, зиҳи чобук, зиҳи дилбар.

Бошиға сийм ўлуб борон, тушуб гирдиға анжумсон,
Тулуъ эткан киби ҳар ён, қамар атрофида ахтар.

Тўқуб қон ниши ғам бирла, очиб майдон ситам бирла,
Олиб таблу алам бирла кўнгуллар кишварин яксар.

Жунун шамъин қилиб равшан, кўнгулга телбаликдур фан,
Паридек бўлғали парранда, ул шўхи парипайкар.

Навоий бўлди лўливашки, келмиш анга лўли хуш,
Қани бир жоми лўликашки, лўли тутса бир соғар.

Тамаъ қилма фалакдин комким, ханжар қилур ошом
Янги ой шаклидин ҳар шом ул лўлийи бозийгар.

Менда бир ўтдурки, гар дам урсам афлок ўртанур,
Асрасам кўнглумда, жону жисми ғамнок ўртанур.

Меҳр эмас, оҳим ўтидин кўкка етмиш бир шарар,
Айб эмастур гар десам, дам урсам афлок ўртанур.

Бас таним ўртарга қонлиғ новакинг, ҳижронни қўй,
Барқ не ҳожат, бир учқун бирла хошок ўртанур.

Шамъ ўти моҳиятин англай деган парвонадек,
Оразинг меҳрини фаҳм айларда идрок ўртанур.

Ишқ аро кўнглум неча толпинса, ортар шуъласи,
Ўтқа тушкан телба қилған сойи топок ўртанур.

Ашқ юб жисмим кудуратдин, қурутмиш оҳ ўти,
Ламъае тушгач узоринг барқидин пок ўртанур.

Эй Навоий, чун рутабдек оташин лаъли аро
Хаста кўнглум тушти, тонг йўқ, гар бўлуб хок ўртанур.

Бу тоза туганким ғамидин кўнглум ародур,
Кўнглум қуши ғам дашти аро бағри қародур.

Жисмим аро пайконинг эмас ҳар сари, гўё
Ҳар гўшада ёмғур суйи ғам тоғи ародур.

То боғи ҳалокимда не гулларки очилғай,
Захмим доғи қон су киби тинмайки бородур.

Жонимни чиқармоққа агар йўл ясамас ишқ,
Ғам тиғи недин ҳар сори кўксумни ёродур?

Ғам шоми деманг, субҳки кўк шамъин ўчирган,
Ашким суйидур, улки йироқтин оқародур.

Кир водийи ишқ ичра енгилракки, бу йўлда
Ўзлук юкини ташламоғон асру ҳородур.

Майхона — Навоийғаю зоҳидға — ики кавн,
Ким анга ғараз икки сародин бу сародур.

Оразинг ҳуснин фузун қилган ҳилолий қош эрур,
Ёхуд ул ой шамъини ёрутқали минқош эрур.

Кўз ёшим дурри ятимин маҳрами роз айламан,
Ҳар нечаким пок гавҳардур, валекин ёш эрур.

Онча ёғдурди бало тошин танимға ишқким,
Юз минг ил ишқ аҳли гар кўксига урса тош эрур.

Хўблар лаъли хаёлотин пиширмактур ишим,
Шуълалиқ кўнглум бу соғарларға гўё дош эрур.

Қолди аввал тоғ аро Фарҳоду Мажнун дашт аро.
Ишқ йўлинда манга икки ажаб йўлдош эрур.

Ул Масиҳ анфоси тарсо сайдидур кўнглум қуши,
Ким малак дайри равоқи кунжида хуффош эрур.

Чун оғиз очти Навоий кўнгли ҳар ён захмидин,
Не ажаб гар ёшурун дарди эл ичра фош эрур.

Телба кўнглумга хирад аҳли маоши қайдадур,
Телбага рўзи бажуз атфол тоши қайдадур?

Субҳу шомим саъб эканни билгай улким, билмагай,
Ким кеча оий қаён, кундуз қуёши қайдадур?

Ул кўзу қоши қароға ойни ташбиҳ айламанг,
Ойнинг офатлиғ кўзи, пурфитна қоши қайдадур?

Бетаҳоши жон олур деб кўп мени қўрқутмангиз,
Жон берурда менда ҳам бори таҳоши қайдадур?

Гар қуёш ҳажрида тун юзинда анжум ашки бор,
Мендек ул гул ҳажрида гулранг ёши қайдадур?

Даҳр гулзорида гул ишқиға булбулнинг уни,
Гар бийик бўлғай фиғонимдек хароши қайдадур?

Кўйида итлар узуштилар Навоий хастани,
Ким эмас зоҳирки, жисми қайда, боши қайдадур.

ЗЕ ҲАРФИНИНГ ЗЕБОЛАРИНИНГ
ЗИЙНАТИ «НАВОДИР»ДИН

199

Эй жалолу раҳматингдин гар залилу, гар муаззаз,
Сафҳайи кавнайн ўлуб отинг тирозидин мутарраз.

Юз бу оламча яратмоқ қудратинг оллинда жоиз,
Садякин ижод қилмоқ ўзгаларга йўқ мужавваз.

Мунча хилъат махзани инъому ташрифингдин ўлди,
Чарху тоғу баҳрга атлас вагар хоро вагар хаз.

Санъатинг саббоғидин кўк золи кийган ҳуллайи мовий,
Ҳошия бўлган шафақдин зайлиға ранги гул газ.

Офаринишни ихота айлабон андоқ вужудунг,
Ким муҳит ул доира кўк нуқтадекким бўлса марказ.

Боғбонға чун ғино айлаб насиб эҳсонинг илги,
Хўша-хўша гаҳ зумуррад, гоҳ лаъли ноб осиб раз.

Нафс хор этмиш Навоийни, азиз эт фақр бирла,
Эй жалолу раҳматингдин гар залилу гар муаззаз.

Сарв янглиғ жилва қилсанг ноз ила, эй сарвиноз,
Жонлар эткайлар аёғингға фидо аҳли ниёз.

Танда ҳар наъл ичра бир тил шакли зоҳир айладим,
Дер учун жисмим ғами ишқингда ҳар тил бирла роз.

Нури рухсоринг кўнгулни қилди су, ваҳ, кўрмадук,
Шамъ тоби ўйлаким андин лаган топқай гудоз.

Ул санамким, қасри атрофида эл бош қўйдилар,
Каъбадекдурким қилурлар барча соридин намоз.

Ё сипанд эт юз ўтиға кўзларимнинг мардумин,
Ё юзунгни ёпиб айла эл кўзидин эҳтироз.

Ишқ агар комилдурур маъшуқни маҳкум этар,
Бўлмайин Маҳмуд, бўлмоқ истама ёринг Аёз.

Гар Навоий йиғласа, ишқинг мажозийдур дема,
Ким назар пок айлагач, айни ҳақиқатдур мажоз.

Шаҳсуворим тавсани айларму оё пўя тез,
Ё қуёш турки фалак рахшин қилиптур гармхез.

Ул шиҳоб эрмаски, майдони аро гўй ўлғали,
Саъд кавкаблар тушар ерга қилиб кўктин гурез.

Гардлиғ чавгон хамида ахтар ўлған ўйлаким,
Гўйи ғабғаб даврида чавгон зулфи мушкбез.

Маркаби тер қатраси бирлаки ҳарён сочилур,
Бир саҳоби дурфишондур ер юзига қатрарез.

Гўйи чавгон зарбидин тутмоқ била ҳар дам ҳаво
Бийм эрурким шишайи гардунни қилғай рез-рез.

Соқиё, май берки бу даврон аро гўй урди ул,
Ким фалак чавгони бирла қилмади мардум ситез.

Гўй учун инди кавокиб, гардидин ер тутти авж,
Эй Навоий, воқиф ўл гўёки бўлди рустахез.

Куш кетурди номангу, кўнглумни қилди шуълаҳез,
Айлади гўё қанотининг ели бу ўтни тез.

Зор тандин минг туган солмиш қаро, ўлсам не тонг,
Гулбуни умрумға бу янглиғки бўлмиш баргрёз.

Сарсари ҳажрингки совурди кулумни, йўқтурур —
Ишқ ила дард аҳлиға мундоқ насими мушкбёз.

Эйки дерсен чиқмамиш ул масти кофир қатл учун,
Бас недин ислом аро бу навъ тушмиш рустаҳез?

Гар саломат истасанг неким ётар таслим бўл,
Ким ситез аҳлиға даврондин ётар кўпроқ ситез.

Истама мендин дамодам бода ичмак, эй рафиқ,
Ким нашотим соғарин ғам тоши этмиш рез-рез.

Эй Навоий, чун заруратдур бу маскандин раҳил,
Хоҳ тутқил гўшае, хоҳи жаҳон мулкини кез.

Совуғ оҳимдин ўлсанг бетаҳаммул кузга келтур юз,
Ки анда аблақ этмишмен муруттаб теграси қундуз.

Юрак қони сиришким бирла кўздин чиқти ғам шоми,
Кеча дарёда раҳбарлик қилур соҳил сари юлдуз.

Қачонга тегру сарву наргису гул жилва қилғайлар
Чаман ичра хиромон қад била кўз очу юз кўргуз.

Рақибу — васл нўши, мену — ҳижрон ниши, ваҳ, раҳм эт,
Ани ҳам гаҳ-гаҳе ўлтур, мени ҳам гаҳ-гаҳе тиргуз.

Қаронғу чаҳда Юсуфсен, ёруғ гулшан аро тонг йўқ,
Бўлурлар жилвагар доим қамар ақшом, қуёш кундуз.

Агар сен ҳамдамим бўлсанг иковлик яхшидур, йўқса
Абад умри агар топсам ўзумни истарам ёлғуз.

Гириҳ сарриштайи васлингга ҳар дам истамас бўлсанг,
Тааллуқ риштасин аҳли жаҳон бирла жаҳондин уз.

Дами базмим тузук, айшим зулолин истарам софий,
Муғанний, сен дағи туз руду соқий, сен дағи май суз.

Навоий севди бир лўлини кездек рубъи маскунда,
Агар арлот, агар барлос, агар тархон, агар сулдуз.

Чу нома чирмадим ёзиб юзунг шавқида шўрангез,
Дамимдин ўт тушиб бир бошига қилди ани гулрез.

Ўтум гар лаҳза-лаҳза тездур эрмас ажабким, бор
Самандинг тез аёғидинки секрир шуъла андин тез.

Оч ул гулранг оразники андоқ, ҳеч сувратда,
Қазо наққоши не чехракушой ўлмиш, не рангомез.

Чиқиб сархуш, чопиб абраш кирар майдонга ул маҳваш,
Ажаб эрмас агар тушса бари оламга рустохез.

Малак хайли бўлур девона кўргач ул паривашни,
Мени мажнунга шайхи беҳирад талқин қилур парҳез.

Эрур мазлуму золим қатли ишқ оллида кўп осон,
Агар Фарҳод ўлди, қатл топмай қолдиму Парвез?

Агар жон пардаси кирпикларингдин бўлди парвезан,
Бу ҳам хуштурки, рухсоринг хаёлидин эрур гулбез.

Мени хилватдин, эй зуҳд аҳли, муғ дайри сари бошланг,
Ки беҳад хушҳаводур куп терилган гунбаду даҳлез.

Бас эттим ашкфишонлиғ чу зоҳир эттинг юз,
Нечукки меҳр кўрингач, ниҳон бўлур юлдуз.

Жафоға қўптунгу тушти оёғинга зулфунг,
Нечукки, соя замонеки, меҳр турғай туз.

Муганниё, неча оҳанги ҳажр, ваҳ, бир ҳам
Висол торини биркит, фироқ риштасин уз.

Ғариб тийрадурур базми айш, эй соқий,
Қадаҳ қуёшин олиб бода ламъасин кўргуз.

Фалакни соғар этиб тут, вале бу шарт била,
Ки томса тўққизу оқса, ичур менга ўттуз.

Ҳариф бўлмаса, зинҳор майға сунма илиг,
Ки заҳрдур, кишиким бодани ичар ёлғуз.

Навоий атласи гардундин этса майполо,
Чу дайр дурдкашимен демангки, бодани суз.

Чун қўярмен ул жаҳон оройиши базмиға юз,
Аиш базмин, соқиё, боғи Жаҳонорода туз.

Сарвда йўқ гул киби рухсору гулда кўзу қош,
Хусн аро, эй гулғузори сарвқад, сенсен тўғуз.

Тиғ агар чексанг сурап ернинг дағи яқини бор,
Ёлғуз эрмас илтимоси қатл агар чексам бўғуз.

Телбадур нокас рақибинг, қатл эрур вожиб анга,
Мундин ўзга йўқ иложи итким, ул бўлғай қутуз.

Май учун зуҳдум ридосин ол гарав, эй пири дайр,
Дема найлай, чун харобот аҳли ичса бода суз.

Чун ети қат ерга киргунг оқибат, ҳоло не суд,
Гар сипеҳр ажносидин олингға тортарлар тўғуз.

Ваҳки, то бир кўрди ул юзни Навоий, эй рафиқ,
Сабри юздин бирга келди, шавқи бўлди бирга юз.

Мотам ўз ҳолимғадурким, ўлтурур ул раҳмсиз,
Тийра идборим палосидин кўрунг бўйнулда киз.

Ул пари бирла иков қочсақ халойиқ топмағай,
Ким учар ул, заъфдин пайдо эмастур менда из.

Ваҳки, юз очқач ул оташпора рағмимға менинг,
Элга андоқ солди ўтким, чиқти мендин жизу биз.

Кўз қаросин юса ашким баҳрининг мавжи не тонг,
Чархдин анжумни юр кўлок урғач бу тенгиз.

Нукта дуррию камар лаъли эрур бас турфаким,
Бел анга маълум эмас, маълум эрурким йўқ оғиз.

Чиқти кўнглум сайди оллидин агарчи ёра еб,
Қовса ногаҳ озмасун, эй ишқ, анинг қонин томиз.

Қилма раз фарзандини кўп ҳамдаму дамсозким,
Пардадардур асру бу шоҳидвашу маккора қиз.

Жисм айвонида хатту нақш ила зеб истасанг,
Чек фано хаттинию бенақшлиқ нақшини сиз.

Эй Навоий, топти бедиллар хабар ўз кўнглидин,
Бу мажонин ичра ғойибдур бизинг оворамиз.

Сарвқадлар агар биру гар юз,
Юздин эрмас бири бизинг била туз.

Гаразим ул санамға сажда дурур,
Ер ўпай деб қошида қўйсам юз.

Юзидин зулфиға кўнгул бормас,
Кимса шабравлуғ айламас кундуз.

Не биров бўлса ҳамраҳинг тоқат,
Не таҳаммулки, кезгасен ёлғуз.

Ҳар кўзум ул қуёш фироқи тунӣ,
Бир фалакча аён қилур юлдуз.

Бормен, эй пири дайр, бас махмур,
Карам айла, каромате кўргуз.

Қадди ҳажринда тортсанг нола,
«Рост» оҳанги, эй Навоий, туз.

Қилур пайконларинг кўнглум ўтин тез,
Агарчи қатра бўлмас шуълаангез.

Танимға ул баҳори ҳусндин ўт
Тушуб ҳар дам урармен барқдек хез.

Эрур гул барги узра оби ҳайвон,
Лабинг ул дамки бўлғай бодаомез.

Деманг, лаъли майидин ижтиноб эт,
Не суд эткай манга ўлгунча парҳез.

Асиғ йўқ жони ширин берса Фарҳод,
Чу Ширин лаълидин ком олди Парвез.

Вафосиздур баҳори ҳусн, соқий,
Майи гулранг узра айла гулрез.

Ул ой васлин тилар бўлсанг Навоий,
Ҳам ўл шабзиндадору ҳам саҳархез.

Кўрунур оташин лаълинг дилафрўз,
Магар оллида чектим оҳи жонсўз.

Топилмас нур аро оламда хуршид,
Кўрунгач ул жамоли оламафрўз.

Висол айёми тонг йўқ очса рухсор,
Ки доим очилур гул бўлса наврўз.

Қуёш остида гардун сабз хинги —
Кўрунмас, маҳвашим чун минса кўкбўз.

Кўнгулга ғам тошидин берма рамким,
Ҳануз ул сайд эрур мурғи навомўз.

Қадаҳни давридин тиндурма бир дам,
Кўнгулни даҳрдин топсанг ғамандўз.

Кўп оттинг новаки дилдўз, ваҳм эт,
Навоий ҳам чекардин оҳи дилдўз.

Деман, эй хўблар, вафо қилингиз,
Жавр ҳам қилсангиз, манго қилингиз.

Ҳожатим қаддингиз хиромидурур,
Қўпубон ҳожатим раво қилингиз.

Бўлмасун мендин ўзгага боре,
Гар вафо айланг, ар жафо қилингиз.

Юз туман дардга даводур васл,
Нетти бир дардима даво қилингиз.

Жон бериб васл топмағанларни —
Десангиз, мендин ибтидо қилингиз.

Санағанлар висолу ком аҳлин
Бизни ул зумрадин сиво қилингиз.

Нетти жамъеки ошноларисиз,
Бизга ҳам ани ошно қилингиз.

Хонақаҳ шайхидин очилмас иш,
Дайр пирига илтижо қилингиз.

Телбарабтур Навоий, эй ушшоқ,
Ул эди гарчи бурно оқилингиз.

Дўстлар, аҳли замондин меҳр умиди тутмангиз,
Меҳри гардун бўлсалар кўз нуридин ёрутмангиз.

Гар шаҳ ўлсин, гар гадоким, солмангиз юзига кўз,
Ёдини балким кўнгулга бир тараф ёвутмангиз.

Зулм ила юз чок қилган танга гар марҳам ёқиб,
Буткарурбиз, десалар, ул захмларни, бутмангиз.

Эл жафосининг малоли қилса ҳар дам қасди жон,
Кўнглунгизни ғайри бекаслик била овутмангиз.

Ўксуди эл майли мендин, бир йўли, эй дарду ғам,
Гаҳ-гаҳе сиз боре бошимдин қадам ўксутмангиз.

Ҳажр ўтин жонимга ёқтим, кўрсангиз усрук мени,
Энди, эй панд аҳли, дўзах ўтидин қўрқутмангиз.

Чун Навоий дашт тутти эмди зинҳор, эй вухуш,
Ким башар жинсини ул мажнун сари ёвутмангиз.

Дўстлар, олам элига ёру ҳамдам бўлмангиз,
Ёр ила ҳамдам демайким, ошно ҳам бўлмангиз.

Ошнолиғ айлабон ўз жонингизга ҳар замон,
Боиси юз минг балову меҳнату ғам бўлмангиз.

Еб паривашлар фиребин, сўнгра топмай илтифот,
Мен киби девонаву расвои олам бўлмангиз.

Васлу айш обод қилсун халқни, эй дарду ғам,
Сиз бузуғ кўнглумдин ўзга ерга маҳрам бўлмангиз.

Эй висол аҳли, ул ойнинг дарди ҳажридин мени,
Кўп кўруб ғамнок, сиз ҳам асру хуррам бўлмангиз.

Эй харобот аҳли, йўқ инсонда имкони вафо,
Мастлиғдин дев ўлунг, зинҳор одам бўлмангиз.

Гар Навоий васл аро бўлди залил, эй аҳли васл,
Эмди навбат сизгадур, мунча муаззам бўлмангиз.

Ғам шоми гар ўтумға бўлур шамъ ашқрез,
Парвоналар қаноти ели айлар они тез.

Не шомдурки, меҳр анга кофур сепмайин,
Ҳар дам Зуҳал узори бўлур анда мушкбез.

Маҳшар кунидаким жазаъи акбар ўлғуси,
Ҳажрингда келди кўнглума юз онча рустахез.

Хаттинг малоҳати қошида сабзайи Эрам,
Бил сабзаи Эрам ёнида шўралиқ фарез.

Ҳар гомидин жаҳон ёруса элга тонг эмас,
Ул соликеки барқ киби бўлса гармхез.

Бу кўҳна дайр ичра десанг, ранжа бўлмайин,
Бўлғил ризо мақомидаву қилмағил ситез.

Васл истасанг, Навоий, эмас шарт бодия,
Бўл дайр арову доим анинг ёди бирла кез.

Не айб жон манга беҳол бўлса жононсиз,
Не ҳоли бўлғай ўлуг жисми зорнинг жонсиз.

Тўқуз фалақдин ўтар гарчи новаки оҳим,
Қилурмен ани ул ойға чекарда пайконсиз.

Кўнгул аро бири ўтмай, бири етар ғаму ишқ,
Бу уйда бир нафас эрман азиз меҳмонсиз.

Жаҳонни тутти висолида шодлиғ ашким,
Баҳор сели кам ўлмиш жаҳонда тугёнсиз.

Ичимда кирпичи, гар нола айласам тонг йўқ,
Кўнгулга ниш тикилса, бўлурму афғонсиз?

Манга қадаҳни дамодам етургил, эй соқий,
Ки ғам ҳалок қилур бор эсам даме онсиз.

Навоий ўлса, деманг хўбларки: «Кимдин эди?»
Сиз эттингиз юрагин чоку бағрини қон, сиз!

Онсиз ўлмоқ, эрур ўлмоқ жонсиз,
Бўлайин жонсизу бўлмай онсиз.

Қоши бу чок кўнгулдин айру,
Филмасал ёйе эрур қурбонсиз.

Оҳким, дард юзидин чиқмас,
Ўқ эмас бўлса эрур пайконсиз.

Ишқ дарёсиға, эйким, кирдинг,
Билки, бу баҳр эрур поёнсиз.

Ёрсиз кўнглум эрур ошuftа,
Мулк ошуб топар султонсиз.

Сую ўт ичра сиз, эй кўзу кўнгул,
То ул ой оразиға ҳайронсиз.

Гар Навоий чекар ун ҳажр туни
Йўқ ажаб тун эмас ит афгонсиз.

Эй шикибу сабр, бир кун худ манга ёр эрдингиз,
Ёрлиғ ҳам бўлмаса теграмда худ бор эрдингиз.

Келса эрди ҳар бало оллимға асраб қўймайин,
Оҳу афғон қилғали мендин хабардор эрдингиз.

То асири ишқ бўлдум, қочдингиз ул навъким,
Манга то бор эрдингиз, гўёки ағёр эрдингиз.

Пандингиздин эмди эрмасмен малул, эй дўстлар,
Доимо мен хастаға мундоқ ситамкор эрдингиз.

Деманг, эй жону кўнгулким, хорбиз ёр оллида,
Гар эрур ул ёр то бор эрдингиз, хор эрдингиз.

Эй харобот аҳли, демангким, недин ғамнокбиз?
Маст ўлунгким, ғам келур ҳаргаҳки ҳушёр эрдингиз.

Бир йўли қовманг Навоий кўнглини, эй шўхлар,
Ким гаҳи ул бенавонинг кўнглин асрор эрдингиз.

Деди: кўзум қичишур, айтдимки: бода томиз.
Деди: не ҳожат анга бода, маст эрур онсиз.

Бутар гул ичра гаҳе гунча, лек очилмас,
Юзунгда турфадурур кулгуси била ул оғиз.

Кўзум ёшин аритиб гар туганмаса тонг эмас,
Ажабдурур сочибон суйини қуруса тенгиз.

Юзунг қуёшму экин ё қуёш юзунгму экин,
Ки қайси, қайси экан фарқ эмас, нечукки эгиз.

Итинг изига кўзум суртсам ғариб эрмас,
Ки айн шакли била нақш ўлур аёғдин из.

Ҳалол она сутидекдур гар ўзбаким тутса,
Тобуқ қилиб юкунуб тўстагон ичинда қимиз.

Ҳамиша муғбачаву раз қизи фидоси бўлай,
Ки дайр пириға арзир бу навъ ўғил била қиз.

Чу даври чарх эрур боиси ғаму меҳнат,
Кўнгул фароғатини жом давридин олингиз.

Нечук йироқ бўлали пири дайру муғбачадин,
Навоиё, чу аларнинг муриду бандасибиз.

Бўлди шому жонға ул ой ҳажридин қайғу ҳануз,
Етти субҳу кўзларимга кирмишиш уйқу ҳануз.

Оби ҳайвонинг ғамидин токи заъфим бўлди саъб,
Бормамиш бир қатра бўғзум ичра, жоно, су ҳануз.

Жавр ўқин оттинг, вале бийм эрди ҳижрон тифидин,
Етти ул ҳам бошима кўнглумдин ўтмай бу ҳануз.

Новакинг умредурур кўнглумда хандон бўлғали,
Бор анинг муфрит жунунидин мунга кулгу ҳануз.

Сеҳр ила ул кўз қилиб зулфунг камандин аждаҳо,
Бузди олам халқини, бас айламас жоду ҳануз.

Шоҳиди мақсуд акси кўнглума тушмас, дединг,
Файр нақшидин магар пок эрмас ул кўзгу ҳануз?

Деди: бўл фоний висолим истасанг, бўлдум фано,
Эй Навоий, сўрки мундин ортуқ истарму ҳануз?

Бўлмас қаро кўз элдин тутмоқ киши вафо кўз,
Сендин нетиб вафо кўз тутқаймен, эй қаро кўз?

Тушти кўзум кўзунгга, қолди кўнгул балоға,
Афғонки, икки ёндин бўлди манга бало кўз.

Гул бирла сарв эрмас ҳаргиз кўзумга мақбул,
Эй сарв қадди гулрух, ўргангали санго кўз.

Эй кош, раҳши гарди оламини тутса, токим
Ул кўзга кирса ҳар ён солғач бу мубтало кўз.

Кўзни ўюб, кўнгулни ўртайки, ёр истаб,
Солди кўнгул мени бу дармондалиққа ё кўз.

Ул кўйдин келур ел кўзларни равшан айлаб,
Елдин не бўлди тутсам мен дағи тўтиё кўз.

Майдин кўзумга томиз бир қатра то очилсун,
Ким тийрадур бағоят ҳажринг аро манго кўз.

Айлар назар таваққуъ кўюнг гадойидин шаҳ,
Тутқан киби биайниҳ шаҳдин назар гадо кўз.

Кўз олмаса Навоий эрмас ажаб йўлингдин,
Тикмиш йўлунгга чунким ул зори бенаво кўз.

Ёпилмас гар менга қонлиғ судин кўз,
Сенга лекин очилмас уйқудин кўз.

Юзунг лавҳида важҳуллоҳ аёндур,
Не тонг гар олмасам ул кўзгудин кўз.

Боқа олман юзунг оллимға келса,
Қамашур меҳр кўргач ўтрудин кўз.

Кўзунг эл қони тўккандин ҳасад еб,
Не қонларким тўкар ул қайғудин кўз.

Эмассен ҳолима хандону гирён,
Ки ёшармиш сенга кўп кулгудин кўз.

Қадаҳ чархида май меҳрини, соқий,
Солиб ёрут манга ул ёғдудин кўз.

Навоий маст кўнглин ашк оқизди,
Гум этди охир анинг беҳудин кўз.

Ишқ юки айлади торами аълони кўж,
Не ажаб, ар айласа мен киби шайдони кўж.

Тори сиришким чекиб дард қадим қилди хам,
Ўйлаким, эл чиллани тортиб этар ёни кўж.

Ўлмадим онсиз, уёт бошим этибдур қуйи,
Заъф гумон этмаким, қилди бу расвони кўж.

Ғам юкидин заъфлиғ шахсим эгилса, не тонг,
Ким бу юк этмиш баче жисми тавонони кўж.

Жисмима кирганда дард «дол»и киби бўлди хам,
Кимки эрур нақбрав чарх қилур они кўж.

Эгма қаддимға боқиб раҳм қил, эй сарвким,
Давр баче айлади қомати раънони кўж.

Қилди Навоий унин эгри киби тори ҳажр,
Айлагали ноладин чангдек аъзони кўж.

СИН ҲАРФИНИНГ СУМАНБАРЛАРИНИНГ
САВДОСИ «НАВОДИР»ДИН

223

Жуд эмас кўп базл учун кўп мол қилмоғлиғ ҳавас,
Ким берур кўптин кўп, оздин оз ани бил жуду бас.

Разл тақдим этса йўқ аҳли сафоға ҳеч бок,
Суға не нуқсон, гар онинг устида ер тутса хас.

Ёр исидур ком келтурсин сабо ёхуд шамол,
Дўст тақририға ровий хоҳ Бузар, хоҳи Анас.

Тожварлар оқ уйида сокин ўлса аҳли ишқ,
Ўйладурким булбулу худҳудға бўлғай бир қафас.

Корвони дард ила қатъ эт муҳаббат даштини,
Ким нидои муждаи васл айлар онда ҳар жарас.

Сурма ул шабхез аёғи гардин этким, кечалар
Итча йўқ кўйида гар худ шаҳна бўлсун, гар асас.

Дайр пири журъасин гар тутса бизга муғбача,
Нақди жондин ўзга ўтрусида йўқтур дастрас.

Эй Навоий, ишқ сиррин ким ҳавас қилса, дема,
Ким эшитмакка бу сўз лойиқ эмас ҳар булҳавас.

Боғ аро не сарв этармен орзу, не гул ҳавас,
Даҳр боғидин манга бир сарви гулрухсор бас.

Ул кечаким ёр ила ёрутгамен шамъи висол,
Зинҳор, эй субҳ, агар бўлсанг Масиҳ, урма нафас.

Куйди ҳам тан, ҳам сўнгаклар тушқач ул юз ламъаси,
Барқ ўтиға найлагай бир тор ила бир неча хас.

Нахли қаддинг ўйла олийдурки, термак мевасин,
Бўлса доғи дастрас, мумкин эмастур дастрас.

Онча тиғи ишқ чокидур таним атрофида,
Ким ани кўнглум қушиға дард айлаптур қафас.

Ул маҳи маҳмилнишин ҳавдажда, кўнглум ташқари
Не ажаб гар тинмай афғон чекса андоққим жарас.

Эй Навоий, илтимос этма санамлардин висол.
Гар десанг кўп куймайн биздин эшит бу мултамас.

Жонға лаълинг майи жомидур мултамас,
Не Хизр суйи, не жоми Жамдур ҳавас.

Қотилим тиғи кўзгуси занг ўлмасун,
Эй Масиҳ, ўлғоним кўрсанг асра нафас.

Кўз тутарменки, бу су йўли беркитгай,
Кўйидин ел учирса неким хору хас.

Кўнглум ул хол асири чу бўлмиш эрур
Анкабутеки, сайд этмиш ани мағас.

Не шараф отингға бўлғоли поймол,
Не итинг пойбўсиғадур дастрас.

Кеч топардин талаб аҳли мақсадға йўл,
Гўйиё тинмайин нола айлар жарас.

Эй Навоий, танинг ичра жон йўқса ажаб,
Ким кўрубтур ики булбулу бир қафас.

Кўнгул ҳар тун фароғ истаб бало тоғини ёстанмас,
Агар ҳар дам неча қатла ул ой кўйини айланмас.

Вале бу турфадурким, гар фигони чархдин ўтсун,
Ул ой ноз уйқусидин чиқмағунча меҳр уйғонмас.

Кўнгулга лофи ишқингдин неча бердинг ўлум хавфи,
Бу янглиғ ваъда бирла гар сўрарсен эмди ҳам тонмас.

Лаби лаълинг хаёли ҳажр аро бағримни қон қилди,
Жиҳат будур ҳамоно қон ютардин гар кўнгул қонмас.

Ажал тиғи не бўлғай элни майдон ичра қатл этса,
Ки эл ғавғосидин чобуксуворим эмди отланмас.

Анингдек телба кўнглум ул пари кўйига юзланмиш,
Ки гар занжирлар бирла чекарлар халққим, ёнмас.

Насиме лоларўйим маҳмилига майл қилмаским,
Қуюндек рашкдин хоки таним юз қатла тўлғонмас.

Ўтуб ишқ ичра умрум, зоҳидо, қўй зуҳд иршодин,
Киши мундоғ улуғ санъатни улғойғанда ўрганмас.

Гадолар силкидин кўйи харобот ичра хориждур,
Бировким илгига тушса қуруғ нон бодаға монмас.

Хужум этти жаҳон меҳнатлари, тут бода, соқийким,
Қадаҳ чекмай киши бу хайлнинг дафъига қотланмас.

Муҳаббат ўти эл бирлаки ёқдинг, ўртанур жони,
Навоий йўқса ҳижронинг ўтидин онча ўртанмас.

Менга бир сарви гулрух бўлди мунис,
Ки ҳайрондур кўзи оллинда наргис.

Чу ғам базмида майдек қон ютармен,
Эрур лаълинг ҳадиси нуқли мажлис.

Кўзу зулфу юзу қаддинг ғамидин
Мени беҳудқа барбод ўлди беш ҳис.

Фалак тоқидек этти қоматим хам,
Қошинг меҳробини тузган муҳандис.

Дақойиқ ишқ илми ичра кўптур,
Ки тафҳимида ожиздур мударрис.

Асарсиздур кўнгулда шуълайи зарқ
Бўлур чун қалб рўкаш айлаган мис.

Навоий эрдию жон нақди олдинг,
Тирик мумкин эмас бу навъ муфлис.

Гулгун май ичиб сунбули чун гулга ёпилмас,
Ул гулшан аро бизга не гулларки очилмас.

Гулзори жамолидаки пайдо эмас оғзи,
Ул навъ гул очилдики, бир гунча топилмас.

Анфоси Масиҳо киби ул нутқ насими,
Эсмас бериким, жон иси оламға ёйилмас.

Эй пири хирад, кўнглума кўп қилма насиҳат,
Невчунки, жунун аҳлига ақл аҳли қотилмас.

Лаълинг майи то ичти, кўнгул ҳолини сўрма,
Ким мастдур андин бериким ўзини билмас.

Ҳушёр ани билгил бу фано дайрида, эй шайх,
Ким тўлғуча паймонаси бир лаҳза ойилмас.

Кўйи сари ҳар кечаки азм этса Навоий,
Ой шамъин ўчур, чархким, ул уйни ёнгилмас.

Бизга ул маҳваш тилию кўнгли бирла ёр эмас,
Кўнгли ичра ҳар неким онинг тилида бор эмас.

Тилга келмон кўнглум ўтинким, менга ул бағри тош,
Тил била ғам ер, кўнгул бирла вале ғамхор эмас.

Кўнгли ўзгадур, тили ўзга, не чора қилғамен,
Кўнглида юз фикру тил бирла бири изҳор эмас.

Не тилим, не кўнглум аҳволин билур ул шўхким,
Кўнгли ғам неши, тили оҳ ўтидин афгор эмас.

Ёр улдурким, тилию кўнгли онинг бўлса бир,
Ким тили ўзгою кўнгли ўзгадур, ул ёр эмас.

Кимки кўнглин истамас ғамгин, тилини асрадик,
Ким тилин тийған кишининг кўнглида озор эмас.

Демаким дардингни шарҳ эт ё кўнгул, ё тил била,
Кўнглум эрматурму беҳуд ё тилим нокор эмас?!

Қайси тил бирла дейин, кўнглум тилайдур хонақаҳ,
Ким тилу кўнглум аро жуз кулбаи хаммор эмас.

Шоҳ мадҳида Навоий кўнгли — ганжу тил — калид,
Йўқса кўнглию тилида нуктаву гуфтор эмас.

Жонға лаълингдин бир ўпмакдур қиёсан илтимос,
Лаълингга ҳам жонни куйдурмоқ ало ҳозал-қиёс.

Кўнглума зарбафт хилъат шуъласидурким, эрур,
Тош аро бўлмоқ ниҳон Фарҳодқа хоро либос.

Деди, кўнглум кеча тонг йўқ пос агар тутса кўзум,
Ваҳки, уйқум йўқтурур тундин ўтуптурс неча пос.

Ўт сочар ишқинг ҳаросон бўлса кўнглум, йўқ ажаб,
Аждаҳодин тонг эмастур мўрға бўлмоқ ҳарос.

Кўнглум ичра мазраи сабрим ўрулмай қолмағай,
Ҳар сўнгах ёнимда чун қатъиға онинг келди дос.

Хизмат эттим хонақаҳ шайхиға, қадрим билмади,
Дайр пири бандасименким, эрур бас ҳақшунос.

Эй Навоий, кисвати фақру фано сол эгнинга,
Йўқса хирқанг тенгдурур гар атлас ўлсун, гар палос.

Гар менингдур ёр лўли бўлса, шоҳ этмон ҳавас,
Найлай ул шаҳники, ҳар лўлиға бўлғай ҳамнафас.

Шиква қилман гар жафодин бошима ёғдурса тош,
Тоқатим йўқ элга қилса барги гул урмоқ ҳавас.

Ёрдин ҳар неча бедод ўлса, айлармен қабул,
Лек бўлса ғайр бирла мултафит мақбул эмас.

Жонни қўймасмен чибиндек лаъли узра рашкдин,
Ул шакар узра чибин қилсам тахайюл, хол бас.

Бу балони кўрмасун ошиқки қилғай илтимос,
Васлин онингким биров бўлғой анга ҳам мултамас.

Ўз нигори маҳмилидин қилмасун деб кўз хато,
Ишқ дашти аҳлиға ҳар дам нидо айлар жарас.

Эй Навоий, ишқ атворида будур зулмким,
Гул мақоми боғ ўлуб, булбул ери бўлғай қафас.

Кўйи тоши бошима ҳайф, айласам уйқу ҳавас,
Ит уюр бўлса, аёғ — илги бошин қўймоққа бас.

Чун дедим: зулфунг камандин бўйнума солғил, деди:
— Итка бўлмас Каъба қандили танобидин марас.

Оҳ ўти ўртарга жисмимни не моний кўз ёшим,
Барқ ургоч ўртанур гар бўлса дарё узра хас.

Чоклар бўлган таним қон лаълию кўз дурридин,
Булбули руҳумғадур гавҳарлар ўтқарган қафас.

Қўйса муфрит заъф аро оғзимға ул юз кўзгусин,
Урмағаймен тийра бўлмоқ ваҳмидин ўлсам нафас.

Дард аро ўлсанг даво аҳли замондин истама,
Ким топилмас даҳр аро бечораларға чорарас.

Илтимос этсам лабингдин жон топай деб, қилма айб,
Ким Навоийға будур ўлгунча, эй жон, мултамас.

Манга манзил кўҳан дайри фано бас,
Ёним остида эски бўрё бас.

Гули завқ элга боғи айш ароким
Менга ғам даштида хори бало бас.

Азалдан чунки қисмим риндликдур,
Қил эмди пандни, эй порсо, бас.

Вафо гар қилмасанг жонимға боре,
Жафони қилмағил, эй дилрабо, бас.

Кўнгул доғиға қўйман марҳам, эй ишқ,
Анга невчунки ҳам дард-ўқ даво бас.

Эрур бир нукта ишқу олам ичра.
Деб ўлмас ҳаргиз андин можаро бас.

Наво ишқ ичра сен топ, эй Навоий,
Ки бизга бенаволиклар наво бас.

Қилмон ул бебок кесган наълни ўпмак ҳавас,
Ким саманди наъллини ўпмак муяссар бўлса бас.

Олам аҳлига етар фарёду оҳим ҳар кеча,
Оҳким, йўқтур манга оламда бир фарёдрас.

Ўйла куйди ҳажр аро жисмимки, йўқ андин асар,
Қайда топилсун чу тушти дўзах ўти ичра хас.

Гар сабуҳ этсам не тонгким, софу содиқ хайлидин,
Бодадек бир ҳамдамим йўқ, субҳдек бир ҳамнафас.

Жамъ этар овораларни чоклиғ кўнглум уни,
Йўлдин озғанларни ул янглиғки афғони жарас.

Гулшани васл истаган кўнглум қушига тордур,
Чарх юз минг равзани бирла агар бўлса қафас.

Берса ул гулдин хабар хоҳи сабо, хоҳи шамол,
Деса пайғамбар ҳадисин хоҳ Бузар, хоҳи Анас.

Хирқа улдурким, кеча кезсанг, чубулғон ториға
Боғлағайлар ўзни гар худ шаҳна бўлсун, гар асас.

Эй Навоий, олам ичра бенаволиғ кўрмади,
Улки ҳаргиз қилмади олам элин кўрмак ҳавас.

Тонг эмас гар чин юзинда қаҳрдин мавжуд эмас,
Кўзгунинг чунким кўрунмак жавҳари маъхуд эмас.

Дашт аро оҳим сари иткан мусофир, юзланиб
Фаҳм қилмаским, эрур оҳим бухори дуд эмас.

Кўксам очтим ҳар тараф қилди гумон ул тифлким,
Лолалар бирла безабмен, доғи хунолуд эмас.

Ишқ бозорида савдо аҳлиға жуз нақди васл,
Ҳар нафас бир ганж агар учрар зиёндур, суд эмас.

Васл ичра демаким ушшоқни рад қилди ёр,
Ҳеч ким мендекки, ҳижронидамен, мардуд эмас.

Майда аксидур, кўз андин олмасам, соқий, не тонг,
Токи дийдор ўлса майдин мастлиқ мақсуд эмас.

Зарби ишқидин музайяндур юзумнинг олтуни,
Эй Навоий, демагилким сиккаи беҳбуд эмас.

Эй, фироқингда ҳаётимдин менга озору бас,
Ҳар дам ул озордин ўлмак тилаб мен зору бас.

Доғу қон ҳам бўлди ул юз лоласи ҳижронидин,
Йўқки ҳажринг нешидин кўнглум эрур афгору бас.

То дедим бир қатла куфри зулфини тарк айлагум,
Куфр айтқандек ҳадисим бўлмиш истиғфору бас.

Оламедур хуш жунун ичра тахайюл, эй кўнгул,
Ким анисимдур туну кун ул пари рухсору бас.

Қон тўкар юз навъ ул қотил демангким боиси,
Ханжари хунрез эрур ё ғамзаи хунхору бас.

Мастким эгри хиром айлар ул ой ҳам қатл этар,
Қотилим ёлғуз эмастур чархи кажрафтору бас.

Эйки, дерсен, дайр пири хизматиға боғла бел,
Ўйла хизматқа марас билким, эрур зуннору бас.

Чархдин ёққон ҳаводис тошлариға ҳар киши,
Ким паноҳ истар, эрур ул кулбаи хаммору бас.

Ишқ аро расволиғи оламға невчун бўлди фош,
Чун Навоий ишқини қилди сенга изҳору бас.

Даҳрдин меҳру вафо қилма ҳавас,
Элидин ғайри жафо қилма ҳавас.

Етса ҳар дам сенга юз муҳлик дард,
Ўлсанг ўл, лек даво қилма ҳавас.

Эй кўнгул, васл ҳавас қилдинг, ўл
Зорлиғлар била ё қилма ҳавас.

Айлаган ишқ ҳавас куч бирла,
Юз туман дарду бало қилма ҳавас.

Кўйи туфроғи эрур мушки Хито,
Истаган они хато қилма ҳавас.

Ишқ даштини десанг қатъ қилай,
Зоди раҳ ғайри фано қилма ҳавас.

Бенаволиғда, Навоий, ўлсанг,
Базми васл ичра наво қилма ҳавас.

Кўнглум ичра дарду ғам аввалғиларға ўхшамас,
Ким ул ойнинг ҳажри ҳам аввалғиларға ўхшамас.

Не ситамким, қилса раҳми махфий эрди зимнида,
Эмди қилса ҳар ситам аввалғиларға ўхшамас.

Демангиз Ширину Лайли онча бор ҳусн ичраким,
Хўбликда ул санам аввалғиларға ўхшамас.

Жавридин эрди аламлар, эмди тутмиш ўзга ёр,
Ўлмишамким, бу алам аввалғиларға ўхшамас.

Ишқ аро Фарҳод ила Мажнунға ўхшатманг мени,
Ким бу расвои диҷам аввалғиларға ўхшамас.

Кўйининг эҳромидин кўнглумни манъ этманг яна,
Ким анга азми ҳарам аввалғиларға ўхшамас.

Эй Навоий, қилма Жамшиду Фаридун васфим,
Шоҳ Ғозийға қарам аввалғиларға ўхшамас.

Ҳар неча куйсам ул ой кўнглумни пайдо айламас,
Айласа ҳам, ўлсам они ошкоро айламас.

Ишвасидин илтифот аҳволима зоҳир бўлур,
Зорлиғ кўргузсам андоқ ишва пайдо айламас.

Жонға бир куймоқчадур ҳар кимга парво қилмоғи,
Ёна юз ўлмакчаким қатлимға парво айламас.

Шўхлуғлар бирла сабрим хирманиға ўт солур,
Ҳусн ила ёлғуз мени бедилни шайдо айламас.

Қайда юзлансам жунун ҳангомасидур халқ аро,
Ул чу етти кўз учи бирла тамошо айламас.

Айламас то ҳусни бир сендекни олам офати,
Ишқ бир мендекни ҳам оламда расво айламас.

Мен аёғи туфроғиға нақди жон айлай нисор,
Не ишимким, ул қабул айлар ани ё айламас.

Нақди исломим олиб бир журъа тут, эй мугбача,
Бўл равонким ҳеч кофир бўйла савдо айламас.

Муддатедурким, Навоийдур аёгинг туфроғи,
Пойбўсунг гар топар, ортуқ таманно айламас.

Хўблар минг бўлсалар, мен хастага бир ёр бас,
Анда меҳр атворининг мингдин бири гар бор бас.

Айтмонким, ҳар вафо қилсам, жафое қилмасун,
Ҳар вафога минг жафо гар айламас изҳор бас.

Ҳар вафога минг жафо ҳам қилса қилсун, мунчаким,
Ёр анга маҳруму маҳрам бўлмаса ағёр бас.

Эй висол аҳли, сизу — иззат саририким, менга —
Ҳажр кўйи итлари оллида бўлмоқ хор бас.

Мен киму нўши лабингдин истамак қути ҳаёт?!
Айласа ғамзанг синони қатл бу миқдор бас.

Эй кўнгул, ғамгин эсанг куп қуйса соқий оғзингга,
Зарфни сипқармағунча қилмағил зинҳор бас.

Юз бало келса бошингга сабр қилғил, эй кўнгул,
Ё халойиқ ихтилотин қил Навойвор бас.

Нигорим дардима наззора қилмас,
Назора қилса дағи чора қилмас.

Тилаб оғзин эмас бир дамки кўнглум
Ўзини ғунчадек юз пора қилмас.

Мени ғам дашти ичра ишқ итурди,
Ўзин эл куч била овора қилмас.

Кўнгулни айлагандек захм ғамзанг
Пичоқ, балким қилич ҳам ёра қилмас.

Мени девона то қилмиш, кўнгулга
Неларким ул пари рухсора қилмас.

Не ерсен даҳр золининг фирибин,
Вафо чун элга ул маккора қилмас.

Навоийдек юзунгга ким солур кўз,
Ки зулфунг рўзгорин қаро қилмас.

ШИН ҲАРФИНИНГ ШЎХЛАРИНИНГ
ШАМОЙИЛИ «НАВОДИР»ДИН

242

Жамоли нурини чеккан тарозу ою қуёш,
Магар бу бирида нур эрди, ул бирисида тош?

Гар ойда тош эмас эрди, қуёшда нуриндин
Кудурат ичра қолиб ой, мунаввар ўлди қуёш.

Қуёшқа нурки юқмиш ҳануз эрур ул нур,
Ҳануз ой ичра ҳамул тош эрурки, бўлмиш фош.

Уруж оқшоми тегрангда ою кавкаблар,
Масиҳ гирдида андоқки, бир неча хаффош.

Юзи тубон тушубон маркабинг изиға малак,
Ер узра курсни қилғон киби гадой талош.

Чу қурб Қофиға еттинг, етишмади Жибрил
Не навъ худхуд Семурғ ила бўлур йўлдош.

Аёғиға чу малойик бошин қўя олмас,
Навоиё, қўя кўр итлари аёғиға бош.

Кўймади шоми хуморим тийраликдин ақлу ҳуш,
Май қуёшин хум сипехридин чиқар, эй майфуруш.

Истамон худ ҳуш, лекин йўқки ҳуш олғай хумор,
Май тўла қуйғилки, айлай мастлиғдин тарки ҳуш.

Жоми нўшо-нўш ҳуштур ул сифатким, дайр аро
Бода олиб муғбача, нўш айлабон қилдурса нўш.

Ун чекиб май тут, деб эрсам дайр тоқиға садо,
Демаким ҳам ушбу маънини нидо айлар суруш.

Арбадамдин гар ториқтинг, соқиё, тут бодаким,
Бўлмағунгдур бўлмағунча масти лояъқил ҳамуш.

Муҳтасиб таъзир этар вақти таним қилди яланг,
Дайр пирининг қулидурменким, улдур айбпўш.

Гар Навоий бир аёғ гоҳи ичар ғам дафъига,
Зоҳид андин ўзни ғамгин тутса, ичтик эмди қўш.

Дўстлар, кўнглумни васл уммиди беҳол айламиш,
Орзу хайли ҳазин жонимни помол айламиш.

Шоҳ лутфи узрини қўлмоқ эмас мумкинки, шавқ
Ҳушум этмиш зойилу нутқумни ҳам лол айламиш.

Бас муносибдур баҳори васл аро кўз ёшини,
Кисватин қондин хазони ҳажрким ол айламиш.

Зулфи ичра бўлғамен пурпечу хамлиқ тордек,
Заъфлиқ жисмимним, ҳижрон юки дол айламиш.

Ҳар замон ул ён қилур кўнглум ҳавоким қуш киби,
Ҳажр ўқи пайконларин ҳар ён пару бол айламиш.

Неча кунлук ҳажри тўфон айлабон ашким суйин,
Мени ул дарёда киштибонға тимсол айламиш.

Ҳажрида онсиз тирикликдин уятлиғмен, валеқ
Менда йўқ тақсир, ажал бу ишда эҳмол айламиш.

Ул ики лаб ҳажрида, майким, иложига ҳаким
Лаъл ила ёқутни маҳлулу сайёл айламиш.

Эй Навоий, ҳажр мушқил бўлса ғам йўқтурки, Ҳақ
Шоҳ лутфин бўйла мушқилларга ҳаллол айламиш.

Сабзаи хат оразинг боғини хазро айламиш,
Гулшани рухсоринг ўзга ранг пайдо айламиш.

Ҳар дам ўлмиш хатту лаълингдин юз онча ошкор,
Ҳар не ишким умрида Хизру Масиҳо айламиш.

Ваҳ, не шайдоваш йигитдурким чиқиб олифтавор,
Юз туман олифтани ишқида шайдо айламиш.

Қоматим ё юз уза ашкимдин этмиш новлар,
Улки анинг кирпичин новак, қошин ё айламиш.

Не тамошодурки юз минг халқ ўлмиш ҳар қачон,
Ким ани эл, йўқса ул элни тамошо айламиш.

Бўлмиш пайдо менингдек зору сендек раҳмсиз,
Тенгри то меҳру муҳаббат расми пайдо айламиш.

Эй саломат аҳли, бутрангким, мени бир муғбача
Дайрдин усрук чиқиб бу навъ расво айламиш.

Фард бўлким ул киши дунёда бўлмиш аҳли тарк,
Ким фано йўлида тарки аҳли дунё айламиш.

Қўп Навоийнинг мусаллоу ридосин сўрмаким,
Бирни раҳни бода, бирни бодаполо айламиш.

Шомким тун пардасинда айлади ихфо қуёш,
Парда олиб юздин ул ой айлади ифшо қуёш.

Йўқки чун кирди шабистон ичра зулфи шомидин,
Орази чун бўлди пайдо, бўлди нопайдо қуёш.

Базм чун тузди жамоли ламъасиндин йўқки шамъ,
Балки зоҳир айлади бир соғари саҳбо қуёш.

Субҳға тегру юзидин равшан эрди базми айш,
Ўйлаким, эл хотириға келмади асло қуёш.

Ламъаи рухсоридин қасрида ҳар айвон аро,
Зарварақдин шамсаларму эрду, билмон, ё қуёш.

Маст ўлуб оразни чун хилват аро қилди ниҳон,
Сарғариб титраб чиқарди пардадин сиймо қуёш.

Оҳким, биз рубъи маскундин чиқиб, кўп бўлғуси
Жилвагар тўртунчи торамдин Масиҳосо қуёш.

Килма, эй ғаввос, кўп ишқ аҳлининг манъини кўр,
Ким сену ғалтон гуҳар андишаси ушшоқу ёш.

Бил, Навоийким, тафовутдур қуёштин ойғача,
Айласанг наззора ул ой оразидин то қуёш.

Ҳусн боғи ичра қаддинг сарви бўлмоғлиққа туш,
Ҳар ҳаво қилган кўнгул ул қад уза сарв узра қуш.

Умрларким бўлган оворанг етишмиш оллинг,
Марҳабосига илик сун худ дей олмонким қучуш.

Куксума ғам тоғида ишқинг бало мисморини
Беркитурда айлади Фарҳод метинин чўкуш.

Лаъли шаҳдиға ҳаво қилғанда, эй жоним қуши,
Гар десангким топмайин махлас чибин янглиғ ёпуш

Кўйидин бизни чиқармоққа, рақибо, йиғма хайл,
Хасни қавмоққа насиме бас, эмас ҳожат уруш.

Ишрат этким, чарх оллинда тафовут йўқтурур,
Хоҳ базм ичра симоъ эт, хоҳ кунж ичра тумуш.

Дема, ҳажримдин Навоий ғамсиз эрмас бир замон
Истасангким ғамдин айрилғай, анинг бирла қовуш.

Ул париваш одамивашлиғлар айлаб қилди хуш,
Ҳар сариким бир малакваш бор эди девонаваш.

Айтмон жом оғзинга еткач, менинг оғзимға қуй,
Умри жовид истасам басдурки, бўлсам журъакаш.

Лаъли ҳижронида кўнглум беҳуд ўлса қилма айб,
Ким жароҳатдин чу қон айрилса тонг йўқ бўлса ғаш.

Ёр чун жонимда махфийдур, тафовут йўқтурур:
Жилва қилса зоҳиран гар минг ёғоч, гар бир араш.

Чун малоҳат жон олур, ҳусн ичра они истагил,
Хоҳ дилбар кишвари бўлсун Хўтан, хоҳи Ҳабаш.

Соқийи даврон чу охир тўлдурур паймонамиз,
Эмдидин варзишқа ўзни айлали паймонакаш.

Эй Навоий, муҳтасиб дайр ичра кирди, сирмасанг,
Раҳну майполоға бас лойиқтур ул дастору фаш.

Меҳр эмас, гардун юзунг ҳижронидин доғ ўртамиш,
Ой эмас, марҳам учун момуқ мудаввар айламиш.

Кўнглум андоқ чок-чок ўлмишки, гўё тўъма деб,
Ҳажр тиғи итларингга бир-бир они тўғрамиш.

Бисмил этмиш зор кўнглум сайдини қилғоч шикор,
Ул шикорафкан ҳазин кўнглум бу янглиғ овламиш.

Лоларўюм асрамай кўнглумни гар азм айлади,
Ёдгор андин туганлар чок кўнглум асрамиш.

Ер юзин тутқан баҳор айёми эрмас лолазор,
Ким юзунг ҳижронидин гирён кўзум қон йиғламиш.

Дема, соқий илгидин софийму хушдур, йўқса дурд?
Ҳар не андин келди, ул хуштурким ани толғамиш.

Гар Навоий ёридек йўқ олам ичра, не ажаб,
Ким кезиб оламини маҳвашлардин ани танламиш.

Юз сеҳр қилса кимгаки элликдин ўтти ёш,
Атфол саҳраси қилур атфолдек маош.

Улким соқол бўяр ҳаваси тушти бошига,
Бўлмоқ соқол қаро, не осиг, чун оқарди бош?

Гўёки молу жон чин эрур, негаким қори
Чун етти жон талашқали, ул мол этар талош.

Ҳожиб нетар бировки кўзи бўлди мунзавий,
Эв гўшасида доғи анга ҳожиб ўлди кош.

Юздан тўкар су улки кўзи, оғзи, бурнидин,
Эл оллида оқар шўлакай бирла сую ёш.

Эйким, юзунг қуёш эди, сарғарди шайбдин,
Билгилки, сарғарур уёкур чоғида қуёш.

Оллингда бас қаттиқ йўлу қатъиға йўқ гузир,
Гар шоҳ, гар гадо бўлу гар тунду гар ёвош.

Билким, бу йўлда зод эрур аъмоли хайру бас,
Йўқ илму фазлу мансабу молу уруғ-қаёш.

Юз бийму оқибат иши маълум эмас киши,
Туғмаса эрди ё туғубон ўлса эрди кош.

Тун ҳам кечу йўл дағи йироқ, сен дағи сархуш,
Ўлтурки даме ўлтурали, эй бути маҳваш.

Йиллар чекибон ҳажр даме васлингга етгук,
Сен дағи даме зорларинг кўнглини тут хуш.

Манзил дағи амну кўнгул асҳобдин эмин,
Май дағи эрур беғашу руҳ андин этиб ғаш.

Маълум эмас тонгла ким ўлғусию ким йўқ,
Тинсун қадамингда нафаси неча болокаш.

Ҳайҳот, бу хилватда киши бўлса ўлармен,
Ғайр ўтса ҳаёлимға қилур мени мушавваш.

Бир нақш бу янглиғ менга кўргузмади гардун,
Чеҳрамни қилиб қон ила юз навъ мунаққаш.

Қилмади Навоийға бу иқболни рўзи,
Улким варақи қисмат уза бўлди рақамкаш.

Донаи холи лабинг кўнглум қушин ром айламиш,
Ким ани тутқанда жоним риштасин дом айламиш.

Анбарин хаттинггаким, андин келур бўйи вафо,
Жон фидо, гарчи умидим субҳини шом айламиш.

Лабларингдин руҳпарвар нутқ зоҳирдур магар,
Руҳи қудси оби ҳайвон ичра ором айламиш.

Ҳумрат этмиш ошкор ул усруку хунхора кўз,
Қон ила мамзуж май гўёки ошом айламиш.

Сарву гулга боғ аро, дерменки, айлай жон фидо,
Токи жоним қасди бир сарви гуландом айламиш.

Чиқти, ваҳ, усрук яна ул кофири бебокким,
Ҳар қачон чиққонда қатли аҳли ислом айламиш.

Дайрни қилмиш кўзумга гулситон, эй муғбача,
Ул майи гулгунки рухсорингни гулфом айламиш.

Ком вақти тарки дунё айлаган топмиш ҳаёт,
Йўқса етканда ажал худ кому ноком айламиш.

Қани расвое Навоийдек агарчи ани ишқ,
Некном элдиндурур деб, бўйла бадном айламиш.

Гўйиё бир-бирига ошиқ эрур ул икки қош,
Ким қўяр ҳар бириси бир-бирининг оллида бош.

Юзни бир тифл учун атфолга майдон ясадим,
Йўқса не важҳдурурким югурур юз сори ёш.

Улки базм ичра сочар бошига гул не билгай,
Ҳолин анингки фалак ёғдурадур бошига тош.

Кўзларинг даврида мужгонингга ул навъи ҳужум,
Недурур қилмасалар фитнанинг устида талош?

Истабон ҳуш замон меҳнатидин, эй соқий,
Жомима доруи беҳуш эзиб қотсанг қош.

Фақр даштида фано йўлига ҳамраҳ тилама,
Йўл чу маълум эмас, қайда топилсун йўлдош?

Эй Навоий, юзидин деки очиқ ёруғ эрур,
Зулфидин демаки ҳам тийрадурур, ҳам чирмош.

Сўз демай икки шакардек лабиким банд ўлмиш,
Кула олмастин иши эмди шакарханд ўлмиш.

Кўнглума барча шикоят ери йўқ, андинким
Тиғидин чок эса, ўқи била пайванд ўлмиш.

Гулдин олман кўзу ислармен ани невчунким,
Ранг ила бўйи менинг ёрима монанд ўлмиш.

Бутун эрмас бу кўнгул шишаси аҳдингдекким,
Синмишу ҳар синуқ андин неча парканд ўлмиш.

Юзи бирла лабини кўрса, қилур кўнглум заъф,
Гар кўнгул қувватининг мужиби гулқанд ўлмиш.

Ул пари то мени девонаву расво қилди,
Ваҳки, Мажнун менинг оллимда хирадманд ўлмиш.

Ранжа бўлма тилаб ортуқки, эрур осуда,
Улки, Ҳақ ҳар не насиб айлади, хурсанд ўлмиш.

Хосса маъниларим эл қилса тасарруф, кулдик,
Киши фарзанди қачон кимсага фарзанд ўлмиш?

Қовма, эй шайх, Навоийни эшитмас деб панд,
Ким сенинг пандинг эшитмаслик анга панд ўлмиш.

Вафодин чекса бош ул сарви маҳваш,
Ажаб эрмастур ўлмоқ сарви саркаш.

Замона аблақи қолғай равишдин,
Ул ошуби замон секретса абраш.

Кеча зулфунгни туш кўрдум паришон,
Бу кундур хотирим асру мушавваш.

Жаҳон қўзғолди офат сарсаридин,
Ўигит жонинг учун отланма сархуш.

Муқомирваш ҳарифе кўнглум олмиш,
Ки ғаш қилгон сойи кўнглум қилур ғаш.

Кўнгул ваҳдат майининг жоми эрмиш,
Бу соғар сода яхши, йўқ мунаққаш.

Навоийнинг жунунин айб қилманг,
Ким они телбаратмиш бир париваш.

Неча оҳ урсам бўлур кўздин бағир хуноби фош,
Эснамак бу эрса, кўзда не ажаб ул навъ ёш?

Эй пари, атфол тоши дема бу мажнунгаким,
Чарх зулми ёғдурур бошим уза ҳар лаҳза тош.

Суда андоқким қуёш акси тушар, гўё эрур,
Обгун чарх ичра ул рухсорнинг акси қуёш.

Гар кабутардек эмас тутмоқ учун кўнглум қушин,
Невчун очмиш қулочин ҳар тараф ул икки қош.

Тунд эрур ул бутки, қўймишмен бошимни оллиға,
Қиблаға бош индурурга менда йўқтур икки бош.

Бўлма кун қурсин тилаб афлокдек саргаштаким,
Бир фатири хом ила осон ўтар ҳар кун маош.

Олғали кўнглин Навоийнинг талошур хўблар,
Шоҳлар андоқки бир мулк узра қилғойлар талош.

Ишқ ичинда жуз ўлум мушқилки, бўлғай бизга иш,
Ким бўлубтур жон била ғамзанг аро бориш-келиш.

Қон оқар ҳар ён танимдинким фироқ айёмида,
Қўймадим узмай таабдин ҳар қаён урғонда тиш.

Қўйида машғал юруткандек кўринди тонгғача,
Ул худ ўтлуғ зор саргардон менинг кўнглум эмиш.

Кеча ой даврида икки саъд кавкаб кўрмаган,
Кўр юзу икки қулоғи дурларин кийганда киш.

Заъфлиқ саргашта жисмимдин ажаб йўқ чиқса ўт,
Чунки ўт зоҳир қилур кўп давр топқондин қамиш.

Даҳр иссиғ-совуғидин гар фароғат истасанг,
Оби оташ рангни қўйма иликдин ёзу қиш.

Эй Навоий, чобукунгнинг истасанг побўсини,
Бўйнунга ип тоқмоқ уммиди била итдек эриш.

Зулфиға ҳар ён гириҳ тушкан эрур бас турфа иш,
Неча ерда телба кўнглум қасдиға бел боғламиш.

Равшан айлар шуъла устидин кўрунган дудни,
Маҳвашим эғнида олтойи била бошида киш.

Ёр жоним қасдиға ҳар дамки тишлар лаълини,
Маҳкам айлармен, фиғон қилмай дебон, бағримға тиш.

Зор жисмимға, не тонг, саргашталиқдин тушса ўт,
Ўт аён айлар илиқда давр кўп топқон қамиш.

Лаълидин жон олғали бординг, келибсен жон бериб,
Эй кўнгул, мардона бординг, ул боришқа — бу келиш.

Фарраи ҳусн ўлдунг, эй гул, билмадинг бу боғ аро,
Ҳар баҳори келса, андин сўнг хазони бор эмиш.

Қон иси келди Навоий назмидин, эрмас ажаб,
Ким бағир қони била кўнглида топмиш парвариш.

Куйдуму топтим кўнгулни ўтга солгондин бу иш,
Ё кўнгулдиндур менга ё кўнглум олгондин бу иш.

Ваъдаи меҳр эттинг охир, ҳар не эл қилса хаёл,
Келгай, аммо келмагай сен аҳди ёлгондин бу иш,

Дер эмиш кўнгли тўла шиквам майидин бўлмиш, оҳ,
Қайда келгай мен киби кўнгли ушолгондин бу иш.

Андин айру ўлмайн кўрганда жон қилдим фидо,
Қилмангиз таҳсинки, қилмишмен уёлгондин бу иш.

Телба кўнглум қочса савдо даштига айб этмангиз,
Қилди ғам зиндони ичра кўп қаболгондин бу иш.

Гарчи муҳлик ишқ аро туштум, кўзумни ҳам ўюнг,
Ким бошимга келди кўз ул сори солгондин бу иш.

Гар Навоий ҳажр аро ўлтурди ўзни йўқ ажаб,
Қилди ёри васлидин навмид қолгондин бу иш.

Менмудурменким қуёш кулбамни равшан айламиш,
Оби ҳайвон зулматободимни гулшан айламиш?

Юз фалакча топса рифъат байти вайроним, не тонг,
Юз қуёш чунким бу вайронимни маскан айламиш.

Кўз тегурманг, эй париларким, кўзум сарчашмасин,
Ул парию ҳури ризвон рашки маъман айламиш.

Мундин ўтмас дўстлуқ гардуни душманшевадин,
Ким ўзин душманларим қасдиға душман айламиш.

Меҳрни билмас эди номеҳрибоним, шукр эрур,
Гар бу фан таълим анга даврони пурфан айламиш.

Шеван эрди қисматим ҳижрон тунидин гўйиё,
Ким қаро киймиш менинг рашкимга, шеван айламиш.

Эй кўнгул, фарёд ила рам берма, гар вайронима,
Чуғз янглиғ тойири давлат нишиман айламиш.

Бахти жовид ушбу бўлғайким кўзум суртарга чарх,
Итларининг йўли туфроғин муайян айламиш.

Эй Навоий, йўқ ажаб, гар чарх ўз давронида
Меҳр бирла бир қарорғон кўзни равшан айламиш.

Лабингни сўрғали муҳри сукут оғзима тушмиш,
Ки ул шаккар била эрним бири-бирига ёпушмиш.

Ҳаётим андин экинким чиқарға қуввати йўқтур,
Заиф жонки лабинг ҳажридин оғизға ёвушмиш.

Юзунг хижолатидин арғувонға тушти тағайюр,
Дарахти рангидин англар кишики қони қурушмиш.

Қулоқ дуриға харидор эди юзунг ажаб эрмас,
Нашот эл ароким Зухра Муштариға қовушмиш.

Ҳаёт мулкидин этмак сафар не мумкин ангаким,
Келиб ватанға сафардин нигори бирла қучушмиш?

Не бок пок кўнгул сори чарх солса кудурат,
Зулол кўзгусини соя тийра қилса не бушмиш?

Навоиё, дема ишқинг сўзин чиқарма оғиздин,
Ёшурмоғим не осиг, чун халойиқ оғзига тушмиш.

Майки лаълидин томизди ул нигори боданўш,
Гўйиё, жон топқанидин тушти туфроқ ичра жўш.

Ишва бирла бетаҳаммул қилмаса ул муғбача,
Невчун дайр аҳлидин бир лаҳза кам бўлмас хуруш?

Раз қизи бебокликдин қилса урён халқни,
Дайри пири зайли эҳсон бирла келди пардапўш.

Лаъли майнинг жавҳари руҳ ўлди, чун ҳар қатраси,
Гўйи эъжози Масиҳо зоҳир айлар майфуруш.

Мастлиғдин элга юз сўз дер, вале бир сўз десам,
Кўз юмуб ҳам мастлиғ бирла ўзин айлар хамуш.

Турмади шайхи риёй, чун етишти пири дайр,
Қочмайин Иблис нетсун, чун нузул этти суруш.

Эй Навоий, демаким, жону кўнгулни найладинг?
Иккисин қилдим фидо, чун боданўшим тутти қўш.

Суроҳи то майи лаълинг висолин орзу қилмиш,
Ани бу орзу девонаи жўлидамў қилмиш.

Чибинлар шаккари лаълингда йўқ, жон қушларидурким,
Су ичмакликка ҳайвон чашмаси узра ғулу қилмиш.

Адамдур ул оғизким хурдабини ақл топмайдур,
Вужудин гарчи ул қатлим ишида гуфтугў қилмиш.

Фаминг жон пардасин чок айлагач, гардун, не янглиғким
Лабинг ориттинг онинг риштаси бирла руфў қилмиш.

Кўнгулким ташнаи лаъли лабингдур, ваҳки, суд этмас,
Анга гарчи висолинг ваъдаси бағримни су қилмиш.

Лабинг еткан қадаҳ тарёкидин еткурғил, эй соқий,
Ки ҳажр аччиғлиғи жомим аро майни оғу қилмиш.

Висолинг нўши бирла ўзгаларга нўши жон бўлким,
Навоий жони муҳлик ҳажр неши бирла хў қилмиш.

Шабистонимда жом ичра юзунг акси чароғ ўлмиш,
Чароғимга ва лекин жом зарфу бода ёғ ўлмиш.

Дирам узра дирам тўккан киби пинҳон хирад аҳли,
Гириҳлик кўнглум ичра ишқдин доғ узра доғ ўлмиш.

Илож айлай десанг, қўй ислайин себи занаҳдонинг,
Менгаким сунбулунг савдосидин заъфи димоғ ўлмиш.

Кўзунг наргис, узоринг гул, қадинг сарву сочинг сунбул,
Бузуғ кўнглум хаёлидин буларнинг турфа боғ ўлмиш.

Не қилсанг эмди қил кўнглумгаким, торожи ишқингдин,
Шикибу илму ақлу зуҳду тақводин фароғ ўлмиш.

Ажаб Фарҳод эрур ширин лабинг шавқида кўнглумким
Анга пайконларинг метину ишқинг қофи тоғ ўлмиш.

Тўла қуй жоми гардунвашқа май, эй соқийи маҳваш,
Ки ғам хайлини ғарқ айлар тенгиз бу навъ аёғ ўлмиш.

Май ичким, дарду ғам бир лаҳза соғ ўлмоққа қўймайдур,
Аниким, бу кўҳан майхонада бир лаҳза соғ ўлмиш.

Навоий тийра шомин кавкаби ашки қилур равшан,
Бу юлдузлар анга гўёки дурри шабчароғ ўлмиш.

Қайси водийким танимни ашк сели сурмамиш?
Қайси тоғ авжиғаким мавжи бошимни урмамиш?

Қайси ҳижрон шомиким ҳар лаҳза ҳижрон сарсари,
Бир-бир авроқин фалакнинг ҳар тараф совурмамиш.

Қайси дамким хотиримға чун ўтуб гулзори васл,
Гунчадек кўнглумда ҳижрон юз тикон синдурмамиш?

Қайси ҳижрон даштиким қасдимға тортиб ғам сипоҳ,
Ул черикнинг ўтин оҳим шуъласи ёндурмамиш?

Қайси бир мажлиски, май тобию ораз барқидин,
Элга ўтлар солиб, ул қотил мени куйдурмамиш?

Қайси бирга олам аҳлидинки қилдим жон фидо,
Гусса олам-олам ўтлуғ жонима еткурмамиш?

Эй кўнгул, дайри фано азми муборак азм эрур,
Қўй қадамким, топқон ул йўлни ватанда турмамиш.

Дайр пирининг қулименким, харобот аҳлидин
Неча кўрмиш журм, аларнинг юзига келтурмамиш.

Май тутуб кўнглумни тиндур бир замон, эй муғбача,
Ким замон бедоди они лаҳзае тиндурмамиш.

Зулф аро асра Навоий кўнглин элдин истама,
Телбани банд ичра зоминға киши топшурмамиш.

Телбалик сенсиз, эй пари, менга иш,
Кўксума тош урармен, эгнима тиш.

Нахли айшим қўнгорди ўйла ғаминг,
Ким маконида қолмади қиртиш.

Новакинг касрати қўнгул ичида,
Ўйлаким найситон ичинда қамиш

Ё қошинг бирла қилди чун даъви,
Қатл учун бўғзиға солилди кериш.

Зулфу жисмингга рангу нозуклук,
Кўринур ул сифатки, қоқуму киш

Не учун бўлди лаългун ашким,
Гар юрак қони эрмас анда қотиш

Май кўл ичсам ажаб йўқ, эй соқий,
Қон ютарларда қилмишам варзиш.

Барги гулким сочилди кўйи аро,
Ул менинг пора-пора кўнглум эмиш

Оразинг ҳижронидин келмас манга гулзор хуш,
Гулсиз андоқким эмас гулбунда юз минг хор хуш.

Хастадур кўнглум кўзунгдин ўйлаким мумкин эмас,
Лабларингдин шарбат олмай бўлғай ул бемор хуш.

Кўйида вайронае топиб йиқилдимким, келур
Қасри жаннатдин менга ул сояи девор хуш.

Кўйидин манъ айлар эрдим чун ўлармен, эй кўнгул,
Эмди бердим рухсатинг, ҳар қайда борсанг, бор хуш.

Ҳар киши мақсадға бир сарришта истар, эй фақиҳ,
Субҳа гар хуштур санга, бордур манга зуннор хуш.

Хирқаву зуҳду риё аҳлиға хуштур хонақаҳ,
Лек анинг рағмиға келди кулбаи хаммор хуш.

Эй Навоий, май била хуш тут ўзунгниким, эмас
Бу фано дайри аро бўлмоқ даме хушёр хуш.

Ошиқ ўлдум, билмадим, ер ўзгаларга ер эмиш,
Аллоҳ-Аллоҳ, ишқ аро мундоқ балолар бор эмиш.

Қаддиға эл майли бўлғондин кўнгул озурдадур,
Ул алифдин зорларнинг ҳосили озор эмиш.

Элга новак урди, мен ўлдум, эрур бу турфаким,
Жоним эткан реш эл бағриға кирган хор эмиш.

Риштаким муҳлик ярам оғзиға тиктим, англадим,
Ким кафан жинси қироғидин сувурғон тор эмиш.

Кўйи деворидин оғриқ танға тушкон соядек,
Сели ғамдин эмди соя ўрниға девор эмиш.

Жонға тахвиф айладим тиғи ҳалокидин анинг,
Билмадим, бу иштин ул ўлгунча миннатдор эмиш.

Эй Навоий, хўбларни кўрма осонлиғ била,
Ким бировким солди кўз, узмак кўнгул душвор эмиш.

Менга эмди сарв ила гул муддаоси қолмамиш,
Сарв бўйлуқ гулжабинларнинг ҳавоси қолмамиш.

Ўйла бузмиш меҳнату ғам хайли кўнглум кишварин,
Ким нашоғ анда сиғингунча фазоси қолмамиш.

Мен балият ичрамен, эл шод, гўё чархнинг
Эмди дард аҳлиға еткунча балоси қолмамиш.

Ёрким қилмас жафову жавр эрмас раҳмдин,
Ким манга кўргузмаган жавру жафоси қолмамиш.

Баски ҳар торин бало атфоли уздилар чекиб,
Ваҳки, урён жисм уза меҳнат палоси қолмамиш.

Гул чоғи боғинггаким йўл бермадинг, эй боғбон,
Чинмудур дай бўлғали дерлар сафоси қолмамиш?

Эй Навоий, гар вафоси қолмамиш онинг санга,
Ғам емаким, анга ҳам ҳусни вафоси қолмамиш.

Кўнгулни бу кеча бир ой хаёли мубтало қилмиш,
Ки уйқу хайлини кўзлар саводидин жало қилмиш.

Кўнгулга тоза қўйғон доғлардинму савод ўлмиш,
Йўқ эрса ҳажр дудидин фалак юзин қаро қилмиш?

Вужудим хирманин ўртарға бир барқи бало урмиш,
Кўзумга ҳажр илги кожидин ҳар ўтки чоқилмиш.

Вафосизлиқ муҳаббат аҳли оридур, хушо, улким,
Ҳаёти нақдини бир қотил оллинда фидо қилмиш.

Аёғи туфроғининг қийматин жонлар деган, ҳайҳот,
Ҳаёт иксирини туфроғ бирла тенг баҳо қилмиш.

Гадолиғ айламиш йиллар кўзум, ул хўблар шоҳи
Қачон бир кўргузуб ораз, анинг комин раво қилмиш?

Висол истар эсанг қочма балиятдинки, кўргузмиш
Ниёз аҳли вафо, ҳар неча ноз аҳли жафо қилмиш.

Тараб жомини тутмас дайр пири бўлмайин фоний,
Биров бу файз топмишким ерин дайри фано қилмиш.

Навоий бенаво бўлким, азал қассоми қилғонда —
Халойиққа наво тақсим, бизни бенаво қилмиш.

СОД ҲАРФИНИНГ САНАМЛАРИНИНГ
СИЙТИ «НАВОДИР»ДИН

271

Бировки дайр сори зоҳир айлади ихлос,
Бурунги нафъи буким хонақаҳдин ўлди халос.

Халос истасанг андин аён қил ихлосинг,
Ки йўқ кишига халос этмайин аён ихлос.

Авом зоҳиридек қилмағанға зоҳирини
Муяссар ўлмади ботин иши нечукки хавос.

Бировга хос иноят бу йўлда ом ўлди,
Ки ом суврати бирла ўзини айлади хос.

Симоъ важд ила гар бўлмаса муассир эмас,
Ки кулгу боисидур қилса фил ўзин раққос.

Бақо дурин тилабон терга гарқалиқ не осиг,
Бу дур топарға фано баҳри ичра бўл ғаввос.

Навоий, истаса қатлинг ҳабиб, сен яна ўл,
Ки ишқ тиги шаҳидиға бўйла келди қасос.

Ҳусн оятики келди юзунг қиссасида нас,
Тонг йўқ, десамки шаънидадур «Аҳсан-ул қасас».

Мусҳафни ўртадим дединг ўтлуқ узор ила,
Кўнглум қабул қилди каломинг начукки нас.

Кўнглум қушини тиғи ғаминг қилди чок-чок,
Билман кўнгулни қушмудурур эмди ё қафас.

Лаълинг нигини шарҳидадур гўйиё «Фусус»,
Ҳар жузвида нишонаи вақф айлади бу фас.

Ўлдумки, қатлинга нега ушшоқ бўлди хос,
Тиргузди буки ёна мени айладинг ахас.

Тақвии ишқ аро чу азимат тилар кўнгул,
Аввал керакки, бир тараф этсанг бори рухас.

Қатл учун элга чу таъмим ила бердинг танқис,
Ўлгум эрди мени гар қилмасанг эрди тахсис.

Ҳирси ул шўхнинг эл қатлиға бордур онча,
Ки ажал ҳожат эмас айламак ани таҳрис.

Ҳажрдин ишқ ўтида топмади кўнглум махлас,
Гарчи ўт бирла бўлур қалбға бермак тахлис.

Ёр ҳажриға даво гулдин эмаским, бермас
Кимсага Юсуф иси қон аро ҳар пора қамис.

Гарчи билдимки ҳарис ўлди жаҳонда маҳрум,
Бўлмамоқ мумкин эмас ёр висолига ҳарис.

Кил фано дарси аро ўзни мулаххаски, эмас
Суд кашфида бу маънининг ўқумоқ «Талхис».

Ёрдин айру Навоий ўзига истар ўлум,
Эй ажал, жонинг учун берма анга кўп танқис.

Май мени қилди риёи порсолиғдин халос,
Порсолиқ йўқки, ужбу худнамолиғдин халос.

Хонақаҳ аҳли йўлуқса мастлиғдин тониман,
Шукрим, бўлдум аларға ошнолиғдин халос.

Ишқ хилват кунжидин солди мени майхонаға,
Қилди зиндон гўшасида мубталолиғдин халос.

Дайр пири журъасин топмайки, улдур шоҳлиқ,
Дайр аро гар орзу қилсам гадолиғдин халос.

Эй жафогар, бир вафо қилким иковлон бўлғабиз,
Мен жафо чекмактину сен бевафолиғдин халос.

Соқиё, ҳажру хумор ичра етибмен жонима,
Бир қадаҳ бирла мени қил бу аролиғдин халос.

Эй Навоий, бенаво истаб сени дилдору сен,
Гар наво истарсен, ўлма бенаволиғдин халос.

Кишига берса ғаму меҳнати даврон танқис,
Яхшироқким анга бергай ғами ҳижрон танқис.

Берса танқис ғами ҳажр доғи онча эмас,
Ким берур рашк била ғайрати жонон танқис.

Истасам ўқини кўксумда будур ваҳмимким,
Топмағай тийра кўнгул ҳабсида пайкон танқис.

Мен уруб пўя жунун даштида, лекин не осиг,
Ким эрур кўнглума ғам чоҳида пинҳон танқис.

Кўйидин рахти сафар боғласа ағёр не тонг,
Боғу гулшанда кўрар ғули биёбон танқис.

Чархдин заъфим ила бўлса малолим не ажаб,
Кўрар ул Зол била Рустами Достон танқис.

Эй Навоий, бас эрур телбалик эмди, берма,
Ул паривашқа чекиб нолаву афғон танқис.

ЗОД ҲАРФИНИНГ ЗАМИРОНБЎЙЛАРИНИНГ
ЗИЁСИ «НАВОДИР»ДИН

276

Қила олғонча риё аҳлидин эткил иъроз,
Яхшироқ сидқ ила осийки, риёлиқ муртоз.

Мужрими содиқ эрур узр била қобили файз,
Муъжиби зуҳдқа бўлмас мутажаллий Файёз.

Ўзлукунг салбидин ахлоқи замимангни кетур,
Ким кетар мусҳил ила неча муҳолиф амроз.

Бош оқарди, кўз оқардию оқармас кўнглунг,
Тийрасен ҳар нечаким тутти саводингни баёз.

Чек риёзат вале иш ўрнида тутма ониким,
Бу риёзатдурур, улким эвази келди риёз.

Барча иш вақтида Ҳақ бўлса керактур ғаразинг,
Бу ғараздин чу бўлур дафъ керакмас ағроз.

Икки бармоққа тутар сиймни миқроз киби,
Фақр торин доғи қатъ эткучидур ул миқроз.

Ҳар не оллингга келур Ҳақдин эрур чун ориз,
Бас таҳаммул қилибон айлама ҳар дам иъроз.

Жаҳд айбини Навоий нетибон ёшурғай,
Эл кўзи очиқ эрур, гар ўзи эткай иғмоз.

Истасам бўсе лабидин, жон тилар жонон эваз,
Кўнгли бирла деса жонон оздурур, юз жон эваз.

Лаълин оғзимга оло олмон, аёғи туфроғин,
Топсам этмон макс агар жон истаса жонон эваз.

Пойбўси ҳам эмас ҳаддим аёғи туфроғи,
Гар муяссар бўлса жон бермак бўлур осон эваз.

Итларининг хоки пойин кўргали ҳам розимен,
Гар тилар олдик қарору ҳушу хонумон эваз.

Васли гар бўлмас муяссар, юз туман жону жаҳон,
Гар берилса ўткуда бермак эмас имкон эваз.

Соқий, тут лаългун май баҳридин заврақ била,
Ким эрур бир журъасига нақди баҳру кон эваз.

Эй Навоий, ишқ таркин айлагил, невчунки, мен
Васл учун жон бердиму бўлди манга ҳижрон эваз.

Оразингдур офтоби оламородин ғараз,
Жонфизо нутқингдур анфоси Масиҳодин ғараз.

Очмағаймен кўз мени девона ҳуснунг бўлмаса,
Ҳар пари пайкар жамолиға тамошодин ғараз.

Ўқ тикилсун кўзларимга бўлмаса ўқдек қадинг,
Боғ аро ҳар дам ҳавои сарви раънодин ғараз.

Шоми ҳажрим зулфи мушкинингдин ўлсун тийрароқ,
Гар эмас кўнглумда зулфунг мушки сородин ғараз.

Жон бериб лаълимни истардин, ғараз недур дема,
Ким базе зоҳирдурур, жоно, бу савдодин ғараз.

Дарду меҳнат чекмакимдин қасдим анинг кўйидур,
Қаъбадур соликка қатъи кўҳу саҳродин ғараз.

Эй Навоий, ёрнинг меҳру вафосин истама,
Қилмаған бўлсанг кўнгулга зулму бедодин ғараз.

Гар будур қомати раъно била зебо ораз,
Сарв бўй чекмасу очмас гули раъно ораз.

Оразим сабзаға ҳар гулшан аро суртармен,
Санга то сабзаи тар айлади пайдо ораз.

Тоқатим йўқ ики ўт бирла мени ўртарга,
Оташин лаъл манга айла аён ё ораз.

Парда ёпқилки, хатинг айлади беҳол мени,
Мен худ ўлдум қила олмасқа тамошо ораз.

Оразимни бир аёқ бирла қизорт, эй соқий,
Неча суртай аёғингға мени расво ораз?!

Ойға гулгуна магар суртти машшотаи чарх
Ё санга майдин эрур гул киби ҳамро ораз?

Эй Навоий, тиласанг давлати боқий топмоқ,
Олмагин дайри фано йўлидин асло ораз.

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТАННОЗЛАРИНИНГ
ТАРОВАТИ «НАВОДИР»ДИН

280

Десангки, фақр тариқини айлайин мазбут,
Керакки, зуҳду риё бирла қилмасанг махлут.

Бу йўлда шарт фанодур агар қадам қўйсанг,
Керак бажой кетурсанг неким эрур машрут.

Кишики зоҳири ошуфтадур замирига боқ,
Басоки маъни эрур поку лафз — номарбут.

Кўнгул саҳифасидин рафъ қил хавотирни,
Ки сафҳа зойиъ ўлур чун чибин қилур манқут.

Десанг ўзумдин этай ғайр суратин исқот,
Ўзунгдин айла бурун ўзлукунгни-ўқ маскут.

Фано риёзатида қаддин айлаган чавгон,
Қошида гўйча йўқтур бу гунбади махрут.

Навоиё, дер эсанг тонгла бўлмайин мақбуз,
Бу кун жаҳон элига ўзни айлагил мабсут.

Қилди ботил меҳрдин ҳар неча қилди ер шарт,
Шарт кўп бузди нединким айлади бисёр шарт.

Шарти меҳр айлар букун андоқ унутур тонглаким,
Ҳаргиз этмайдур дегайсен ул пари рухсор шарт.

Кўйида ким пойбўси бирла иззат истаса,
Бордур анда айламак туфроғдек ўзни хор шарт.

Айлади шарти вафо, лекин қачон бор эътибор,
Мастлиқдин ҳар не қилса кофири хунхор шарт.

Ишқ таркида қилиб кўп шарт буздунг, эй кўнгул,
Ишки қилмоқ мумкин эрмас, қилмағил зинҳор шарт.

Дайр пири хидматиға, эй кўнгул, бел боғладинг,
Балким ушбу боғламоққа бор эди зуннор шарт.

То тирикмен тарки ишқ этмай дебон шарт айладим.
Шарт қилғон айладик боре Навоийвор шарт.

Ой юзунг кўзгуву атрофини тутқан занг хат,
Не ярошибдур ул ой давриға миноранг хат.

Сабзаи тардекки судин бош чиқарғай лутфи бор,
Оразингдинким, чиқарға айламиш оҳанг хат.

Майдин ўлса оразинг гулгун, бўлур хаттингға зеб,
Ким топар чун сафҳа гулгун бўлди ўзга ранг хат.

Ўйлаким марғулалар кўргузди ул меҳроб уза,
Тўтиёдур хирмани гул узра урған чанг хат.

То қамар даврида не офатлар ўлғай ошкор,
Бўйлаким, ул юзда айлар фитнаву найранг хат.

Чиққали хат элни қатл айлар, чиқармиш гўйиё
Халқнинг қониға ул хунрез шўҳи шанг хат.

Ҳусн мулкида шаҳ ул юз, чатр мушкин бўлди қош,
Не ажаб, бўлса зумурраддин анга авранг хат.

Эй кўнгул, соф айла сафҳангни тилар бўлсанг уруж,
Ким набиға ордур билмоқ саводу нанг — хат.

Сабзаву гул сори майл этмас Навоий хотири,
То чиқармиш юз уза ул шўҳи сабзоранг хат.

Холларининг нуқтасидин топти зеб ул турфа хат,
Гарчи хат узра бўлур бир нуқтаву бўлмас нуқат.

Юз уза хаттин назора айлагил гар кўрмадинг,
Эй кўнгул, кун сафҳасида тун саводи бирла хат.

Ҳажр шоми ойни рухсоринг соғинсам қилма айб,
Ким басар ҳисси қаронғу кечада қилди ғалат.

Сарв чун асру бийик, савсан бағоят паст эди,
Қоматинг хайрул-умур ойинидин топти васат.

Сели ашким рўди икки бўлди олам мулкани,
Гўйиё олам эрур Бағдоду ашким сели – Шат.

Тавсани ҳиммат била қатъ айлагил дашти фано,
Йўқса бу йўлда бўлубтур тавсани гардун сақат.

Эй Навоий, май бати қонин оқиз базм ичраким,
Гар кабоб айлар ва лекин элни маст айлар бу бат.

ЗО ҲАРФИНИНГ ЗАРИФЛАРИНИНГ
ЗУҲУРИ «НАВОДИР»ДИН

284

Не нутқи дилкаш эрур, ваҳ, не дилрабо алфоз,
Масиҳ нутқида йўқ бўйла жонфизо алфоз.

Эрур хужаста сўзунг файз мавжининг тенгизи,
Тенгизда ҳар сариғи дурри бебаҳо алфоз.

Сўзунгда лафзин эшиткач араб фасиҳлари,
Бириси қилмадилар сўзга ибтидо алфоз.

Сўзунгда пири хирад топмайин ғалат аҳком,
Тилиннга сахв ила ҳам ўтмайин хато алфоз.

Санга надим ўлубон Жабраил ҳам кетуруб,
Бир ошно қошидин барча ошно алфоз.

Сипеҳр жавфида дарё вужудунг ичра сўзунг,
Бу баҳр ичинда жавоҳир сўзунг аро алфоз.

Навоий айлади наътингни, вирд бўлса, не тонг,
Анга каломи равонбахшу мунтаҳо алфоз.

Лабингдин бўлди бу маҳжур маҳзуз,
Анингдекким, шакардин мўр маҳзуз.

Сўзунгдин топса ҳаз кўнглум ажаб йўқ,
Ки шарбатдин бўлур ранжур маҳзуз.

Эмас ҳажринг куюк кўксум иложи,
Ки бўлмас шуъладин маҳрур маҳзуз.

Сочингдин оразинг кўргузки, элни
Қаронғу тунда айлар нур маҳзуз.

Лабингга жон фидоким, қилди жонни
Бу ақшом асру номақдур маҳзуз.

Хумор ўлтурди, соқий, тут қадаҳким,
Май ўлмай бўлмади махмур маҳзуз.

Навоий кўнглини буздунг, қил эмди,
Этиб васлинг била маъмур маҳзуз.

Неча ёлгон сўзу музҳик ҳаракот, эй воиз?
Мажлис аҳли юзидин йўқму уёт, эй воиз?

Дедилар: панд ила тавсанлигин элнинг ўқсут.
Ким деди: тепкилу минбарни ушот, эй воиз?

Ҳуру жаннатни кўп ўқлунг, магар ул ён элни
Юборурга қиласен қатъи ҳаёт, эй воиз.

Ёшурун дардимадур ашку эмас нутқингнинг —
Асаридин юзум узра қатарот, эй воиз.

Кеча ичмак маю кундуз демак ичманг они,
Ҳикмат ичра бу эрур яхши сифот, эй воиз.

Ўзгача бўлмоқу ўзгача ўзин кўрсатмоқ,
Кўз тут ўз ҳолинга тафзиҳни бот, эй воиз.

Дайр пири қулидурменким, агарчи май ичар
Бори бор ўз ишида анга сабот, эй воиз.

Элни чун зарқ намози сўзига жамъ эттинг,
Тортғил тафриқаға эмди салот, эй воиз.

Чекти булбул киби минг лаҳн ила дoston ҳофиз,
Йўқ анингдек яна бу даврда хушхон ҳофиз.

Давр ўқир чоғда ажаб фитналар айлар изҳор,
Йўқ анингдек яна сарфитнаи даврон ҳофиз.

Ҳофиз эткан киби Ҳақ лутфи ани Куръонда,
Бўлдик анинг доғи ҳар ҳолида Куръон ҳофиз.

Жон олур нағмаси ул руҳ ғизоси бирла,
Халқ жонин қилур ўз базмида меҳмон ҳофиз.

Гар унунг жон олур ани деса бўлғайму дариг,
Ким фидо боштин аёғингга сенинг жон ҳофиз.

Сендадур нағмаи Довуд ила анфоси Масиҳ,
Бордурур йўқ эса давронда фаровон ҳофиз.

Эй Навоий, дема лаҳниға недин бўлдунг сайд,
Халқ сайдиға қони ўйла хуш алҳон ҳофиз.

АЙН ҲАРФИНИНГ ИЁРЛАРИНИНГ
АЛОМАТИ «НАВОДИР»ДИН

288

Иззат тамаъ ким айласа тарк этмайин тамаъ,
Ул хорлиққа мужиб эрур азза ман қанаъ.

Тухми тамаъки хорлиқ ўлмиш анинг бари,
Сен бўйла хор тухмин экиб, қилма гул тамаъ.

Нафсинг ҳалокин истаю топсанг ани ҳалок,
Зинҳор мотам аҳли киби қилмағил жазаъ.

Невчунки то тирикдурур ул золими лаин,
Кўнглунггадур ҳалокату жонинггадур важаъ.

Рухунгга сиҳҳат ўлса, малойик бўлур сипоҳ,
Нафсингга қувват ўлса, шаётин бўлур табаъ.

Тарк этма узру ажзга кўнглунгни солса фисқ,
Қўйғил риёву уjbга гар бош чекар вараъ.

Жоҳ аҳли, фақр ичра Навойга иқтидо —
Айлангки, бу тариқа анга келди мухтараъ.

Меҳр ила гар келди чарх айвони рифъатдин маниъ,
Жом қўйғон дайр тоқин англағил андин рафиъ.

Дайр жаннатдур, кўр анда жилвагар ҳар муғбача,
Шакликим зоҳир қилиптур ҳуру филмондин бадиъ.

Соқие, чун давр аро солдинг ҳилолий жомни,
Билким, ул сайр ичра бор ўзга кавокибдин сарие.

Гар чиқиб масжиддин ўлдум бут қошида ғам емон,
Шояд ул журмумға ушбу тоатим бўлғай шафие.

Менки, дайр ўлди манга тақвию тоат буқъаси,
Ўлганимда куфр ғўристонин айлармен бақие.

Бўлди соқийнинг гули рухсори гулгул бодадин,
Тут ғаниматким йигитлик фаслидур фасли рабие.

Хонақаҳдин ким Навоийдек борур майхонаға,
Анда-ўқ қўйдик риёву уjbдек феъли шание.

Қилди уқор ўтоғасин ул қотили шижоъ.
Хуршид оразига ҳамоно хати шиоъ.

Ул минмайин ҳануз таковарға, войким,
Мендин қарору сабру кўнгул қилдилар видоъ.

Майдонға чопти тавсанин ул навъким, дегил,
Ким чарх шаҳсувори била қилғуси низоъ.

Юз фитна солди ғайри мукаррарки, айламиш
Бедоду зулм таврида юз навъ ихтироъ.

Жонни оти аёғига дедим, нисор этай,
Лек эрмас эди кўзга кўрунгунча бу матоъ.

Саркашлик этма шуъладек ўртарга элником,
Асру бот инҳитот топар андоқ иртифоъ.

Боштин, Навоиё, чиқар ўзлук хаёлини,
Гар сарзаниш била дер эсанг кўрмайин судоъ.

Лабларингдин ҳар замон жонни тилармен мунтафиъ
Мунқатиъ бўлмай нафас, бўлмас умидим мунқатиъ.

Кўз юмуб очқунча, ваҳ, юз қатл қилмоқ йўқ эди,
Бўйла санъатларда маҳвашларға сенсен мухтариъ.

Кўктадур оҳим қуруқ тандин итиб мунглуғ кўнгул,
Шуъла дафъ ўлмай ўтундин дуд бўлмас муртафиъ.

Ишқу дарду шавқ кўнглум ичрадурлар, оҳким,
То не қилғайлар бўлуб мундоқ балолар мужтамиъ?

Ишқ эли ғавғосидин дардим десанг, маълум эмас
Хоссаким, улким анга дермен худ ўлмас мустамиъ.

Истасанг дайри фано сирриға топмоқ иттилоъ,
Мастлиғдин бўлмағил даврон ишига мутталиъ.

Эй Навоий, қил фано илмини яхши касбким,
Айлагайсен дафъ агар тақво буюрса мубтадиъ.

Кўруб оразинг йиғласам йўқ бадёъ,
Келур сел бўлғонда фасли рабёъ.

Неча ишқ аро бор эсанг тангдил,
Эрур ул уй икки жаҳондин васёъ

Гумон қилма ишқ аҳлини хоксор,
Ки ҳимматларидур фалакдин рафёъ.

Дамим ўти кўкка чиқар ўйла тез,
Ки барқ инмагай ерга андоқ сарёъ.

Юзунг оллида гул ҳадисин демон,
Хуш эрмас латиф элга лафзи шанёъ.

Агар зуҳд эди журмум, эй пири дайр,
Не ғам бўлса журмумға лутфунг шафёъ.

Навоий агар ёр эрур базлагўй,
Бадиъ элдин эрмас бадоеъ бадёъ.

Ҳажр ўтидин шом агар мендек эмас бехоб шамъ,
Риштаи жониға невчун солди печу тоб шамъ?!

Бир қуёш ҳажрида гар куймас недин бас мен киби,
Кавкаби ашкин тўкар андоқки дурри ноб шамъ.

Маҳвашимдек демаким, бўлмиш либоси лаългун,
Мен киби қон ёшдин ўлди ғарқаи хуноб шамъ.

Кечаеким тийра кулбамни ёрутқай ул қуёш,
Тонг эмас анжумдек ўлса ул кеча ноёб шамъ.

Ғам туни ул ой ҳаёлидин бузуғ қўнглум ёрур,
Гўшаи вайронға бастур партави маҳтоб шамъ.

Тийра шоминг файз нуридин десангким, ёругой,
Тутқил ул янглиғки тутмиш гўшаи меҳроб шамъ.

Эй Навоий, ул қуёш қўйғоч шабистонимға юз,
Рашқдин сиймоб ашкидек бўлур сиймоб шамъ.

Торттим ранжи хумор айлаб майи аҳмар тамаъ,
Ул кишидекким, қозар тоғ айлабон гавҳар тамаъ.

Лола жоми дурдидек ҳам даст берса яхшидур,
Даврдин гар айлай олмон лолагун соғар тамаъ.

Соқӣё, жоми лабингдин эл тамаъ қилғонда нўш,
Бизга ғамзангдин эрур бир жонситон ништар тамаъ.

Қатлима андин қила олмон тамаъ, бер заҳри чашм,
Мен киму лаъли лабиндин айламак шаккар тамаъ?!

Десангизким, бўлмағайсиз мен киби девонаваш,
Одамизод ичра қилманг бир пари пайкар тамаъ.

Пири дайр оллида қўйдум нақди жон, эй муғбача,
Ким манга бор эрди сендин лаъли жонпарвар тамаъ.

Истадим васлу вафо, деди: Навоий қилмағил —
Бу тамаъ, қил, гар қилурсен мундин ўзга ҳар тамаъ.

ҒАЙН ҲАРФИНИНГ ФИЗОЛАЛАРИНИНГ
ҒАВҒОСИ «НАВОДИР»ДИН

295

Зиҳи буроқинг изидин қамар узорида доғ,
Муайян икки қароғингга сурмаи мозоғ.

Чу ёрутуб юзунг ўти фалак шабистонин,
Уётидин ўчуруб ҳар тараф нужум чароғ.

Шамимким сочибон зулфи анбарафшонинг,
Бўлуб савомиъи қудси элига атри димоғ.

Ўтуб чу қадду узоринг сипеҳри ахзардин,
Бу навъ сарв ила гул топмайин яна ул боғ.

Улусқа зулмати куфр ичра изтироб эрди,
Юзунг қуёши фуруғидин ўлди мунча фароғ.

Китобинг ўзга кутубдинки бордурур аблағ,
Балоғатингга муносиб Ҳақ айламиш иблоғ.

Бу баски айни иноят била кўзунг тушса,
Тамуғ ўтига Навоийни судраб элтур чоғ.

Гарчи йўқтур лолазори ашкима пайдо қироғ,
Дудаи оҳим била қўймоқ бўлур бориға доғ.

Гуллар ўлмиш оташин то ўтлуғ оҳим тортибон,
Айламишмен оразинг ҳижронидин гулгашти боғ.

Зулф аро ул ораз узра зарварақ ҳар ён эрур,
Шом андоқким ёқилғай суда ҳар жониб чароғ.

Ошиқ ўлдум ул малаксиймо пари рухсориға,
Ўйлаким, ўт шуъласидин элга гарм ўлғай димоғ.

Фамдурур кўнглумда ул Ширин санамни кўргали,
Тоғ аро Фарҳод ўлур, ким кўрди Фарҳод ичра тоғ?

Давр ранжидин десангким, лаҳзае соғ ўлғасен,
Давр аёғи ичмакидин бўлмағил бир лаҳза соғ.

Эй Навоий, чун кўнгул бир дам очилмас бодасиз,
Истасанг ул уйни равшан дам-бадам тутғил аёғ.

Хазон фаслида ул ой жисму рухсоримни кўрган чоғ,
Дегайким, бир қуруғ шох узра қолмиш бир сариғ яфроғ.

Учамда ой тутулган доғдек қолди асар, гўё
Улуғ эрмиш фатила асру чун кўксумга қўйдум доғ.

Гунаҳсиз ўлган эл қони тутубтур шастини, йўқса
Ўшул қотил ҳино бирла қизил қилмайдурур бармоғ.

Гули раънодин этти кисватин сарви равон ёхуд
Сариғ терлик уза ул шўхму киймиш қизил ширдоғ?

Юзига меҳрдин йўқким, юзидин меҳрга ногаҳ,
Ҳарорат етмасун дерким, солур ҳар соридин қалпоғ.

Кўзи ул шўхнинг чун бўлди ҳам бемору ҳам усрук,
Тўло тут давр аёғин, эй кўнгулким, мен ҳам ўлмай соғ.

Кўз оч, ашки надомат соч ўз аҳволинггаким, бордур
Тунунг тийра, кўзунг хира, йўлунг буртоғ, отинг оқсоғ.

Қадам қўйма адабсиз бу хазон кўрган чаман ичра,
Ки бир гулранг юзнинг сафҳасидур ҳар сариғ яфроғ.

Магарким қўйида ёланг аёғ ул ой хиром этмиш,
Навоий кўзларига сурма бўлмиш ул қаро туфроғ.

Оҳ ўти бирла юзунг ҳажрида қилсам гашти боғ,
Лола янглиғ ўртагай бир-бир шарар гулларга доғ.

Кўргач ул оразни йиғлармен тушуб мағзимға жўш,
Ўйлаким гулдин ёшарғай кўз, қизиқ бўлғоч димоғ.

Юзгаким санчиб бинафша истадинг ҳуснунгға зеб,
Гўйи ул гўгурд бирла равшан айларсен чароғ.

Доғу қонлиғ чок-чок ўлғон кўнгулдадур ғаминг,
Лола тоғ ичра бўлур, ким кўрди лола ичра тоғ?

Икки гавҳарким баногўшунгдадур анжум киби,
Ҳусн аро ойдек юзунг оллида тутмишлар чароғ.

Бодадин бир дам фароғат истама, гар истасанг
Давр аҳли меҳнатидин топқасен бир дам фароғ.

Ёр аёгин суға чун солди, кўзум тўлди сиришк,
Эй Навоий, бўйла болиғқа керак мундоқ булоғ.

Баски қўйдунг қўксума қўнглумни олғон чоғ доғ,
Жисмим ўлмиш хирқам ул янглиғки майдин доғ-доғ.

Демаким, не доғдур қўнглунгдаким, ўтлуғ кўзунг,
Қўйди анда кўргузуб юз лоба бирла лоғ-доғ.

Доғлар қўйдум, чу масту ошиқ ўлдум нечаким,
Ўзни асраб қўймас эрдим бор эканда соғ доғ.

Арғувоний тўн била то жилва қилдинг, ваҳки, бор
Ҳайратингдин арғувон шохиға ҳар яфроғ доғ.

Солғали ўт бағриму қўнглумга ҳажринг бор эмиш,
Тортмоқ қўнглумдин оҳу бағрима қўймоғ доғ.

Гўйиё Фарҳоддек ҳамроз учун барқ ўтидин,
Лола эрмас бағриға ҳар сори қўймиш тоғ доғ.

Эй Навоий тўкма ўтлуғ қўнглунг узра ашкким,
Ўртанур кўпрак куяр ҳолатда қуйсанг ёғ доғ.

Заиф жисмим аро бир-бирининг устига доғ,
Қуруғ ёғоч узадур яфроғ устига яфроғ.

Эвурса ҳар сари, тонг йўқ юзини оҳимдин,
Ки чайқалур ел, агар усрук тунд бўлса чароғ.

Чаманға ғамзада кўнглумни чекма, эй булбул,
Ки келди чуғзға вайрона кунжи гўшаи боғ.

Ярам фатиласи захмимни куйдурур ҳар дам,
Магарки қон анга хосият ичра бўлмиш ёғ.

Керакки қўймаса бир дам пиёлани қўлидин,
Замоне улки тилар бу замона ичра фароғ.

Етишти бурниға офатки, тутти бурнин эл,
Ёруғлуғи била чун шамъ бўлди гандадимоғ.

Хаёлинг этти Навоий бошинда манзилгаҳ,
Нединки бир тепада жорий эрди икки булоғ.

Ончаким ул ғамза сурди кўргузуб бедод тиг,
Сурмас элга қатли ом ўлғанда юз жаллод тиг.

Шуълалиқ кўнглум аро кўр ханжари ишқингниким,
Бўйла оташкорлиқ қилмайдурур ҳаддод тиг.

Қатл этиб кунд ўлмади, ваҳ, не итиқдур тиғи ишқ,
Ким анинг қошинда нарм оҳанча йўқ пўлод тиг.

Менмену — кўҳи ғамимким, тоғ тиғи басдурур,
Ғам сипоҳи ҳарбиға истар эса Фарҳод тиг.

Тиғи ишқинг олам аҳлин ўлтуруб кунд ўлмади,
Ҳеч қотил олам ичра бўйла бермас ёд тиг.

Тиғи ғамзангга ажал суйи магар бермиш қазо,
Ким ясай олмас итиқ ул навъ ҳеч устод тиг.

Шасти ғамзанг бирла баҳри ашк аро тутқоч мени,
Кесма бошимким балиғқа сурмади сайёд тиг.

Йўқ бу гулшан ичра имкони фароғат бўйлаким,
Баргидин ҳар ён чекибтур савсани озод тиг.

Эй Навоий, бўғзинга ҳайвон суйидин яхшироқ,
Ғар сулар қатл эткали ул сарви ҳуризод тиг.

Сарғарибтур лоларўйим ранжи то бўлмиш қотиғ,
Лола бу йил гулшани умрумда очилмиш сориг.

Кўп осиг умрум баҳори мевасидин истадим,
Меваға етмай хазон бўлди баҳорим, не осиг.

Шарбат этсам шираи жоним зулоли Хизр ила,
Дер ачигланибки: не улдур чучук, не бу ориғ.

Эй Масиҳо, урма дам ул кўзда сафрат дафъиға,
Каҳрабо келтур қуёштин, Хут буржидин болиғ.

Васфи ул кўзнинг қаролиғ бирла эрди, войким,
Эмди сориглиққа мансуб этмиш они хасталиғ.

Дерки, сафро касратидин бўлмиш оғзим таъми талх,
Не тонг, ўлсамким бу навъ ўлмиш чучук жоним очиг.

Будур уммидимки, ҳам Ҳақ лутфи бўлғай дастгир,
Набз тутмоқ майли қилма, эй табиб, илгингни йиг.

Гар қуёшим бўлса рокиб бўлғудек эмганмасун,
Тавсани афлок невчунким эрур беҳад чолиғ.

Эй Навоий, бўлса юз жоним, қилурмен садқаким,
Бўлди жонон заъфидин айшим ачиг, ҳолим қотиғ.

ФЕ ҲАРФИНИНГ ФИТНАЛАРИНИНГ
ФУСУНИ «НАВОДИР»ДИН

303

Тоғ ошиқлиқ юкидин ҳам бўлурға йўқ хилоф,
Кўрки, не навъ ўлди ҳам чун қолди ишқ остида Қоф.

Ишқ дашти мўридин айлар ҳазимат аждаҳо,
Аждаҳо бирла нечукким мўр эта олмас масоф.

Ер тутар қоттиғ кўнгулга ишқ ўтининг учқуни,
Барқ тиғи тоғни ул навъким айлар шиқоф.

Улки дўзах ўтидин ишқ аҳлини тахвиф этар,
Ишқ ўтин чун кўрмамиш тутмоқ бўлур ани маоф.

Ишқ тиғи чун кўрунмай санчилур эл жониға,
Хўблар мужгонидин гўё анга келди ғилоф.

Эйки, ошиқсен бировга келса ҳар дам юз бало,
Шукрдин ўзга не сўзким айтсанг бордур газоф.

Эй Навоий, бермайин жон ишқдин дам урмаким,
Ҳар неким дер ўлмайин ошиқ эрур ул барча лоф.

Гамзадин кўп тиг урдунг айлабон кўксум шигоф,
Найча янглиғ тиг учун гўёки қилдинг бир ғилоф.

Не ажаб, тигинг бало рухсориға миръот эса,
Ким кўрунур суда юз акси қачонким бўлди соф.

Ваҳ, не қотиллардурур саф-саф анинг мужгониким,
Ҳар юмуб очқунча кўз зоҳир қилурлар бир масоф.

Ошиқу мажнунлуғум журмиға ўлтурдунг мени,
Гарчи бор эл оллида Мажнун била ошиқ маоф.

Ишқ водийсинки осон деб эмишсен, эй Масих,
Сен азимат қилки, мен ажзимға қилдим эътироф.

Ўлмайин ишқ ичра ким лоф урса бовар қилмағил,
Гар десаким, тарки лоф эттим, эрур ул доғи лоф.

Эй Навоий, зулфу қаддин гар демишсен мушку бед,
Ёр афв этсунки, айтибсен хато бирла хилоф.

Оразинг хуршиди келди ахтари буржи шараф,
Даврида хат шоми мушкосо юз урмиш ҳар тараф.

Доғима отқан ўқунг гар тегмаса жисмимдадур,
Ўқни банд айларгадур туфроқ уза қўйған ҳадаф.

Улки юб кетмас қўлидин баски ноҳақ тўкти қон,
Ваҳ, не ҳожатким ҳино бирла яна ранг этса каф.

Гар ато Юсуф, ано бўлса Зулайхо филмасал,
Мумкин эрмас, эй ҳабибим, сен киби келмак халаф.

Камдур, эй гулрух, муғанний ҳусни савтинг жанбида,
Янги ой бирла қуёш жирмидин ўлса чангу даф.

Эй фано кўйига озим, чун таваккул бўлди рост,
Ҳар неча бу йўл махуф ўлса, қадам ур лотахаф.

Гар талаф бўлди Навоий умри ишқ ичра не ғам,
Шукр, боре бўлмади зуҳду риё ичра талаф.

Не навъ кўнглум ўлур ишқ хайли бирла ҳариф,
Ким ул шаҳ асру тавоно, бу мунглуғ асру заиф.

Латофатинг эрур ул ҳадғаким, бадандин руҳ.
Неча латиф эса, сен руҳдинсен онча латиф.

Пари ниҳондурур элдин, вале бу девона
Паридин ўлди ниҳон, баски бўлди зору наҳиф.

Фидо санга мену юз мендек ўлса заъф била
Керакки, сихҳат аро бўлса ул мизожи шариф.

Сени не навъ зарофат била киши ўгсун,
Ки Ҳақ бошингдин аёфингға тегру қилди зариф.

Йигитлар ичра қари неча хиффат этса эрур,
Сақил авло эрур улки айлағай тахфиф.

Навоиё, сенга ул пок ила не нисбатким,
Сен асру бодаға олудасен ул асру афиф.

Новакинг токим эрур куйган кўнгулда муътакиф,
Ўртаган ё сабт қилган доғ аро бўлмиш алиф.

Ёшурун кофир кўзунг дин қасди айлар, ваҳ, не суд,
Ҳийла айлаб шева меҳроб ичра бўлмоқ муътакиф.

Деб эмишсен ўлтурай ким деса ошиқмен санга,
Тиғ сургилким мен ўз журмумға бўлдум муътариф.

Эгри боқмоқ бирла ул кўз қатл этар ушшоқни,
Гўйиё беморлиқ қилмиш мизожин мунҳариф.

Ёр васлин истаган қилсун ибодат, демаким
Мунда бир мақсуд эрур, лекин ривоят мухталиф.

Шайх айтур бир кароматини ҳар дам ўзга навъ,
Гўйиё нисён бўлур ғолиб киши бўлса ҳариф.

Маркаби ишқу наво миндик Навоий зинҳор,
Қил инон азмини сен майхона сори мунъатиф.

Тонг йўқ, урмоқ юз бу саргардону маҳзун ҳар тараф
Не ажаб, урса қуюндек пўя Мажнун ҳар тараф.

Кўларим боғи гулистон бўлмиш ул юз шавқидин,
Барги гуллардур сочилган ашки гулгун ҳар тараф.

Дашт аро Мажнунмен, аммо тоғ аро Фарҳод эдим,
Тоғлар дардим юкидин бўлди ҳомун ҳар тараф.

Ақлу ҳушум кишвари гар бўлса вайрон, йўқ ажаб,
Кўз ёшимдинким оқар андоқки Жайхун ҳар тараф.

Ҳажр шомӣ анжум эрмастурки оҳим ўтидин,
Қатра терлардурки зоҳир қилди гардун ҳар тараф.

Эй ҳушо, муғ дайриким дин нақди торож эткали,
Зоҳир эткай жилва бир тарсойи мавзун ҳар тараф.

Кўйига топмас Навоӣ йўл рақибӣ таънидин
Гўйӣё ул ит ҳурубдур айлаб афсун ҳар тараф.

ҚОҒ ҲАРФИНИНГ ҚИЁМАТЛАРИНИНГ
ҚИРОНИ «НАВОДИР»ДИН

309

Жаҳон золи ҳам макр этар, ҳам нифоқ,
Ани тўрт мазҳабда қил уч талоқ.

Нечук дейки, рухсоридин олма кўз,
Ки мен айтманким, анинг сари боқ.

Сенинг сўтунгга ёймиш оқ сочини,
Эмастур юзи меҳр нуридин оқ.

Қоши узра қавси қузаҳ вўсмаси
Вафо рангидин келди, албатта, тоқ.

Десанг қолгай обод дининг уйи,
Бу бедин била бўлмағил ҳамвисоқ.

Тажарруд тариқини бил муғтанам,
Тақайюд гулусидин ўлғил йироқ.

Навоий, ўзунгни қил ул навъ фард,
Ки ўзлукни ҳам сол ўзунгдин йироқ.

Чехра гулгун сафҳасиға қилдинг афшон зарварақ,
Ё магар рахшон кавокиб зоҳир айлабтур шафақ.

Гар варақ зийнат топар хатдин, вале хат ёзмайин,
Турфа сураат бирла олам офатидур ул варақ.

Гулшан ичра қисмат этса лаълидин жон шираси,
Сидра гар гул очса, гул яфроғларидиндур табақ.

Хайдин ар бўлмиш жамолинг шамъи равшанроқ, не тонг,
Чун тушар ўт ичра айлар шуълани афзун арақ.

Ишқ абвобин ёзарға яхши жисмим хомаси,
Хоссаким, тиғи фироқинг айлади бошимни шақ.

Ишқ дарсин гармравлар билди, йўқ афсурдалар,
Ким киши то ўртамас ўзлукни билмас бу сабақ.

Булбулу гул де Навоий бирла дилдориниким,
Ул ики мафҳумға йўқ бу иккидек мо садақ.

Мушкил ишдур уйда бир гойибни ҳар дам иуқламоқ,
Лек муҳлик йўқлагандин сўнгра истаб топмамоқ.

Кимгаким юзланса бу шиддат не тонг олам юзин,
Оҳу ашки сарсару тўфони бирла қўзгамоқ.

Телба итдек ҳажр сўзидин келурмен ўт сочиб,
Офият аҳлиға авлодур йўлумдин тарқамоқ.

Не жунундур ул қуёштин айру ҳижрон даштида,
Гоҳ қўрқуб соядин қочмоқ, гаҳ ани қавламоқ.

Тоғ этакинда гар ағнармен жунун ифротидин,
Истарам ул пардани урён танимға чирмамоқ.

Турфадур тоғ авжида ҳар лаҳза кулмак барқдин,
Чун бўлур муфрит менинг бирла булутқа йиғламоқ.

Мен чу кечтим ишқ аро боштин маломат қилмангиз
Ким, ажабдур бошсиз элнинг қулоғин тўлғамоқ.

Сўзни англа, соқийе, маст эт мени ул навъким,
Бўлмағай мумкин манга давр аҳли сўзин англамоқ.

Сенда ноз ўлди, Навоийда ниёз эрмас ажаб,
Бас сен ани қарғаган сойи, сени ул алқамоқ.

Васлинга кечрак етишсам, лутф этиб узрумға боқ,
Ким қадам ўрнин супурмай кўз била қўймон оёқ.

Қатъ қилмоқ ишқ водийсин эрур бас турфа иш,
Хосса мажруҳки, ҳам бемор бўлғай, ҳам яёқ.

Соғинурмен ёр хайлидур кўрунса ҳар қаро,
Гарчи ҳайрат сели ашки кўзларимни қилди оқ.

Ваҳки, Салмо ноқаси илдамдурур, мен хастаҳол,
Лутф этиб, эй сорбон, фитрокини бўйнуғга тоқ.

Эйки дерсен, ҳажр даштиға яроқсиз кирмагил,
Бори дегилким, эмас бу дашт аро кирмоқ яроқ.

Ташналаблар ҳоли бу водийда не бўлғайки, су
Кўз ёшидур, доғи ўтлуқ лолалар жоми — аёқ.

Эй Навоий, бу биёбон қатъин осон айладинг,
Ашқдин мундоқки ҳар манзилда чектинг юз булоқ.

Сипеҳр боғин нужум варди чу қилди ул навъиким Хаварнақ,
Юзидин ул шамъ анжуман ичра солди юз минг сафою равнақ.

Қамар масаллик юзи шабистонимизни андоқ ёрутти, гўё,
Ки чарх боғи қуёштин андоқ мунаввар ўлмайдур эрди мутлақ.

Узори меҳриға турраи шомини ҳар тарафтин қилиб мутарро,
Бу турфаким меҳр чашмасидин зақан ҳубобин осиб муаллақ.

Хиром вақтида суръатидин юзики терлаб бўлуб биайниҳ,
Гул узра шабнам, йўқ эрса хуршид уза сочилған сигор зийбақ.

Тилида ўн лоба бўлса музмар, юзида юз ҳусни лутф мудғам,
Кўзида юз ғамза бўлса мамлу, қадиға минг нозу жилва мулсақ.

Ўнг илгида бир сафина, лекин бу хаста ашъоридин муҳалло,
Сўнг илгида шиша ичра май, лекин ўз майи лаълидек мураввақ.

Бу шакл ила кирди кулбам ичра ёнимға келдию тутти маскан,
Ҳасад ўтидин яқин эдиким эриб тўкулгай сипеҳри азрақ.

Не ҳуш қолди манга, не тоқат, не сабр қолди манга, не ором,
Чу кўрди ўлгум, кулуб тўла қилди бода дарёси ичра заврақ.

Ичиб манга доғи тутти, чун беҳуд эрдим оғзимға қуйди ани,
Ўлуб эсам ҳам тирилсам ул дам яқин менинг жоним эрур ҳақ.

Мангаки ишқ ичра бўйла ком ўлса таркин этмақ эрурму мумкин,
Нечаки таклиф қилсалар шайхи лода бирла фақиҳи аҳмақ.

Навоий, ишқ таркин этма, қадаҳни ҳам қўймағил илигдин,
Ки даҳри мухтийда мундин ўзга эрур не қилсанг хатоии мутлақ.

Гар қуёш оразига саъбдурур кўз солмоқ
Ул қуёш оразидин мушкил эрур кўз олмоқ.

Не қуёштур буки, чун чиқти, кўнгуллар хайли,
Бўлса юз минг ишидур зарра киби қўзғалмоқ.

Сарсари оҳдин ашкимга таҳаррук не ажаб,
Ел чу тез ўлди, бўлур баҳр иши чайқалмоқ.

Эй висол аҳли, фиғоним эшитиб кулмангким,
Ҳажр зиндони аро мушкил эрур қийналмоқ.

Соқий, дема тугатгилки, эмастур мумкин,
Ҳажр лабташнаси жомида тарашшух қолмоқ.

Эй муғанний, қадаҳу шамъу бу беҳуд сари боқ,
Бу бўлур музҳику мубкию мунаввим чолмоқ.

Сола олмайдур анинг сари Навоий ўзини,
Эй кўнгул, фойда йўқ, бўлмас ўзунгни солмоқ.

Ул парипайкарки бўлмиш инсу жондин хўброқ,
Бор анингдек хўбким, мумкин йўқ ондин хўброқ.

Гулшан ичра оразу қаддингга мойилменки бор,
Бу гули раънодин, ул сарви равондин хўброқ.

Ишқ журмига гар ўлтургунг бировни бил яқин,
Ким бу ишга йўқ киши мен нотаваондин хўброқ.

Ҳажр водийсинда улким бир мусофир ёри бор,
Йўқ ани истарга тарки хонумондин хўброқ.

Хўблугдин жон олиб, ўзни йироқ тутмаққа йўқ
Хўблар хайлида, биллаҳким, фалондин хўброқ.

Хўб эди кўнглумни истар бўлса андин ўзга хўб,
Хўброқ будурки, йўқ ул дилситондин хўброқ.

Кўп жафо чектим кўнгулдин, еткурай десам жазо,
Топмағумдур кимса ул номехрибондин хўброқ.

Бир замон васл ўлса ё ҳижрон замона аҳлидин,
Тут ғаниматким, замон йўқ ул замондин хўброқ.

Гар жунун даштида ҳажр андуҳи кам бўлсун десанг,
Эй Навоий, топмағунг оҳу фиғондин хўброқ.

Улки, кофур бўлуб мушки қилур раънолиқ,
Оқ сақолиға кулар халқ, зиҳи расволиқ.

Чун соқолсизлиқ эрур лозима раънолиққа,
Қирқмоқ лозим эрур они, зиҳи раънолиқ.

Умр элликка чу етти яна элликдин эмас,
Ёғилиқ Тенгригаву амриға нопарволиқ.

Ким йигитликда қилур тавба, йигитлик улдур,
Қари булғор соқолин, қилса қадаҳпаймолиқ.

Тенгридин қўрқмай улким, қарибон бода ичар,
Яхшироқдур бу мусулмонлиғдин тарсолиқ.

Будур инсофки, чун бўлди қуво заъфпазир,
Йўқтурур ҳеч муфарриҳда нашотафзолиқ.

Қила олмас қори дебо кийиб ўзни зебо,
Шол ҳам кийса йигитка ярашур зеболиқ.

Қарилиқда ики иштин киши бор элга азиз,
Бири зуҳду бириси халқ аро нопайдолиқ.

Эй Навоий, қаридинг гўша тутуб, тоат қил,
Бўлмайин хор десанг, айлама базморолиқ.

Санга не ғам мен киби мажнуни шайдодин йироқ,
Иш мангадур сен париваш хурсиймодин йироқ.

Ҳажр даштида қуюндек ҳар тараф саргаштамен,
То тушубмен ул хиромон сарви раънодин йироқ.

Ой жамолин истамонким, кўргамен олам аро,
Бир дам ўлсам ул жамоли оламородин йироқ.

Дегасен: шоми ажал умрум қуёшин ёшурур,
Ғар замоне бўлсам ул зулфи сумансодин йироқ.

Ғар мени расво ўлармен сенсиз, эй ороми руҳ,
Ҳам йироқ эрмас агар бўлсанг бу расводин йироқ.

Қилма кўп, эй шайх, айбим хонақаҳға етмасам,
Ким харобот аҳли хушроқ аҳли тақводин йироқ.

То йироқ тушмиш Навоий ёр агар ёд этмади,
Қилма кўнглидин мунинг, ё Раб, анинг ёдин йироқ.

Ҳажр аро раҳминг киби бўлмас манга кам иштиёқ,
Балки ҳуснунгдин бўлур афзун дамо-дам иштиёқ.

Иштиёқинг баҳридин оламга томса қатрае,
Жонга етқайлар чекардин аҳли олам иштиёқ,

Гарчи бўлдум дард тоғи, лек қаддим заъфдин
Айлади остиға қолған Қофдек ҳам иштиёқ.

Ҳажридин ёлғуз эмас куймаклигимким, онсизин,
Ўртаган жонимни ҳам ҳижрон эрур, ҳам иштиёқ.

Иштиёқим ҳирқатиға чорае қил, эй рафиқ,
Ким хароб айлабтурур ҳолимни муҳкам иштиёқ.

Дилраболар оташин лаълидадур андоқки ўт,
Фурқат аҳлининг қотиқ жониға мубҳам иштиёқ.

Оҳ дудидин қаро эрмас Навоий кисвати,
Ким анинг оллиға солмиш бўйла мотам иштиёқ.

Ашкдин бўлди қарорған кулбаи вайроним оқ,
Кулбаи вайрон демайким, дидаи гирёним оқ.

Ишқ ўтининг дудидин ҳинду бўлубмен ёрға,
Ашк юғондин нечук бўлғай тани урёним оқ.

Баски кўз боғига берди оразинг ҳижрони су,
Ҳар сари гуллар очибтур бу ики бўстони оқ.

Сабр тифли мактабимен ўргана олмон сабақ,
Йиғламақдин чун бўлур лавҳи дабиристоним оқ.

Ваҳ, не кун бўлғайки ногаҳ ул қуёш айлаб тулуь,
Юзидин бўлғай қарорғон ҳужрау айвоним оқ.

Шоми ҳажрим қилса тонг йўқ, ногаҳон гар субҳдек,
Жилвагар бўлса либосин айлабон жононим оқ.

Чун оқиздинг зор жисмимни баҳорий селдек,
Ёр кўйи жониби, эй ашк бўлғон қоним, оқ.

Рўзгорим дайр аро қилди қаро чун муғбача,
Қолмаган бўлса тонг эрмас чехраи имоним оқ.

Эй Навоий, халқни баским ўқурда йиғлатур,
Ашк селидин бўлур бўлғон сойи девоним оқ.

Юзунг қуёшига бу навъ эса аён бўлмоқ,
Париға мумкин эмас халқдин ниҳон бўлмоқ.

Тасаввур айласам эгнимда нуқтаи мавҳум,
Белим синарға етар онгла, нотавон бўлмоқ.

Магар бу ҳийла била пойбўсунг айлагамен,
Йўлунгда комим эрур хоки остон бўлмоқ.

Жаҳонда ҳар киши овора, мақсади ул кўй,
Ҳасаддин истарам овораи жаҳон бўлмоқ.

Нетиб қошинда кўрай девларки, бордур ишим
Малойик ўтса онинг сори бадгумон бўлмоқ.

Вафо чу гулда йўқ, эй булбул, айт ғунча киби,
Кўнгул қачонга сенга лахт-лахт қон бўлмоқ?

Чу хонақаҳдин ўттунг, Навоий, ўткарма
Маҳални, дайр сари истасанг равон бўлмоқ.

Очибон кўксумни ёргил қилмасам доғи ёзуқ,
Айлагил бори хаёлинг манзилин очуқ ёруқ.

Булажаблиқлардурур ишқ ичраким ақл англамас,
Йўқ эса иссиғ кўнгул оҳи недин бўлғай совуқ.

Қатра-қатра қонки сенсиз юттум, айларман биҳил,
Ёрибон кўксум итинга берсалар қошуқ-қошуқ.

Захмиға ер кўрсатурмен чиқса ул бадмастким,
Манглай узра бармоғимни элтиб айлармен топуқ.

Кулса оғзинг, бўлса ҳам ёруғ узоринг яхшиким,
Гунча хандон турфароқ, гул доғи хушроқдур очуқ.

Заврақи майдин мени маст этти пири дайрким,
Чарх жунгидур тағору бодаси узра қаюқ.

Бир дам эрмаским висолинг истамасмен Тенгридин,
Бу ҳадисим қилмасанг бовар эрур Тенгри тонуқ.

Кимки восил бўлди, рафъ ўлди ародин қурбу буъд,
Қаъба суккониға йўл хоҳи йироқ, хоҳи ёвуқ.

Эй Навоий, кир фано даштиғаву тин барчадин,
Ким яёқлиқ анда маркаб, тўшасизлиқдур озуқ.

КОФ ҲАРФИНИНГ КОФИРЛАРИНИНГ
КАМОЛИ «НАВОДИР»ДИН

322

Санову зотинг ичра топиб ажз, аҳли идрок,
Гаҳи лоуҳси айтиб, замоне мо арафнок.

Не янглиғ аҳли идрокки чун гардунға сурди,
Кўзига сурма қилди ғуборин хайли афлок.

Зулоли сунъунг ичра сипеҳру сидра шохи,
Тенгизда ул ҳубобе, бу ҳам андоққи хошок.

Камоли қудратингда хирад ул навъ ўлуб лол,
Ки ҳайратдин ҳамиша қилиб исбаъни мисвок.

Фироқинг сўти ичра кеча кўздин сочиб ашк,
Висолинг ҳасратидин яқосин субҳ этиб чок.

Яримчуқ пашша ниши била ожиз қилурсен,
Нечаким пил янглиғ қавийдур хасми бебок.

Чу туздунг ҳусн боғин узору қадни қилдинг
Бирин гулбарги раъно, бирисин сарви чолок.

Висолинг кўзгусига жило бердинг кулидин,
Анингким ишқ ўтидин вужудин ўртадинг пок.

Навоий ҳамдинг айтур ажаб йўқ гар тилига,
Иноят лужжасидин кетурсанг гавҳари пок.

Қолибмен заъфдин баским ул ой отти манга новак,
Тери бирла сўнгак, лекин сўнгак ўқлар, тери кўнглак.

Чидармен ҳар неча захм урса ул қотил, вале бўлмас
Чидамоқ, гар бирин ўз узвида қилса биров ўлчак.

Малойик доми зулфидин қутулмас, ваҳ, қутулғайму,
Ҳазин кўнглум қушиға айласа ул ҳалқадин илмак.

Ҳабибим ҳусни васфин ўйла муҳлик англаким бўлғай
Қошинда қиссаи Юсуф бир уйқу келтурур чўпчак.

Мен ўлдум ноладин, ноз уйқусидин ёр очмас кўз,
Не суд андинки, ҳижрон шоми бўлғай кўзларим сергак.

Қаро қайғу мени элтиб қаро зулфунг учун ҳар тун,
Қаро бошни тутуб овуч қаро ерга кириб тирсак.

Еман ғам телба кўнглум ранжидин муҳлик жафонг ичра,
Ки мен ўлғай эдим ўлса киши чекмак била эмгак.

Агар ҳусн ўлса қотил зор не дарвешу не султон,
Вагар ишқ ўлса комил, ёр не ҳиндуву не ўзбак.

Эрур аҳбоб ишқининг қусури ҳусн нуқсидин,
Жамолу ноз то кўпрак, ниёзу шавқ ҳам кўпрак.

Десанг оғаҳ бўлай майдин ўзунгни ҳеч билмас қил,
Ки ғафлатдур фано таврида ўзни бир нима билмак.

Навоий ул юзу лаб шавқидин ноғаҳ наво чекса,
Дам урмас булбулу тўти, ки будур качча, ул — пилтак.

Ҳажрким ҳар дам мени беваҳму бок айлар ҳалок,
Гар мунга розидур ул хунрези бебоким не бок.

Қадди шавқидин дедим кўксумга тортай бир алиф,
Ишқ тиғи тез эди, кўксум саросар бўлди чок.

Тийрборони фироқингдин танимни истамон,
Ким кўзумга учрағайким бўлмиш асру дарднок.

Ҳусн миръотин очар куйган кўнгул хокистари,
Нечаким ул бўлса нури пок, бу бир тийра хок.

Ишқ ўти таъсир этар эл неча ноҳамвор эса,
Барқ сайриға не ғам ер гар бийикдур, гар мағок.

Пок ҳуснунг қадрин усрук кўнглум англар, не учун,
Ким бало соқийларидин ишқ жомин ичти пок.

Дема, ким эркин Навоий хаста кўнглига талаб,
Эй кўнгул захмиға марҳам айла матлубий сивок.

Телба ким кўрди мени шайдодек,
Пари ул ҳури малак сиймодек.

Истасам сен киби покиза гуҳар,
Бўлмай ўлғайму кўзум дарёдек.

Бўстон сарви гар ўлсун Тўби,
Эмас ул нахлқади раънодек.

Хўблуг мулкида юз шоҳ ўлса,
Бири бўлғайму бизинг Мирзодек.

Тенгри ишқ аҳли шикастиға магар,
Хўблар кўнглин этар хородек.

Ишқ Мажнунни кўп этти расво,
Қилмади лек мени расводек.

Эй Навоий, тилаган зуҳду салоҳ,
Кўзию кўнглини ҳам асродик.

Кўкрагимдур субҳнинг пироханидин чокрок,
Кирпиким шабнам тўкулган сабадин намнокрок.

Бу кўнгул ғамнокидин то шодмон кўрдум сени,
Истарам ҳар дамки, бўлғай хотирим ғамнокрок.

Лайли андин қўйди Мажнун кўнглида рахти ғамин,
Ким йўқ эрди манзил ул водийда андин покрок.

Ўйла мужгон ханжариға ёпишибдур дурри ашк,
Ким магар андин ятиме йўқтурур бебокрок.

Лабларингдин жон олурда барча эл қулдур санга,
Жон берурда бир қулунг йўқ бандадин чолокрок.

Одамилиқ туфроғин берса фано елига чарх,
Оҳким, йўқтур киши аҳли вафодин хокрок.

Неча ўқласанг Навоий кўнгли захминроқ бўлур,
Кўрмадук захмеки тиккан сойи бўлғай чокрок.

Не хуш уммидиким урѐн нигун қад бирла урсам так,
Париларға жунун туморидур бўйнулда силкинчак.

Тери жисмимда ҳарѐн тоза доғу қон ила гўѐ,
Қазо Мажнунға тикмиш лолалар яфроғидин кўнглак.

Яро кўзлар бўлуб танда чу бўлди хира ул юздин,
Ясабмен ҳар тараф эски туганлар шаклидин айнак.

Юлуб пар жон қушидин, оҳ пайконин йиғиб кўнглум,
Ўқунг сингонларин гўѐ ясар афгон учун новак.

Назар солса юзунгдин ўзга юзга кўзни кўр айлай,
Қилибон тиф ила мардумни онинг нуқтасидек ҳақ.

Ҳаво қилғанда зулфунг ҳалқа домидин кўнгул, билдим,
Бу қушнинг ҳам аёғ, ҳам бўйнида муҳкам эмиш илмак.

Изин ердин кетар деб асрадим рағлар киби кўзда,
Олиб жон риштаси бирла аёғи ўрнидин ўлчак.

Фалак зарфин тўло берди қазо ул ой майи ишқин,
Бу майдин бизга, ваҳким, тегмади бир қатрадин кўпрак.

Лиқо мумкин эса учмоқ, томуғдин қочмаким бўлмас,
Кишига ҳеч мақсуде муяссар чекмайин эмгак.

Чу бўлдум ишқида фоний, ҳадисин сўрмангиз мендин,
Ки қолмас зикри зокир бўлса мазкуринда мустаҳлак.

Тиларсен ўзлукунгнинг жузв-жузвин мунфак эткайсен,
Навоий назмининг жузвини қилғил жузви лоянфак.

Юзунг очиб не ажаб юз хонумонни ўртамак,
Ким бўлур бир шамъ ўти бирла жаҳонни ўртамак.

Чун кўнгул сайд айладинг, жисмимга ўт солмоқ недур,
Расм бўлмас қушни олиб ошиённи ўртамак.

Заъфлиқ жисмимни ўртаб бўлма оҳимдин малул,
Хосият жуз дуд не бўлғай сомонни ўртамак.

Бил шафақ ўтию анжум учқунидин ғам туни,
Ким қилибтур майл оҳим осмонни ўртамак.

Ўртади кўнглум тан ичра ўқларингни ўйлаким,
Тушса ўт ул навъи бўлмас найситонни ўртамак.

Халқ ўлуб ошиқ санга мен ўртанурмен, ваҳ, неча,
Элга солган ўт била мен нотавонни ўртамак.

Чарх оҳим ўқидин юз минг тушукдур, эй кўнгул,
Ўртамак они ҳам улдур парниённи ўртамак.

Невчун гул бўлди ўт, ашжор ўтун, сунбул тутун,
Истамайдур гар фалак бу бўстонни ўртамак?

Солма ўт ушшоқ жониға Навоий борида,
Невчунким яхшидур аввал ямонни ўртамак.

Халқ кўнгли бўлмағай ул шўхи кофар кўнглидек,
Ўйлаким куфр аҳлида куффори Хайбар кўнглидек.

Гулбуни меҳнат аро қонлиғ кўнгуллар гунчадур,
Тандадур ҳар сори пайконинг анинг ҳар кўнглидек.

Гарчи ул қад сарвдек раънодурур, лекин эрур,
Анда боғланган кўнгул хайли санавбар кўнглидек.

Лола қонлиғ яфроғию тоза доғин кўрки бор,
Бу сифат бирла шаҳидинг кўнглаки гар кўнглидек.

Захмлиқ кўнглум лабинг шавқида бўлмиш қон аро,
Лаъли руммони била ёқути аҳмар кўнглидек.

Гармрў равшанравиш эл кўнглидин файз истагил,
Ким ёрутур даҳрни хуршиди анвар кўнглидек.

Соқие, тутғил Навоийға лаболаб жомким,
Бағридоғи захмлар бўлмиш саросар кўнглидек.

Шикоф эмас буки кўксумга солди тиғи ҳалок,
Ки жони хаста ғамингдин яқосин айлади чок.

Улусқа ўт солур эрсанг мени бурун ўрта,
Нединки ўтни туташтурғоли керак хошок.

Неким бошимда эди, учти еткач ул чобук,
Ёниға боғласа бори узилмагай фитрок.

Ғамингни элга бериб йўққи бизни шод эттинг,
Ки элни шод этибон бизни айладинг ғамнок.

Ғамингдин оҳим ўқи етти чархдин ўтти,
Нишон эрур Етти кавкабки, кўргузур афлок.

Кўнгул ўти била захмин кўруб не раҳм эткай,
Ўзин чу доғу алифдин аямас ул бебок.

Тиканда гул очилур андалиб янглиғ анга,
Ки ишқи ўлса табиат хиёнатидин пок.

Ич ул беҳишт суйин муғ сафолидинким, ақл
Томуғ ўтидин анинг рангин этмагай идрок.

Навоий ичти маю фориғ ўлди ўзлукидин,
Кўрунг не захрни дафъ айлади ичиб тарёк.

Танға тошу құлға тиш захмики солди телбалик,
 Фош қилди элга кўнглаксиз бадан, енгсиз илик.

Гаҳ жунундин банду гоҳи панд ила сўхон анга,
 Бор эмиш савдои ишқ ичра баса қоттиғ-ирик.

Ҳар эшикдин азм қилсам кўйига боғлиқдурур,
 Бошиму ул остондур то очилғай бир эшик.

Рокиб ўлғач қилди шабрангини ҳар ён жилвагар,
 Соя гарчи кўп зуҳур этмас, қуёш бўлғач бийик.

Дарди ҳажримни не билгай чун юр ашким сафҳани,
 Ул мусофир сори гоҳиким рақам қилсам битик.

Лолагун майдин қизармиш кўзларинг ул навъким,
 Лолазор устида ҳар ён ағнамиш бўлғой кийик.

Соқие, маҳзун мен асру қилмағил гардунни зарф,
 Ким бўлур кечрак нашот ўлган замон соғар кичик.

Олам аҳлиға ўлумдин чора чун имкони йўқ,
 Ўлма олам фикридин бу лаҳзаким борсен тирик.

Эй Навоий, ул Масиҳодам қуёш чун урди захм,
 Они Исо игнасию меҳр тори бирла тик.

Қочинг ул кўздин, ангаким ул лаби хандон керак,
Эҳтироз эткай балодин гар кишига жон керак.

Захмлиқ кўнглумни айлар чок-чок ул қоши ё,
Ахтарур гўёки ғойиб айлаган пайкон керак.

Чархи кажрав узра сурма барқрафторингни ким,
Ростлар кўнгли фазосидин анга майдон керак.

Ул пари ишқида эрмастур малак ҳам маҳрамим,
Кимки ишқи пок эрур сирри анинг пинҳон керак.

Заъфдин чиқмас даим нетиб оғирлай итларин,
Ким қўларға узри мардумлуғ бағрдин қон керак.

Дайр пирин хонақаҳ кунжига, эй шайх, истама,
Ким анинг базмиға гардун тоқидек айвон керак.

Эй Навоий, ул пари ўлтурса ҳам оздур сени,
Кимки инсондур, анинг маҳбуби ҳам инсон керак.

Неча бўлғай захмлиқ кўнглумни маҳзун айламак,
Захми қонидин кўзум ёшин жигаргун айламак.

Неча лаълинг ҳажридин қонлиғ қадаҳ ичкан сойи
Соғаримни ашк хунобидин афзун айламак.

Неча пинҳон айлабон оразни андоққим пари,
Бизни расвои жаҳон андоққи Мажнун айламак.

Неча бир ой ишқидин, эй дард, мен саргаштани
Кеча-кундуз беқарор андоққи гардун айламак.

Берди муҳлик дард ишқу қўйди миннат жонима,
Мунча бўлғай жавр ила ошиқни мамнун айламак.

Кимки дунё аҳли дунлардин тилар бўлғай халос,
Шарт эрур аввал видоёи дунёи дун айламак.

Эй Навоий, чун ғубори ҳажр ўлтурмас не суд,
Бир кўзунгни Дажла қилмоқ, бирни Жайхун айламак?

Ул париваш эрур андоқ нозук,
Ким қуёш партавидур жисмиға юк.

Гарчи қотил кўзидин ўлса тирик,
Тирилур нўши лабидин ҳам ўлук.

Кўнглума ўқ узра ўқ отти кўзунг,
Не ажаб бўлса тушук узра тушук.

Қотмангиз лаъли уза оби ҳаёт,
Гарчи бу шарбат эрур асру чучук.

Шавқ ўтин ғайр ила ёрутти чу ёр,
Кўнглума тушти менинг асру куюк.

Ҳуллаи равза санга лойиқ эмас,
Ким бўлур жинс чу эскирди чурук.

Соқий, бода лабингдек тутқил,
Кайфиятлиғ доғи гулрангу сузук.

То ичиб ани даме беҳуд ўлай,
Ким ичимда ғам эрур юз турлук.

Ташлаб ўзлукни, Навоий, қадам ур,
Ким йироқ йўлдуру бу огир юк.

Чаманда сарвинозим жилва қилмоқ айламас оҳанг,
Жаҳон бўстонидин, биллаҳ, бўлубмен гунчадек дилтанг.

Мизожиким тилар хилват, Худоё, бўлмасун офат,
Биҳилмен гар қилиб ишрат, ичар махфий майи гулранг.

Яшил яфроғлиқ ашжор эмас ҳажрингда, эй дилдор,
Ки оҳим таффидин гулзор мирёоти тутуптур занг.

Солибтур чорболиш гул, тутуптур чоргаҳ булбул,
Не суд ул шаҳ ичай деб мул, мушарраф айламас авранг.

Малолат бўлса жононда тиконча бордурур жонда,
Агар ҳар гул гулистонда кўринса бир ҳарифи шанг.

Бу гулшанда гули раъно тўкулмак ваҳмидин гўё,
Жамолин кеч қилур пайдо, дема, булбулдин айлар нанг.

Навоий кўрмайин они етибтур оғзиға жони,
Магарким қилғай афғони гаҳи ул гул сари оҳанг.

Чаманда сабза манга ханжар ўлди, сарв — хаданг
Кўнгулни олғали ул сарв қадди сабзаранг.

Агар гул исламас ул кўркабой ҳайрат эмас,
Фанидурур тўни юз пора элдин айлар нанг,

Кўтарса маҳмили ҳуснунгни чарх бухтийси,
Ики ёнида муносибдур ою кундин занг.

Нафас-нафас қадаҳ ичмасни жазм этармен, лек
Нетайки, ишва қилур лаҳза-лаҳза соқийи шанг.

Синуқ сафол ила вайрон аро гадо Жам эрур,
Ул анга жому бу Жамшид бағлаган авранг.

Бу базм ичинда наво ул топарки хидматда,
Қади хам ўлса, доғи кўнгли холи ўйлаки чанг.

Бадан аносирининг чоргоҳин эт хориж,
Навоиё, десанг айлай фалак сари оҳанг.

Йўқ даҳрда гарчи ёр сендек,
Душман доғи қайда бор сендек?

Эй хаста кўнгул, санга керак васл,
Йўқ ҳажрда чунки зор сендек.

Не ишқ аро хоксор мендек,
Не ҳусн аро шаҳсувор сендек.

Гулгун тўн уза қаро чавук нақш,
Очилмади лолазор сендек.

Гар дайри фанода жом чексанг,
Йўқ шоҳи Жам иқтидор сендек.

Эй гул, тўкасен хумордин қон,
Ул наргиси пурхумор сендек.

Йўқ зулфиға тушкали, Навоий,
Ошуфтаи рўзгор сендек.

Кўюнг, тиғи кўксум шигофини йирдик,
Фироқида жоним аросиға кирдик.

Деманг ҳажр ўти шарҳини нома ёзким,
Куяр сафҳаву хома эрмас битирдек.

Кувонурмен ул ойни ҳар неча кўрсам,
Мени гарчи ул неча кўрса йигирдик.

Буюрғилки машшота холинг қўярға,
Кўзум мардумин тиғ учи бирла қирдик.

Юзумда юрак қони дурдинги, келдик,
Ажал илги ул қонни андин сийирдик.

Юзунг бирла, жоно, қуёшдек бир ўлғай,
Қуёш бирла зарра агар бўлса бирдек.

Айирмон сочинг банд-бандин кўнгулдин,
Агар банд-бандимни даврон айирдик.

Қошингнинг хаёлиға жон риштасин кўр,
Ки ёпишти ёй узра муҳкам сингирдек.

Навоийға ҳажрингда мотам суруди,
Бўлубтур нашот аҳли базмида йирдек.

Не хаёл эди янаким кўнгул қуши сайдини ҳавас айладинг,
Баданимга ҳар саридин хаданг отибон анга қафас айладинг.

Кўнгул ичра шуълаи ишқким етадур фалакка забонаси,
Таниму сўнгакларим ул ўтингни ёқарға хору хас айладинг.

Кўз ичиндаким тўла қон эди, оғиз ичра дағи тутундек оҳ,
Ани дам-бадам қилибон фузун, муни ҳам нафас-нафас айладинг.

Етиб эрдим ўлгаликим, тирилдим анинг жафоси ҳадисидин,
Нега уйқудин бурун ул фасонани, эй рафиқ, бас айладинг?

Манга ишқ аро ўлум эрди чорас ҳажрда бу не ранжким,
Ани дафъ этарга фироқ дарду ғамимни чорарас айладинг.

Чу гум ўлди чоку ҳазин кўнгул ғами ҳажр даштида, эй фалак,
Йўл озарға аҳли саломат ул кўнгул унини жарас айладинг.

Чу фироқ шиддати, эй кўнгул, ғами ишқ лозимаси эмиш,
Не етишса чек чу бурун ўзунг бу балони мултамас айладинг.

Туну кун сабу чекиб, эгнингга сол ўзунгни ҳалқаи дайр аро,
Чу белинга муғбачалар каманди хаёлини марас айладинг.

Чу замона аҳли аро вафо тиладинг чек эмди, Навоӣё,
Аламу бало, не учунки эл аро йўқ нима ҳавас айладинг.

Кўрдум оғзингни манга қаҳр ила чун сўз қоттинг,
Кўрмагани бу ғазаб ичра манга кўрсоттинг.

Ишқ пайконларини ёғдурубон бўйла манга,
Су сепиб зуҳду салоҳ уйқусидин уйғоттинг.

Бул ажаб ҳол ила билмонки жунун дашти аро,
Мени Мажнунғаму ё ани манга ўхшоттинг.

Офият қушларининг жамияти қолғайму,
Мунча мен телбагаким тафриқа тошин оттинг?

Доғлар демаки қоқтурмоқ ила кўксума тош,
Ишқ мисморларин кўнглум аро ўрноттинг.

Сотқун олдим ғами ишқингни бериб жон нақдин,
Мени оламға бу савдо била охир соттинг.

Кўрубон кўюнг аро зорлиғим тунд бўлуб,
Сурғали ташқари итларга мени судроттинг.

Бир замон дўстқа ўрганки, будур ҳосили умр,
Ким замон аҳлиға кўнглунгни баса ўрготтинг.

Эй Навоий, магар илгингни тутуб чеккай пир,
Ким йигитлик хумининг дурдиға муҳкам боттинг.

Эй кўнгуллар зулфи занжирида қайд этмак фанинг,
Барчадин анда муқайядроқ вале кўнглум манинг.

Су аро кун акси ё кўк пардасинда меҳрдек,
Билгурур мовий катон кўнглак аро нозук танинг.

Бодадин ул юз не гуллар очти кўр, эй боғбон,
Ичма Кавсар суйи мундоқ гуллар очмас гулшанинг.

Важҳи йўқтур тийра бўлмоқ, эй кўнгул, то ул қуёш,
Юз чиқарғач бўлғуси кўзлардин икки равзанинг.

Ўртабон парвонани, эй шамъ, сўнгра не осиг,
Йиғламоқ чирмаб қаро мотамлиқ элдек шеванинг.

Билки эминсен риёий зуҳд уҳби хавфидин,
Эйки дайр ичра фано майхонасидур маъманинг.

Ёрни кўргач Навоий ўлди, ишқ атворини
Вомиқу Фарҳоду Мажнун бори андин ўрганинг.

Тарарда тоб урар, турраи паришонинг,
Ки обнус тароғ ўйладурки мужгонинг.

Ичимга тушти кўнгул изтиробидин кўп захм,
Ким анда ҳар соридин бош чиқарди пайконинг.

Кўнгулни, ваҳки, нетиб дафъа-дафъа сендин узай,
Ки ақл кўпроқ эрур лаҳза-лаҳза ҳайронинг.

Ўпар тахайюли дафъиғадур синонларким,
Шуоъи хатларидин чекти меҳри рахшонинг.

Кўнгул не навъ дам урсун фироқинг офатидин,
Ки захми оғзиға муҳр ўлди доғи ҳижронинг.

Нетиб қарор тутай, эй кўнгул, ки кўзғайдур,
Ичимда сабр уйини ҳар дам оҳи пинҳонинг.

Ғам этти тийра мени, жоми май эвур, соқий,
Ки кўзларимни ёрутсун бу барқи рахшонинг.

Чу субҳ наргис очиб кўзни тутти олтун жом,
Сабух фавт ўладур, нозанинлар, уйғонинг.

Навоиё, чу ғаниматдурур йигитлик дами,
Йигитлар илгидин ич токи бўлғай имконинг.

Манга бир лаҳза вафо айламадинг,
Ки ҳамул лаҳза жафо айламадинг.

Қоматингдин манга ком эрди хиром,
Ваҳки, комимни раво айламадинг.

Отмоқ ўқ элга хатодур, лекин
Манга отқанни хато айламадинг.

Элга — лутфунг, манга гар бўлса жафо,
Не жафоларки манга айламадинг.

Гарди рахшингға баҳо жон тиладинг,
Они туфроқча баҳо айламадинг.

Топмадинг мулки баҳо то ўзни,
Озими дашти фано айламадинг.

Юз вафо ваъда Навоийға қилиб,
Оҳким, бирга вафо айламадинг.

Хизр — хаттинг сабзаси, ҳайвон суйи — нўши лабинг,
Ул су мавжидин бўлуб бир давр тавқи ғабабинг.

Ё жамолинг чашмаи хуршиду ҳар ён бир ҳубоб,
Ҳар қулоғинг дурри, яъни икки рахшон кавкабинг.

Рокиби не важҳдин хуршид эрур, наъли — ҳилол.
Гар эмастур тавсани гардун сабукрав маркабинг?

Эй кўнгул, билким чекарлар гоҳ, ё Рабки, фиғон,
То малак хайлини ёлқитти фиғону «ё Раб»инг.

То дабистон майли қилдинг халқ ўлди гўйиё,
Қабр лавҳиға қилур ашъор лавҳи мактабинг.

Қайт, эй сўфики, пири дайр дурди жомиға,
Бўлмоғинг шориб агар софий эмастур машрабинг,

Эй Навоий, борди кўнглинг, танни ҳам кўйига сол,
Ким итига қалбинг оз бўлса етишкай қолабинг.

Чекиб кўнглумни уздунг, андаким кўнглум уйин буздунг,
Бу меҳнатхонани бузгон замон мендин кўнгул уздунг.

Бузулди кўнглум эмди ғам сипоҳин чекма кўп, эй ҳажр,
Тузуклук кўрмагил ҳаргиз, бу янглиғким мени буздунг.

Бериб ғам нақди айлаб дилраболиғ ваъда қилдинг васл,
Карам қилдинг, йиқуғ кўнглумни олдинг, лутф кўргуздунг.

Соғиндинг заъфу ул юз кўзгусин еткурдунг оғзимға,
Ўлуб эрдим яна бу важҳ ила гўёки тиргуздунг.

Висолинг ваъдаси бирла фироқинг даштиға солдинг,
Етиб мавъид чу қилдим авд еткон ерда тургуздунг.

Бало дурдин манга тутмоқ учун ойирдинг, эй соқий,
Чу даврон базмида аҳбоб учун ишрат майи суздунг.

Навоий жисмини ҳажр эмгакидин, эй ажал, қутқар,
Ки ашки дурларию жонининг нақдидурур муздунг.

Жисмимға варам ҳайъати ҳар тошки урдунг,
Ул тошни гўёки ҳамул ерда ёшурдунг.

Кўнглум бузулиб сабру хирад боғладилар рахт,
Чун мулкни буздунг, элини доғи кўчурдунг.

Эй ёр ити, узрумни қабул этки, танимда
Эт топмадингу эски сўнгақларни кўмурдунг.

Эй телба кўнгул, чиқмадинг ул зулф хамидин,
Гўёки қаронғу кечада йўлни итурдунг.

Кўнглум уйида сенсену йўқ кимса ҳамоно,
Кирпиклар ила ғайр хаёлини супурдунг.

Сендин юз эвурмак манга мумкин йўқ, агарчи
Ҳар соридин оллингғаки келдим, юз эвурдунг.

Матлубни бир дайри фано йўлида иста,
Топилмади чун бодияда неча югурдунг.

Эй муғбача, дайр ичра мени маст эта кўрким,
Жон қути кўнгул қувватидур софингу дурдунг.

Бир кўрмагу ўлмак била, эй хаста Навоий,
Ишқ аҳли арасинда янги расм киюрдунг.

Сарвға раъно хироминг бирла бедод айладинг,
Ким қадингнинг қуллуғидин они озод айладинг.

Гул доғи ҳуснунгга эрди хўшачин юз важҳ ила,
Кўрмайин юз хирманин бир дамда барбод айладинг.

Қўйма миннат бизга ғамгин айлабон ишқ аҳлини,
Бизни ҳам шод этмадинг, гар элни ношод айладинг,

Айладинг кўнглум иморат партави рухсор ила,
Каъбани бутхона қилмоғлиққа обод айладинг.

Айтмонким, умр ўтуб, соғинмадинг бир дам мени,
Қатл этарда чун керак бўлди киши, ёд айладинг.

Телбалик ўлтурса ҳам бўйнунгга қоним, эй кўнгул,
Бор экан одам, нега майли паризод айладинг?

Йиғламоқдин кўр бўл, эй кўз, фироқ айёмида,
Невчун ўзни хўблар ҳусниға муътод айладинг.

Бенасиб эрдинг фано ойинидин, эй шайхким,
Дўст васлин тоату тақвоға иснод айладинг.

Эй Навоий, ўлдунг армон бирлаким, фарёдинга,
Етмади ул нўшлаб ҳар неча фарёд айладинг.

Ё Раб, ул ойники эл кўнглига марғуб айладинг,
Гарчи ишқидин хароб эттинг мени, хўб айладинг.

Шоҳ эсам ишқ аҳлига тонг йўқки, эй гардун, мени
Ул жамол аҳли шаҳи ишқиға мансуб айладинг.

Не ажаб боштин аёғим дард бўлса, эй қазо,
Ким нигоримни қадам то фарқ марғуб айладинг.

Телбараб эрмишсен, эй роқим, ҳамул кундин бери,
Ким жунунумни паризодимға мактуб айладинг.

Тухмати зуҳд айлабон, эй шайхи козиб, не учун
Бегунаҳ бизни харобот ичра маъюб айладинг.

Жон бериб бўлсам ажаб йўқ толибинг, эй ишқким,
Ҳар не матлубидур онинг бизга матлуб айладинг.

Эй Навоий, ўзни солдинг итлари хайли аро,
Итни гўё одами хайлида маҳсуб айладинг.

Тийра қилмиш тун киби офоқни оҳим менинг,
То эшиттимким қилур шабгардлик моҳим менинг.

Тун қаросидек қаро пашминадурму сайрида,
Ё тутубтур ул жафогар шўхни оҳим менинг.

Учрамас ҳар кўй бошида туруб йўл асрасам,
Равшан эрмас, ваҳки, шамъи бахти гумроҳим менинг.

Ё қочар мендин халойиқ тониғай деб ногаҳон,
Ёрутур чун тунни ҳар дам оҳи ногоҳим менинг.

Хидматида нега йўл топмон экин мен тийрарўз,
Шом мулкин чун мусаххар айлади шоҳим менинг.

Мен дағи аҳбобдек мақбули эрдим, оҳким,
Чоҳи идбор ўлди ул иқбол ила жоҳим менинг.

Элга ҳар лафзи Навоий жониға бир доғ эрур,
Неча қўйғай бағрима доғ ул юзи моҳим менинг.

Неча ул кўй итларига еткай озорим менинг?
Кош итлар туъмаси бўлғай тани зорим менинг.

Неча ул базм аҳлига бўлғай фиғонимдин малол,
Кош, алар қурбони бўлғай жони беморим менинг.

Неча нозук кўнгли келгай ёрнинг мендин батанг,
Ким фидо кўнглига жону жисми афгорим менинг.

Неча ашким йиққай эл сабри биносин кўйида,
Ким ўюлғай кошки, бу чашми хунборим менинг.

Йўқу бор элдур жунунум шайнидин озурдадил,
Умр агар будур йўқум кўп яхшиким, борим менинг!

Эй фано тиғи, вужудум нақшин андоқ айла ҳак,
Ким замон авроқидин маҳв ўлсун осорим менинг

Соқийё, тутма Навоийға яна ишрат майи,
Ким эрур бадмаст ул мажнуни хамморим менинг.

Синғоли кўнглум оқар ҳар лаҳза хуноби анинг,
Шишаким синди, чиқар турмай майи ноби анинг.

Солма ул кўй ичра қошингга гириҳким, шубҳадур
Тоат айлар ерда тушса эгри меҳроби анинг.

Баҳри ашким ўйла дарёдурки даври чархдек,
Бўлғали лойиқдурур ҳар сори гирдоби анинг.

Ўйла занжире дурур зулфунг қамар давридаким,
Тушқудек бўлмиш қамар давриға қуллоби анинг.

Қил киби жисмимки ҳажринг сўзи ичра тўлғанур
Ўтқа тушкандин нишондур печ ила тоби анинг.

Ўйла қурбондур анга кўнглумки, жон айлар фидо
Тиг олмастин бурун илгига қассоби анинг.

Пири дайр айлар сабуҳ, аммо кўз очмас муғбача,
Айшни талх айламиш бизга шакархоби анинг.

Фақр эрур бир лафзу шарҳи ёзилур юз минг китоб,
Не учунким хуш келур айтурда итноби анинг.

Эй Навоий, топти мутриб созидин кўнглум наво,
Гўйиё жон риштасиға тегди мизроби анинг.

Кўнгулки ҳажр туни қўймади қарорин анинг,
Мунинг ҳам оҳи қаро қилди рўзгорин анинг.

Висол гулшани бирла кўп ўлмағил машъуф,
Ҳазони ҳажр чу барбод этар баҳорин анинг.

Тутуб нашоту тараб чанг зулфин этма суруд,
Ки бир-бир узгуси ғам чанги тор-торин анинг.

Қадаҳ нашоти учун давр ичинда қон ютқан,
Чекарга билки кари айламас хуморин анинг.

Сипеҳр ком ила эврулмаса ҳазин бўлма,
Кишига бермади чунким Ҳақ ихтиёрин анинг.

Агар бақои абад истасанг фано йўли тут,
Ёрут кўзунгни қилиб тўтиё ғуборин анинг.

Навоий, ул киши топти фароғ оламдин,
Ки ҳиммати кўзи тенг кўрди йўқу борин анинг.

Ёр келса, дўстлар, оҳанги рафтор айламанг,
Инфиолимдин нафас урмоқни душвор айламанг.

Ёлғуз уйда қайда ёро боқмағим рухсориға,
Ҳолатим тағйиридин сирримни изҳор айламанг.

Токи кўнглум изтиробию таним титратмаси,
Сокин ўлмас, нукта айтурға мени ёр айламанг.

Соате чунким ўтуб бу навъ келсам ҳолима,
Сўз аро ошиқлиқ алфозини такрор айламанг.

Чунки бўлса мултафит чун ер ўпуб ўлгумдурур,
Ҳар жафо қилсам ўзумға манъ зинҳор айламанг.

Эмдиким ўлдум таним ёр итларига ташлангиз,
Лек ағёрин бу маънидин хабардор айламанг.

Қайси ошиқким Навоийдекдурур, эй аҳли зуҳд,
Ишқ манъин айлабон кўнглига озор айламанг.

Ваҳки, ўтлуқ чехра очиб хонумоним ўртадинг,
Оташин лаълингдин айтиб нукта жоним ўртадинг.

Дема, не қилдим, не қилдим нотаваи кўнглунг олиб?!
— Ўртадинг, эй қотили номехрибоним, ўртадинг.

Ўт уза қил тўлғониб куйгандек ул юз шавқидин,
Нечаким тоб урди жисми нотавоним ўртадинг.

Кўкда зоҳирдир шафақдин шуъла, анжумдин шарор,
Ким ани, эй шуълалиқ оху фиғоним, ўртадинг.

Бисмил этгач сайдни андоқки эткайлар кабоб,
Захм этиб кўнглумни чунким оқти қоним, ўртадинг.

Урғали, эй ишқи золим, барқи офат жонима,
Ҳар не ўзлуктинки бор эрди гумоним ўртадинг.

Эй Навоий, то белу оғзи хаёли айладинг,
Бору йўқ, яъники пайдову ниҳоним ўртадинг.

Эй кўзу кўнглум, сиришку оҳдин тўфон қилинг,
Жону жисмимнинг йиқилғур кулбасин вайрон қилинг.

Қилса бу иш кўзу кўнглум, сиз доғи, эй дарду ишқ,
Кўзни кўр айлаб, кўнгулга дард ўқин паррон қилинг.

Ҳар баҳона бирлаким бўлса, ҳаётим қасрининг —
Тоқу айвонин бузуб, туфроғ ила яксон қилинг.

Яъни айлаб мунча бедоду жафолар, шаммас
Ҳажр дарди шиддатин мен хастага осон қилинг.

Зинҳор, аҳбоб, ошиқ бўлмангиз, гар саҳв этиб —
Бўлмоқ истарсиз, бурун андишаи ҳижрон қилинг.

Дермен, эй аҳбоб, тортай ҳажрдин бир тийра оҳ,
Ер тўбига ой ила кун кўзгусин пинҳон қилинг.

Ҳажрдин кўнгли тўла келмиш Навоий, раҳм этиб,
Эй харобот аҳли, бир мамлу қадаҳ эҳсон қилинг.

Май била майхонанинг хиштин тош узра ҳал қилинг,
Чун хуморидин судоъ ўлса ани сандал қилинг.

Ҳар не қолса суда бўлган хиштдин таъзим учун,
Ип тоқиб ҳар жонибидин бўйнума ҳайкал қилинг.

Эй харобот аҳли, соқий орази акси учун,
Соф қилмоғлиғ била май кўзгусин сайқал қилинг.

Муғбача оллида чун бўлди сужуд этмак ишим,
Майға марҳун қилсангиз сажжодани аввал қилинг.

Саҳл эрур жон нақдини соқий учун қилмоқ нисор,
Лек бир паймона тўлдурмоқ била асҳал қилинг.

Масту мажнун чиқмишам майхонадин, эй дўстлар,
Комингиз гар ҳазл эса ийнак мени маҳзал қилинг.

Кўйидин қавланг ҳавосу ақлни, эй дарду ишқ,
Анда саргардон Навоийнинг вале анкал қилинг.

Бир ўт эсаки манга журмсиз вафони кам эттинг,
Юз ўтдур улки жиҳатсиз улусни муҳтарам эттинг.

Бошимга тиг урубон нақди дард кўнглума солдинг,
Вафо тариқида тақсир қилмадинг, қарам эттинг.

Юзумни нақш этибон ашк тийра қонидин, эй ишқ,
Тошимда қонлиғ ичим шарҳини ёна рақам эттинг.

Фасонаи ғаму меҳнат буюрдунг айламак азбар,
Қаноат этмай улусқа мени фасона ҳам эттинг.

Кўнгулда ишқим ўти чун фалакка тортти шуъла,
Бало ливоси бошига бу шуъладин алам эттинг.

Дедингки, фақр йўлинда топилди мақсади аслий,
Вужуд нақшини жон лавҳидин магар адам эттинг.

Магарки ёр сени истар, эй шикаста Навоий,
Ки нақд жонни қилиб тухфа, фарқдин қадам эттинг.

Саманди ноз уза ул чобуки балоға боқинг,
Пари бошинда малак парридин ўтоға боқинг.

Начукки қавси қузаҳ даври меҳр акси эрур,
Тоғиб ҳам эғнидин айланган икки ёға боқинг.

Садоғи жонибиким илгига синон тутмиш,
Юз ўқ йилонию бир қотил аждаҳоға боқинг.

Агар бу ўқу синон урмоғин инонмасангиз,
Очиб танимни ададдин фузун яроға боқинг.

Бу шакл бирла жаҳон бузмоғи яқин гар эмас,
Улуста ҳар тараф ошубу ибтилоға боқинг.

Бу боғ гулларини ерга сочмайин қўймас,
Хазон елини кўрунг, чархи бевафоға боқинг.

Навоий ўлди жаҳон аҳлидин наво топмай,
Не бўлди бир назар ул зори бенавоға боқинг.

Кўнгулким ҳар ениға наъл кестим бўлғали зоринг,
Қушедур талланинг чанбарлари ичра гирифторинг.

Улус қатлидин ул кўз нотававроқдур, не ҳол эркин,
Ки жон олған била майл айламас сихҳатқа беморинг,

Юзу зулфунг чу дин қасди қилур кофир десам тонма,
Демон юз узра зулфунг, балки Мусҳаф узра зунноринг.

Кўзи оллида, эй бодом, қилдинг ишва даъвосин,
Магар кирпичларидиндур нишони жисми афгоринг.

Ўзунгни сотмоғингда ҳусн савдосидин, эй Юсуф,
Ҳабибим етса эрди не ушалғой эрди бозоринг.

Юзунг гул-гул бўлубтур бодадин, ваҳ, кўзгуга боққим,
Не янглиғ тоза-тоза гуллар очмиш боғи рухсоринг.

Ғамим айтурға ёре топмағандин, соқийё, ўлгум,
Манга бир журъа бирла ёрлиқ қилсанг Худо ёринг.

Агар рангин май ичсам, эй қазо наққоши, ёзгурма,
Иҳота қилмағон иш қўймамиш, чун даври паргоринг.

Навоийни адам водийсиға солди фано сели,
Итурганлар ани ул селнинг хошокин ахторинг.

Донаи холинг била кўнглум қушин ром айладинг,
Гарди Яздий меъжарингдин қасдиға дом айладинг.

Сабзау гул истамон то вўсмаву гулгунадин,
Қошни айлаб сабзагун, оразни гулфом айладинг.

Ҳусн боғида қадинг бўлмиш латофат гулбуни,
Тўнни гулгун, тугмани то ғунчаандом айладинг.

Қоматим долу ёшим гулранг эрур то ноз ила,
Долу гул тиккан ниҳоли узра ором айладинг.

Юз уза очтинг сочинг зуннорин, эй кофир, магар
Фош этиб куфрингни қасди аҳли ислом айладинг.

Тонгла жаннат ҳуридин кеч, эй кўнгул, ноком ила
Гар бу кун дунё аруси васлини ком айладинг.

Эй Навоий, зулфиға бўлдунг паришон оқибат,
Яхши жамъият бу савдодин саранжом айладинг.

Эй муғанний, ёр базмида наво соз айласанг,
Жон фидонг ўлсун ғамим шарҳидин оғоз айласанг.

Уддек куймаклигим шарҳ эт лисони ҳол ила,
Нағмада удунг лисонин сеҳрпардоз айласанг.

Ўзга оламдин хабар деб бизни тиргуздунг не тонг,
Бу рисолат бирла гар изҳори эъжоз айласанг.

Розим ар созинг лисонидин баъид ул-фаҳм эса,
Анга руҳафзо унунгни доғи ҳамроз айласанг.

Отланиб бошимни рахшингнинг аёғи остиға,
Тиғ бирла солғудек масти сарандоз айласанг.

Парда ёп роз узрау дохил бўл ушбу базм аро,
Ким эрур хориж агар бепарда овоз айласанг.

Чекмадинг лаҳне Навоий кўнглун истаб айб эмас,
Англаб ўзунгни наво аҳлиға шаҳноз айласанг.

Ваҳ, не руҳафзо қаду дилкаш хироми бор анинг,
Гўйиё жон гулшани ичра мақоми бор анинг.

Ўлмакимда бор анга гўёки уммиди ҳаёт,
Жон била бу ишда баским эҳтимоми бор анинг.

Қолди кўнглум ғам тунига, субҳи васл аҳли қачон
Айлагайлар фаҳмким, не тийра шоми бор анинг.

Жоним узра доғлардин, ваҳ, қачон топқай хабар,
Улки, гулбарг узра холи мушкфоми бор анинг.

Бели бирла оғзидин кўнглумга бор уммиди ком,
Не дақиқ уммид ила нобуд коми бор анинг.

Топтилар руҳи равоним парвариш ҳар лафзидин
Аллоҳ-Аллоҳ, не равонпарвар каломи бор анинг.

Сен Ҳарам азми қил, эй зоҳидки, кўнглум маст эрур,
Хоссаким майхонадек байтул-ҳароми бор анинг.

То кўнгул дайр ихтиёр этти билибтур муғбача,
Ким анинг васли сари савдои хоми бор анинг.

Эй Навоий, давлати зоҳирни доим топмоғунг,
Фақр иқболидурур, улким давоми бор анинг.

Ул пари бу телба бирла ошно бўлса не тонг?
Нотавон Мажнунга Лайлидин вафо бўлса не тонг?

Лаъли ҳажридин дамодам хаста кўнглум қон ютар,
Ул маразга бўйла шарбат ё ғизо бўлса не тонг?

Дема қотилдур лаби, ўзунгга қилма қасди жон,
Бўйла қотил оллида жоним фидо бўлса не тонг?

Чархдин кўп бўлди оҳим дудиға боис рақиб,
Юзи онинг рўзгоримдек қаро бўлса не тонг?

Зулфи зулмат шомию давлат тонгидур орази,
Тийра ҳажрим шомидин зулматзудо бўлса не тонг?

Қасди дину ғорати имоним этмиш муғбача,
Эй мусулмонлар, ерим дайри фано бўлса не тонг?

Барча зийрак қушқа чун ул зулф доми бўлди қайд,
Эй Навоий, анда кўнглум мубтало бўлса не тонг?

ЛОМ ҲАРФИНИНГ ЛУЪБАТЛАРИНИНГ
ЛАТОИФИ «НАВОДИР»ДИН

364

Зиҳи ниҳоятинг охир келиб абад аввал,
Вале хабар бера олмай бидоятингга азал.

Не қудратинг жабалини қилиб тазалзул паст,
Не ҳикматинг қуёшига бериб завол халал.

Бўлуб сифотингга мазҳар жамиъи махлуқот,
Алар муфассалу инсонни айладинг мужмал.

Жамол зевари қош айладинг, магар урдунг
Бу икки мисқал ила ўйла кўзгуга сайқал.

Фироқ шомини ошиққа айладинг тийра,
Агарчи анжумидин ёқтинг анда кўп машғал.

Баҳор мошитаси саъйи бирла кийдурдунг
Чаман аруси юзу қаддиға ҳуляю ҳулал.

Сипеҳр сафҳасин анжумдин айлабон афшон,
Бу сафҳа устига чектинг шиҳобдин жадвал.

Ёзарға матлаъи субҳ узра нурдин туғро
Қуёш тилосидин омода айладинг зарҳал.

Навоий айлади ҳамдингга номалар ирсол
Ани рад айламагил ҳаққи Аҳмади Мурсал.

Қилса жонон оллида жоним туфайл ўлмоққа майл,
Кош юз жон ўлсаким, ҳар дам бирин қилсам туфайл.

Истаса куйган кўнгул ўтлуқ юзунгни қилма айб,
Ихтиёри йўқтур айларда самандар ўтқа майл.

Йўл қилур жисмимда ашк, элтур сўнгакларни узуб,
Ер қозиб хошок оқизгандек қаён юзланса сел.

Қатраи саҳбо Суҳайлидин лабинг майгун эмас,
Ким ақиқедур буким ранг олур андин юз Суҳайл.

Бир мулоиб ҳинду ўлмиш ҳар кўзунгнинг мардуми,
Кирпигинг ҳинд аҳлидин ҳангома тузган икки хайл.

Тақя қилма тақвию тоатқаким, нафъ айламас,
Фазлдин етмай башорат Бишр бўлғил, гар Фузайл.

Шоми ҳажр эрмас шафақ, балким Навоий ғуссадин
Йиғлади қон анчаким гардунға рангин бўлди зайл.

Ўйла бўлмиш гул юзунг ёди била қонлиғ кўнгул,
Ким тушар ҳар қатра қон ўрниға андин барги гул.

Дема, кўнглунг борким жисм ичра ҳажринг тиғидин,
Поралар бор қон аро билман бағирдур ё кўнгул.

Сарвдек бўлса бу гулшанда ато, гулдек ано,
Мумкин эрмас туғмоғи сен сарви гулрухдек ўғул.

Куйдуму кул бўлдум, аммо жонда лаълинг шавқидур
Андоқ ахгар ҳифзиға беҳад муносибдур бу кул.

Лаълинг оллинда санамлар лаъли ранг эткан бўлур,
Ким ичар ҳино суйин бўлган замон гулранг мул.

Қисмдин ортуғ тилаб хор этма ўзни, эй азиз,
Ким қаноатдин дурур иззат, тамаъдин барча зул.

Дайр пири бирла май ичсанг, Навоий, асра дам
Бўлса фаҳм ибриқ унидин гарчи қулқул ло такул.

Менинг кўнглумни ишқ, ул гул юзин мул,
Бу қилди доғ-доғ, ул қилди гулгул.

Бошимга чирмашур савдосидин дуд,
Не тунким айласам зулфин тахайюл.

Юзунг давринда зулфунгдин салосил,
Қилибдурлар аён даври тасалсул.

Ўқунгдин зор кўнглум пар чиқармиш,
Юзунгдек гулга хуштур бўйла булбул.

Таҳаммул яхши ул ойдин йўқ афғон,
Вале афғон чу бўлсам бетаҳаммул.

Фано даштига қўйма тўшасиз юз,
Вале тўшанг керак бўлса таваккул.

Қадингнинг эътидолидин Навоий
Чекар гардунга оҳ этса таодул.

Оразинг шавқи дамиким айланур қонлиғ кўнгул,
Гунча янглиғдурким, онда чирмашибдур барги гул.

Англамон гулранг рухсорингда майгун лабмудур,
Ё томибдур офариниш базмида гул узра мул.

Айлади кўнглум гадолиқким дирам янглиғ туган —
Кўйди ишқинг ё закоти ҳуснунг эҳсон қилди пул.

Телбараб қочқон қулунгменким, сочинг афъисидин
Ҳам аёғимда эрур занжиру ҳам бўйнумда гул.

Кўзларингким турки тожик ўлди кўнглум мулкида,
Зулм этар ул навъким бир кишвар аҳлиға чуғул.

Не тафовут сифла элдин хорлиғ ё эҳтиром,
Ким баҳойимдин эрур тенг хоҳи иззат, хоҳи зул.

Нома кўп ёзмиш Навоий, кимса йўқ маҳрам магар,
Ким алар ирсолиға ҳам Тенгри еткургай русул.

Демонким, мени ёд этиб шод қил,
Унутганларингни бирар ёд қил.

Санавбар санга бандадур сарвдек,
Бошингдин эвур, доғи озод қил.

Вафо йўқтур ул шўҳда, эй кўнгул,
Ўзунгни жафосиға муътод қил.

Қилур жонима ҳажр қасд, эй ажал,
Бу ишда анга сен ҳам имдод қил.

Манга ишқ аро ўлмак ойин эрур,
Рақибо, яна санъат иршод қил.

Паришонмен, эй оҳ, афлокдин
Бу абтар варақларни барбод қил.

Чу буздунг кўнгул кишварин зулм ила,
Сиришким суйи бирла обод қил.

Фалак давридин ранжамен, соқие,
Кел эмди қадаҳ даври бунёд қил.

Гар ул шўҳ фарёдинга етмаса,
Навоий, шаҳ оллинда фарёд қил.

Гар лабинг оллида даъво қилмади изҳор лаъл,
Бўйни невчун боғланиб осилди мужримвор лаъл?

Гўйиё тўти хатинг бирла лабингдин сўрди нутқ,
Ким либос ўлди зумуррадгун анга, минқор — лаъл.

Йўқ лабинг янглиғ бири гўё демайким руҳбахш,
Кўрмишам бориб Бадахшон мулкида бисёр лаъл.

Лаъл оллинда анингдекким эрур беқадр тош,
Бўлмиш ул янглиғ лабинг оллинда бемиқдор лаъл.

Лаъли жонбахшинг такаллум вақти бир-бир сочти дур,
Аллоҳ-Аллоҳ, ким кўрубтур бўйла гавҳарбор лаъл.

Кўзларимдур баҳру кон меҳмоним ўлсанг бир кеча,
Ҳам дур эткайлар фидо оллингда, ҳам исор лаъл.

Бир қадаҳ май бирла бўлди сурхрў аҳли хумор,
Куп аро гўёки маҳлул айламиш хаммор лаъл.

Лаългун май бошида бўлса кишининг, эй ҳариф,
Нафъи кўпракким тикилгай тожида шаҳвор лаъл.

Гар Навоийнинг сўзи ширину рангиндур не тонг,
Ким эрур кўнглида доим ул шакаргуфтор лаъл.

Ўйлаким гулгун қилур ҳусн аҳли рухсорини мул,
Мулға тушса оразинг акси очар юз онча гул.

Ўйлаким бўлмас кўнгул гулбундин узмак ғунчани,
Мен ҳам ул нахли малоҳатдин уза олмон кўнгул.

Гўйиё ҳуру малакдин ҳосил ўлдунгким, эмас
Одами хайлиға мумкин сен паривашдек ўғул.

Ламъаи тигидин ўртандим, агар қонимдин ул
Занг тутмиш ёругурға ҳам муҳайё бўлди кул.

Чун рақиб оғритти кўнглумни анга доғ ўртадим,
Боғлағандек эт жароҳат айлаган устига пул.

Қирқ ёшта фақр ойинин агар касб этмадинг,
Арбаин чекмак била ул ҳосил ўлмоқтин тўнгул.

Эй Навоий, ҳуру кавсар тонгла тақво аҳлиға,
Сен ганимат тут бу кун гулчеҳра соқий бирла мул.

Эй кўнгул, ул оташин оразға кўп ўрганмагил,
Ногаҳ айрилса фироқи ўтиға ўртанмагил.

Тут ўзунгга фарду бекаслик балою эмгакин,
Ё бировга ўрганиб айру тушуб эмганмагил.

Лозими ишқ ўлди ҳижрон, бўлма ошиқ кимсага,
Эмдиким бўлдинг, таҳаммул айлабон кунгранмагил,

Гул чоғи гулбонг ишдур чекмак, эй булбул, санга
Ою йил фарёд қилмоғни манга ўтканмагил.

Кўз юмуб очқунча сол уйғонмас уйқуға мени,
Нолишимдин ҳажр шоми ҳар замон сесканмагил.

Истасанг ул муғбача бошингга еткургай қадам,
Дайр пири йўлидин туфроғдек тебранмагил.

Эй Навоий, ёр агар дерким, ўзунгни ўтқа сол,
Тан ёлонг айларга куйма, жон учун куйманмагил.

Кўнгул ичраки ҳар дам қон тўкар ул кофири қотил,
Мусулмон бўлмасун гар бўлса Рухуллоҳ сари мойил.

Самандар қуш бўлуб анқоча зўри бўлса жазм эрмас,
Бўла олмоғлиғи сўзу ғамим мактубиға ҳомил.

Дедиким, жаврдин сўнг васл эрур, юз тиғи кин урди,
Висолин истагач, деди бу эрмас жаврға дохил.

Бағир парголаси ранги не тонг гар ашқдин кетмас,
Қачон гул баргининг рангин қилур ямғур суйи зойил.

Деганким топти мажнунлуққа Лайло ошиқи шуҳрат,
Мени ишқингда кўргач, билди Мажнун бор эмиш оқил.

Агар ул қоши ё ўқ отса чекмон оҳ оллинда,
Ки оҳим дуди чоғлиқ ҳам ўқиға бўлмағай ҳойил.

Чу ушшоқ ичра дермен дарси ишқин меҳри тонг эрмас,
Ки дерлар: илм баҳс айлар замон раҳмат бўлур нозил.

Қабул аҳли қошинда истасанг мақбул бўлғайсен,
Фано иқболи бирла аввал ўзни айлагил қобил.

Гадолиғ айларам, эй мугбача, жоми майи лаълинг,
Агарчи расм бўлмас жавҳари жон истамак, сойил.

Ажал гар сўнгги дам бўлса, бу дам коминг Хизр умри,
Бу номаълум мавъидқа бино қўйғон зиҳи ғофил!

Навоий бир нафасда ҳажр зулмидин халос ўлғай,
Агар аҳволидин бир нукта сўрса хусрави одил.

Эй кўнгул, ҳар макр ила қочсанг улустин шукр қил,
Ҳар вафоға минг жафо тортиб қутулсанг муфт бил.

Эл тилидин кўрдум анча ғуссаким, мингдин бирин
Айтмоқ бўлмас танимда ҳар сари мў бўлса тил.

Нечаким оламда бедод ўлса олам аҳлиға,
Гар муяссар бўлса юз онча тасаввур айлагил.

Жонинга билким жафодин ўзга етмас йилу ой,
Жон фидо қилсанг вафосинда аларнинг ою йил.

Давр жоми захридиндур доғи тиғи қонидин,
Сарву гул бу боғ ароким бўлдилар ёшил, қизил.

Фақр водийсиға кирган ташласун ўзлук юкин,
Ким қилур йўл қатъин осонроқ неча бўлғой енгил.

Эй Навоий, умр ўтуб ҳам масту ҳам уйқудасен,
Ҳеч билмонким сени уйғон дейин, ёхуд ойил.

Ул зақанни упаю гулгунадин наззора қил,
Ким эрур бир олмаким ранги эрур оқу қизил.

Ожиз ўлғай зулфининг савдолари тақриридин,
Гар қуруғ жисмим тароғ янглиғ саросар чекса тил.

Неча ўзни ёшуруб чин юзга солиб ғунчадек,
Тангдилларга боқиб, хандон бўлуб бир ҳам очил.

Сочида шабнам бурунчак, эй кўнгул, эрмас ажаб,
Сунбул узра гар тушар шабнам таажжуб қилмағил.

То кийиб синжоби тўн, гулгун ўтук қилдинг хиром,
Йўқ сенингдек кабки раъно ҳусн саҳросида бил.

Раз қизи ҳамдамлиғидин ою йил маст ўлмағинг,
Неча бўлғай, ўтти умр, ар ўлмаган бўлсанг ойил.

Кўрмаган бўлсанг, Навоий, сарв уза гул, қил назар,
Ким ул ой гулгуна суртуб, хилъатин қилмиш яшил.

Қуруди чеккали қондин кўзум ниқоб қизил,
Бале, ёғинсиз ўлур чун бўлур саҳоб қизил.

Кўзумда лоладек ул юз ғариб эрур қон ёш,
Ки бўлса гул қизил, ўлмас анга гулоб қизил.

Бошим сипеҳрдек эврулдию қон ёшим сари боқ,
Ки ҳар замон югурур анда бир шиҳоб қизил.

Кўзум қизарди, қизил ашк рангидин гарчи
Қизил бўлур сую, бўлмас анга ҳубоб қизил.

Кўнгулни чуркади ишқинг валеқ эрур тўла қон,
Ёлинда куймишу кессанг эрур кабоқ қизил.

Бу қонки водийи ишқ ичра оқти, бўлса не тонг,
Самум рангидек ул дашт аро сароб қизил?

Не жилва эрди қизил тўн билаки қон ёшдин,
Либосин айлади ишқингда шайху шоб қизил.

Лабинг ғамида Навоий ўзин тилар бехуд,
Не тонг май ичса анингдекки лаъли ноб қизил.

Қасди жоним қилди ҳажр, эй қотили хунхор, кел,
Қон тўкуб жонимни олмоқ истасанг зинҳор кел.

Ашк дуррин кўзда, жон нақдин овучта асрадим,
Ким қачон келсанг, йўлингда қилғамен исор, кел.

Рухум айрилмиш бадандин, гар тиларсен, эй ҳабиб,
Айламак Исойи Рухуллоҳ дамин изҳор, кел.

Айтмон, келгил доғи қилгил таваққуф лаҳзае,
Келгач-ўқ боргил, вале жонимни олғоч, бор, кел.

Жон етибтур оғзима, дермен лабингға топширай,
Лутф этиб қилгил мени жон бирла миннатдор, кел.

Дайр аро май ичкали келгум десам, дер мугбача,
Бут қошида бош қўйиб боғлар эсанг зуннор, кел.

Жон Навоийни, Навоий жонни сенсиз истамас,
Ани жоннинг, жонни анинг ранжидин қутқор, кел.

Сарвдек хазро либосинг бирла, эй нозук ниҳол,
Тўтиесен жилвагар, шаккар санга ширин мақол.

Оғзингу белинг ҳадису рамзини билмай яқин,
Эл аро пайдою пинҳон мунча тушти қилу қол.

Билгурур юзунг таҳидин турфа хатти мушкбў,
Сабзадекким бўлғай анинг устида равшан зулол.

Ишқ аро топсам малолат сабрдин йўқ ҳайрати,
Дарддин беморға парҳез эрур кўпроқ малол.

Эй кўнгул, гар тори жисмимда наво йўқ не ажаб,
Нола қилмас гарчи печу тоб урар саргашта нол.

Ҳасрат оҳидин фалакка ўт солурмен ҳар нафас,
Не экин ҳикмат буқим топмас асоси ихтилол.

Бегунаҳ тўксанг Навоий қонини йўқтур ғами,
Ким сени кўрган дами қонин санга қилмиш ҳалол.

Эй жамолинг равзаси фирдавс боғидек жамил,
Лабларингнинг кавсари «айнан тусаммо Салсабил».

Истамас бўлса муҳаббат аҳли ёшин Дажладек,
Невчун чекти қазо машшотаси оллингга нил.

Кўзума йўлунгда туфроғлиқ тиканким санчилур,
Бор биайниҳ сурма ул туфроғ, тикан андоқки мил.

Барги гулдек ҳулла жисмингда сабо таҳрикидин,
Титрар андоқким кумуш устида бир муфлис бахил.

Эй кабутар, восил ўлдум, нома келтурмакни қўй,
Ким ҳарими ломаконда маҳрам эрмас Жабраил.

Оразинг ойина, юз маҳваш сафодин урса дам,
Кўзгу олким, кўргузур юз важҳдин равшан далил.

Эй Навоий, бода ол, ич хосса бу шукронаға,
Ким саломатдур асолат гавҳари Саййид Асил.

Гулшанингдин елдек, эй раъно ниҳол,
Мен ёмон бордим, вале сен яхши қол.

Менмену — бекаслигу айёми ҳажр,
Сен бўлу аҳбобу—даврони висол.

Сўрма ҳолимни сабодин гаҳ-гаҳи,
Кўнглунга ўлтурмасун гарди малол.

Гар бузуқ кўнглумни мардуд айладинг,
Бок эмастур ўзгаларнинг кўнглин ол.

Сигмайин кўюнга гар қовдунг мени,
Асру кенг саҳродурур дашти хаёл.

Олам аҳлида вафо мавжуд эмас,
Ҳар неким йўқтур, эрур топмоқ муҳол.

Эй Навоий, хуштурур озодалиқ,
Қайд аро хушлуққа йўқтур эҳтимол.

Белинг солур димоғимға тахайюл,
Берур зулфунг ҳадисимға тасалсул.

Буюрса гарчи ишқинг таркини ақл,
Ул ишни мен қила олмон тааққул.

Юзунг ҳажрида кўнглум музтарибдур,
Не навъ эткай балиғ сусиз таҳаммул.

Не тонг сенсиз ютуб қон, ғам есамким.
Керак ул бодаға мундоғ танаққул.

Қадинг титратти хокий пайкаримни,
Қиёмат ерга солғандек тазалзул.

Эмас моний фано йўлиға фоқа,
Керак раҳравға зоди раҳ — таваккул.

Навоий булбулу ёри гул ўлғай,
Агар юз поя қилғайлар таназзул.

Лаъли жонбахшингда бир гавҳар агар топмиш халал,
Жавҳари жоним қабул этсанг анга айлай бадал.

Қайда бўлғой жавҳари жон ҳам бадал ул дурғаким,
Оби ҳайвондин чиқармиш они ғаввоси азал.

Ул не гавҳардурки, жон мулки хирожи топқасен,
Ақл саррофи агар қилса баҳосин филмасал.

Бўлди гар бир гавҳар ўрни холи, аммо кўрки бор,
Нуктадин юз дурға ҳар соат мушарраф ул маҳал.

Лафзи дурборинг солиптур рахна гавҳар силкига,
Гар инонмаслар, десанг бир лафз, ўлур бу нукта ҳал.

Чарх саррофи қошинда бирдурур дур бирла тош,
Тошдек сўз келса, дурдек лафз ила қилма бадал.

Эй Навоий, силкидин тушкан йироқ дур бобида
Дурри маъни бўйла назм этмак эмастур муҳтамал.

Қасди жон айлар дамодамким анга юз жон туфайл,
Тифл учун гўё қилур ҳар дам чучуклик сори майл.

Гул юзунгдин келса ашкинг лолагун йўқтур ажаб,
Ким баҳор айёмида рангин келур, албатта, сел.

Тушта кўз суртар эдим юзунгга гўё хат эмас,
Бўлди мужгондин тикан бирла тўла ҳуснунгга зайл.

Барқдин бир ламъау хошоку хасдин кўҳ-кўҳ,
Ишқ — ёлғуз, зуҳду тақво черикидин хайл-хайл.

Ул саодат ахтарин кўргач сиришким қон бўлур,
Чун ақиқеки ани рангин қилур тоби Суҳайл.

Мазраи ишқ ичра сочмоқ қобилият донасин,
Айлади кўк тосидин гўё қазо деҳқони кайл.

Зулфу юзи фурқати айёмидин сўрманг ҳисоб,
Ким Навоий кўзига бирдек бўлубтур явму лайл.

Гар етар агёрдин юз минг жароҳат, эй кўнгул,
Чунки бордур ёр учун бор айшу роҳат, эй кўнгул.

Каъба истарсен муғилон чекса тил қайғурмағил,
Бемаломат топмади кимса саломат, эй кўнгул.

Менмену — ул ой ғами, сен ҳам агар мардонасен,
Дарду ғам чек, истама кому фароғат, эй кўнгул.

Кимга еткай васл иқболи агар ҳижрон аро,
Сенда бўлса ғам чекарга сабру тоқат, эй кўнгул.

Хурдаи розингни асра ғунча янглиғ қон ютуб,
Ҳар неча қилса жафо ул сарвқомат, эй кўнгул.

Дема, ишқи сўзи кам бўлғай, бошимга урса тиг,
Ким бу судин сокин ўлмас ул ҳарорат, эй кўнгул.

Ўртадинг охир Навоийни шарори оҳ ила,
Анга невчун мунча кўргуздунг шарорат, эй кўнгул.

Англадинг ё йўқмуким айлар сафар ёр, эй кўнгул,
Ваҳки, бўлдуқ ёна ҳажри илгида зор, эй кўнгул.

Ул худ айлар азму мен ҳам хастадурмен, ҳам ғариб,
Гоҳ-гоҳи бўлғасен мендин хабардор, эй кўнгул.

Не борурға қувватим бор, не турарға тоқатим,
Бизни бу ҳолатқа сен қилдинг гирифтор, эй кўнгул.

Бора худ олмон, туруб ҳам чун тирилгум йўқтурур,
Бас видоёнинг қилдим, андин қолма зинҳор, эй кўнгул.

Маҳрами гар бўлмасанг, хуштур бу ҳамким, бўлғасен,
Итларига ҳамнишину соҳиб асрор, эй кўнгул.

Гар бўлубон ногаҳон толиъ — мусоид, бахт — ёр,
Топсанг ул ой бирла сўзлашгунча миқдор, эй кўнгул.

Илтимосим будурурким, барча элдин ёшурун
Қилғасен мискин Навоий дардин изҳор, эй кўнгул.

Бўлса сенлик васл йўқтур ҳар неча қилсанг талаб,
Бўлмаса матлуб эрур ул дам талабгор, эй кўнгул.

Эй латофат касбида ҳуснунгға ҳожатманд гул,
Юз гулистон ичра йўқ ҳуснунгға бир монанд гул.

Хилъати хазро била ул қомату рухсор эрур:
Рост бир сарвеки, қилғайлар анга пайванд гул.

Нозу ғамзангдин мужамдин қон ёш ар зояндадур,
Йўқ ажаб чун бор тиканга доимо фарзанд гул.

Жолалар эрмас гули садбарг узаким, айламиш
Жисмини тишлар била ҳажрингда юз парканд гул.

Қайси важҳ ила юзунга даъво эткай, чун эрур,
Ганжи ҳуснунгдин муҳаққар важҳ ила хурсанд гул.

Сарв сен, эй гулӯзор, ар бўлса хушрафтор сарв,
Гул сен, эй сарви равон, гар қилса шаккарханд гул.

Эй Навоий, гар сўзунгни ёр эшитмас айб эмас,
Турғони бирла қулоқдур, лек эшитмас панд гул.

Эй манга сенсиз баҳору боғу бўстондин малол,
Қайси бўстону баҳору боғким, жондин малол.

Сенсизин кўнглум тонг эрмас бўлса жаннатдин малул,
Не ажаб булбулға гулдин айру бўстондин малол.

Бўлмаса кофир кўзунг шайдоси мажнун кўнглума,
Ақлу донишдин танаффур, дину имондин малол.

Ишқ тугёнида юз кўрсатса гўярухлар не суд,
Ким топар муҳриқ иситқан меҳри рахшондин малол.

Куйдурурлар доғи дафъ ўлсун малоли ҳажр деб,
Вой ангаким, воқиъ ўлғай доғи ҳижрондин малол.

Касрати пайконидин кўнглум ториқмас, гарчи бор,
Эътидолидинки ўткач, оби ҳайвондин малол.

Базм аро ҳар дам қадаҳ кўнгли тўла хуноб эрур,
Мен киби гўё анга ҳам етти даврондин малол.

Қиблаи мақсад тиларсен дард ўқидин ғам ема,
Истаган тавфи Ҳарам кўрмас муғилондин малол.

Чарх анжумдин қулоққа пахталар тикти магар,
Ғам туни топмиш Навоий чеккан афғондин малол.

Кеча ул ой бирла эрдим, ваҳ, бу тушдур ё хаёл,
Туш эмас, чун йўқтурур уйқу хаёледур муҳол.

Ишқ изҳор айлабон васлин тилар мунглуғ кўнгул,
Бир гадо янглиғки, айбин кўргузуб айлар савол.

Ораз узра айн янглиғдур узоринг узра кўз,
Наргис узра нуқта янглиғдур кўзунг устида хол.

Эгма қаддим заъфи ҳаддин ошти ул юз қошида,
Нотавон бўлган киби хуршид васлидин ҳилол.

Йиғлабон ул сарвнинг йўлиға тушсам, ноз этар,
Су била туфроғдин бош тортқан янглиғ ниҳол.

Ҳажр тиғидин қуруқ жисмим қаламдек бўлди шақ,
Лек печон нолалар кўнглумдадур андоқки нол.

Ком эрур жонимға ул олудалиғдин пок лаб,
Эй Навоий, ўлсам ичмон Хизр нўш эткон зулол.

Демаким, мастлиғдин қадди бўлмиш ҳар қаён мойил,
Ки оҳим елидин ҳар ёндур ул сарви равон мойил.

Юзи оллида бош сожид, чучук нутқиға тил зокир,
Хати сабзиға кўз роғиб, лаби лаълиға жон мойил.

Куюндек пўя бирла кўйин истармен ажаб эрмас,
Ватанға бўлса бир саргаштаи бехонумон мойил.

Иситсам ҳажридин муҳриқ ул ўтлуқ юзни истармен,
Неким заъфин фузун айлар, ангадур нотавон мойил.

Қиличинг майли тонг йўқ бўлса жони хоксоримға,
Не ерким пастроқ, су ул ён ўлғай бегумон мойил.

Маҳол умид ила кулбамда доим мунтазирдурмен,
Ки шояд ул пари бу жониб ўлғай ногаҳон мойил.

Агар масжидға кирдим ҳалқаи зикринг аро, эй шайх,
Вале майхонаю мутриб сари мен ҳар замон мойил.

Неча гумраҳға исён бўлса, лекин кўптур уммиди,
Агар туз йўлға кўнгли гоҳ-гоҳ ўлса ниҳон мойил.

Навоийнинг бузуғ кўнглини манзил қилди ғам хайли,
Нечукким тушкали вайронға бўлғай корвон мойил.

Онча бўлди тан ўқунгдин ичкари, ташқори йўл,
Ким ажал кирмакка, жон чиқмоққадур ҳар сори йўл.

Доира атрофидин марказга чеккандек хутут,
Тийрборони фалак кўнглумга топмиш бори йўл.

Ўқларинг захм айлагандин танда хайли ғам кириб,
Ўйла ерга еттиларким, йўқтур андин нори йўл.

Кўксума ҳажр ичра тирноғларки чекти шоҳроҳ,
Бу тараф солғай, дедим, ул шаҳсувор илғори йўл.

Риштаи лаълинг хаёли кўз сари келмаккадур,
Буки ҳар ён чекти ашким қатраи қонлори йўл.

Қани муғ кўйики, пири дайр бирла муғбача,
Ўйладурларким топар ул ён йигиту қори йўл.

Гар Навоий кўкси чокин тикти, будур қасдиким,
Топмағай дардинг ичидин чиққали тошқори йўл.

Айлади кўнглум қуши ул шом гису сори майл,
Шаппарак янглиғким ул қилғай қоронғу сори майл.

Лаъли ҳижронида рухсорин тилармен ўйлаким,
Боадин махмур бўлғон, айлағай су сори майл.

Ишқима ушшоқ ширкат қилмағайлар деб эрур,
Кўнглума бир қотили бебок бадхў сори майл.

Файрдин кўнглумни соф эттим юзунг акси учун,
Гарчи худбинсен санга бўлмас бу кўзгу сори майл.

Эшитиб ақшом кўнгул афсонасин ушшоқдин,
Қилди мен бедилға навбат еткач уйқу сори майл.

Бу чаманда не вафо бўлғайки, ҳар ён ғунчаси
Зоҳир этмиш булбул аҳволиға кулгу сори майл.

Ҳар тараф мойилдур ул шўху Навоий мунтазир,
Кулбаси ичраки шояд айлағай бу сори майл.

Не ажаб майл айласам йўқлуққа ҳар дам, эй кўнгул,
Ким йўқ ўлсам йўқтурур йўқлар кишим ҳам, эй кўнгул.

Фикр этиб билман не навъ эркин кўнгул хуррамлиғи,
Кўрмадим ҳаргиз сени бир дам чу хуррам, эй кўнгул.

Олам аҳлига вафо кўп қилдиму кўрдум жафо,
Улфатинг бу хайлдин сен бори қил кам, эй кўнгул.

Гар такаллуф қилмасанг сендин эди ҳар нечаким,
Жонима юзланди дарду меҳнату ғам, эй кўнгул.

Қайдаким ҳусн аҳлидин оламга тушти офате,
Ишқидин қилдинг мени расвои олам, эй кўнгул.

Кўзларим шўробасин, ваҳким, оқиздинг юз сари,
Бир малоҳат аҳли тўккач гулга шабнам, эй кўнгул.

Ҳар париким очти бир девонанинг қасдиға зулф,
Айладинг занжирини бўйнуиға маҳкам, эй кўнгул.

Ўткан ўтти бори, эмди айла бу пандим қабул,
Ким яна қилма ҳавои жинси одам, эй кўнгул.

Ёнаким севсанг бировни чун қориб тарк этти ишқ,
Бас, Навоий узрини тутқил мусаллам, эй кўнгул.

МИМ ҲАҶФИНИНГ МАҲБУБЛАРИНИНГ
МАЛОҲАТИ «НАВОДИР»ДИН

393

Зиҳи мулкунгнунг ўн секкиз мингдин бири келиб олам,
Бир уйлук қул санга олам аро Ҳавво била Одам.

Бериб чун офариниш маҳвашиға ҳикматинг жилва,
Бўлуб рухсори нилий бу мудаввар нилгун торам.

Гул аҳмар, савсан азрак бу чаман ичра бўлуб андин,
Ки елдин тарбият кожин аларға еткуруб муҳкам.

Нухуд фолин кўруб анжумдин аввалғи авж мезон,
Чу амринг чарх золин айлабон маккораи қадҳам.

Чаманға оташин гулдин чу қўйдунг тоза қонлиғ доғ,
Момук оқ гулдин эттинг доғи узра қўйғали марҳам.

Чу ёздинг субҳиға ёрлиқ босарға ол тамғасин,
Шафақдин ҳал қилиб шингарф қилдинг, меҳрдин хотам.

Кусуф ичра қуёшни тобиқун-наъл эттинг ой бирла,
Хирад ваҳм эттиким, ҳамжинс ики ҳарф эрур мудғам.

Чу боғлаб бир-бирига ҳикматинг бу корғаҳ вазъин,
Хирадпарвар муҳандисларға сиррин айлабон мубҳам.

Итингдур шоҳлар, йўқтур Навоий итча оллингда,
Алар иттин кўпу бу ит аёғи туфроғидан кам.

Мен гадо махмуру пири дайр элинда жоми Жам,
Айласам ибром, мендин камлигу андин карам.

Эй хушо, муғ дайриким бордур анинг атрофида,
Ҳар синуқ сойил Жаму синған сафоли жоми Жам.

Яхшироқ Жамшид бўлмоқдин гадолиғ дайр аро,
Ўзга қилмоқ яхшироқким, ўзгага қилмоқ ситам.

Қайғу гар жон қасди айлар, жоми май дафъин қилур,
Ғам нечаким муҳлик ўлсун, бор эса дофиъ не ғам?!

Эй харобот аҳли, дунлардин мурувват истаманг,
Доғи ҳирмон жонда хушроқким, арозилдин дирам.

Шайх ғафлатдин самад зикрин қилурдин яхшироқ,
Муғки дайр ичра дегай огоҳлик бирла санам.

Бир қадам нафс узра қўйғил бирни мақсадға дедим
Йўл узун деб ема ғамким, асл эрур аввал қадам.

Даъвии фақр этсанг, эй зоҳид, гум ўл майхонадин,
Ким бу йўлда кимсага бўлмас вужуд ўлмай адам.

Буки ёр истар эмиш ишқу жунун аҳлиға қатл,
Эй Навоий, шукрим ошиқ мену девона ҳам.

Не итни ул бути бегонаваш итики соғиндим,
Ит ошноға ёлинғон киби ул итка ёлиндим.

Юзи назораси дафъ айлади совуғ нафасимни,
Ёланг гадой киби офтобрўда исиндим.

Жунун йўлида бу расвоға ёпма пардаи исмат,
Ки йўл қолур агар андоғ оғир либос ёпиндим.

Чу тиг чекти манга бўлди қатл давлати рўзи,
Ки эл қочиб, анга-ўқ мен заъифи хаста сигиндим.

Ўчурди шуълаи оҳимни тиғи, шукрки бори —
Гудозу сўздин андоқки шамъ ғам тунни тиндим.

Бурунғи ком ажаб йўқ гар ўлса Каъбаи мақсад.
Талаб йўлинда бу дамким фано самандиға миндим.

Сочи кўнгул қушининг ҳар бириға боғлади торе,
Навоий, эмди сен ўткилки, мен бу навъ илиндим.

Не итни ул бути бегонаваш итики соғиндим,
Ит ошноға ёлингон киби ул итка ёлиндим.

Юзи назораси дафъ айлади совуғ нафасимни,
Ёланг гадой киби офтобрўда исиндим.

Жунун йўлида бу расвоға ёпма пардаи исмат,
Ки йўл қолур агар андоғ оғир либос ёпиндим.

Чу тиг чекти манга бўлди қатл давлати рўзи,
Ки эл қочиб, анга-ўқ мен заъифи хаста сигиндим.

Ўчурди шуълаи оҳимни тиғи, шукрки бори —
Гудозу сўздин андоқки шамъ ғам туни тиндим.

Бурунғи ком ажаб йўқ гар ўлса Каъбаи мақсад.
Талаб йўлинда бу дамким фано самандиға миндим.

Сочи қўнгул қушининг ҳар бириға боғлади торе,
Навоий, эмди сен ўтқилки, мен бу навъ илиндим.

Ўртанур эл фурқатингдин навҳа бунёд айласам,
Қўзғалур олам ўқурмак бирла фарёд айласам.

Емрулур бошимга гўёким фалак ғамхонаси,
Ул қуёш ҳамхонам эрканни қачон ёд айласам.

Ҳажр бийми чун етар ғамгин қилур беихтиёр,
Васл умиди бирла кўнглумни неча шод айласам.

Чарху анжумдин куюбмен, айб эмас гар оҳ ила,
Бу неча ахгар била ул кулни барбод айласам.

Дафъ этай дермен жаҳондин ашк ила ғам туфроғин,
Бу бузугни сел ила истармен обод айласам.

Салтанатдин бода ортуқдур манга юз қатлаким,
Хушроқ эл бедодидин ўзумга бедод айласам.

Эй Навоий, ҳажр аро етти ажал, қилгайму сабр,
Ул Масиҳо ваъдаи васлини миод айласам.

Бу кун аҳли жаҳондин хастахотирмен, жаҳондин ҳам
Демон аҳли жаҳон бирла жаҳон, биллаҳки, жондин ҳам.

Мени жону жаҳондин ҳажр вақтиким малул эткай,
Ватан ё мулкдин худ ким десун, бал хонумондин ҳам.

Кўнгулдин жонга еттим, эй ажал, неткай халос этсанг,
Мени ул телбадин, ул телбани мен нотавондин ҳам.

Не айрилмоқ дурурким, ёр то айрилди, айрилмиш
Кўнгул мендин, фиғон кўнглумдину ўтлар фиғондин ҳам.

Манга жононсиз ўлмоқ яхшироқ, эй Хизр, юз қатла,
Кетурсанг мужда ўлмоқ бирла умри жовидондин ҳам.

Нафас қатъ ўлди ул юз фурқатидин, кўзгу келтурманг,
Ки мен эмди қутулдум ибтилосиз имтиҳондин ҳам.

Ямон-яхшига қўп зулм этмагилким, гар будур даврон,
Қутулғунг, кимки андин яхшироқ йўқ, мен ёмондин ҳам.

Итига туъма, дарбониға бўлсун муттако ўлсам,
Таним ул кўйдин олманг, бошим ул остондин ҳам.

Фақиҳу—Каъба, ринду — майкада, хушдур Навоийким,
Сенинг ёдинг била мундин эрур озоду ондин ҳам.

Лоладек юзунг хаёлидин тўла қондур кўзум,
Балки лола жомидек қон ичра пинҳондур кўзум.

Ичида су, теграсида ёш қобарған шакл ила,
Сенсизин бир тоза қўйған доғи ҳижрондур кўзум.

Ел ҳам эткан шамъ ўти андоми бирла ўртанур,
Йўқ ажаб гар кеча тонг отқунча гирёндур кўзум.

Шохи маржондур қизил раглар, дури ғалтон — сиришк,
Бу зарофатдин биайниҳ баҳри Уммондур кўзум.

Ҳар ёрам жисмимда бир ҳайрон кўз ўлмиш ҳолима,
Турфа кўрким, мунча ҳайрон кўзга ҳайрондур кўзум.

То тўкар жонбахш лаълингнинг хаёлидин сиришк,
Баҳри ашк эрмаски, айна оби ҳайвондур кўзум.

Кўз назар йўлин тилар тутқай видоъ ашкин тўқуб,
Кўз юмуб очқунча юз кўргузки, меҳмондур кўзум.

Қадингға Тўби ўлубтур мутию чокар ҳам,
Бу ишга адл тонуқ сарв эрур, санубар ҳам.

Бир учиғаки момуқ чирмалибдурур бошоғинг,
Кўнгул яросига бўлмиш фатилалиқ марҳам.

Кўнгулки, оҳи тиғидин қарорди пайконинг,
Мени ул этти сияҳрўзу тийра ахтар ҳам.

Ёпишти қонима ҳажринг палоси, ўйлаки бор
Шаҳидлиқда кафан, хасталиқда бистар ҳам.

Ишимни муғбачалар ишқи ичра сўрса фақиҳ,
Денгизки, боғлади зуннору чекти соғар ҳам.

Кўнгулга шамъи жамолинг солибдурур бир ўт,
Ки тўзмагай анга парвона, бал самандар ҳам.

Хумор заъфида май баҳри ичра гар тушсам,
Ғариқ мумкин эрур бўлмоғим, шиновар ҳам.

Гадойи васлинг эрур булбул, айла раҳм, эй гул,
Ки бир қарор ила қолмас гадо тавонгар ҳам.

Навоий айтса гаҳ ёва, гоҳ лол ўлса,
Не тонгки, музтариб айлабсен ани музтар ҳам.

Чу ёпса наъшим уза муғ палоси идборим,
Белин тонгорға палос узра яхши зуннорим.

Чекиб май аҳли хароботу хирқа чок айлаб,
Кўтарсалар йиғилиб наъш ила тани зорим.

Муғона навҳа била дайр сари азм айлаб,
Чекиб суруди фано ёр, балки агёрим.

Ясарда дайри фано дарғаҳида қабримни,
Борисиға будурур илтимосу зинҳорим.

Ки дайр пирининг оллида бош қўюб, ер ўпуб,
Ниёзлар била арз этсалар бу гуфторим:

Ки мен худ англамай иш сирридин хабар ўттим,
Иш ул дурурки, гаҳи бўлмасанг хабардорим.

Қадам агар лаҳадим узра қўйсанг эрмас тонг,
Ки бўлса равзаи жаннат бу кулбаи торим.

Умидим охир эрур дайр пирининг карами,
Гар эмди муғбачалар бирладур сару корим.

Навоиё, боқибон фазл баҳри мавжи сари,
Худой учун тилама тавба бирла озорим.

Кўнглума ёр истабон меҳнат келурни билмадим,
Жонға етмай ул ҳануз офат келурни билмадим.

Суратин кўрмак таманно айлабон кўрмай ҳануз,
Оллима юз минг ажаб сурат келурни билмадим.

Мен юзин кўрмай ҳануз, эл васл этар эрмиш тамаъ,
Кўнглума мундоқ қотиқ ҳолат келурни билмадим.

Кўрмай охир таркин эттим, ваҳки, мунглуғ жонима
Васл етмай жовидон фурқат келурни билмадим.

Ишқ кўйида боло кўп кўрмагин билдим валеқ,
Ёр таркин тутқуча ғайрат келурни билмадим.

Реш этиб кўнглумни улким, деди: марҳам келтурай,
Марҳам андин ништари ҳасрат келурни билмадим.

Ул рафиқеким анга дедимки, жон айлай туфайл,
Мунча андин жонима ваҳшат келурни билмадим.

Кўнглума асҳоб зулми жанбида, во ҳасрато,
Чарх нешин марҳами роҳат келурни билмадим.

Ишқ шаҳроҳиға кирмакни хаёл этмак била,
Оллима юз водийи ҳайрат келурни билмадим.

Эй Навоий, қилмағунча мосиволлоҳ таркини,
Комим ичра журъаи ваҳдат келурни билмадим.

Зулмати ҳижрон қилур қатъи ҳаётим дам-бадам,
Эй Масиҳи Хизрпай бошимға еткур бир қадам.

Новакинг кўнглум аро синғай дебон пайванд учун,
Кўз қароси обнўсу қон ёшим бўлмиш бақам.

Бошда тигинг, жон аро новакларингнинг шарҳини,
Ёзарам доимки бор бу ишда ҳамдардим қалам.

Ёр келмиш қабрима, ҳар ён соғинманг лолаким,
Ғайрини ўртарга ғайрат ўтлари урмиш алам.

Рух учар ҳар ён, вале ўртар парин ҳижрон ўти,
Оҳ, агар ул тоири давлат бу ўттин қилса рам.

Эйки, шоҳид кўзу зулфу оғзиға ошуфтасен,
Бир тааммул айлаким, бордур бу мақсудинг адам.

Гар Навоий ишқи ортар, оҳидин сен ваҳм қил,
Ким ўчурур шамъни гарчи ёрутур ўтни дам.

Лаълингки, соғиндим ани жон розиға маҳрам,
Билмонки недин хат чиқарур қонима ҳар дам.

Терлаб гул уза сабзанг ўлубтур тару тоза,
Хат гарчи ҳамиша бузулур бўлса варақ нам.

Бош саждаға роғибдур, кўз сурмаға толиб,
Йўлунгда ажаб эрмас агар бўлса қадим хам.

Эл панд берур кўнглума, сен новак отарсен,
Неткай эдим ул захмға бўлмаса бу марҳам.

Билгилки, кўнгул шуъласин изҳор қилибмен,
Ул кунки, туташқай ғам ўтидин бари олам.

Гар оқибат аҳволиға мен воқиф эмасмен,
Кимдурким анга қолмади бу масъала мубҳам?

Гар итти эса хаста кўнгул ғам ема, эй ақл,
Ғам еғали бордур, чу Навоий, санга не ғам?!

Ҳажридин кўксумни дермен ўйла афгор айласам,
Ким ичим ҳолини тошимдин намудор айласам.

Чун мени мажнун шажар яфроғидин қилдим либос,
Авло улдурким гияҳдин эмди дастор айласам.

Истарамким, руқъасин ғамгин кўнгул оромиға,
Риштаи жонимға чексам, доғи тумор айласам.

Ҳар сари мў бир тил ўлмиш ишқим иқрориға, вой,
Ким инонғай эмди юз тил бирла инкор айласам?

Телба кўнглум беҳуду ёр ул ғараф юзланди, оҳ,
Дарк қилмас нешлар санчиб хабардор айласам.

Ҳажр селоби бузар гар ашқу жисмим туфроғин,
Ҳар нечаким сабр уйи тарҳиға девор айласам.

Ҳажрдин кўксум эрур озурда, соғар лойидин
Суртубон марҳам, тилармен дафъи озор айласам.

Не қазодин келса таслим ўлмоқ авло, чунки йўқ
Суди гар қилсам ситез, ар ўзни кўп зор айласам.

Эй Навоий, майни то тарк эттим ортибдур ғамим,
Истарамким эмди азми кўйи хаммор айласам.

Борди ёру тўзмон эл бормоққа ҳам, турмоққа ҳам,
Чин десам, рашк ўлтурур Тангрига топшурмоққа ҳам.

Кўрсам ул юз кўзгусин тағъйир ваҳмидин эмас,
Қаттиқ оҳ урмоққа ҳад, сокин нафас урмоққа ҳам.

Ул паридин лутф агар зулм ўлса андоқ телбамен,
Ким шуурим йўқ севунмакликка, қайғурмоққа ҳам.

Ўлтуруб ёниға мен киммен юзин ўпмоққаким,
Йўқ ҳадим кўйида ер ўпмакка, ўлтурмоққа ҳам.

Нотавон жисмимда юз новак фироқинг хайлидин,
Ким кучим етмас бирин тортарға, синдурмоққа ҳам.

Демагил ишқин ниҳон тутқил мени урёнғаким,
Тиғи захмин йўқ нимама боғларға, ёшурмоққа ҳам.

Тут Навоий, ишқи зулмин хуш, чу йўқтур ихтиёр,
Ул кўнгул олмоққа ҳам, сен кўнглунг олдурмоққа ҳам.

Ул қуёш юзлукни ҳар тун ёд қилмоқдур ишим,
Ўз-ўзумга то саҳар бедод қилмоқдур ишим.

Баски, фарёд айламактин ҳар дам ўздин борибон,
Ҳолима келгач, яна фарёд қилмоқдур ишим.

Телбалардек ҳар дам айтиб ул пари афсонасин,
Топмайин мақтаъ яна бунъёд қилмоқдур ишим.

Ашк этиб сабрим уйин вайрону ҳар дам оҳ ила,
Ул бузуғнинг туфроғин барбод қилмоқдур ишим.

Нахли қаддин чун хаёл айлаб қўюб туфроққа бош,
Саждаи ул сарви ҳуризод қилмоқдур ишим.

Ҳажру шавқу чарх муҳлик зулми ичра ҳар нафас
Ўзни юз бедод ила муътод қилмоқдур ишим.

Ғамдин ўлмасликка боисдур муҳол андишаким,
Васл умиди бирла ўзни шод қилмоқдур ишим.

Ваҳки, ер тутмас неча ҳар лаҳза шайдо кўнглума,
Сабру тоқат шевасин иршод қилмоқдур ишим.

Йиғласам таскин топар кўнглум, Навоий, войким,
Ул бузуғни сел ила обод қилмоқдур ишим.

Гар анинг васлига ҳаддим йўқ, эрур хуш ёди ҳам,
Ул мени ёд этмаса, басдур анинг бедоди ҳам.

Боғ аро рухсору қаддинг жилвасин то кўрдилар,
Бўлди обу тобсиз гулбарги ҳам, шамшоди ҳам.

Лайлию Ширин бўлуб сендин хижил, мендин доғи,
Ҳам анинг Мажнунидур ҳайрон, мунунг Фарҳоди ҳам.

Аллоҳ-Аллоҳ, не балодурким, лабу мужгон била,
Ёлғуз эл тиргузгучи йўқким, эрур жаллоди ҳам.

Қатл учун кўнглумга кирди, қўрқарамким ўтидин,
Тошдек кўнгли су бўлғой, ханжари пўлоди ҳам.

Не бало бераҳмдурур ул ойки, кўнглумнинг анга
Ёшурун оҳи асар қилмас, бийик фарёди ҳам.

Бандаю озодга бедод этар бу боғнинг —
Сунбулининг ҳиндуси ҳам, савсани озоди ҳам.

Қилма зоҳир давлатию меҳнатиға эътибор,
Ким анинг доғи вафоси йўқ, мунунг бунёди ҳам.

Бийми ҳажридин, Навоий, гар йўқ эмин маргдек,
Шукрим, эрмас муайян маргдек миоди ҳам.

Кимсани дард аҳли деб сирримға маҳрам айладим,
Ўз-ўзумни куч била расвои олам айладим.

Аҳли роз эл оллида одам деса бўлмас мени,
Менки ўз розимға маҳрам жинси одам айладим.

Булъажаб сирримни махфий асрамоқ душвор эди,
Барча гар Фарҳод ила Мажнунни ҳамдам айладим.

Ўз ғамим ифшосидин оламниким қилдим қаро,
Иш ўзумга демаким, оламға мотам айладим.

Айладим жонимға юз бедод, лекин ўлмаги,
Сиррим ифшоси била эрди, ани ҳам айладим.

Элга расво бўлмоғи бўлдум не суд эмди, агар
Юз туман мисмор ила оғзимни муҳкам айладим.

Кофири ишқ ўлмоқ эрмиш фош қилмоқ сирри ишқ,
Номусулмонлиқни кўнглумға мусаллам айладим.

Шодмен аҳли замон бирла замондинким, ўзум
Айладим ўз қисматим андуҳ, агар ғам айладим.

Эй Навоий, дема сирринг кимсага мундоқки, мен
Кимсани дард аҳли деб, сирримға маҳрам айладим.

Дам-бадам ҳар кун ул ой бедодини ёд айларам,
Кеча турлук-турлук ўз жонимға бедод айларам.

Юз жафо қилса манга, бир қатла фарёд айламон,
Элга қилса бир жафо, юз қатла фарёд айларам.

Зулфу юзи ҳажридин ғам шоми анжум гулларин,
Тундбоди оҳдин ҳар лаҳза барбод айларам.

Ўзни қатл уммидию агёр қатли биймидин,
Лаҳзае шод айласам, юз лаҳза ношод айларам.

Қомату рухсоридин бўе топармен, эй рафиқ,
Буки ҳар дам гулшан ичра майли шамшод айларам.

Сўрманг, эй ушшоқ, мендин нукта пири ишқ деб,
Негаким куймак била ўлмакни иршод айларам.

Эй Навоий, ҳар жафо келса ул ойдин элга ҳам,
Рашкдин мажмуъин ўз жонимға иснод айларам.

Эйки аввал қоматинг васфини шамшод айладим,
Сарви жаннат бўлки, эмди сени озод айладим.

Ўзгаларни давлати васлингда хуш тут, чунки мен
Хаста кўнглумни ғами ҳижрон била шод айладим.

Хоҳ сен ёр ўл манга, хоҳ ўзгаларнинг ёри бўл,
Чун мен ўз табъимни бекасликка муътод айладим.

Мужда бер, эй шайхким, тортиб надомат оҳини,
Булҳаваслиқ жузви авроқини барбод айладим.

Неча мен маҳрум ўлуб бўлғай анга маҳрам рақиб,
Шукрим, ғайрат тариқин оқибат ёд айладим.

Ул вафосиз ишқини тарк этмагунча тинмадим.
Не ёмон соатда бу шум ишни бунёд айладим.

Эй Навоий, ҳеч билмонким, уноғойму кўнгул,
Анга мунча ажнабий сўзларки иршод айладим.

Етти сўзи ҳажру чектим оҳи дардолуд ҳам,
Хаста жоним куйдию бошимға чиқти дуд ҳам.

Ким вафо аҳлин синуктурса билурмен ончаким,
Кўп зиён қилмаса боре қилмағай кўп суд ҳам.

Истаган Мажнун мазорин, келки андин кам эмас,
Телба кўнглумни ёшурғон жисми ғамфарсуд ҳам.

Анжум эрмас, ғам туниким, ишрат абвобин сипеҳр
Михдўз айлаб, саросар қилди қийрандуд ҳам.

Муддаи, кўп кулма идборимғаким, ёр оллида,
Сен киби мақбул эдим бир чоқ мени мардуд ҳам.

Кўп торикма, эй кўнгул, ул шўх ҳижрони аро,
Шояд ушбу ишда-ўқ эрди экин беҳбуд ҳам.

Эй Навоий, бўлмаса ёре фироқингдин малул,
Айрилурда яхшироқким қилмасанг падруд ҳам.

Яна фироқ ўтиға тушти тоблиғ кўнглум,
Тараҳхумеки қиладур хароблиғ кўнглум.

Соғинса ғунчанг учун қонға эврулур ҳар дам,
Бу юз жароҳат ила печу тоблиғ кўнглум.

Фироқу дард қачон тузса базм кулбам аро,
Берур кўзум майи лаълу кабоблиғ — кўнглум.

Эрур шарораки хуршид сари борғай тез,
Юзунг висолиға жаҳду шитоблиғ кўнглум.

Юзунгни кўрдум эса су била балиғдек ўлур,
Қарорсиз таниму изтироблиғ кўнглум.

Фано ели қаниким, очса чеҳраи мақсуд,
Ки тан ғуборида бўлмиш ҳижоблиғ кўнглум.

Навоий ғам едию ўлди, доғи топти висол,
Не топмасун бу сифат хўрду хоблиғ кўнглум.

Кеча куйдурди фалакни шуълаи тобу табим,
Кундуз ул ойға ета олғайму, ё Раб-ё Рабим?

Еткурур жонимға офатлар узори узра хол,
Рост андоқким, қарориб суға тушкай кавкабим.

Айтдим: «Бошимни фитрокингга чек, эй шаҳсувор».
Деди: «Бош асрардек эрмас тезликдин маркабим».

Туфроғ ўлдум, ишқ, агар қилсанг иморат яхшидур,
Хишт қўймоққа фано майхонасида қолабим.

Даҳр бозорида умре ишқ таврин касб этиб,
Ақлу дин нақдинки олдурдум бу эрди максабим.

Маст агар сажданг қилурмен ёпма юз, эй мутбача,
Не учунким дайр пири мазҳабидур машрабим.

Эй Навоий, тоза жон топтим ҳамоно оғзима
Дурд жомидин томизди соқийи нўшинлабим.

Ҳажри мундоққи, узар бир-биридин пайвандим,
Кўргай эл ҳар итининг оғзида бир паркандим.

Тори умрум ажал илгидин узулса ғам эмас,
Тори зулфунгга агар муҳкам эрур пайвандим.

Қоматинг ҳожат эрур жонға, раво қил аниким,
Ноумид ўлмасун оллингда бу ҳожатмандим.

Кўзга десам: «Нега ёшингни назардин солдинг?»
Дерки: «Ғаммоздурур, гарчи эрур фарзандим».

Соқие, ўт киби боданг била кулбамни ёрут,
Ким хумор ичра ул ўт ҳасратидин ўртандим.

Айлайолмон сафари дашти фано ўзлук ила,
Эй Навоий, негаким асру оғирдур бандим.

Носиҳо, ошиқу девонамену масти хароб,
Санга не от қўяр эл, буки дегайсен пандим.

Нўши лабини ҳар неча сўрдум, ўсонмадим,
Ичмак била ҳаёт зулолини қонмадим.

Зоҳид дедики: «Раҳн этибон хирқа дайр аро,
Қилмишсен анда бутқа доғи сажда!» Тонмадим.

Муғ пири май бериб, тилади жонни муғбача,
Ҳар неки дедилар қилуридин тожонмадим.

Сархайл эдим бу кеча харобот аҳлиға,
Ул салтанатни лек ўзумга инонмадим.

Ақл этти манъ муғбачаю дайрдин баче,
Кўп ўғди ҳуру равзани, лекин бегонмадим.

Шукр, эй кўнгулки, бўлмадим афлок жавридин
Ошуфтаҳолу жоҳиға доғи қувонмадим.

Азм эттим, эй Навоий, ул ой сори бу кеча,
Маҳвашлар очти шуълаи рухсору ёнмадим.

Бақо дашти нечук қатъ ўлмасун айлаб мурур айём,
Ки ҳар манзил анга бир кундуру, ҳар дам анга бир гом.

Бўлур манзилда турмоқ муддате, гом урмамоқ кўп вақт,
Бу манзил қатъию бу гомдин бўлмас даме ором.

Ажойиб қатъи бир манзилда гомидурки, ўрнидин
Киши тебранмаин ҳам қатъ ўлур, ҳам солилур ноком.

Бу янглиғ манзилу гоми зарурий чун эрур воқия,
Ҳам авло Каъбаи мақсуд сари боғламоқ эҳром.

Сулуку сайрким кўрмишки гар чилланишин қори
Ва ёхуд чилла ичра тифл тенгдур анда субҳу шом.

Эрур бу турфаким мундоқ сулуку сайр аро солик,
Эмас ўз ихтиёри бирла не оғозу не анжом.

Бу андин турфaroқким, етмаин мақсадқа мингдин бир,
Бу йўл қатъида туфроғ ўлдилар йўл топмаин итмом.

Мусофирким бу йўл оллиға тушкай тарфатул-айне,
Агар ўз ҳолидин ғoфил бўлур, бўлғай бағоят хом.

Илоҳий, йўл эрур беҳад қoтиқ, манзил йироқ асру,
Навоий бирла сен бўлсанг, етар манзилға аввал гом.

Тишларимдин ики дандонаки чарх айлади кам,
Рахналар бўлди ажал киргали жон чиққали ҳам.

Ҳар бино рахнасини тутса бўлур турфа буким,
Мумкин эрмас бу ики рахнани қилмоқ муҳкам.

Турфароқ буки неча қилса риоят тўкулур,
Бу фано рахнасининг икки ёнидин ҳар дам.

Демаким, бўлди ажал кирмак учун рахнаву бас,
Ангача йўл будурур киргали минг турлук ғам.

Юз ситамдур манга тиш рахналаридин, гўё,
Тишни синким дедилар, бор эмиш ул сини ситам.

Йўққи тиш сини ситам бўлдию бас, кўзда доғи
Қолмади нури ани доғи дегил айни адам.

Тиш ики рахнасининг ҳасрату ғам дуди чиқиб,
Тутти гўё кўз ики кўзгусини занги зулам.

Тийралик бирла шикастики тишу кўз йўлидин,
Манга юзланди, демак бўлмас ани кўрмак ҳам.

Бўл, Навоий, сафар оҳангига омодаву чуст,
Ким булар барча ажал пешравидур фафҳам.

Менки ҳар дам, дўстлар, бедод этардин зор эсам,
Дўстлар айб этмасунлар душманимга ёр эсам.

Жон фидо қилсам, қилурлар дўстлар душманлиғим
Не ажаб гар дўстлуқ ойинидин безор эсам.

Дўстларга қилмангиз таклиф, эй душманларим,
Заъфдин оғзимга су томизгудек бемор эсам.

Ёғдурурлар тош қотиқ сўзлар била, ваҳ, не ажаб,
Сангсор ўлғон киби боштин-аёғ афгор эсам.

Душманим жон олса хуштур, дўст миннат қўйса йўқ,
Не ажаб душмандин ар жон бирла миннатдор эсам.

Фориғ айлар бу балолардин даме беҳушлуқ,
Бас, тонг эрмас сокини сарманзили хаммор эсам.

Давр аёғидин мени тиргуз дамодам, соқиё,
Ким ўлармен давр зулмидин даме хушёр эсам.

Дилбарим Лайли сифатдур англангиз, эй аҳли ишқ,
Бу сабабдиндур агар ҳажрида Мажнунвор эсам.

Эйки, айтурсен, Навоий халқдин озурдадур.
Юз туман озор кўрдум, бор экин мен бор эсам.

Қаю манзилки анда ҳосил ўлғой лаҳзае комим,
Бу ҳасрат ўлтурурким, не учун йўқтур дилоромим?

Қачон гул бирла сарв андомиға боқсам чаман ичра,
Бузар кўнглумни ёдимға кириб сарви гуландомим.

Таҳаррук топқали лаълинг била гунчанг такаллумда,
Не жоним ичрадур таскину не кўнглумда оромим.

Фироқинг зулмидекдур шоми ҳажрим муддати, яъни
Давосиз дардим ул янглиғдурурким, субҳи йўқ шомим.

Кўнгул олдумасунлар ҳусн боғи гулларин кўргач,
Сабо, лутф айлабон ишқ аҳлига еткур бу пайғомим.

Харобот ичра ишқу мастлиғдур ҳолим оғози,
Не бўлғай билман, эй пири харобот, анда анжомим.

Риёи хонақаҳға келмасам, эй шайх, тут маъзур,
Ки гом урғон сойи ул ён кейинрак сийрилул гомим.

Сизу — нўши висол, эй дўстларким, соқийи даврон
Фироқу дард захридин тўла қилмиш менинг жомим.

Навоий, мен киму софий тараб майлу таманноси?!
Муқайяд чун эмас мундоққа масти дурдошомим.

Май учун дайрдадур оромим,
Дайрнинг эски сафоли жомим.

Дайр пири қўлидин бир соғар
Гар етар, умрдин улдур комим.

Ёқа чоку яланғоч бошу аёқ,
Булъажаб ҳол ила субҳу шомим.

Ўйнатиб муғбачалар масту маланг,
Куфр помоли бўлуб исломим.

Жоми расволиқ ила ҳар дам ўлуб,
Олам аҳлиға салойи омим.

Менмен ўзлук юкидин эмди халос,
Негаким қолмади нангу номим.

Эй Навоий, кирингиз дайрға деб,
Тақво аҳлиға етур пайғомим.

Не янглиғ дей қошинда арзи ҳолим,
Ки қолмас они кўргач дер мажолим.

Хаёлим васлдур гар топмасам ҳам,
Тугар хушҳол доим бу хаёлим.

Кўнгулни кўп малул этканда ҳижрон,
Висолинг ёдидур дафъи малолим.

Топиб жон соя гўё қолмас андин,
Хиром этканда ул раъно ниҳолим.

Қолибмен ғам юки остида ул навъ,
Ки тебранмаклик эрмас эҳтимолим.

Фалак зулмин десанг кўрмай, май ичкил,
Ки бас мазлумкуштур чархи золим.

Ўзин гар ўлтурур ғамдин Навоий,
Дема муфритким, улдур эътидолим.

Ўтуб санамлар аро бир-бирига кўз солдим,
Сенинг жамолинга етказ кўзум, боқиб қолдим.

Не тиг солмоқ эрур чун юзунга кўз солғоч,
Бошимни дағи бурунроқ аёгинга солдим.

Не ўтдурур буки, етмиш экок эриб оқти,
Урарға кўксума ердин не тошким олдим.

Сариг узору қуруқ жисмима фироқ ели
Етиб сомонни совурғон мисоли қўзғолдим.

Қадам яна талабингда бошимдин эткумдур,
Нединки пўя урарда қадам била толдим.

Не бўлди қофиласолор ўзлукум юкидин
Халос қилсаки, бу йўлда асру товшолдим.

Навоиё, дема жисмингда мунча захм недур,
Фироқ хайли қитолида бўйла тўғролдим.

Зиҳи биҳишти жамолинг келиб менинг чаманим,
Хату юзунг бу биҳишт ичра сабзаву суманим.

Хатинг вафосида ўлдум, не тонгки ҳашр куни,
Вафо хати била нақш ўлса сарбасар кафаним.

Не навъ мўр киби судрай ўзни кўюнг аро,
Ки мўр судрагудек бўлди заъфдин баданим.

Ғаминг нечукки кўнгул кунжини ватан қилмиш,
Ғамингда гўшаи вайронаедурур ватаним.

Ғар ўлмасам итинг ул зулф тобидин недурур,
Ер узра судраладурғон бўюндағи расаним.

Қадаҳға садқа бўлуб бода шамъидин куйсам,
Эмас ғарибки, парвонамен, эрур бу фаним.

Навоиё, манга васли маҳол эрур баским,
Муяссар ўлса йироқтин наззора айлаганим.

Йўқ дема, гар оғзингни десам нуқтаи мавҳум,
Ким анча доғи бўлмади ақл оллида мафҳум.

Рухсоринг уза хатму экин ё қалами сунъ,
Кун сафҳасига тун рақамин айлади марқум.

Жонимға кўзунг зулми эмас зулм, будур зулм,
Ким мен туратурғоч тилагайсен яна мазлум.

Тонг йўқ агар ул юз ёритур тийра уюми,
Меҳр ўлди чу мавжуд, қилур сояни маъдум.

Ҳуш аҳли сени билмасу мен телба билурмен,
Ким келди пари шеваси девонаға маълум.

Май важҳи бер, эй шайх, манга чун дираминг бор,
Ким бухл эрур барча милал оллида мазмум.

Лаълинг майи ёдидин эрур маст Навоий,
Йўқ даврда андоқ яна бир фосиқи маҳрум.

Қароғ эрмаски, қилмишмен кўзум сели йўлин муҳкам,
Сиришк эрмаски, ул йўл беркимай қилмиш тарашлуҳ нам.

Итининг гар аёғи куйди ўтган чоғда қабримдин,
Сўнгаклар туфроғимдин куйдуруб айланг анга марҳам.

Кўнгулдур ул паридин ишқ мулкининг Сулаймони,
Ки ҳам бор оҳидин ел ҳукмида, ҳам доғидин хотам.

Қуёшнинг қурбидин ойким ҳилол ўлғай эрур андоқ,
Ки бир маҳваш санга етқач, ер ўпмакликка бўлғай ҳам.

Париваш тифллардин ҳар замон ортар жунунумким,
Берурлар ҳушу ақлим қушлариға тош отардин рам.

Улустин чиқтиму ҳар дам қочармен соядин ҳам, ваҳ,
Ки ногаҳ ул қуёш сиррин десам ул ҳам эмас маҳрам.

Шикоф эрмас қаламдаким фироқим шарҳи ёзгондин,
Ёқа чок айлабон чирмаб қаро бўлмиш анга мотам.

Бу эрса майки куйдурди вужудум кишварин атри,
Яқин бил, соқиёким, жом сиррин билмай ўтмиш Жам.

Май ич даҳр ичраким иш сирридин англай десанг рамзе,
Эрур ҳар зарранинг моҳияти хуршиддин мубҳам.

Саҳар кун ашҳабиға чун керактур поймол ўлмоқ,
Фалак майдониға ҳар тун қамардек сурди тут адҳам.

Навоий дарди ҳолидин дам очмас бўлса, айб этманг,
Не дам очсун бировким, топмади оламда бир ҳамдам.

Сарви озодимни боғ ичра хиромон истарам,
Сабзасин сарсабзу гулбаргини хандон истарам.

Дард жононимда, балким юз алам жонимдадур,
Йўқки, жононимға, бал жонимға дармон истарам.

Тийрадур вайроним онсиз, ваҳ, яна бир қатла ҳам
Ул қуёшни байтул-аҳзонимда меҳмон истарам.

Нафъ этар бўлса ҳино янглиғ кафи пойингға қон,
Чок этиб кўксум ани бағримда пинҳон истарам.

Эй Хизр, ҳайвон суйи тут дам-бадамким ёр учун,
Садқа қилмоқлиқ учун ҳар лаҳза бир жон истарам.

Муждае бергил мизожи сихҳатидин, эй табиб,
Ким бу пайғоминг учун жонимни қурбон истарам.

Ўқ киби қаддин кўруб рафторада чун ўлмадинг,
Эй Навоий, кўзларингда нўти пайкон истарам.

Чу бердим жонни, қилма зулм расму қатл ойин ҳам,
Қатилинг бўлдум, урма новаки ғам, ханжари кин ҳам.

Лабинг шавқида бир девонаи банди наботи Миср,
Сочинг савдосида бир пўстпўше нофаи Чин ҳам.

Юзунг васфин деб ўткан тун дури ашким тўкар эрдим,
Тутуб тоғ кейнин ой кирди, қаро туфроққа Парвин ҳам.

Лабинг ҳушум олиб қон ёш юзумга тўкса, айб эрмас,
Мукаййиф лаъл майдин маст ўлур эл чеҳра рангин ҳам.

Чу сен сархуш чиқиб кўнглакча рахшингга бериб жавлон,
Бўлуб шайдо кўнгул беҳол ақли маслаҳатбин ҳам.

Кўнгул сўзин қиличинг қилди кам, не айб оҳ урсам,
Су урғоч ўтқа ортар дуд, топса шуъла таскин ҳам

Жамолингга ниҳоят йўқлуғи ишқим кибидурким,
Эмас мумкин демак миқдорин айтмак, балки тахмин ҳам.

Неча насринбару гулрух эсанг қилғил вафо майли,
Ки гул ҳам бевафолиғ кўрди бу гулшанда, насрин ҳам.

Навоий маст бутқа сажда қилса не ажаб, эй шайх,
Ки чун дайр ичра кирди ақл учти бошидин, дин ҳам.

Яна ишқ аро зордурмен, ҳазин ҳам,
Бориб ишқ торожиға ақлу дин ҳам.

Бадан дарддин ранжаву хаста доғи,
Кўнгул ҳажрдин зору андуҳгин ҳам.

Юзунгдин чаманда су бориб ўзидин,
Қизармиш уятдин гули оташин ҳам.

Фаминг тошидин йўқки, захм ўлди бошим,
Йўлунг туфроғидин ёпилмиш жабин ҳам.

Кўзунг Чин ғазолию остида холи,
Анинг нофасидин томиб мушки Чин ҳам.

Бўлуб сожид ул бутқа ширк аҳли йўқ-йўқ,
Демон ҷирк аҳлики, аҳли яқин ҳам.

Навоий жаҳондин не нафъ олса бўлгой,
Ки зиндоне эрур, марг айлаб камин ҳам.

Тоқибон жон риштасин руқъангни тумор айладим,
Захмлиқ кўксумга ондин дафъи озор айладим.

Кўнглаким ёпишти қонлиғ танға андоқким тери,
Баски тошлар захмидин жисмимни афгор айладим.

Оразинг ҳажрида қонлиғ кўнглум ўлди лоладек,
Доғидин савдои ишқингни намудор айладим.

Жонинг олғум деб эдинг, муҳликдурур дарди фироқ,
Қолмасун кўнглунг сенинг аввал хабардор айладим.

Хирқаву дафтарни келтур, майға раҳн эт, эй рафиқ,
Хонақаҳдин мен чу азми кўйи хаммор айладим.

Давлати фақру фано вобастаи тавфиқ эмиш,
Бўлмади ҳар неча жидду жаҳд изҳор айладим.

Эй Навоий, фақр йўлинда ура олдим қадам,
То солиб ўзлук юкин, ўзни сабукбор айладим.

Содаваш ёрим бағоят пурфан эрмиш англадим,
Ошкоро дўст, пинҳон душман эрмиш англадим.

Мен муқайяд ҳажр зиндонидаю аҳбоб ила
Ҳар кун ул гулрухқа азми гулшан эрмиш англадим.

Менки бу ҳижрон тунида ўлдуму бўлмас саҳар,
Шамъи меҳр оҳим ўтидин равшан эрмиш англадим.

Дам-бадам оҳим ўтиким чиқти кўнглум захмидин,
Ўқидин бу кулба равзан-равзан эрмиш англадим.

Лаълидин эл жон тилаб, мен жон бериб мардудмен,
Хотириға қайси иш мустаҳсан эрмиш англадим.

Бу чаманда кўнглакин гул чок айлардин иши,
Булбул аҳволиға ҳар кун шеван эрмиш англадим.

Эй Навоий, буки кўнглумни бирав сайд айламиш,
Ғам ема, ул чобуки сайдафкан эрмиш англадим.

Ёр маълум айламиш ошиқлиғу шайдолиғим,
Ваҳки, зоҳир бўлди расволиқ уза расволиғим.

Ул паридин айру бас девоналиғдин девмен,
Заъфу қовмоғлиғ эмас кўйида нопаддолиғим.

Туфроғ ўлдум, ул қуёш ҳажриндаву суд этмади,
Чархи сойирдек ани истай жаҳонпаймолиғим.

Гарчи тушти шамъдек бошимға ўт, бўйнумға тиг,
Бўлмади кам шоми ҳижронингда побаржолиғим.

Хусн аро чун ўйла фард ўлдунгки, йўқ ҳамто санга,
Ишқинг ичра хуш келур даҳр аҳлидин яктолиғим.

Соқийё, май берки бу дайри куҳан авзоида
Бўлди ўз нодонлиғимни англамоқ донолиғим.

Эй Навоий, кўп ниҳон тутқум ва лекин оқибат,
Ёр маълум айламиш ошиқлиқу шайдолиғим.

Нега қон ёшим оқизди дилситоним билмадим,
Не гуноҳ айлаб эдимким, тўкти қоним билмадим.

Озди кўнглум сайр этиб чиққунча ул ой кўйини,
Қайда қолди ул заифи нотаваоним билмадим.

Демадингму, дема, рашкимники боқтинг ғайрима,
Билмадим, эй кофири номехрибоним, билмадим.

Сўрғали келганда заъфимдин ўзумдин бормишам,
Чун сўруб қўпти, не янглиғ чиқти жоним билмадим.

Ул пари то жилва қилди борди кўнглум, ваҳ, қаён
Бўлди ул оввораи беҳонумоним билмадим.

Дўстдин билдим нишон, то топмадим ўздин нишон
Лек ўздин токи бор эрди нишоним билмадим.

Эй Навоий, ёр кўнгли меҳрму қилди аён
Ё асар қилди анга ўтлуқ фиғоним, билмадим.

Қон ютуб умре жаҳон аҳлида бир ёр истадим,
Лекин ул камрак топилди, гарчи бисёр истадим.

Кимгаким жоним фидо айлаб, соғиндим, ёр эрур,
Эрмас эрди ёрлиғда чун вафодор истадим.

Билмадим олам элида йўқтурур мутлақ вафо,
Ваҳки, умри улча йўқтур соғиниб бор истадим.

Улки топилмас башар жинсида, ваҳ, ғафлат кўрунг,
Ким пари хайлида мен девонаи зор истадим.

Сирри ишқимни кўнгул, кўз бирла фош этмак не тонг
Қалбу тардоманни чун мен соҳиб асрор истадим.

Шайх бирла хонақаҳдин чун ёруғлуқ топмадим,
Дайр пири хизматиға кўйи хаммор истадим.

Эй Навоий, чун рафиқе топмадим, бу ғуссадин,
Ўзни бекаслик балосиға гирифтор истадим.

Лоларўюм бордию ишқин ниҳоний асрадим,
Кўзда қон, кўнглум аро доғи нишоний асрадим.

Айлади бир оҳ дуди бирла элга ошкор,
Ишқ ўтин нечаки кўнглумда ниҳоний асрадим.

Ҳар замон кўнглум ҳалок ўлса не ғам, чун жон аро,
Лаблари шавқидин оби зиндагоний асрадим.

Зойил эрмас ишқ бир соат кўнгулдин, войким,
Они жонимға балойи жовидоний асрадим.

Бўлса меҳмоним ити, кўнглумни қилса туъма ҳам
Айб эмас невчунки, мундоқ кунга они асрадим.

Нақди жонимни бериб май келтурунг, эй дўстлар,
Ким ани ичмак учун бир дўстгони асрадим.

Хонумоним гар қаро бўлди, Навоий, не ажаб,
Мен чу бир тун ул кўзу, қоши қарони асрадим.

Чун ўлармен бир нафас ул дилрабони кўрмасам,
Не ҳаёт имкони бўлғай бир кун они кўрмасам.

Кўнглум ичра топилур ғам новакидин юз нишон.
Ўқидин ҳар кун танимда юз нишони кўрмасам.

Кўнгул итти, кўзни доғи истарам ашк этса кўр,
Ким тилармен ҳаргиз ул юзи қарони кўрмасам.

Соғинурмен куфри зулфи можаросидин базе,
Гар даме ул шўхи кофирможарони кўрмасам.

Ким вафо гулчеҳралардин кўрдиким, мен кўрмамен,
Бўлмас ушбу айб ила ул дилрабони кўрмасам.

Ҳар бири юз миннат айларлар, эрур бу ҳам жафо,
Олам аҳлидин не кунким, юз жафони кўрмасам.

Эй Навоий, не балодурким, ўлармен қайғудин,
Гар даме оллимда ул шўх балони кўрмасам.

Лаълича эмас оғзи қилур вақт такаллум,
Гўёки қилиптурсу бу хижолатдин ўзин гум.

Ҳайвон суйининг ғулғулию рашҳаси янглиғ,
Лаълингга гаҳи қаҳ-қаҳадур, гоҳ табассум.

Ишқ ичра нечукким менга йўқ сабру таҳаммул,
Ҳусн аҳлида йўқ сен киби бемеҳру тараҳҳум.

Қайтарма инон, зулм этиб, эй шўҳки, қўймиш
Йўлунг аро туфроғ уза юз аҳли тазаллум.

Майдонда бировни, деди, ўлтургум уруб тиг,
Еткунча менинг бошима ўлтурди таваҳҳум.

Чун бода йиқор даврда не софу не дурдий,
Чун давр ўтар хоҳ аламу хоҳ танаъум.

Булбуллар олур нолани таълим, агар этса
Боғ ичра Навоий ўз-ўзи бирла тараннум.

НУН ҲАРФИНИНГ НОЗАНИНЛАРИНИНГ
НОЗИ «НАВОДИР»ДИН

438

Эй кўнгул, айлама даҳр эски работин маскан,
Ким работ ўлмади ҳаргиз сафар аҳлиға ватан.

Навсафар сенсену мақсад йироқу маркаб — ланг,
Йўл махуф, айлама зинҳор аро ерда маскан.

Йўл билур қофиладин тушмагил айруким, бор
Бу биёбон аро ҳам гул кўпу ҳам раҳзан.

Йўл эрур жодаи шаръ доғи тўшау су,
Санга ойини убудият, анга фарзу сунан.

Йўл билур қофила ул навъки дилбар васлин,
Тилабон қилди бори ўзига йўл қатъини фан.

Эй хуш, ул роҳрави гармки, бу йўл қатъин,
Барқи ҳотифдек этар даҳрни айлаб равшан.

Ишқ водийси ажаб водий эрурким, ҳар мўр
Анда шерафкану ҳар пашша эрур пилафкан.

Соқиё, ўзлук ила мушкил эрур қатъи анинг,
Дермен, ўздин борайин, жомима қуй дурдидан.

Ўйла ўтким, киши ичкач бошидин чиққай дуд,
Куйгай андин хираду донишу бал жон била тан.

Файр нақшидин этиб лавҳи замирин софий,
Ёр қолғай доғи ул балки бири сирру алан.

Эй Навоий, тиласанг фақр йўлининг қатъи,
Урма ул сари қадам фонийи маҳз ўлмас экан.

Ончаким Ширину Лайлидин сенинг хуснунг фузун,
Менда ҳам Фарҳоду Мажнундин фузун ишқу жунун.

Ғам эмас чун хоки роҳидин топармен жон иси,
Гарчи муҳлик ғам юки қаддимни айлабтур нигун.

Зулфунг оллида фусунгар кўзларинг ҳар гўшадин,
Гўйи ул мушкин йилон қайдиға айларлар фусун.

Ёғдуруб новак бузуғ кўнглум иморат айладинг,
Гўйиё пилпўш этиб қўйдунг анга ҳар ён сутун.

Лабларинг ҳажринда гирён кўзларимнинг қонлари,
Қатрае гар томса бир дарёни айлар лаългун.

Ҳусн айёмида хуш тут зарраларни, эй қуёш,
Ким бу кунларни бағоят қисқа айлар чархи дун.

Бошим узра фурқатинг тошини кўрсанг билгасен,
Нуқта зоҳир айламиш гўё Навоий узра нун.

Бенавомен айру хайли ҳамдаму ҳамроздин,
Заъфлиғ ул тор янглиғким, узулгай создин.

Қолдиму ноз уйқусинда туну кун кофир кўзунг,
Ё очилмас нотавонлар сори айна ноздин.

Сўз демай жонбахш лаълингким ўлукни тиргузур,
Кўрса Рухуллаҳ ани дам урмағай эъжоздин.

Ҳеч жониб кўйидин кўнглум қила олмас ҳаво,
Ўйла қуш янглиғки қолмиш бўлғай ул парвоздин.

Новакандоз ўлғали кофир кўзунг, эй қоши ё,
Кимсага жон қолмағай фаҳм айладим андоздин.

То сиришким қилди сиррим фош, кўздин солмишам,
Эҳтироз, эй дўстлар, вожибдурур ғаммоздин.

Чарх ўртангай қуёш ўтиға кўрганни десам,
Ул қуёш бедодию чархи жафопардоздин.

Кўрқутуб элни тамуғ, лекин мени қисми азал,
Элга ваҳм анжомдин, аммо манга оғоздин.

Даҳр аро не кўпка чун топқунг бақо, не озға,
Эй Навоий, озу кўп сўз дема кўпу оздин.

Улча кўнглум кўрди, ожизмен ани изҳордин,
Ул куёш рафторидин ё чархи кажрафтордин.

Сарсари ҳижрон эсар, ваҳким, сочинг савдосида,
Нотавон кўнглум осилғондекдурур бир тордин.

Тўкти захмимдин бағир қонини ҳижрон нолиши,
Ўйлаким сиқмоқ била эл су оқизғай нордин.

Рост ул янглиғки сурган ердин урғай сабза бош,
Чиқти пайкониног учи ҳар ён тани афгордин.

Менда бийми ҳажр, дерлар найлали чоранг дегил,
Халқ сўрғондек васият нақл этар бемордин.

Кофири масте йўлум урмишки, дайр ўлмиш ерим,
Дайр аро ҳам балки чиқмон кулбаи хаммордин.

Чун мен ўлдум кофири ишқ, эй мусулмонлар, денгиз,
Ким не чорам бўлғай эмди бут била зуннордин?

Шайх имонин мениног куфрум била тенг тутмасун,
Ким яқиндур куфрдин ҳам кечкамен бу ордин.

Эй Навоий, билки бўлмас чехраи мақсудни
Пардадин кўрмак, хусусан пардаи пиндордин.

Гарчи тўкти қон кўзум сенсиз ҳамон кўнглум ҳамон,
Не кўнгулдин бир замон чиқтинг, не кўздин бир замон.

Чун танимни ҳажр ўти куйдурди, оҳ урсам не тонг,
Дуд қилмай найлагай аҳгар уза тушкан сомон.

Ҳажр ўтининг дуди кўз очмоққа қўймас, оҳким,
Кўз юмуб очқунча ҳижрон зулмидин топмон омон.

Даҳр аро яхши-ёмон ичра бaсe қилдим назар,
Дилбаримдин яхши йўқ, андоқки йўқ мендин ёмон.

Ваҳшати дашт узра зоҳирдур жунундин ончаким,
Ваҳшким Мажнунға ром эрди, эрур мендин рамон.

Соқие, ҳижрондин ўлдум, айлагил беҳуд мени.
Қуй тўлоким, бода ёҳуд заҳр эканни толғамон.

Эй Навоий, бир замон гар васл топсанг айш қил,
Ким замонға мумкин эрмас ҳеч ким бўлмоқ зимон.

Лаъли шавқиндаки боғланди кўзум устида қон,
Ангадур суқбаи пинҳон, мунғадур доғи ниҳон.

Заъфим андоқки бузуқ ичра ҳануз ўлмай мўр,
Уйига судрабу йўқ менда қутилмоқ имкон.

Не ажаб кўнглум уйин бузса сирешким юғуруб,
Гунчанинг гунбазини ёшлар этарлар вайрон.

Гуссадин чангдек ар нола қилурмен не ажаб,
Эгри қадим аро ҳар гўша эрур бир пайкон.

Йўқ ажаб, етмаса фарёдимаким, кўйи аро,
Юз фиғон ичра нетиб анга етишқай бу фиғон.

Оташин гул била булбулдай ўлуб кетса, не тонг,
Бўйла кўп ўт била кул ёд билур бу бўстон.

Гар Навоий деди ҳажр ўтида ишқинг гиласин,
Айлама айбки, дер муҳриқ иситқон ҳазаён.

Қоматингдек боғи ҳусн ичра йўқ сарви равон,
Оразингдек худ қони сарв узра аргувон?

Сийми соид кўргузуб кўнглум олди ул қуёш,
Кучлук онинг панжасию мен бағоят нотавон.

Ғам юкидин мен киби қадди хам бўлмоқ не тонг,
Ҳар қориким дилбари бўлғай анингдек навжавон.

То қароқчи кўзларинг дин йўлини урдилар,
Зухду тақво мулкидин келмади бир корвон.

Нақди жон истаб мени қийнаса кофир кўзунг,
Неткамен бермайким ул турк мастедур авон.

Даҳр элидин зинҳорким вафо қилмон тамаъ,
Ким тамаъдин кимсага юзланур доим ҳавон.

Эй Навоий, гўйиё келгусидур ёрким,
Ўтрусиға кўз ёшинг турмайин бўлди равон.

Кўйи туфроғига дафн айланг таним қилмай кафан,
Токим ул туфроғ бирла топсун омизиш бу тан.

Чоклик кўнглум аро хаттинг хаёли не ажаб,
Мўр хайли ер шикофида қилур кўпрак ватан.

Юзу зулфи ҳажридин гул ўтдуру сунбул тутун,
Ойтқил, эй боғбон, не навъ гашт айлай чаман?

Кофири ишқ ўлди деб шаръ айласа қатлимға ҳукм,
Дайр даргоҳида зунноримни-ўқ айланг расан.

Ишқ журмиға агар дўзах насибимдур не тонг,
Ҳажр ўтиға куймак ўлмиш чун манга оламда фан.

Хонақаҳда тақви ибриқиға май солдим ниҳон,
Айладим байтул-нашот, уйким эди байтул-ҳазан.

Эй Навоий, май хумиға сол мени майхонада,
То фароғат бирла ул хилватда тортай дурдидан.

Куруғ жисмим ўтундекдур бало даштида қақшолган,
Анга ўтканда ҳижрон корвони аҳли ўт солган.

Эмас ғам шоми бу янглиғ қаронғу, билки субҳи ғам
Кулумдур, балки ҳижрон тундбоди бирла қўзғолган.

Кўнгул бирла қарору сабру ҳушу ақлим олмишсен,
Чу еттинг, жонни таслим айлайинким будурур қолган.

Бало дарёси эрмастур жаҳонни бузғудек мавжи,
Эрур ашким суйи оҳим ели эсканда чайқолган.

Фироқинг ранжидин бўлғач халос ўлсам ажаб эрмас,
Оғир уйқуға борғондек қатиқ эмгакда тавшолган.

Айирма бир-биридин жон била кўнглумни раҳм айлаб,
Берурмен жонни ҳам олғил, чу сендурсен кўнгул олган.

Фано дайрида гар дин нақди барбод ўлди, топқум йўқ,
Ки жамъ ўлмайдурур ҳаргиз харобот ичра сойғолган.

Қил ўзлук даштини тай истасанг мақсадда осойиш,
Не тонг тинса ҳарам ичра биёбон қатъида толган.

Каромотин деди шайху Навоий тарки ишқ этти,
Анинг доғи сўзи кўп чин эмас, гар мен дедим ёлган.

Қилмағай гардун қуешқа мужтамиъ ҳар кавкабин,
Кўрса ул ой орази даврида тавқи ғабгабин.

Лабға майдин рангу майга лаълдин жонбахшлиқ,
Бермаса гулранг майдин не учун олмас лабин.

Ўйла майдон ичра кирмиш тунд ул чобуксувор,
Ким дегайсен чарх уза секреткусидур ашҳабин.

Ишқким ёзди ҳуруфи дард кўксум лавҳида,
Ошкор этти бало атфоли лавҳи мактабин.

Кечалар ул бут лаболаб май ичар ғавғо била,
Гар эшитмас не ажаб дард аҳли ё Раб-ё Рабин.

Не тафовут шурб қилса дурд ёхуд софни,
Дурдашким ишқ аро софи қилибтур машрабин.

Борибон жонон вафосинда Навоий бўлди гард,
Рух айрилгон замон туфроқ қилди қолабин.

Донаи холинг терарга қўйма кўнглум булбулин —
Ким тиларким ўпса бу тазвир ила ҳуснунг гулин.

Гофил ул сайёдким, кўнглум қушин сайд айламиш,
Оразу хол узра ёймиш ҳалқа-ҳалқа кокулин.

Демаса сунбул қарориб, гул қизарсун не учун,
Тарқатур жаннат гули узра муанбар сунбулин.

Неча куйсам ёрур ул юз, гўйиёким қилди ишқ
Шамъ мирёоти учун парвона жисмининг кулин.

Йўқ ажаб мен қон ютуб эл ичса соғарким, алар
Мул тиларлар лаълдек базм ичра, мен — лаълинг мулин.

Демаким, дайр ичра не ошуб эди шарҳин дегил,
Риндлар ғавғосин айтай ё суроҳий ғулғулин?

Умр ўтуб, бир дам Навоий топса васлингни не тонг,
Йилда бир ой васл ила гул хушдил айлар булбулин.

Гул эмаским, қон этиб афлок бахтим ахтарин,
Қилди тиғи зулм ила юз пора онинг пайкарин.

Булбул эрмас, чиқти кўксум чокидин кўнглум қуши
Ҳажр ўқи пайконлари бирла ясаб болу парин.

Сабзадин эл равшан айлаб кўзу лекин мен кўруб,
Кўзда ҳижрон хайли заҳролуд қилгон ништарин.

Ул сочиб сариқ, қизил гул яфроғин бўстон аро,
Оҳ ила мен ёрутуб ҳижрон шарору ахгарин.

Не баҳор ўлғайки, эл гулгун қадаҳдин масту мен
Бир тўла наргис киби кўрмай нишотин соғарин.

Ҳуснунг авроқиға, эй гулшан, қувонма асруким,
То хабар топқунг совурмиш тонг ели гул дафтарин.

Эй Навоий, майдин осойиш эрур бу важҳ ила,
Ким баҳо бермак кераксен ақлу дониш гавҳарин.

Кўзумга ҳажрда бирдек қоронғудур туну кун,
Манга фироқ туни хоҳ қисқа, хоҳ узун.

Нетиб кўнгулда хаёлингни ёшурайки, эмас
Бу уйни ҳар сориким айласам назора бутун.

Унунгни бир эшитибмен валеқ йиллардур,
Ки йўқ дамеки қулоғимга келмагай ул ун.

Тамом юз очибон фурқатимни васл эттинг,
Кеча тонг отқуча равшан бўлур ой ўлса тўлун.

Яроларимда момуғлар эмаски, ҳажр илги,
Бу васлалар била тан хирқасиға тикти юрун.

Бу арсада қаю мансуба дафъини қилайин,
Солур сипеҳри мулоиб чу ҳар дам ўзга ўюн.

Навоий ўлди фироқингда ул сифат расво,
Ки қайда турса улус жамъ ўлур назора учун.

Лаъли оқ уй уғлари қонлиғ мужам бўлмиш яқин,
Анда мардумлуқ қилиб кир, эй маҳи хиргаҳнишин.

Хирмани ҳуснунгда зулфунг сунбули ёнида хол,
Меҳр тобидин қорорғон лўлиедур хўшачин.

Чун нигин ичра ҳамиша хат ёзилмоқ расм эрур,
Сабзада гунчанг киби хат ичра ким кўрмиш нигин?

Лаълиға руҳум учар, лекин ўлармен рашкдин,
Ким анинг сари манга Рухул-амин эрмас амин.

Зулфининг ҳар чинида юз фитнадур дин аҳлиға,
Арғадол ичра қароқчи айлаган янглиғ камин.

Фақр аро андоқ дақойиқдурки, ишқ англари ани,
Ким анинг даркида аъмо келди ақли хурдабин.

Эй Навоий, байтул-аҳзон келди, ҳар байтимки бор,
Назм этарда ҳам ўзум маҳзуну ҳам нолам ҳазин.

Уюй олсам эшикинг туфроғини ёстанибон,
Салтанат тахтига чиқмоқ тиламон уйғонибон.

Ит киби ҳар неча қавсанг урубон тошу кесак,
Ёна келгум эшикинг туфроғини ёстанибон.

Васлинга хўй бериб, қовма эшикдин мениким,
Кўнгул узмаклик иши саъбдурсур ўрганибон.

Номаи ҳажрим анга етмадиким, элтур қуш
Йиқилур ерга ҳаводин қаноти чурканибон.

Васл ила айла сабукборки, ҳажринг юкини,
Тортмишмен мени дилхаста баса эмганибон.

Ҳар не Ҳақ амридурур шукр ила қилким, қилмоқ
Бандадин яхши эмас хожа иши кўнгранибон.

Тонг қуши тортар эса кеча тонг отқуча наво,
Эй Навоий, қилур ул ишни санга ўтканибон.

Хатингким меҳр уза чекти саводин,
Ҳамоно мушкдин қилмиш мидодин.

Сочингда чун гириҳдин ўзга йўқтур,
Не навъ андин тилай кўнглум кушодин.

Ажалдин йўқ малолим мундин ўзга,
Ки қобил қўймағай қилмоққа ёдин.

Бўлур кўнглум уйидин хайр барбод,
Қачонким фикр қилсам хайрбодин.

Муроди гар эмас дилбар муроди,
Илоҳий бермагил ошиқ муродин.

Салоҳин гар кўрар зуҳд ичра зоҳид,
Риёву уjbдин кўрмас фасодин.

Навоий топмаса юз қатла ўлгай.
Исинг бир қатла ҳар соат сабодин.

Қилди айшим субҳини ул шўҳ лаъби тийра тун,
Тифл ўйнаб ўт ўчургондин сўнг ўлғондек тутун.

Бошин айландурғай элнинг қилсалар наззораси,
Қўпса мен саргаштанинг туфроғидин ногаҳ қуюн.

Зулф аро солди гириҳ узра гириҳ, ўлмай нетай,
Ким ҳаётим ториға тушти тугун узра тугун.

Ҳажр жисмимда сўнгакларни ушотиб куйдурур,
Яъни ўт ботроқ ёнар, кўпрак ушотилса ўтун.

Нахли қаддинг кийди сориг ҳулла, андин сўнг яшил,
Норбундекким, хазон қилғай кўкармастин бурун.

Соқий, тонгла хумор ўлтурмоғи имкони, бор,
Руҳ топмоқ роҳдин боре ғаниматдур букун.

Дема кўнглунг мазраъида ишқ тухмин эк ниҳон,
Эмдиким хирманға ўт тушти қолурму ёшурун.

Ҳар юрунда бир дирам тикмиш мураққаъ аҳли зуҳд,
Ҳар тугун узра менинг хирқамда тушмиш бир юрун.

Эй Навоий, зулфининг таърифига туштунг магар,
Ким сўзунгнунг тори ҳам бўлди паришон, ҳам узун.

Тамуг ўтига унаб, ҳажринг ўтига унаман,
Бошим борурга чидармен, фироқинга чидаман.

Бало бошимга баса келди, қўймадим ишқинг,
Кес эмди ани, йўқ эрса булар билан кесаман.

Аёғинга буки қилмон нисор жон нақдин,
Ҳақаротидин уёлурмен, эй бегим, аяман.

Бу ваҳмдинки, бўлур захм бас латофатдин,
Хаёл бирла доғи лабларингга тиш қадаман.

Кўруб заиф мени тухмат этма жаврунгдаким,
Ёдотти ҳажр мени, йўқса жаврдин ёдаман.

Тугандим ўйла фироқингдаким чекарга фироқ,
Демонки васл нишотин кўрарга ҳам яраман.

Лабинг жавобидаким, ваъда қилди монгсизмен,
Йўқ эрса умри абад муждасида олдараман.

Мени киши демаса эл малул невчун ўлай,
Киши ҳисобида мен ҳам ўзумни чун санаман.

Навоиё, санга кўрмон раво анинг васлин,
Ким асру яхшидур ул дилрабо, сан асру ёман.

Не тонг бўлсам сияхрўз ул куёшдин айру, эй гардун,
Ки ҳажрим шоми қиш ақшомларидек бўлди рўзафзун.

Сиришким қонидин ҳар сабзаким бутмиш, қизил бутмиш,
Улус бошиға пар санчар масалликим бўлур гулгун.

Гадолар зарқ учун бир телба маҳбус айлаган янглиғ,
Мени олиб юрурлар Вомиқу Фарҳод ила Мажнун.

Қизил тўн бирла ётмиш масту бир мисраъ масаллиқдур,
Ки ёзмишлар дурур шингарф ила ул қомати мавзун.

Йилон афсун қилурдин банд ўлур зулфунг, не воқиядур,
Ки қилмиш юз кўнгулни банд зоҳир айламай афсун.

Янги ойни қошинг гўё қулум дебтур ҳилол отлиқ,
Қади таъзим учун хамдур, бўлуб бу нуктадин мамнун.

Қизил коғаз аро руқъамки сориг ришта чирмабмен,
Не очмоқдур сиришку заъф шарҳи англағил мазмун.

Риёй шайхдурким шайтанатдин тавқи лаънатдек,
Солур ўз бўйниға тасбиҳини ҳар лаҳза ул малъун.

Зақоти ҳусн учун, эй муғбача, лутф айла бир соғар,
Ки дунё бирла диним йўқлуғидин бўлмишам маҳзун.

Фано шоли чубулғон риштасин тутқил ғаниматким,
Эрур ўт риштаи зар бирла буткан атласу иксун.

Навоий хирқасин таън этма, эй ринди хароботий,
Ки махмур ўлса, улдур важҳ майға қилғоли марҳун.

Гар ўлсам зарра-зарра ул қуёш тиги жафосидин,
Тажовуз қилмағаймен заррае онинг вафосидин.

Хадангинг токи қонлиғ кўз қароси ичра ер тутти,
Эрур милеки чиқмиш лоланинг доғи аросидин.

Ёрур холинг хаёлидин оқарған кўзларим гўё,
Кўюбтур килки сунъ ул нуқтани кўзлар қаросидин.

Тешилгай тешадек Фарҳоднинг бағри, анга етса,
Унеким чирманур тоғ ичра афғоним садосидин.

Балоедур қаро зулфунг ёйилғон даҳр аро андоқ,
Ки ер остида эл озод эмас онинг балосидин.

Қазо онча қуёш келтурсаким, тўлса фалак жавфи,
Эмас юздин бири Юсуф узоримнинг баҳосидин.

Танимға тийрборонингни шикоят айламон оз деб,
Насибим мунча-ўқ эркандур онинг қоши ёсидин.

Агар тиг урса ул қотил, бўюнсунмай нетай охир,
Не янглиғ кимса бўйнин тўлғағай Ҳақнинг қазосидин.

Сафолим ичра бўлса дурд, оламни бағишлармен,
Салотин, ўрганинг шавкат фано дайри гадосидин.

Навоий бенаволиқ бирла жон берса ажаб эрмас,
Ким ул оромижон огоҳ эмас бу бенавосидин.

Гар ул огоҳ эмас бўлса керак огоҳ шоҳеким,
Қуёш келди бир олтун хишт даргоҳи асосидин.

Ваҳки, ваҳшу тайр уюмаслар ғамим бедодидин,
Кеча ит афғонидин бил, субҳ куш фарёдидин.

Чиқса тўбидин қуёш кўргузмагай бу лутфким,
Англадим юз жилва қилган қоматинг шамшодидин.

Гарчи ҳар дамким соғинсам шавқидин жоним чиқар,
Истамон жонимни гофил бир дам онинг ёдидин.

Ғам саҳобидин ёғар Мажнунға меҳнат ёмғури,
Дуди оҳи чиқти гўё хотири ношодидин.

Деб эдинг, ҳажримдин ўлсанг тиргузай бир тиг ила,
Орзу ўлтурди, ваҳ, ўткармагил миодидин.

Ростлиқ озодалар ойинидур фаҳм айлагил,
Бу чаманнинг сарви бирла савсани озодидин.

Шайх агар масжидқа, мен майхонаға борсам не тонг,
Эй Навоий, ҳар кишига чора йўқ муътодидин.

Ўтда қил янглиғ танимни ҳажр ўтининг тобидин,
Билмасанг, фаҳм эт гул узра сунбулунг қуллобидин.

Қалб эрур кўнглумга боғлабтур сочинг зуннорини,
Турфа буким бир нафас қочмас қошинг меҳробидин.

Хаста кўнглум гар лабинг уннобини истар не тонг,
Нега айрилғай жиҳатсиз хаста ўз уннобидин.

Оразингнинг Мусҳафи тафсири бас душвор эди,
Равшан ўлди холу хаттинг нуқтаву эъробидин.

Сокин ўлдум дайр аро, то бода ичкан муғбача
Жонима ўт солди оташнок лаъли нобидин.

Шоми ҳижроним висол аҳлига беҳад қисқадур,
Они сўрдиклар Навоий дидаи беҳобидин.

Кўнгуллардин кўруб зулфунг аро ўтлуқ асар ҳар ён,
Туну анжум, дема, билгил тутун ичра шарар ҳар ён.

Гараз улдурки, ишқингдин ғалатқа солғамен элни,
Буким истаб суманбарларни солурмен назар ҳар ён.

Пари рухсоралар тоши мени девона давринда,
Сочилғондекдурур нахли маломатдин самар ҳар ён.

Дема, кўйидин эл кетсунки, банд этмиш чибин янглиғ
Улусни сўзда лаълинг нўшидин оққон шакар ҳар ён.

Улус қонини туфроққа тўкарни сўрма, кўз солким,
Улар қон бирла туфроғ ичра бир хунин жигар ҳар ён.

Бузуқ қабримни кўрган ўқчи дўкониға ўхшатқай,
Фироқинг ўқидин анда кўруб пайкону пар ҳар ён.

Ул ой ҳусниға ишқингни ёшурғил дема, эй носих,
Ки тутмиш олам аҳли ичра шуҳрат бу хабар ҳар ён.

Маю маъшуқ учун пўямға кулманг, эй салоҳ аҳли,
Югурмай неткамен, чекса қазо бирла қадар ҳар ён.

Сени истарда мумкин йўқ, Навоий, мултафит бўлмоқ,
Нечаким жилва қилса ноз ила бир сиймбар ҳар ён.

Ваҳ, не хуштур шаҳсуворим келса майдон соридин.
Кирпиким бирла оритсам гардни рухсоридин.

Ўйлаким етмиш фалак тоқиға қўйсам тоқ уза,
Дуди оҳимдек қаро парни олиб дасторидин.

Ёшибон заррин камар нозук белин қилсам халос,
Тортибон гулгун қабо сарви саҳи рафторидин.

Ҳар аёғидин ўтук тортиб, аритсам юз била,
Тер гулобин ул ҳино ёққан кафи гулноридин.

Неча соғар бирла сархуш бўлса, лекин журъае,
Лутф этиб ҳам ҳуш зойил айласа бу зоридин.

Маст ўлуб эл ётсаю мен юз аёғиға қўюб,
Ўзни қутқарсам замоне Хизр умри оридин.

Даҳри фоний, эй Навоий, туштурур ёхуд хаёл,
Давлати боқий умидинг бўлса кечгил боридин.

Моҳиён ҳавзида ёру ҳажрида мен қайғудин,
Музтарибдурмен йироқ тушкан киби балиқ судин.

Кўз йўлида телмуруб кўнглум соғинурким, мени
Истамоққа келгуси ҳар кимки чиқса ўтрудин.

Гар жаҳоноро эмастур жаннату кавсар бу ҳавз,
Бас ушоқ тоши нединдур лаъл бирла инжудин.

Турфа болиғлар су ичра ҳар тараф чирмашқани,
Мавж зоҳир бўлди пўлод узра гўё кўзгудин.

Ориғида су уни кулмак садосидур, магар,
Ким су ўзидин борур айлаб фараҳ ул кулгудин.

Суйи захру болиғи чун ханжар ўлди даҳрнинг.
Не ҳаёт уммиди бу ханжар била ул оғудин.

Чун Навоий қилди кўздин ҳавзу кирпикдин балиғ,
Кўз тутар ул ён келиб қутқорсанг они қайғудин.

Йўқтурур бир дамки ўлмон фурқатинг бедодидин,
Оҳ агар жон топмасам ҳар лаҳза васлинг ёдидин.

Сарв титраб ерга қўйди юзни савсан, гўйиё,
Бир насим эсди чаман сори қадинг шамшодидин.

Эй кўнгул, ул ғамза оллинда ҳазин ноланг не суд,
Қуш қутилмас дардлиғ афғон чекиб сайёдидин.

Қатлни ул кўз ажалдин ўрганиб эрди, валек,
Юз маротиб эмди ўткармиш ишин устодидин.

Қайғулиқ бўлсанг тўла ичкил қадахниким, бу сел,
Дарду ғам қасрин йиқар, ичкач ани, бунёдидин.

Топмағунг бу боғ аро якранг бирла якзабон,
Не гули раъносидин, не савсани озодидин.

Гар Навоий кўргузур ўзни такаллуф бирла шод,
Бетакаллуф жонға етмиш хотири ношодидин.

Ул сабабдин тийрадур кўнглум уйи ҳижронидин,
Ким эмас тобон кўзум шамъи анинг тобонидин.

Бошига десамки эврулуб ўпай тобонини,
Войким, ҳар дам аёғ тортар бу саргардонидин.

Чун тикондин айру эрмас дойимо гул яфроғи,
Не учун олур кафи пойин кўзум мужгонидин.

Кирпигимдин захм ўлуб гўёки ёқибдур ҳино,
Ё қизорибтур кафи пойи сиришким қонидин.

Қилмамиш тирноғларин рангинки пайдодур асар,
Кўз қароси ҳар бирига саждалар қилғонидин.

Чеҳраи мақсуд кўрди улки қилди тўтиё,
Гармрав соҳиб назарлар соҳати майдонидин.

Келмаса равшан зулол, албатта, бўлур чашма кўр,
Бас аёқ чекма Навоий дидаи гирёнидин.

Ақлу жону кўнглум ул ой фурқати озоридин,
Бори бир-бирдин малул ўлмишлару мен боридин.

Шоми ҳажрим тору бепоёнлигин англай, десанг,
Фаҳм ўлур ялдо туни янглиғ сочинг ҳар торидин.

Бордур андоқким бузуғ кўнглумда ҳар ён қону доғ,
Лолаларким, чиқти вайрон масканим деворидин.

Ул пари кўнглум қуши қонин оқизған фаҳм ўлур,
Очсалар бўйинумдағи дафъи жунун туморидин.

Гунчаи васлим очар, шамъи фироқим сўндурур,
Ҳар насимеким келур гулрух баҳорим соридин.

Даҳр боғи лола бирла сабзасидин кечки, йўқ —
Ғайри қону заҳр бу шингарф ила зангоридин.

Эй Навоий, нуқтаи айш истасанг майхонада,
Бош кўтарма май тағори давраи паргоридин.

Менки ҳар соат чекармен юз жафо ағёрдин,
Не ажаб гар юз бало ҳар лаҳза кўрсам ёрдин.

Кимки ёр истар, не тонг ағёрдин кўрмак ситам,
Гулбун ичра гул терар эл нешлар ер хордин.

Кимки юз минг зорлиғлар тортибон топмиш висол,
Туфроғ ўп оллида мен ҳижронда ўлган зордин.

Ошиқи содиқ вафо бирла жафони толғамас,
Хуш келур кўнглига ҳар неким келур дилдордин.

Чарх даврин ўйла паргор урди меъмори қазо,
Ким қадам чиқмоқ эмас мумкин хати паргордин.

Гар десанг махмурлиқ дарди саридин ўлмайин,
То тириксен бош чиқарма кулбаи хаммордин.

Эй Навоий, гар тиларсен ёр васлин топқасен,
Кеч ики оламдину қўл торт йўқу бордин.

Меҳр эмас машғал ёрутқон қалъаи афлокдин,
Ким фалакка солди ўт рухсори оташнокдин.

Ишқдин куйди танимда ҳар чурук бўлғон сўнғак,
Ким кўрубтур мундоқ авж олмоқ чоқин хошокдин.

Бас муносибдур тикар ҳолатда кўксум чокини,
Ип сувурмоқ кўнглаким жайбиға қилған чокдин.

Саргаронмен ишқдан чопсанг бошимни боғла берк,
Ким чопарда рахш узулуб қолмағай фитрокдин.

Гар ғазаб вақти кўлиға туштуму тиғи яланг,
Бок эмас олманг мени ул қотили бебокдин.

Маст агар майхонада ўлдум мени, эй дўстлар,
Май била юб боғлангиз наъшим белини тоқдин.

Дема поко-пок кеч мендин, Навоий, негаким
Покликдин бўлмағай кечмак сенингдек покдин.

Бир паривашким кўнгул девонадур савдосидин,
Гар эрур бандангки озод ўлманг истиғносидин.

Ошиқ ўлса шоҳу маъшуқи гадо, билким чекар,
Ишқ ғавғоси ани хайлу сипаҳ ғавғосидин.

Ошиқ ўлғон аждаҳо бўлса забун ўлмоқ керак,
Жавр тортиб ишқ кўйи мўрининг изосидин.

Не ҳавоедур ҳавои ишқким ҳар пашшаси,
Туъма айлар ақлу тақво Қофининг анқосидин.

Ишқ аро шоҳу гадо тенгдур, гадо балким фузун,
Гар гадолиғ айлар ўлса ишқнинг яғмосидин.

Кимки раънолиқ била ошиқ бўлуб истар висол,
Тортингиз отиға хат ишқ аҳлининг асносидин.

Ишқ атвори Навоийга мусалламдур, ким ул,
Юз бало чекти доғи ўлди анинг ихфосидин.

Мен киммену қилмоқ ҳавас ул шўх либосин,
Ит билса керак муғтанам идбор палосин.

Гул жилва қилиб базм аро булбул ичи қондур,
Ўз ҳолинг ила қилма кўнгул ҳоли қиёсин.

Мажнунвашим илгида қадаҳ, жабҳасида хай,
Бу ақл уйин буздию ул зуҳд асосин.

Лаълинг ғами кўнглумни далер этти куярга,
Май айлади зойил ичидин шуъла ҳаросин.

Ғам мазраъида кўнглуму ул қош хаёли,
Деҳқонки мудом асрағай ўзи била досин.

Ўз бошинг ила қўйма қадам фақр йўлиға,
Топмағуча бу марҳаланинг роҳшуносин.

Шоҳидни қўйиб, истама зоҳидни, Навоий,
Ким бу саридур ҳусни хат, ул сори маҳосин.

Тирик қолсам гар ўзни базми васлинг ичра солғаймен,
Фироқинг шиддатин дейолмасам, худ йиғлай олғаймен.

Қабо бир қатла васли хилватида мени, эй гардун,
Неча ҳижрони зиндонида ул ойнинг қаболғаймен.

Жунун тоши бошингга ёғди деб таън этма, эй носих,
Тасаввур қилмаким, бу сарзанишлардин уёлғаймен.

Нигоринг гар борур, бот келгусидур, ема ғам дерсиз,
Ҳамоно соғинурсизким, мен ул келгунча қолғаймен.

Мени даврон бузубтур, сиз ясай олмассиз, эй аҳбоб,
Менга не журм азалда чун бузуқ мундоқ ясолғаймен.

Агар аҳбоб теъдодин қилурсиз бўлмоғум сонда,
Манга бас бу шарафким, итлари ичра санолғаймен.

Сабуҳи васл аро тут бир қадаҳ, эй соқийи даврон,
Неча ҳижрон туни махмурлиқ бирла қинолғаймен.

Ўлармен ё етармен мақсадимга ёнмоқ имкон йўқ,
Бадан заъфи била йўл шиддатидин гарчи толғаймен.

Кўнгул уздум, Навоий, кўйи тавфидин не тонг, эмди
Эришса итлари ул кўй аро кўнглумни солғаймен.

Ёр ила агёр озоридин андоқ зормен,
Ким тани зорим киби боштин аёқ озормен.

Ёр зулми тигидин кўнглум киби мажруҳмен,
Эл жафоси тошидин бағрим киби афгормен.

Ёр ҳолим англамоқ уммидидин навмидмен,
Халқнинг юз меҳнату бегоридин нокормен.

Ғам емак бўлмиш ишим, йўқтур вале ғам ер кишим,
Турфа ишким, гарчи беғамхормен ғамхормен.

Жон талошурмен не дардим билгурур, не сиҳҳатим,
Не ўлукмен, не тирик, не соғ, не бемормен.

Гар бошим олиб жаҳондин чиқсам эрмастур ажаб,
Ким малул аҳли жаҳондин улча дерсан бормен.

Эй Навоий, умр агар будур ажал раҳм айлабон,
Келса жоним олғали жон бирла миннатдормен.

Туфроғимдин аҳли ишқ этса тануре шодмен,
Ким ичимда ишқ ўти ёнмоқ била муътодмен.

Одамилиғдин мени шод истаманг, эй дўстлар,
Ким мени мажнун пари ҳижронидин ношодмен.

Ишқ аро қоздим бало тоғини тирноғим била,
Ўйла соғинмангки, Ширин ошиқи Фарҳодмен.

Шоми ҳажр ул кўй аро, эй сарсари ҳажр, эсмаким,
Ўйла туфроғменки, субҳ анфосидин барбодмен.

Зулму бедодингдин элга оҳу афғон солма кўп,
Зулм агар сен айлагунг, мен қобили бедодмен.

Гар бериб қуллуққа хат бир соғар ичтим дайр аро,
Қилмангиз айбимки, олам фикридин озодмен.

Эй Навоий, ишқ аро гардунға сунмасмен бўйин,
Лекин ул хуршид агар тиг урса ҳам мунқодмен.

Тушта лаьлин кўрдум уйғонмай дебон қайғудамен,
Урма дам, эй субҳким, бир дам чучук уйқудамен.

Кўзгуда то кўрдум они қилмағил аксим гумон,
Ким кириб қилмоққа васлин жустужў кўзгудамен.

Ногаҳ ул қотил нишон айлаб бир ўқ отқойму деб,
Кўйида йиллар сўнгакдек жисм ила ўтрудамен.

Ишқ баҳрининг наҳанги деса бўлғай, негаким,
Ашк дарёсин чекиб гардунға мен ул судамен.

Ҳолима кулмакка ҳар захмим бир очилған оғиз,
Турфаким мен ҳам алар кулгусидин кулгудамен.

Ҳар балият ўқиким чархи муқаввасдин келур,
Гўйиё менменки олам аҳлидин қобудамен.

Эй Навоий, ул пари ишқида маҳрам йўқидин,
Телбалар янглиғ ўз-ўзум бирла гуфтугўдамен.

Ул ой фироқ ила қисмим ғам этса найлагамен?
Висоли ғайри ичин хуррам этса найлагамен.

Мангаки тори вафо суст айлади, ўлдум,
Рақиб бирла ани маҳкам этса найлагамен?

Ҳазину ошиқу зор этти найладим охир,
Ки ишқ тиғи қатили ҳам этса найлагамен?

Меники ҳамдам эдим, қовди, найлай олдимким,
Рақибни ўзига ҳамдам этса найлагамен?

Чу маҳрами мен эдим, қилди зулм ила маҳрум,
Висоли маҳрумдин маҳрам этса найлагамен.

Сипеҳр меҳрин агар мендин этти кам, не илож
Тахайюл ўйлаки мундин кам этса найлагамен?

Демангки иста ижозат борурға кўйидин,
Дебон: «Замини сияҳ!» Мулзам этса найлагамен?

Оразингни туш кўруб то субҳ тиндим уйқудин,
Чун кўз очтим уйқудин кун чиқмиш эрди ўтрудин.

Суда бўлгон жилвагар оё қуёш аксимудур,
Ёхуд ул ой зоҳир айлабтур жамолин кўзгудин?

Кеча баским ҳолима гаҳ кулдиму гаҳ йиғладим,
Тун асардур йиғламоқдин, субҳ доғи кулгудин.

Сўрманг, эй васл аҳли, мендин шодлиғким, ҳажр аро
Ўзни ҳаргиз кўрмадим бир дам қутулган қайғудин.

Чунки урдунг тиғ, ўқ ҳам ёғдур эмди ҳар неча,
Ким ёгин нафъ айламас, улким ҳалок ўлғай судин.

Ҳалқаи дарс ичра ғавғодин димоғим топти заъф,
Май тутуб соқий, даме қутқор мени бу ёрғудин.

Эй Навоий, жон олиб, деди, берай коминг, валеқ
Дам ура олмон анга ҳоли бу олғу-бергудин.

Зарварақтин ё киби қошингда зеварму экин?
Ё магар мушкин ҳилол устида ахтарму экин?

Ел учурғон парниён ҳар ён бурунчак азмидин,
Ул пари учмоққа эғни устида парму экин?

Титрагуч гавҳарлари бошингда эркин, ё магар
Ой бошинда ҳайъати Парвин мусавварму экин?

Кўзгу ичра оразинг аксиму эркин жилвагар,
Ё зулол ичра кўрунган меҳри анварму экин?

Сочбоғинг урғонмудур сиймин танинг даврида печ,
Йўқса ҳуснунг ганжиға чирмашқан аждарму экин?

Бу чаман гулбунларида хор эканму ё магар,
Зор булбул жонининг қасдиға ништарму экин?

Эй Навоий, мен худ ул ой васлидин навмидмен,
Билмон ўзгаларга бу давлат муяссарму экин?

Не баҳор ўлғайки, бир гул ҳажридин бадҳолмен,
Ўйлаким булбул хазон фаслида гунгу лолмен.

Тифл тошидин йиқилғон қуш киби ҳажр илгида
Кўз юмуб, бошим солиб, оғзим очиб беҳолмен.

Гул киби юз пора хунолуд бўлган жисм ила,
Дард ила меҳнат ҳужуми базмида помолмен.

Ул маҳи гулгунқабо бирла тилаб ҳамранглик,
Ўта еб гулранг ашким баҳри ичра олмен.

Ёғдурурлар тош мени мажнунни қавлаб кўбакўй,
Бир париваш ҳажридин бозичаи атфолмен.

Берма панд, эй шайхким, ишқида фоний бўлғали,
Журму тоат фикридин озоду фориғболмен.

Эй Навоий, ҳажрдин эрмаски то ёр оллида
Муддаи аҳволи хуштур, мен хароб аҳволмен.

Мовийи беҳол кўнглак, ваҳ, не фаррухфол экин,
Ким танингга суртулур бу важҳдин беҳол экин.

Сунбулунг ошуфтаю савдойи ўлмиш мен киби,
Чун менингдек бош аёғингга қўяр помол экин.

Мушки зулфунг атридур шамшод боши узра шам,
Қаддинг остида хами шамшод тарфи дол экин.

Донае тушмиш ики товус аро улким дедим,
Вўсмалик икки қошингнинг ўртасида хол экин.

Каффадур гардуни ҳам ҳажрим юкини чексалар,
Арз жирми ул тарозу ичра бир мисқол экин.

Улки маънидин хабар топти яна дам урмади,
Англамон аҳли жадал ичра не қилу қол экин?

Сувратин Лайлию Мажнуннинг деди кўргач хирад,
Ким Навоий бирла ёри шаклидин тимсол экин.

Чок-чок эттинг кўнгул комини ҳосил қилмайин,
Кескулаттинг нотавон сайдингни бисмил қилмайин.

Ҳажр ўқининг манзили бўлмоқ кўнгул не судким,
Еткач-ўқ ўтти хадангинг анда манзил қилмайин.

Тушмасун ҳар кўз юзунгта, элга ҳам ўт тушмасун,
Чиқма уйдин парда ўтлуғ юзга ҳойил қилмайин.

Гарчи ҳажри рўзгорим тийра қилмиш, эй сипеҳр,
Маҳфилим ёрутма они шамъи маҳфил қилмайин.

Ул пари мажнунидур кўнглумни зинҳор, эй ҳаким,
Банд қилма зулфи қайдидин салосил қилмайин.

Даҳр иши олудалиғдур, эй хушо, ул покрав,
Ким ўтар бу жифаға кўнглини мойил қилмайин.

Эй Навоий, шарт қилдимким қутулсам ҳажрдин,
Неча кўнглум десаким ишқ орзу қил, қилмайин.

Ошиқ ўлдум, неча жавр аҳли замондин тортайин?!
Улким ошуби замондур бори ондин тортайин.

Ёр ила агёр зулми ҳаддин ўтти, ваҳ, неча
Васл учун жавру жафо яхши ямондин тортайин?

Ҳажр гирдобададур кўнглум, каманди васл бер,
Ким солиб они бу баҳри бекарондин тортайин.

Сен танаъум гулбунидин уз фароғат ғунчаси,
Мен бало пайкони жисми нотагондин тортайин.

Борғали кўйига энгимдин чиқар гўё қанот,
Жавридин десам аёқ ул остондин тортайин.

Меҳмоним бўлсанг оллингда ҳаводис тухфаси,
Неш тандин, ўқ кўнгулдин, нола жондин тортайин.

Эй Навоий, неча қилғайлар этакдек поймол,
Мен доғи эмди этак аҳли замондин тортайин.

Чехра ёптинг, хаста жонимни анга зор айлабон,
Зулф йиғдинг, телба кўнглумни гирифтор айлабон.

Гар муродинг қатл эса жон топшурай, олғил равон,
Раҳм этиб ўлтурма, йиллар ҳажринга зор айлабон.

Дема жавримдин агар ул қочса кимга жавр этай,
Ким қочарда азм қилғумдур хабардор айлабон.

Сўзки лаълингдин эшитсам ўйлаким оби ҳаёт,
Қонмон, эй жон, то тирикмен они такрор айлабон.

Дема Мажнун, ул пари ишқида менмен дашт уза,
Нола чеккан тош ила кўксумни афгор айлабон.

Фақр кўйида гадолиғ гарчи фаҳримдур валек,
Салтанат арз этсалар, майл айламон ор айлабон.

Кўйи азмида Навоийға наво етса не тонг,
Ким қилур булбул наво оҳанги гулзор айлабон.

Шоми ҳижрон зулматида оби ҳайвон истамон,
Не учунким сенсиз, эй умрум хуши, жон истамон.

Чун тилар кўнглум самандингнинг изидин топса наъл,
Гайри кўнглум соҳати, раҳшингға жавлон истамон.

Чун ўқунгдин ҳар бошоқдур қатра су, эй қоши ё,
Сендин ўтлуқ кўнглума жуз тийрборон истамон.

Истасам лаълинг майин, ҳар дам берур хуноб чарх,
Мен худ ўз комим била май ўрниға қон истамон.

Ул париваш тифл тоши танда, дермен, тутса ер,
Йўқса кўп девоналиғдин ўзни урён истамон.

Ёр кўнглум бузмоқ истар, мен ҳам истармен бузук,
Эл ёшурсун ганж деб бу уйни вайрон истамон.

Эй Навоий, кўргач эл ҳайронлигин ўлсам, не тонг,
Менки ғайратдин анга ўзумни ҳайрон истамон.

Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин,
Кўнглума ҳар бирининг дарду балосинму дейин?

Кўзи қаҳринму дейин, кирпики заҳринму дейин,
Бу кудурат аро рухсори сафосинму дейин?

Ишқ дардинму дейин, ҳажри набардинму дейин,
Бу қатиқ дардлар аро васли давосинму дейин?

Зулфи доминму дейин, лаъли каломинму дейин,
Бирининг қайди, яна бирнинг адосинму дейин?

Турфа холинму дейин, қадди ниҳолинму дейин,
Мовий кўнглак уза гулранг қабосинму дейин?

Чарх ранжинму дейин, даҳр шиканжинму дейин,
Жонима ҳар бирининг жавру жафосинму дейин?

Эй Навоий, дема қошу кўзининг васфини эт,
Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин?

Кўз оҳим ўти сори шоядки солмағайсен,
Солсанг, тамуғ ўтини оғзингга олмағайсен.

Дашти висол қадрин Мажнундек англа, токим
Зиндони фурқат ичра мендек қаболмағайсен.

Деди, саҳар келурмен, ғам шоми беҳуд ўлдум,
Чиққунча меҳр, эй кўз, уйқуға қолмағайсен.

Эй тонг насими, ул ён бормаи даминг тутулди,
Ҳолим демакка борсанг ногоҳ толмағайсен.

Эй кўз, суғолди ашқинг саъй айлагилки ногаҳ,
Сен ҳам ул ой жамолин кўрмаи суғолмағайсен.

Муғ дайри, эй муғанний, хуштур валеқ ичмон,
То нағмаи муғона базм ичра чолмағайсен.

Гар десанг, эй Навоий, фақр ичра йўлни озмай,
Кўзни тикиб йўлунгга ҳар сори солмағайсен.

Кимса мендек ишқ аро бесабру ором ўлмасун,
Ёр анга бир сен киби бадмеҳру худком ўлмасун?

Гарчи ҳижрон шоми ўткач, субҳи васл уммиди бор,
Шоми ҳажримдек кишига субҳсиз шом ўлмасун.

Дема, ашкинг нега гулрангу кўзунг гулфом эрур,
Ҳеч кимнинг ёри гулрўю гуландом ўлмасун.

Ишқ аро Фарҳоду Мажнунни манга ўхшатмангиз,
Ким алар ҳам мен киби расвои бадном ўлмасун.

Хонақаҳдин ташналаб еттим, карам қил пири дайр,
Ким тағор ўлсун ичар зарфим менинг, жом ўлмасун.

Боғласам дайр ичра зуннор, эй мусулмонлар, не тонг,
Кофир ул янглиғки ҳоло аҳли ислом ўлмасун.

Гар фано бўстониға айлар ҳаво кўнглунг қуши,
Эй Навоий, олам асбоби анга дом ўлмасун.

Лабларинг шарбатини чашмаи ҳайвонму дейин?
Демасам чашмаи ҳайвон, не дейин, жонму дейин?

Тун-кунумким ёруғ ул юздин эрур, ваҳки, ани
Моҳи анварму дейин, меҳри дурахшонму дейин?

Кулубон жилва қилур чоғда қаду оғзин анинг,
Сарви раъному дейин, ғунчаи хандонму дейин?

Ғамзаи қотил ила кофири хунрез кўзин
Душмани жонму атай, офати имонму дейин?

Ишқ дардини десам саъб, мени айб этманг,
Ишқ минг мушкил эрур зимнида осонму дейин?

Ақл агар ишқ ўтидин қочса, нечук манъ қилай,
Шуъладин саъй қилиб қочса биров, ёнму дейин?

Ичмагим зоҳид агар билди, Навоий, найлай,
Сўрса сўз ўйла киши оллида ёлғонму дейин?

Неча ул чехрани кўз лавҳида тасвир этайин,
Ани кўрмакка бу сурат била тадбир этайин.

Неча тун тонггача кўрмакка қуёшдек юзини,
Юз тахайюл қилибон, бориға тағйир этайин?

Неча уйқу йўқу васлин ясағон туш кўрубон,
Борин ўз кўнглум учун топқали таъбир этайин?

Неча йўқ ерда хаёлингни тааққул қилибон,
Фурқатинг шарҳи ғамин оллида тақрир этайин?

Неча ҳад сизғали йўқ ерда санга ҳолимни,
Номалар килки тахайюл била таҳрир этайин.

Май бер, эй барҳаман, ар муғбача ишқида кўнгул
Бўлса бадмаст фироқи била таъзир этайин.

Эй Навоий, дема жон бергилу илгин ўпгил,
Мундоқ иқбол илик берса не тақсир этайин?!

Ишқ аро мен киби йўқ бесарусомон бўлган,
Хонумон бузган алохону аломон бўлган.

Оҳ дуди била ишқ ўтини зоҳир қилган,
Лек ул дуд аро аҳгар киби пинҳон бўлган.

Тийрборони бало ишқ анга ёғдурган,
Танида ҳар сари мўй ўрнида пайкон бўлган.

Сарсари оҳи била нахли умиди синган,
Сели ашки била сабри уйи вайрон бўлган.

Пора-пора жигари дард ўтидин ўртанган,
Қатра-қатра юраги ҳажр ўтидин қон бўлган.

Ишқ дарёси ани мардуми обий эткан,
Ҳажр саҳроси аро гули биёбон бўлган.

Тонг йўқ ўлдум эса ишқ ичра жаҳон расвоси,
Кимдурур ошиқ ўлуб оқили даврон бўлган.

Соқиё, бодаки ё васли керактур, ё май,
Маҳлас истар эса побастаи ҳижрон бўлган.

Мизбонлиғда Навоий не ажаб жон берса,
Ким ўлук тиргузур эрмиш анга меҳмон бўлган.

Бўлди аёғинг қаро зийнату пероядин,
Ўйлаки бўлғай қаро шамъ туби соядин.

Зулфунга товус пари, холинга олгун варақ,
Мусҳафингга бўлди зеб ушр била оядин.

Лайлию Ширинға ҳам айла гаҳи илтифот,
Бекага чун йўқ гузир уй қизила доядин.

Кўзидин эл ўртамак касб этар ул турфа қош,
Ўйлаки ўт олғай эл ёққали ҳамсоядин.

Васлға йўл бермасанг, ишқни тарк эт дема,
Суд чу йўқ ноумид айлама сармоядин.

Иззу шараф пояси узра висол истаган,
Топмағай ўткармайн ўзини бу поядин.

Васл тамаъ айласанг ҳажр била бийм этар,
Вой Навоий санга, ўтмасанг ул воядин.

Кўргузур ағёр юз тухмат ниҳони найлайн,
Ёрким сўрмай инонур, бу балони найлайн?

Юз жафо элдин чекиб буким жафогарликка от
Эл аро пайдо қилибмен, бу жафони найлайн?

Кимки дарди бўлса ёр айлар даво, мен ёрсиз
Дард аро ўлдум, бу дарди бедавони найлайн?

Дам-бадам қонимға тонуглуқ берур кўз, эй кўнгул,
Билмон ул тардомани юзи қарони найлайн?

Юз вафо айлаб халойиққа, кўрубмен минг жафо,
Айламай Холиққа эмди илтижони найлайн?

Эй Навоий, чун ватанда бир дами хуш урмоғим —
Мумкин эрмас, ихтиёр этмай жалони найлайн?

Бало дашти аро Мажнун менингдек кўрмамиш даврон,
Қуюндек ҳар замон бир кўрмаган водийда саргардон.

Не андуҳу малолимға балият даштидек ғоят,
Не савдою жунунумға маломат баҳридек поён.

Тунум дайжур, ўзум ранжур, ичим ғамноку бағрим чок,
Тилим лолу таним беҳол, ишим афғон, сиришким қон.

Заифи дарду ғампеша, наҳифи меҳнатандеша,
Залили бесару сомон, қатили ханжари ҳижрон.

Фигонимдин фалак ғамгин, сиришкимдин жаҳон рангин,
На дардим ўтиға таскин, на ҳажрим дардиға дармон.

Бошим ғам тошидин ёра, таним ҳажр ўқидин пора,
Кўнгул бу ёраға чора топарға топмайин имкон.

Кўзум намлиқ, бўюм хамлиқ, ичим андуҳу мотамлиқ,
Не ҳамдамлиқ, не марҳамлиқ топиб бу меҳнати пинҳон.

Манга не ёру не ҳамдам, манга не дўст, не маҳрам,
Манга не чора, не марҳам, манга не сабру, не сомон.

Ҳам аҳволи табоҳимдин, ҳам оҳи умрқоҳимдин,
Ҳам ўтлуқ дуди оҳимдин қарориб кулбаи аҳзон.

Фалак раҳзан, замон душман, бадан равзан уза равзан,
Қолиб жон хисравидин тан, чиқиб тан кишваридин жон.

Навоий бўлса меҳнат кўп, ичокўр жоми ишрат кўп,
Неча бўлса суубат кўп, қилур ваҳдат майи осон.

Нола номақдур тонг эрмас мени маҳжурдин,
Не учунким ҳажр бедоди ўтар мақдурдин.

Телбаликда ишқнинг маъмуримен, эй офият,
Барча расволиқни тут маъзур бу маъмурдин.

Гар десанг ҳуру пари васлиға кўз солмай, валеқ,
Боғлай олмасмен назарни сен киби манзурдин.

Ўлсалар аҳли ниёз имкони йўқтур ғайри ноз,
Зоҳир ўлмоқ шаммае ул ҳусниға мағрурдин.

Фосиқу зоҳид демаким, эсти эрса ғам ели,
Совурур гарди фано вайронаю маъмурдин.

Сарнавиштинг ҳар не бўлса кўрмакига чора йўқ,
Кимса бош чекмак не мумкин оллиға мастурдин.

Эй Навоий, ёрға ҳар кимсаким зокирдурур,
Рози эрмон зикр қилса ғайри ул мазкурдин.

Ерни дераарки чекмиш из жафо мен зор учун,
Булса минг жоним фидо айтай жафокан эр учун.

Еркин эри учун чекса жафо бил ани эр,
Улса оодур кымса андоқ эри мотросор учун.

Ерлик кургузди мен жон бирла миннатдорлик,
Жонини Хақ арасун бу зори миннатдор учун.

Мен не куттаймен анга койик матар минг сарву гул
Отиб озода эткамен ул сарви гулруксор учун.

Ростлик бирла равешким анда бордур, кымда бор,
Хуб экандур улмаким ул қимату рафтор учун.

Улмаким беморанқиди сахдур чун тиргулур
Ани, ё Рабани, саломат асра бу бемор учун.

Эй Навоий, Ҳуқ эди оламда ойини жафо,
Хақ насиб этти санга сенда бу маъни бор учун.

Ҳамул тоғеки толиъ бўлмиш эрди ул қуёш андин,
Қуёш лаълича бордур бошима ҳар пора тош андин.

Оти туйноғидин меҳробваш из қайдаким кўрсам,
Муҳол ўлғай агар олсам бошим бор неча бош андин.

Кўзумга уйқу ғам шоми нетиб киргайки мардумни,
Яқиндурким оқизғай сел рўди бирла ёш андин.

Кўнгул қони агар тутти кўзумни айб эрмастур,
Нединким бўлди олам ичра кўнглум сирри фош андин.

Кавокиб наргисию чархнинг қавси кўнгул ҳушин,
Не олсунлар, чу олмишлар ани бир кўзу қош андин.

Жунун афғонидин тоғ ичрадур нолам хорошида,
Анингдекким садо фарёдиға тушмиш хорош андин.

Кўнгул бир ойни истай борди, жон қолди ўлум ҳоли,
Бу ҳам айрилмағай эрди бу қаттиқ йўлда кош андин.

Бағир парголасин айлаб гизо, қонин қилиб шарбат,
Таваққуъ қилма олам аҳлидин ўтса маош андин.

Навоий мукнати қон ёш ила бир ерга еттиким,
Бўлубтур лаъл фарш офоқ аро ҳар ён тутош андин.

Адаб сиёсати чекти кўзумга мужгондин,
Синонки баҳра далирона олмағай андин.

Не кўзки Тенгри билурким, кечурмадим ҳаргиз
Кўнгулда беадабона хаёли жонондин.

Вале не судки, ул шўх беадаблиғ ила
Малул этар мени юз қатла ҳар нафас жондин.

Гараз манга чу анинг зотидур тафовут йўқ,
Гули висол била тоза доғи ҳижрондин.

Париму ёки малак, йўқса руҳи покмудур,
Ки зоҳир ўлмади мунча латофат инсондин.

Не тарки ишқ учун афсона дерсан, эй носих,
Кўнгулни мен уза олмон, чу кўнглум олғондин.

Навоиё, санга бастур хаёли, ошиқ эсанг,
Киши висол тамаъ қилмас оби ҳайвондин.

То муҳаббат дашти бепоёнида оворамен,
Ҳар балият келса ишқ ошубидин бечорамен.

Эл нетиб топқай мениким, мен ўзумни топманом,
Бўйлаким ишқу жунун саҳросида оворамен.

Қайси захмимға қилурсен чора чун мен, эй рафиқ,
Тийрборони балиятдин саросар ёрамен.

Оҳ луди ичра бир учқун киби кўрган мени,
Билдиким ҳижрон тунига кавкаби сайёрамен.

Кеча ўртансам, саҳар фарёд қилсам, не ажаб,
Ишқ аро парвонаву булбулға чун ҳамкорамен.

Эй харобот аҳли, гар сиз маст ўлуб, мен бўлмасам,
Айб эмас, невчунки сиз майхора, мен хунхорамен.

Эй Навоий, борди деб аҳбоб таъжил этма кўп,
Ит киби мен эришиб ул корвонни борамен.

Оху вовайлоки, ишқингдин жаҳон шайдосимен,
Ҳам жаҳон шайдоси, ҳам аҳли жаҳон расвосимен.

Кўрса ҳуш аҳли юқар мендин жунун ҳолимға боқ,
Ким хирад аҳли улуснинг боиси савдосимен.

Ким жунун аҳли аро нодонроқ ул, донороқ ул,
Ишқу дард иқболидин ул хайлнинг доносимен.

Олами савдода тинмай пўя урмоғлиқ била,
Подшоҳи ишқнинг пайки жаҳонпаймосимен.

Кўрмакимдин ақли кулга юзланур савдои ишқ,
Эй кўнгул, шахси хираднинг мояи васвосимен.

Дашти савдода ҳавои ишқу меҳнат гардидин,
Бесарупо пўялар бирла қуюн ҳампосимен.

Эй Навоий, ҳолима эл йиғлару ул ой кулар,
Шукрим ҳар навъ ила анинг нашотафзосимен.

Лабингким ўлук тиргузур жонму эркин?
Агар жон эмас, оби ҳайвонму эркин?

Юзунг шуъласи устида анбарин дуд,
Ки жамъ ўлди зулфи паришонму эркин?

Бало селидин ишқ даштида Мажнун
Менинг телба кўнглумча вайронму эркин?

Қирор куфру дин аҳлин ул шўх, билмон,
Ки кофурму эркин, мусулмонму эркин?

Қилур телба мардумлиғи элни оё,
Париму экин ёхуд инсонму эркин?

Вафо аҳлини кўп қилур қатл гардун,
Шафақму эркин ё қўли қонму эркин?

Дедилар, биров солди давронға ошуб,
Навоий, ул ошуби давронму эркин?

Чун хаёлингда кўнгул беҳол эди ўз рашкидин,
То не ҳол ўлғай висол ичра анга кўз рашкидин.

Васлида чун ўзни маҳрам кўрмай ўлдум, гайрни —
Кўрса маҳрам найлагай улким ўлар ўз рашкидин.

Сўз дегон эрмишки бир сўз деб ўлукни тиргузай,
Эй кўнгул, мен худ дами нақд ўлдум ул сўз рашкидин.

Гул қизил, сориг эмас гулшанда сен кўрган замон,
Оқ гул эрдиким неча ранг ўлди ул юз рашкидин.

Меҳри тобон рашкдин ботти кўруб чеҳрангда хай,
Ким қуёшқа кўрди мунча тоб юлдуз рашкидин?

Лутфу қаҳри сарбасар муҳликдурур ул шўхнинг,
Бўлмади ўлмак мени маҳзунға ёлғуз рашкидин.

Ул қуёш чунким бўлур кундуз аён, ақшом ниҳон,
Кеча ҳажридин Навоий ўлди, кундуз рашкидин.

Эй кӯёш, ёйдинг туман минг зарра бу ғамноқдин,
Баски оттинг сарнигун туфроғ уза афлоқдин

Қушқа ўтдин рам бўлур, юз войким, кўнглум қуши
Ўзни асрай олмас ул рухсори оташноқдин.

Эй мусулмонлар, манга чун зулму жавридур мурод,
Бок эмас айрилмасам ул кофири бебоқдин.

Пок Тенгри ишқ аро пок айлаган шукронаға,
Тортарам юз тухмату минг ғусса ҳар нопоқдин.

Ишқ куйдурган замон оҳ урмасам эрмас ажаб,
Барқ ўртар чоғда чиқмас дуд ҳам хошоқдин.

Ўлтурур чобуксуворим, мен кўярмен ерга бош,
Ким бошимни қилмағай маҳрум ул фитроқдин.

Кўнглакимда қон не тонгким, бағрима юз чокдур,
Ким тарашшуҳ айламас, бал қон оқар ҳар чокдин.

Бода тафриҳини ёқути муфарриҳ бермади,
Хўша лаълу дур магар еткурди деҳқон тоқдин.

Эй Навоий, моҳвашлардин чу йўқ толиъ манга,
Бежиҳат не шиква айлай анжуму афлоқдин.

Юзинда май гулидур ё юзин кўргузди кўзгудин,
Ваё жаннат гули аксини зоҳир айлади судин.

Юзунга чун таважжуҳ айладим, қолди қаро қайғу,
Кейин тушкан киби соя кўрунғач меҳр ўтрудин.

Тушумда дедиким, кўксунга бир ўқ урсам илгим ўп,
Кўрунг толийким ул ўқ етқач-ўқ сескандим уйқудин.

Дема, ҳижрон туни муҳлик ғамимдин субҳ сарғарди,
Ҳамоно булажаб ҳолим кўруб заъф этти кулгудин.

Бор эрди ҳуснунг афзун, ғам туни чун чеҳра кўргуздунг,
Кўрунур шамъ равшанроқ зуҳур этқач қоронғудин.

Дема, менсиз нечукдурким сени ўлтурмади қайғу?
Санга йўқтур хабар мен худ ўлубмен ушбу қайғудин.

Қадаҳ наззораси ҳушумни зойил қилса айб эрмас,
Ки шоҳид акси ҳар дам жилва айлар ушбу кўзгудин.

Бу гулшандинки булбул зоғ ила тенгдур, фироқ авло,
Нетай ул ердаким йўқтур арабға фарқ ҳиндудин?!

Навоий Каъба қасдин айласун, эй шайх, дей олсанг,
Ки имкон йўқтурур топмоқ киши дайр ичра мақсудин.

Чоклик кўксум эшикдур, жисм уйи байтул-ҳазан,
Ул эшикнинг ҳалқасидур наълу гулмехи тутан.

Гул юзунг шавқида тиғи ишқ ила бўлсам шаҳид,
Бўлғусидур ҳурлар гулгунаси қонлиғ кафан.

Аргадол ичра қароқчи махфий ўлғондекдурур,
Фитна хайлиға панаҳ зулфунгдағи чину шикан.

Чуғз ташбиҳин манга, эй ҳусн ганжи қилмаким,
Мен ватан бузмишмен, ул қилмиш бузуғ ичра ватан.

Судраманг ул қўйдин юз захм ила мен хастани,
Ким ёпишмиш остони фаршиға қонлиғ бадан.

Ўйла, эй булбул, баҳор ўлмиш хазон бирла қарин,
Ким дегайсен бир гули раъно бўлубтур бу чаман.

Юз ҳиял қилдинг Навоий қатлиға, фарёдким,
Айладинг бир тиргузур учун юз ўлтурмакни фан.

Хаёлинг келса кўнглумга бўлур озурда мужгондин,
Ҳарамга азм қилган ўйлаким хори муғилондин.

Ўқунг кўнглумга тегмасдин губоре эрди кўнглумда,
Губори ўлтурушмиш то су септинг анда пайкондин.

Кўзум хуноби лаълинг шавқидин баҳр ўлди тонг эрмас,
Чиқиб гулгун бу дарёнинг саҳоби ёғса қон ондин.

Хатинг нақши бузуг кўнглумда айлар қасди жон, ваҳким,
Бўлур неши бало ҳар сабзаким буткай бу вайрондин.

Чаман туфроғин, эй аҳбоб, аритманг зор жисмимдин,
Либосин сўймангиз ҳазл айлабон мажнуни урёндин.

Лабинг васфида жонбахш ўлса анфосим тонг эрмаским,
Дамим ул дам насимидурки эскай оби ҳайвондин.

Сочинг сарриштасидин бир гириҳ кўнглумда жам ўлди,
Бу жамъият эрур кўнглумга ул зулфи паришондин.

Не гулгун соғаре мумкин, не гулрух соқие мавжуд,
Жиҳат будур: Навоий гар тилар кетмак Хуросондин.

Буюрди шайх паймон майдину муғ тутти паймона
Ризо йўлида не паймонадин қочтим, не паймондин.

Агар ишқинг ҳавосида ёғар ҳар жола тош ўлсун,
Нишона ҳар бирига, дермен, ушбу хаста бош ўлсун.

Юзунгнунг меҳридин бир зарра сотмон, гар фалак жавфи,
Тўла бўлсун филурий, ҳар филурий бир қуёш ўлсун.

Ситам зангин темурдек кўнглидин, ваҳким, қира олмас,
Нечаким нолаи зоримда суҳондек харош ўлсун.

Қуёшни бўлмас, эй гардун, ул ойға айламак ташбиҳ,
Оғиз гар зарра, Чўлпон — кўз, янги ой анга қош ўлсун.

Агар пайконларинг кўз истабон топти кўнгул, ғам йўқ,
Келиб йиғлар маҳал ул қатра сулар кўзга ёш ўлсун.

Сипоҳи ҳуснунга бир маҳчаси рахшон алам бўлғай,
Қуёш кўзгусига оҳим сутуни гар тудош ўлсун.

Кўнгулда сирри ишқин асрай-асрай ўлдум, эй соқий,
Қадаҳ тутким, харобот аҳлиға фош ўлса, фош ўлсун.

Кўнгулга жон била бир доғинг оздур, қўй яна бир ҳам,
Неча икки гадоға бир дирам узра талош ўлсун.

Ўларда тенгдурур, шоҳ айласун гулшан гулин мафраш,
Вагар гулхан кули узра гадо соҳибфирош ўлсун.

Навоий ашк дурридек тиларким кўзда ер бергай,
Агар ишқинг ҳавосида ёғар ҳар жола тош ўлсун.

Хуққай лаълингда кўптур хурдаи маъни ниҳон,
Ушбу маънидин ани гўёки дерлар хурдадон.

Хуш ила сабрим сипоҳи уйларин куйдурди ишқ,
Ҳар янги доғим ул уйлар ўрнидин қолмиш нишон.

Кўзда ашким қонидин ҳар сори кўргил қатралар,
Нуқталар янглиғки қўйғайлар қачон ёзилса қон.

Тиғ чун бошимға еткурдунг таваққуф қилмаким,
Су мақом этмас бийик ердин қуйи бўлмай равон.

Бир момуқ тикқан қулоқдур ҳар ярам марҳам била,
Хаста кўнглум баски ўқи захмидин тортар фиғон.

Дурд жоми бирла йиқ, эй соқийи даврон, мени,
Ким ўлармен ишқ кўйида соғалсам ҳар замон.

Эй Навоий, эмин эрман зуҳд аро мундин нари,
Дайрни маъман қилай, гар умрдин топсам амон.

ВОВ ҲАРФИНИНГ ВИЛОҲАТАФЗОЙЛАРИНИНГ
ВАҚОЕЪИ «НАВОДИР»ДИН

506

Фалақдин гар манга ҳар лаҳза юз қайғу келур ўтру
Агар ҳар қайғудин сўнг бир севинмак бор, эмас қайғу.

Ва гар ҳар тийраликка бир ёруғлуқни инонмассен,
Йиғи кўр чархдин ҳар шом доғи субҳдин кулгу.

Камол истар эсанг сидқ аҳлидин қилма кўнгул тийра,
Мукаддар айламас хуршид субҳ анфосидин кўзгу.

Сафо аҳлиға гулрухлар хаёлидин тағайюр йўқ,
Қачон гул акси тушмаклик била гулранг бўлғай су.

Тиларсен ғафлатингни рафъ этиб огоҳлар нақлин,
Ки ғофил элга ул афсоналардин кам бўлур уйқу.

Бақо нақди ҳаётингга чу эрмас бир замон маълум,
Дирам нақдиға умрунг ҳар замон сарф этмагил асру.

Жунун занжирида ошиқ ёнида ҳийлагар зоҳид,
Киши кўрса тасаввур айлағай шер оллида тулку.

Кўнгул миръоти ичра жилвагардур ёру сен ғофил,
Ториқма ҳажридин кўпким, эмассен ёрдин айру.

Фанонинг ҳам фаносин истагил васл эрса комингким,
Бу йўлда восил ўлмакнинг тариқи ушбудур ушбу.

Кетур бир бода, эй соқийки, ичсам қолмағай боқий,
Фанодин бал, бақодин ҳам замирим лавҳида белгу.

Навоий дайр аро маст ўлса, шоҳи динпаноҳ андин —
Ўтарда тутқуси, албатта, бир соғар чиқиб ўтру.

Қаён қилса ҳаво ул турфа қуш уйқум олур қайғу,
Вагар кулбамда бир тун қўнса худ кўздин учар уйқу.

Фироқинг шоида субҳи висолинг ёдима киргач,
Келур ҳар лаҳза тинмай йиғламоқ ичра манга кулгу.

Қуёшим сарвдек қад бирла ҳар ёнким қилур жилва,
Аёғи остида, ваҳ, соядур ё сунбули гесу.

Янги жон топқамен бўлса лабинг оби ҳаётинин,
Ўларда оғзима чун томизурлар пахта бирлан су.

Лабингнинг холидин жон истадим, ул олди жонимни,
Гунаҳ мендиндур, андин йўқ, чу ишни акс этар ҳинду.

Қул ўлдум холу зулфу қаддинга гар жаврдин қочсам,
Эрур кўксумда ҳар ён доғ ила наълу алиф белгу.

Қадаҳ миръоти руҳ, эй соқию махмурлуқ ранжи,
Мени ўлтурди, бовар қилмасанг қўй оғзима кўзгу.

Чу даврон бевафодур неча соҳибжоҳ эсанг, эй шаҳ,
Гадолар хотирин асраю мағрур ўлмағил асру.

Ичар эрмиш ул ой ушшоқ ёди бирла соғарлар,
Сени ул эл туфайли, эй Навоий, ёд қилғайму?

Оху ашкимдин шикоят айламиш ул тундхў,
Не дей олғайменки бир оғизда ўтдур, бирла су.

Жонфизо васлин қилурмен ком муҳлик ҳажр аро,
Жон берур эл айлагандек умри жовид орзу.

Муддаиларнинг ҳужуми булажаб ҳолимғадур,
Ногаҳон қилган киби кўргач ғариб итлар ғулу.

Мену — кунлар юз бало, сен ком ила юз айш сур.
Мену — тунлар уйқусизлиқ, ноз ила сен хуш ую.

Соқие, чиний идиш бирла такаллуф қилмаким,
Бетакаллуфларға хушроқдур суроҳидин сабу.

Ҳуру жаннатдин муродим давлати дийдор эрур,
Ёрсиз боғу канизи беш эмастур улу бу.

Ишқ даштиға фанодин нори эрмиш юз хатар,
Эй Навоий, ёр ишқида бериб жон бўлдиму?

Кўнглуму бағримни тизсанг тили айтар қов-қов,
Йўқ ажаб тар қон оқар нақс кўлумдан нов-нов.

Хайли хатнинг чаргаси юз дари узра гўйиё,
Қим нақ мушқин наздини сайд этарга бундан ва.

Ишқнинг ути шўъласин муфрит тилар мажнун кўнгул,
Ўйлаким девоналар доим тилар қилмоқ олов.

Ишқ бошимдан чўқориб ўзлуғумни уран тиг,
Ани боштин сов этиб, бошни танимдан қилди сов.

Зохир, ишқотини ёшур дурсен, андан сўнтраким,
Халима ташнаё ила болдини бари оламо чов.

Қайда мумкинатур алифбек чиқмоқ эҳди хосақим,
Қун аро олти жаҳатдин қолмишам андоқки нов.

Эй Навонӣ, тиг тортиб, чобуқум жанан қилиб,
Бошимга еткан, дедим: тарк эт урушин, дедим: ёл!

Сипехри ойинагун гар дамимдин ўлди қоронғу,
Асар йўқ эмди дамимдин қўюлса оғзима кўзгу.

Фироқ базмида эрмас суроҳий оғзида қул-қул,
Ки қилди қаҳ-қаҳа бирла ғариб ҳолима кулгу.

Сипехр баҳриға боқсанг юзунгга акс дурур меҳр,
Кўрунур икки қуёш чун бўлур қуёшқа су ўтру.

Юзунгда қатраи хай хол нуқтасинму ёшурди,
Ваё чўмуб нафас асрар ҳаёт суйида ҳинду.

Нетиб ҳабиб висолин тамаъ қилай мени шайдо,
Ки телба беадабу тундхўй эрур пари асру.

Ёруқ гар ўлмади шамъи муродинг, айтма кўп сўз,
Киши қазо била бўлмас урушмоқ, айлама ёрғу.

Навоий, истар эсанг ёр лаъли комини, жон бер,
Ўзунг де элга тирилмаклик ўлмагунча бўлурму?

Қад эрмаски, сарви хиромон эрур бу,
Лаб эрмаски, гулбарги хандон эрур бу.

Кўнгул ичра ул ой менгининг хаёли,
Гумон қилмаким доғи пинҳон эрур бу.

Бағирдинки кўксумга пайкон тиралмиш,
Фаминг ўқидин нўги пайкон эрур бу.

Кўзум баҳрида қатрадин дур топилса,
Ажаб бўлмағай баҳри Уммон эрур бу.

Бузулган кўнгул мулкига қилма ҳайрат,
Ки то сели ғам етти вайрон эрур бу.

Ҳалок айласа ғам туни жонни ҳар дам,
Не тонг, эй кўнгул, шоми ҳижрон эрур бу.

Ғамим ҳаддин ўтти кетур, соқие, май,
Ким ул муҳлику оби ҳайвон эрур бу.

Саломат ҳавасланди шайху соғинди,
Ки зуҳди риё янглиғ осон эрур бу.

Замон аҳлида йўқ вафо, эй Навоий,
Тилаб йўқни топмоқ не имкон эрур бу.

Кофургун либос аро ул сарвиноз экинму?
Ё шоми ҳажр дафъиға шамъи Тироз экинму?"

Қатл айларида даҳр эли бош қўйдиларму эркин?
Ё қиблаи жамолиға эл саждасоз экинму?

Елму ниҳолларни чаманда ҳам этти ёхуд
Ул сарвиноз оллида аҳли ниёз экинму?

Кўз баҳру кони бўлди нисор анга нақди жон ҳам,
Буким тараҳҳум этмади, билман бу оз экинму?

Яғмо солурға ҳар тараф отланди ул ситамгар,
Кўнглум вилояти сари бу турктоз экинму?

Ушшоқ ишқ бодиясин қатъ этарда оё,
Маъшуқ кўйи қасдлари ё Ҳижоз экинму?"

Кўнглунг, Навоӣ, сочидин кеч етар юзига,
Оқшом қоронғу, йўлда нишибу фароз экинму?"

Лабингга то етибтур бармоғим ҳайратдин эркинму?
Ки тишлармен ани ҳар лаҳза ё лаззатдин эркинму?

Чақилгач барқи ҳуснунгим, ҳалойиқнинг кўзи ёрур,
Менинг ўртанмагим ул шуъла ё ғайратдин эркинму?

Сочинг рангу исидинким, димоғим бўлди ошуфта,
Бу савдодинму эркин, йўқса ул наҳдатдин эркинму?

Насиме еттиким руҳумни қилди тоза, ваҳ, билмон,
Ки анинг кўйидин ё равзаи жаннатдин эркинму?

Танимда тошлар зарби, ичимда нешлар захми,
Жунун бедодидин ё ишқ аро шиддатдин эркинму?

Тамуғ ўти бу янглиғ тез экинму, эй кўнгул, ёхуд
Анга мунча ҳарорат шуълаи фурқатдин эркинму?

Буким олам аро ишқим сўзидин ўзга сўз йўқтур,
Ўтум таъсиридин эркинму ё шуҳратдин эркинму?

Ичимда заъфедур, соқий, қадаҳ бер, гарчи билмонким,
Хумор осебидин ё давр аро меҳнатдин эркинму?

Фано лофин уруб ўзни улусқа айламак муҳтож,
Бу даъво ичра кизби маҳз ё ҳимматдин эркинму?

Мену муғ дайриким, ҳар сойил анда шаҳ сари боқмас,
Дегин, эй шайх, ҳимматдинму ё шавкатдин эркинму?

Навоий кўнгли ёниб ишқидин куймакни бас қилмас,
Надоматдин анга ё эртаги одатдин эркинму?

Олди чун илгига ул ҳури суманбар кўзгу,
Аксидин қилди аён руҳи мусаввар кўзгу.

Жавҳари ҳуснин агар кўнглида қилмайдур нақш,
Не учун топти жавоҳир била зевар кўзгу.

Ўйлаким ой қуёш оллиға келиб бўлди мунир,
Рўбарўюнга қилур ўзни мунаввар кўзгу.

Оразинг ойинаси ҳажрида кўксум бўлмиш,
Ҳар тараф эски туган бирла саросар кўзгу.

Ой сари боқмаю хуршидни миръот этким,
Кўргузур эгри эмас бўлса мудаввар кўзгу.

Тиласанг файз кўнгул айла хавотирдин пок,
Айламас акс қабул ўлса мукаддар кўзгу.

Маида соқий юзи, соқий юзида май кўрдум,
Эй Навоий, бу сафо қайда топар ҳар кўзгу.

Юзунг баёзида ул холи мушксо ҳинду,
Ғариб тушти Хўтан кишвари аро ҳинду.

Не хол эрурки кўнгулни рабуда айлаб олур,
Киши бу навъ қачон кўрди дилрабо ҳинду.

Қаро кўзунгки вафо айнидин манга боқмас,
Ажаб эмастур, агар бўлса бевафо ҳинду.

Тутуб қуёш уза маскан солур жаҳонға бало,
Юз узра холинг эрур воқеан бало ҳинду.

Кўнгулни олса малоҳат била тафовути йўқ,
Хитойи ўлсину ё армани ва ё ҳинду.

Тенг ўлди булбулу зоғ ушбу боғ аро, яъни
Фасоҳат ичра қаччау юзи қаро ҳинду.

Навоий этти ўзин ўйла турк ҳиндуси,
Ки аҳли Чину Хито бўлдилар анго ҳинду.

Агар ошиқ этса висол орзу,
Аён этмиш ўлғай маҳол орзу.

Анга баски қилғай агар берса даст,
Йироқтин кўрарга жамол орзу.

Қуруб оғзим, истармен ул чехрани,
Сусиз айлагандек зулол орзу.

Суға, йўқса кўзгуга солғил назар,
Гар этсанг ўзунгга мисол орзу.

Ҳам ошуфта, ҳам тийрадур бўлғали
Замиримға ул зулфу хол орзу.

Қуёшдек манозил тай этмак керак,
Не раҳравки қилғай камол орзу.

Навоий тилар эди шоми қошинг,
Улус айлагандек ҳилол орзу.

Кўзумдин учти яна ёрсиз бу шом уйқу,
Яна тонг отқуча бўлди манга ҳаром уйқу.

Мен уйқудин тўнгулубменки ёр кетса учар,
Чу келди хаста кўнгулдин чиқар тамом уйқу.

Эл уйқусин агар ул шўх этмади торож,
Ики кўзинда недур ноздин мудом уйқу.

Не қушдурурки учиб шавқ ҳою-ҳўйидин,
Кўз ошёнида қилмас яна мақом уйқу.

Кўзунга суди учун нақди жон берай, гар ул
Кўзумга кўз юмуб очқунча берса вом уйқу.

Тушунга киргали ул шўхи масти хоболуд,
Тилармен айлагамен тун-кун илтизом уйқу.

Бировга давлати бедор ёр эмас, эй шайх,
Ки шарҳи воқеа айларга қилди ком уйқу.

Фасона боиси гафлатдур элга воиздин,
Нединки келтурур афсонаваш калом уйқу.

Навоий айласа кўз тўтиёси гарди фано,
Зиёни йўқ анга бўлса алад-давом уйқу.

Эй йўлунгда подшоларға гадолиғ орзу,
Ўйлаким бўлғай гадоға подшолиғ орзу.

Ўқлар урди зуҳду тақво жониға усрук кўзунг,
Ким яна бўлмас кишига порсолиғ орзу.

Топсам ул бегонаваш бедодидин махлас яна,
Қилмағаймен хўбларға ошнолиғ орзу.

Лаълидин ком истадим, жонимға етти юз бало,
Лек жонимдин кам ўлмас бу балолиғ орзу.

Эврулуб ул тифлваш бошиға ою кун қилур,
Ул анолиғ орзу, бу бир атолиғ орзу.

Андоқ олди дилраболар кўнглини ул дилрабо,
Ким бирига эмди бўлмас дилраболиғ орзу.

Кўйида жоним фидосидур, бу маъни бирлаким,
Оллида доим қилурмен жонфидолиғ орзу.

Гар замон аҳли жафосиға чидарсен иста ёр,
Чун топилмас, истама они вафолиғ орзу.

Давр элида чун сафо йўқ, базм давринда магар,
Жом ичинда майни қилғайсен сафолиғ орзу?

Қайси гумраҳ комили раҳбар аёғи туфроғин,
Тўтиё қилдики, қилмас раҳнамолиғ орзу.

Эй Навоий, даҳр боғида чу йўқ баргу наво,
Барги фақр эт, истама ўзни наволиғ орзу.

Фироқинг ичра ишим изтиробдур асру,
Тараҳҳум айлаки, ҳолим харобдур асру.

Кўзумдин ашк туганди, кўнгулдин ўт ўчти,
Гамингда бу ики беобутобдур асру.

Фироқинг ўтида ранжимға йўқ ҳисоб, ўлма
Билурга ранжаки, ул беҳисобдур асру.

Жамол даврида ушшоқ кўнглини асра,
Ки ҳусн хайлиға ойин шитобдур асру.

Бирорта шефтаи жону кўнгулга раҳм айла.
Ки бу харобдур, ул бир ябобдур асру.

Ангаки масжид аро етмади кушод, не ғам,
Етишса майкадаға фатҳи бобдур асру.

Навоий андин эрур ғусса туфроғи ораст,
Ки кўнглин олғали олийжанобдур асру.

Қад эрмас равза сарви нозидур бу,
Калом эрмас, Масиҳ эъжозидур бу.

Дедим: ишқингда ўлмак топтим анжом,
Кулуб дерким, ҳануз оғозидур бу.

Берур қатлимға оғзи ваъда пинҳон,
Менинг бирла ниҳони розидур бу.

Қилур қаддинг ҳавоси кўнглум, эй сарв,
Бийик ҳиммат қуши парвозидур бу.

Ғамингда май берур кўнглумга қувват,
Ки фурқат аҳлининг дамсозидур бу.

Фано даштиға кўнглум чекти тиндим,
Улустин, ваҳ, не дилкаш ёзидур бу.

Юзунг боғиға булбулдур Навоий,
Наво қилса, анинг овозидур бу.

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲУМОЮНВАШЛАРИНИНГ
ҲАЛОКАНГИЗЛИҒЛАРИ «НАВОДИР»ДИН

521

Юсуф эрмас чу малоҳатда жамолингга шабиҳ,
Ҳуснунга ани малиҳ ўлмағай этсам ташбиҳ.

Одам асрорининг ижмолини қилдинг тафсил,
Мундин эркинки дединг алваладу сирру абиҳ.

Чун берур боғ гулу шўра тикон, сен очибон,
Лутфдин гул нечаким хори жафо урса сафиҳ.

Восил ўлди нафасинг руҳини англаб ориф,
Шаръ тузди, чу анинг зоҳирини билди фақиҳ.

Андаким сен чекибон иззу назоҳат этагин,
Ўйқ жанобингда малоийкка маҳалли танзиҳ.

Ҳам қамар шаққин ишорат била айлаб зоҳир,
Ҳам шажар машин иродат била айлаб танбиҳ.

Кимки сендин эвуруб чеҳра қаро топиб важҳ,
Ким ҳадисингга қилиб таън дебон бетавжиҳ.

Ой тулуъ этса бўлур меҳри жамолинг зоҳир,
Ким бўлур фаҳм жамил олиғаким келди кариҳ.

Гар Навоий сори маҳшарда назар айламасанг,
Сақару нордек ўлғай анга хулду мо фиҳ.

Тикмагаймен тиғи захмин ўлсам ул озор ила,
Бўлса Исо игнаси Марям игирган тор ила.

Доғлар шаклин киши кўксумда кўрса фаҳм этар,
Ким балони анда тикмишлар магар мисмор ила.

Кўк равоқинда қуёш васфини қилманг, чунки мен
Кўйида хурсанд ўлубмен сояи девор ила.

Юзу зулфи ишқида кофиру мўмин — аҳли дин,
Бўйлаким Мусҳаф ҳамойил қилмишам зуннор ила.

Сабзаи хат ёрутубтур оразинг миръотин, оҳ,
Кўзгуга бу навъ ким бермиш жило зангор ила?

Соғинурлар қон ила бўлмиш мунаққаш кисватим,
Ҳар ён этсам азм бу урён тани афгор ила.

Давр аёгин, соқие, хуш тут, дамеким йўқтурур,
Хушлуғум давр аҳли, балким гунбади даввор ила.

Бору йўқнинг меҳнатин чекмас бу давлат басдурур,
Ҳар киши оламда қониъ бўлса йўқу бор ила.

Кўкка еткай боши қўйган лаҳза шоҳ оллида бош,
Гар Навоий ичса май шоҳи фалакмиқдор ила.

Ингали кўктин балолар зинадур қилсанг нигоҳ,
Хажр ўтидин тортсам тобу шиканлик дуди оҳ.

Зулфининг ҳар ҳалқасида бир шикандур ўйлаким,
Ҳабс занжирида ҳар тавқ ичра бир аҳли гуноҳ.

Буки оҳим тийрборони борур гардун сари,
Фам сипоҳи ингали кўнглумга улдур шоҳроҳ.

Тиғ сурмай нетсун ул қотилки турмай икки кўз,
Қонима дорил-қасоси ишқ аро бўлди гувоҳ.

Буки урдунг бошима ҳар тук ҳисоби тиғи жавр,
Бўлса бўлмас ҳар сари мў бўлса бир тил узрроҳ.

Дайр аро жон бер Масиҳи дам била, эй муғбача,
Ким хумор ўлтургудек ҳолимни айлабтур табоҳ.

Кирпигингдин қочти юз сори Навоий тонг эмас,
Хордин гар қилса гул қалқонини булбул паноҳ.

Гулгун енг ичра илгин ул мушкбў ғазола,
Ё ранг қилди мушкин ё қўлға тутти лола.

Ошуфта сочин ул гул йиғдию тишлаб ўрди,
Гарчи қилур паришон сунбулға етса жола.

Санчилмамиш гажакким жону кўнгул чекарға,
Ойирди икки қуллоб ул анбарин кулола.

Юз даврида қирондур ё анжум инжусидин,
Гардун териб мудаввар қилди қамарға ҳола.

Ёғлиғ иликда таҳ-таҳким нақши хат ёзилмиш,
Жавру жафо фанида ёздинг магар рисола.

Раззоқ Ҳақни англа ҳар вақту ҳар маконда,
Ҳар кимга рўзи ўлса ҳар хонда ҳар навола.

Фарёдинга ул ой чун етмайдур, эй Навоий,
Недур фалакка ҳар дам еткурмак оху нола.

Гар дурдии хум бўлсун, агар соф пиёла,
Ичкунм чу азалдин, манга бу бўлди ҳавола.

Тан шишасида умр майи ўксуса ғам йўқ,
Эй соқийи гулчеҳра, тўла айла пиёла.

Сен май ичибу рост қилиб соз ила оҳанг,
Мен қон ютубу тортибон афғон била нола.

Юз тақвию зуҳд аҳлин этар масту паришон,
Ул наргиси сармасту ул ошуфта кулола.

Гулгашти чаман хуштур агар соқию мутриб,
Бу келса тута-тутаву ул бир чола-чола.

Лаълинг майидин бизга жигархорлиқ, ўлмиш,
Йўқ чора насиб ўлса кишига бу навола.

Ул зулфмудур икки кўзунг авжида ёхуд
Гулзор ичида мушк сочар икки ғазола.

Ҳолоки муяссар бўлур ул май била хушҳол,
Невчунки рақам қилмадилар умрға ҳола.

Дайр ичра Навоийға қилур мугбачалар зулм,
Гар пири харобот тутар жоми адола.

Мен нетиб ишқида оқил бўлаю фарзона,
Ким паривашлар эрур ҳасратидин девона.

Чоклик кўксум аро телба кўнгул турмас ҳеч,
Гарчи Мажнунга ватан лойиқ эрур вайрона.

Шамъ гирдида магар сояси рашкидин эрур,
Айланиб буки қанотин эвурур парвона.

Ошно айламак ул ойни не мумкинки, сипеҳр
Меҳр ойинидин айлабтур ани бегона.

Достонимни деманг ёрға, невчунки гаҳе
Йиғлатур, гарчи гоҳе кулдурур ул афсона.

Ғарқи май бўлсам анингдек бу фано дайри аро,
Ки ҳубоб уйидин-ўқ бўлса манга майхона.

Бир қадаҳ бирла Навоийни бу дам тиргузсанг,
Нетти, эй муғбача, тўлғунча анга паймона.

Зиҳи гул ичра кулар чоғ этиб аён гунча,
Чу ёпилиб қила олмай киши гумон гунча.

Куларга хўблар оғзидин оғзинг ўлди қариб,
Ки қилмишам очилурға яқин нишон гунча.

Агарчи гунча аро гул ниҳон эрур доим,
Вале юзунг гули ичра эрур ниҳон гунча.

Кўп ўлди ҳуққай лаълингда хурдаи маъни,
Қаю чаманда бўлур мунча хурдадон гунча.

Бўлурму оғзинг ила тенгки риштаи дури бор,
Нечаки жолаға қилсун ўзин макон гунча.

Варақ-варақ эмас оғзида баргиким, оғзинг
Чу нукта сурди ютар лахт-лахт қон гунча.

Май ич баҳор, хусусанки лаългун майлиқ,
Суроҳи ўртаға келтурди ҳар қаён гунча.

Замона боғида кўнглум ажаб тутулмиш, лек
Ажаб эмастурур очилса ногаҳон гунча.

Навоий ўлмаки мумкин эмас, агар ичса
Ҳаётбахш лабинг бодасини қонгунча.

Сипеҳр сақфиға олтун сутун бўлур, эй моҳ,
Дамеки чархқа чексам гамингда шуълаи оҳ.

Дедимки: ўлтурасен ишқ аро недур гунаҳим?
Дедикки: ишқдин ортуқ яна бўлурму гуноҳ?!

Демаки тоза туганлар гувоҳи ишқинг эрур,
Юзи қаролиғи ёлғон бўлурдин ўлди гувоҳ.

Кўзумга кирди хаёлинг сиришк касратидин,
Қачон ёгинда қилибтур киши булутни паноҳ.

Чу куйди ғайр хаёли кўнгулга тушти хатинг,
Ки сабза хуш кўкарур дашт аро, чу куйса гиёҳ.

Фано йўлидин агар ёнса роҳрав не ажаб,
Ки йўл махуфдурур анда йўқтурур ҳамроҳ.

Навоий ар деди, жуз Ҳақ вужуди йўқ, эй шайх,
Не ёзгурурсен ани ло илоҳа иллаллоҳ.

Қилмағил борғали шитоб яна,
Солма кўнглумга изтироб яна.

Келдингу кулбам ўлди қасри биҳишт,
Қилма ани чиқиб хароб яна.

Ҳар дам оҳим ели чу элтур ани,
Солма рухсор уза ниқоб яна.

Лаби лаълингга ўхшамас ёқут,
Яна дур тошу лаъли ноб яна.

Соқие, тут қадаҳки, ранжи хумор
Қиладур жонима азоб яна.

Майкада боғлиқ эрди тўктум ашк,
Ончаким бўлди фатҳи боб яна.

Ич Навоий, қадаҳки тузди наво,
Базм аро уд ила рубоб яна.

Ё Раб, ул юзни даме кўзумга пинҳон айлама,
Ё кўзумни андин ўзга юзга ҳайрон айлама.

Чехрасига мизбон ўлсун кўзум, ул чехрани
Кўзларим уйидин ўзга уйга меҳмон айлама.

Очмайин зулфи паришон кўнглума чектурма оҳ,
Етмайин оҳим ели зулфин паришон айлама.

Жонима лаълидин ўзга лаълдин берма ҳаёт,
Лаълиға жонимдин ўзга жонни қурбон айлама.

Бошима кўйидин ўзга кўйни қилма ватан,
Кўйида бошимдин ўзга бошни ғалтон айлама.

Эй кўнгул, давр аҳлидин минг йилчилик йўл гўша тут,
Ё алардин етса юз минг ғусса, афғон айлама.

Истасанг, эй гул, Навоийдек хуш илҳон булбуле,
Гунчадек кўнглунг маломат хоридин қон айлама.

Очиб кўксум шигофин айладим кўнглумни наззора,
Эрур юз пораву ғам тигидин минг ёра ҳар пора.

Не тош урён танимға урди кўксум чокига солдим,
Мени бедил кўнгул касб эттим, онинг кўнглидек хора.

Таним чун ишқ асири айладинг, манъ этма оҳимни,
Чу қил ўт узра тушти, дуд қилмоқтин эмас чора.

Ўтарсен ўйнай-ўйнай, мен гадойи хаста йўл узра,
Қолурмен бир қиё боқмоқ учун ёлбора-ёлбора.

Ўлумдин ҳажр душвор ўлмаса дард аҳлиға невчун,
Ажал Мажнунни асраб, айлағай Лайлини овора?

Киши май ютса, кўнглум они қон ютқон гумон айлар,
Су ичканни май ичкан соғинур ким бўлса майхора.

Кўнгул саргашталиқдин бўлди йўқ оғзинг киби, гўё
Ани чарх айлагандур ғунча йўнмоқлиққа инкора.

Малак таслими шайтон кибридекдур буки, ақл ўзин
Қилиб маъмури амр, истар аморат нафси аммора.

Навоий кўксини чок этти ҳажр андоқки фаҳм эткай,
Тахайюл ҳайъатин кўнгул аро ким қилса наззора.

Яна зулфунг бузуғлуқ солди кўнглум хонумонинда,
Йилон андоққи солғай қўзғолон қуш ошёнинда.

Не қотилдур кўзунгким, тўкса қон Баҳром шаклидур,
Тааммул қилсалар мақтулнинг ҳар қатра қонинда.

Бихамдиллаҳ, кўзу кўнглумда сен, йўқ эрса топилмас,
Сенингдек гавҳари покиза олам баҳру конинда.

Жаҳон аҳлиға жон ҳар нечаким топмас омон сендин,
Сен, эй жону жаҳон, ё Рабки, бўлғил Ҳақ амонинда.

Юзунгким бўлди майдин лаългун, ўлмиш ики зулфунг
Ул ики ломдекким лаълинг бор икки ёнинда.

Начук сиррин дей оғзингнингки танда ғунчадек кўнглум,
Эрур пинҳон ул пинҳон анинг сирри ниҳонинда.

Ёзилғон жон анингдекким алифсиз, нуқтасиз бўлмас,
Эрур холу қадинг нақши бу зору хаста жонинда.

Замони ҳуснға чун бўлмади расми вафо ҳаргиз,
Вафо расмин ғанимат англағил ҳуснунг замонинда.

Не ҳуснунг нисфича Ширину Лайли ҳуснида мумкин,
Не ишқим жузвича Фарҳоду Мажнун достонинда.

Мурувват рангию инсоф иси кўз тутмағил элдин,
Бу рангу бўйлуқ гул йўқ чу олам гулситонинда.

Қилур кўйида ит қатли, Навоий телмурур маҳрум,
Нединким эрмас ул ёр оллида бу хайл сонинда.

Манга май ўлмади рўзий тараб аёғинда,
Тарабдурур ича олсам итинг ялоғинда.

Куп оғзин очқилу май тобидин мулоҳаза қил,
Ҳаёт суйи начукким Хизр булоғинда.

Фироқ кунжида топсам қадаҳ, бўлай беҳуд,
Нединки кўнглум очилмас фароғ боғинда.

Тағорлиқ май эрур ҳавзи Кавсар, эй зоҳид,
Чибинлар ўлди малойик анинг қироғинда.

Буюрди тавба йигитликда ишқу майдин шайх,
Киши чекарму риёзат нишот чоғинда?

Вафо насими тамаъ қилма гулдин, эй булбул,
Ки йўқ Масиҳ дами эски даҳр боғинда.

Навоий ўлмағуси хонақаҳ сари мойил,
Нединки майкада атри дурур димоғинда.

Худхуд элтур дардлиг пайғомим ул ой қошиға,
Санчибон худранг руқъам пайк янглиг бошиға.

Бас муносибдур сен ўрганмак учун, эй навҳагар,
Байтларким ёздилар дард аҳли қабрим тошиға.

Ҳолини чеккан мунажжим ҳукмин айлар қон аро,
Кимки кўргай аксини боқса кўзумнинг ёшиға.

Юз ажаб сурат кўрар кўрган юзунгнинг суратин,
Чеҳра очмоқ хатм бўлмиш суратинг наққошиға.

Ҳар тун ақшом пардаи жондин қилай дермен қанот,
Бошиға эврулмак учун кўйининг хаффошиға.

Шайхқа тасбиҳининг ҳар донаси бир қайд эрур,
Хатмдур озодалиг кўйи фано қаллошиға.

Меҳмон бўлсанг Навоийға нисор айлар учун,
Обрў бўлғай кўзининг мардуми дурпошиға.

Фигонки, умрум ўтар туну кун хаёл била,
Хаёл орасида юз муваҳҳиш эҳтимол била.

Ул ой хаёли била телба бўлмишам кечалар,
Жавоб бирга эшитмон туман савол била.

Чу топмон ул гул исин субҳу шом бўлмишмен,
Гаҳи сабо била ваҳшатда, гоҳ шамол била.

Мисоли мумкин эмас тортмоқ мусаввири ақл,
Йўқ эрса қониъ ўлур эрдим ул мисол била.

Хаёл ила доғи густоҳлиққа заҳрам йўқ,
Мену — фироқ, манга, ваҳ, не иш висол била?

Май ички, умри абад топсанг арзимас ангаким,
Даме замона аро бўлғасен малол била.

Чу ишқу май мени ҳолимга қўймас, эй носих,
Нетиб салоҳ тариқин тутай бу ҳол била.

Чу бўлди дайри фанонинг гадойи айб этманг,
Агар май ичса Навоий синук сафол била.

Номаи шавқум киши арз айлай олмас ёрға,
Бас ғалат бўлғай жавоб этмак тамаъ мен зорға.

Рашқдин дерменки, панжамни солиб тошлай чекиб,
Кўйида ҳар неча шакли чексалар деворға.

Истарам ҳар ҳалқаси бўлғай менинг бўйнуғга тавқ,
Ғар тушар юз ҳалқа банди зулфидин ҳар торға.

Зарнишон тиғи керак бўйнуғга османг зинҳор,
Заъфарон бирла қилич шакли чекиб туморға.

Оразу зулфунг ғамидин кофири ишқ ўлғали,
Бутқа бош индурману сунмон бўюн зуннорға.

Ғам хуморидин басе бадҳол ўлубмен, эй рафиқ,
Чек мени ҳар ҳол бирла кулбаи хамморға.

Мунча хориж нағмаким даври муҳолиф кўргузур,
Эй Навоий, топмадим бирин боқиб адворға.

Лаъли серобингдин ул янглиғ келур жон оғзима,
Ким агар худ томизурлар су тотир қон оғзима.

Новакингдин кўнглум андоқ тўлдиким чекканда оҳ,
Зор кўнглумдин келур ҳар лаҳза пайкон оғзима.

Бодаи ҳажр андоқ аччиғдурки, они ичкали
Заҳр ўлур гар худ етишса оби ҳайвон оғзима.

Васл нўшин чунки тотмай мен мазоқим тонимас,
Лек англармен етишказ заҳр ҳижрон оғзима.

Гарчи кўп қон ютмишам айлар талофи барча умр,
Умр ўтуб бир етса ул гулбарги хандон оғзима.

Жон бериб ул заъфни топманки жонбахш эрнидин,
Касби қувват шарбати еткурса жонон оғзима.

Давр аёгин, соқий, тутғонда лаълинг қил газак,
Ким майи еткурмамиш жуз заҳри даврон оғзима

Бағриму кўнглум аро мундоқки солди лаълинг ўт
Дам ерига ғайри ўт келмак не имкон оғзима.

Эй Навоий, ишқ дарди кўрган эл жонин олур,
Ўз ўлар дардим демакта келса афғон оғзима.

Чиқти пайконинг кўнгулдин оҳи дардолуд ила,
Шуъла ўттин айрилиб андоқки чиққай дуд ила.

Юз кўюб туфроққа гардолуд этар юз аҳли дин,
Ҳар қаён юз кўйсанг ул рухсори гардолуд ила.

Зулфи савдоси мени суду зиёндин қилди фард,
Мену — ул савдо, ишим йўқтур зиёну суд ила.

Айши равшан субҳи васл аҳлиға бўлсун, чунки мен
Меҳнат ичра ўрганибмен шоми қийрандуд ила.

Ғусса гардидин етар эл жониға фарсудалиғ,
Ҳар қаён майл айласам бу жисми ғамфарсуд ила.

Буд ила нобуд чун ҳузну тарабқа арзимас,
Шод бўлма буд ила, ғам ҳам ема нобуд ила.

Майға оҳанг эт, Навоийким, муғанний ҳар замон
Айш таҳрисин аён айлар лисони уд ила.

Мушкин хатинг ул юз киби гулгун варақ ичра,
Тун анбари гўёки сочилди шафақ ичра.

Жон сабзаи хаттингга фидоким кўрунур хуш,
Зангор ила хат ҳайъати гулгун варақ ичра.

Боғ ичра келурсен деб эрур мунтазир ийнак,
Гуллар солибон нақдини ҳар ён табақ ичра.

Хижлатда не терларки кавокибдин оқизди,
Ой кўрди чу хуршиди жамолинг арақ ичра.

Олди сабақи ишқ юзунг лавҳида кўнглум,
Ҳар кун ўқуғон нуктаси йўқ мосабақ ичра.

Уммидки Ҳақ эткай анинг саъйини ботил,
Ҳар кимки ниҳон айлади ботилни ҳақ ичра.

Ишқ ўтида гар ақлни хас деди Навоий,
Йўқ кимсага сўз масъалаи муттафақ ичра.

Истарам етсам қуюндек гул узорим қошиға,
Оллида туфроғ ўлуб эврулсам онинг бошиға.

Хора узра лола буткондек эрур ҳар ерда қон,
Боқсалар жисмимга отқан ҳар маломат тошиға.

Кўзларидин ёш оқизган, балки қон беихтиёр,
Ҳар кишиким солса кўз гирён кўзум қон ёшиға.

Ишқ дашти зоғининг минқоридур ёқутранг
Гўйиё тушкан дурур лаълинг ҳалоки лошиға.

Кўзларим қилсун ҳадаф, кирпичларим этсун қалам,
Бўлса дарбойист зебо суратинг наққошиға.

Кўп тажаммул сотмағил, эй чархким, ҳар кавкабинг
Бир дирамча йўқтурур дайри фано қаллошиға.

Ҳар гуҳарким васфида сочти Навоий назмидин,
Ул пари девона деб бир тош отар подошиға.

Фироқ солди бир ўт жисми нотавазимға,
Ки ўртанур киши сўрмоққа келса ёнимға.

Не айб зор таним куйса доғи хас янглиғ,
Бу шуълаларки анинг ҳажри солди жонимға.

Тахайюл айлади Фарҳоду Вомиқу Мажнун,
Чу боқтилар аламангез достонимға.

Анинг туфайли санамлар юзун кўрармен, лек
Муни ким айта олур шўхи бадгумонимға.

Кўнгул шикоятидин юз рисола ёзмишмен,
Ким айлагай бу рисолатни дилситонимға.

Ичурди муғбача дайр ичра оби оташранг,
Ки шуъласи анинг ўт солди хонумонимға.

Не суд элни кар этса Навоий афғони,
Чу ёр солмади ҳаргиз қулоқ фиғонимға.

Ҳаргиз эрмас ҳусн ул меҳри жаҳоноройча,
Меҳр анинг оллинда, меҳр оллинда бўлғай ойча.

Бир-бири узра неча ё кўргузур қавси қузаҳ,
Бошқа-бошқа эрмас ул икки муанбар ёйча.

Оғзиға еткач шакар су бўлди не навъ, эй кўнгул,
Бас бўла олғай шакар ул лаъли шаккархойча?

Гар муфарриҳ ўлса ёқути лабинг жонбахш эрур,
Ул бўла олғайму ёқути муфарриҳзойча.

Лайлию Ширин ситам айларда ўз ушшоқиға
Ҳаргиз эрмас эрдилар ул шўхи бепарвойча.

Гар фароғат мулки истарсен май ичким, бўлмади
Ғамсиз ўлмоқлиқда шаҳ ринди қадаҳпаймойча.

Ўкма булбулники, ул гул ҳажрида ҳар кечалик
Ноласи эрмас Навоий тортқан бир войча.

Кўнглумда доғ шамъи жамолинг хаёлида,
Андоқки ҳол ҳар сори парвона болида.

Йилда беш-ўн кун ўлди ниҳол узра гул, валеқ
Гул келди тўрт фаслида қаддинг ниҳолида.

Шарбатдурур лабингки чучук жон эзилди кўп,
Сероб ўлурда чашмаи нўшунг зилолида,

Ҳижрон маризидур кўнгул, эй раҳмсиз ажал,
Бир доғи етмадинг бошиға, бу малолида.

Ўт узра тушти нуқтаи анбарки чиқти дуд,
Тукким зуҳур қилди юзи узра холида.

Даврон фалакка чекса сени эмин ўлмағил,
Ким еткурур завол қуёшнинг камолида.

Тақвойи зоҳириға, Навоий, не эътибор,
Ҳайрондурур чу ақли кул анинг маолида.

Эй сабо, ҳолимни арз эт гулрухи таннозима,
Эгма қаддимнинг саломин айт сарвинозима.

Айт: кўптин кўпу оздин оз ашким шарҳини,
Дарду сабрим нақди садқанг, боқма кўпу озима.

Чунки ўлгум, ёшурун ишқим баён қил шаммае,
Воқиф этма лек ишқ аҳлин бу махфий розима.

Новакандозимки элни йиқти кўп андозадин,
Ваҳки, эмди тортмиш новак менинг андозима.

Ул кабутарға фидо жонимки, шавқум номасин
Қилса таслим элтибон шўхи кабутарбозима.

Чангдек ғам базмида қаддим хам ўлди, эй рафиқ,
Ашк ҳар торидин ортар нолае бу созима.

Эй Навоий, ишқ аро қочма балодан зинҳор,
Чунки ошиққа болокашлик келибтур лозима.

Кўзларида ашкдин су эрди уйқу ўрнида
Турфа кўрким ҳажрдин қон бўлди ул су ўрнида.

Кимгаким кирпик ўқин ёғдурса ул гул рашкдин,
Жисмим ичра бир тикондур ҳар сари мў ўрнида.

Файр нақшидин қилибмен пок кўнглум сафҳасин,
Тут ул ой оллида, эй машшота, кўзгу ўрнида.

Шаҳсуворимнинг аёғин ўпкали розидурур,
Ой била кун ҳар бириси бир тепингу ўрнида.

Изтироб этса қошинг кўргач не тонг шайдо кўнгул,
Телба ким кўрди янги ой ўлтурурму ўрнида.

Даҳр бўстони аро барқу булутдин англадим,
Йиғламоқ юз қатладур бир қатла кулгу ўрнида,

Эй Навоий, дерсен: ул қоматни кўнглунгдин чиқар,
Не ниҳол ўлтуртайин ул сарви дилжў ўрнида?

Ёрдин яхши эмас айламаги ёр гила,
Йўқса ул ёрдин эрди манга бисёр гила.

Буки агёрға мендин гила изҳор этти,
Ҳар неча айласам изҳор яна бор гила.

Кўрубон ғайриға лутфунгни агар дам урмон,
Дема, йўқтур гилалик, айламон изҳор гила.

Кўп жафосидин агар ўлсам эрур турфа буким,
Яна мендин қилур ул шўхи жафокор гила.

Хирқа куйдурди хумор ўтиға қилма, эй шайх,
Ани қилсам гарави кулбаи хаммор, гила.

Чун азал қисматидин ҳеч нима хориж эмас,
Айламас фоқасидин воқифи асрор гила.

Эй Навоий, десанг ойини ризо ҳосил этай,
Ёрдин ҳар не келур айлама зинҳор гила.

Илтифот этти букун мен қулға ул шоҳ ўзгача,
Ўзгача англабмен ўз ҳолимни, биллоҳ ўзгача.

Гоҳ ўзумдамен, гаҳи беҳолменким, ул пари
Гоҳ яхшидур мени мажнун била, гаҳ ўзгача.

Ҳолим ўлса ўзгача Фарҳоду Мажнундин не тонг,
Ким эрур Ширину Лайлодин бу дилхоҳ ўзгача.

Гар дамимдин чиқса ўт демангки, тортар ҳар дам оҳ,
Куйгай оҳимдин фалак, дам ўзгадур, оҳ ўзгача.

Не ажаб гар ўзгача сайр этса ҳайратдин сипеҳр,
Юзни май таъсиридин қилғонда ул моҳ ўзгача.

Васли ҳолимға берур тағйир андоқким бўлур,
Бу замонда улки топқай давлату жоҳ ўзгача.

Меҳр зоҳир айласа, айлар Навоий ваҳмким,
Чарх даври қилмагай ул ойни ногоҳ ўзгача.

Ваҳки, умрум барча зойиъ бўлди эл коми била,
Бодаи ноб ўрнида хуноба ошоми била.

Кимса юз йил комронлиқ қилса билким арзимас,
Даҳр аро бир лаҳза бўлмоғлиқ биров коми била.

Заҳрни ўз коми бирла ичса андин яхшиким,
Ичса ҳайвон шарбатин нокомлиғ жоми била.

Юз дилором айлагандин равза ҳабси, яхшироқ
Бўлмоқ ўз вайрони ичра кўнгли ороми била.

Эй кўнгул, эл субҳи айши сори боқма, хўй қил
Фардлик вайронида меҳнат қаро шоми била.

Қушқа юнг маскан аро хушроқ дурур озодлиғ,
Бўлганидан банд аро сайёд ипак доми била.

Бўлмоқ итлар мунъими тан туъма айлаб яхшироқ,
Танни қилгунча самин нокаслар инъоми била.

Жоҳу маркаб бирла, эй ким, бормадинг мақсад йўлин,
Қаъъ ўлур бетўшалиғ зоди фано гоми била.

Эй Навоий, ҳузн ила ўткар қарилиғ меҳнатин,
Чун йигитлик борди айшу ишрат айёми била.

Меҳрида мен хастанинг ҳар лаҳза ҳоли ўзгача,
Лек ул бадмеҳрнинг ҳар дам хаёли ўзгача.

Гулбун ўлди пасту вард асру бийик, биллаҳки, бор,
Сарви гулрўйим қадининг эътидоли ўзгача.

Боғ нахлининг қадингдек бошида гул бутмамиш,
Ҳусн боғининг бўлур эрмиш ниҳоли ўзгача.

Ҳар замон лаълинг майи ёди кўнгулни маст этар,
Они ҳар дам айлар ул фикри муҳоли ўзгача.

Эй мусаввир, айласанг тақлид жонон суратин,
Чекмагил жонким эрур онинг мисоли ўзгача.

Гар гули раъно қизил, сориг кўрунур важҳи бор,
Ҳар дам айлар они чеҳранг инфиоли ўзгача.

Тақви аҳлидек бориб муғ дайрида йўл топмадуқ,
Соқие, май тутки бу қатла бороли ўзгача.

Хонақаҳ аҳлига, эй зоҳид, мени ўхшатмаким,
Зухд эли бор ўзгача, ринд лоуболи ўзгача.

Икки дунёдин кечиб ёр истаган топмиш висол,
Эй Навоий, келки йўқтур эҳтимоли ўзгача.

Солиб қон онча қўйдунг доғ бу жисми фиғор ичра,
Ки онча доғ ила қон бўлмағай бир лолазор ичра.

Қушеким тушса, оҳим гирдбодидин чиқа олмас,
Биров янглиғки қолғай эшики боғлиқ манор ичра.

Ики рухсори икки зулф ёпқондин ниҳон эрмас,
Начукким шуъла дуд ичра қуёш ёхуд ғубор ичра.

Юзунг шавқида ашким кўзлар ичра жола боғланмиш,
Ёғин ул навъким дур боғлағай абри баҳор ичра.

Қолибтур анбарин зулфунг ичинда боғланиб кўнглум,
Кийикдин қатра қон қолғон киби мушки тотор ичра.

Қизиқ кўнглумдаги пайконлари дардин не фаҳм эткай,
Ангаким қатралар хайдиндурур ўтлуқ узор ичра.

Чу ўлдум ҳасратидин шояд ўлган чоғда кўргаймен,
Мени судранг гадолар қўйида бир раҳгузор ичра.

Гар ул шаҳ базмида бир журъа май топмон ажаб эрмас,
Ки май шўхи кириптур ширадин муҳкам ҳисор ичра.

Мениким айламиш ул муғбача ишқи майи махмур,
Магар ҳам дайр пири чора қилғай бу хумор ичра.

Вафо айларда элга рўзгоринг айлама зоеъ,
Ки улким сен тиларсен йўқтур аҳли рўзгор ичра.

Навоий, гар фалак даври санга еткурмас ул ойни,
Не чора чун сипеҳр эрмас кишига ихтиёр ичра.

Ваъда айлаб васл жисми нотавоним ўртама,
Келмагунгдур, интизор ўтига жоним ўртама.

Ишқ ўтинг ўртади басдур, яна жоним аро,
Доғи ҳижрон ҳар дам, эй номехрибоним, ўртама.

Жонни олдинг, солма охир нотавон жисмимга ўт,
Нақди жон яғмоға борди, хонумоним ўртама.

Новакингнинг касратидинким, найистондур кўнгул,
Ўт олиб кирма қамишқа, найситоним ўртама.

Жонима ўт солди ишқинг, бал жаҳоним ўртади,
Раҳм этиб мундин нари жону жаҳоним ўртама.

Ҳар нафас куйдурма бир ўт бирла, эй гардун, мени
Куйдурурга ҳар дам айлаб имтиҳоним ўртама.

Қилма нисбат хўблар бирла Навоий деб мени,
Туҳмат айлаб ҳар замон, эй бадгумоним, ўртама.

Ваҳки, келтурдунг фироқингдин балолар бошима,
Ул балолардинки қочтим, келди олар бошима.

Заҳм агар бўлса бошимнинг ҳар туки сойи не тонг,
Мунча тошким ёғдурурлар дилраболар бошима.

Сарвқадларнинг таманноси бошимдин чиқмағай,
Қаҳр этиб, эй шайх, синдурсанг асолар бошима.

Кўрмайин кўзлар қачон келди бошимға юз бало,
Кўр, нелар келтурди бу юзи қаролар бошима.

Ишқ аро гаҳ-гаҳки эл пандиға бош индурмадим,
Келди турлук-турлук андин можаролар бошима.

Муддаолар бошима тушкунча ҳар дам ақлдин,
Келса хушроқ ишқ тигидин яролар бошима.

Кўйида ўлди Навоий, қочти андин итлари,
Йўқ эди ўлганда ёру ошнолар бошима.

Мен ўлсам айламанг ул тифлға хабар ногаҳ,
Ки ваҳм ўлуктин анга қилмағай асар ногаҳ.

Тутай фироқ туни ғайридин ниҳон ўзни,
Нетай чиқар эса оҳ ўтидин шарар ногаҳ.

Нетайки, бағрим эрур пора-пора, ваҳ, найлай,
Югурса ашк ила парголаи жигар ногаҳ.

Дедики, шом келай кўнглум ичра ўтдурким,
Баҳона қилмағай ул шамъи сиймбар ногаҳ.

Жаҳонни куйдурур оҳим ўти бало бўлғай,
Бу ўтдин этмаса мажнунвашим ҳазар ногаҳ.

Замона боғида эҳтинг ниҳоли меҳр валеқ,
Нетарсен ўлса надомат санга самар ногаҳ.

Навоий, улча керак айладинг не қилғайсен,
Ишингни адл била сўрса ёр агар ногаҳ.

Дайр аро то айладинг кўнглумни зор, эй муғбача,
Куфр ила зуннор қилдим ихтиёр, эй муғбача.

Демаким, гар истасанг кўнглумни, бутға сажда қил,
Сен боринда бутқа худ, не эътибор, эй муғбача,

Дайр пирининг муридимен, сенинг ҳам ошиқинг,
Йўқса дин аҳлига дайр ичра не бор, эй муғбача.

Аҳли ислом ичра ногаҳ чиқма сархуш дайрдин,
Юз халал дин ичра қилма ошкор, эй муғбача.

Кеча шамъу май била қошингга келгумдур дединг,
Субҳ бўлди неча тортай интизор, эй муғбача.

Туррани ошуфта этма очибон марғуласин,
Қилма кўнглумни паришонрўзгор, эй муғбача.

Ҳашр субҳигача маст ўлғум гар этсам бир саҳар,
Бодаи лаълинг била дафъи хумор, эй муғбача.

Дайр пири савлати манъ этмаса ҳар дам қўпуб,
Бошинга эврулгамен девонавор, эй муғбача.

Маст агар ўлсам асоға боғлабон зуннорни,
Қил алам кўйинг аро айлаб мазор, эй муғбача.

Бузма кўнглум кишварин бедод бирлаким, эмас
Ҳусн мулкининг биноси пойдор, эй муғбача.

Асру ғамгиндур Навоий май тила, эй пири дайр,
Бўл анга соқийлиқ айлаб ғамгусор, эй муғбача.

Қошининг ёйи чекилмиш зулфи чавғониғача,
Зулфи чавғони доғи гўйи занахдониғача.

Демангиз мушкин булутким бўлди кўк тоқи қаро,
Баски оҳим дуди борди чарх айвониғача.

Ичкали сўзон кўнгул қонин ўқунг очти оғиз,
Ўт тушуб суфоридин кул бўлди пайкониғача.

Кўп ёшурдим ҳолим, охир чок этиб кўксумни ишқ,
Ошкор этти кўнгулнинг доғи пинҳониғача.

Бўлмасун дарде итинггаким бағирни тишлағач,
Еди ҳар ёндин узуб ердин ялаб қониғача.

Тушти гўё булбул афғони муассир гулгаким,
Чок-чок этти гирибонини домониғача.

Бўлғанингда меҳмон ўлса Навоий, не ажаб,
Чекти чунки оллингга бору йўқин жониғача.

Гули рухсоринг аро бўлғали пинҳон ғунча,
Рашкдин боғда пинҳон ютадур қон ғунча.

Ғунча сероб бўлур, лек оғизу лаълингдин,
Ошкор айлади сарчашмаи ҳайвон ғунча.

Топмай оғзингни овунмоқ тиласам гулшан аро,
Санчилур кўнглума ул навъки пайкон ғунча.

Кўз ёшимдин агар оғзингда эрур кулгу не тонг,
Чун бўлур неча булут йиғласа хандон ғунча.

Гул юзи васли ила кўнглум очилмас, гарчи
Дард боғида ани айлади ҳижрон ғунча.

Очмади жуз гули дард ончаки бедил булбул,
Қилди кўксида кўнгул ўрнида пинҳон ғунча.

Дўстлар васл ўтин истарга Навоий бормиш,
Фош қилманг бу ҳадисини анинг ёнғунча.

Топиб ҳаёт зулоли хатинг қаросинда,
Ўзилди ояти раҳмат юзунг сафосинда.

Ики лабинг ёпишурлар, гар оби ҳайвондин
Рутубат ўлмаса ул иккининг аросинда.

Не нутқ ила не адо топти руҳбахш лабинг,
Ки руҳи нотиқа ожиздурур адосинда.

Фироқ бийми дурур чоклик кўнгулда не тонг,
Гар ўлса улки қилич захмидур яросинда.

Кўзунг отиб манга новак хато қилур амдан,
Тириклигимга хатодур анинг хатосинда.

Дедимки, умр вафо қилса даҳр ҳам қилғай,
Валек баҳсдур ул иккининг вафосинда.

Наво минг айласа булбул Навоий ортуқ эмиш,
Ки мунглар ўлди ададсиз мунунг навосинда.

Гар неча чавгонға бирдур гүй эл майдонида,
Неча гүй ўлмиш тутундин ҳар сочинг чавгонида.

Ўйла аблақ тунд сурдиким, кира олмас қуёш,
Тун била кундин қилиб маркаб анинг майдонида.

Ҳар тараф боқсангки кўнглум қони қайнар гуссадин,
Бу ҳарорат рашк ўтидин тушти кўнглум қонида.

Сарсару баҳр, оҳу ашкимдин таажжуб айламанг,
Ким йўлуқмайсиз ҳануз ул иккиннинг туғёнида.

Ҳажр аро ғамгин эсам тонг йўқки, васлида анинг
Неча топтим шодлиғким, топқамен ҳижронида.

Кўзу кўнглумдин ўқин чеккан қаро топсанг башоқ,
Кўз саводию кўнгул дудидурур пайконида.

Эйки, дерсенким фалакдин кўрмайин саргашталик,
Давр аёгин солма илгингдин анинг давронида.

Бевафолиғ тонг эмас элдинки, деҳқони азал
Экмади асло вафо нахли жаҳон бўстонида.

Эй Навоий, тут бутун бу аҳд аро паймонани,
Чун бутунлук йўқтурур эл аҳд ила паймонида.

Бўлсам ул қотил шаҳиди ҳасрату ҳирмон била,
Бир қилич тортинг мазорим лавҳи узра қон била.

Бир фатила англағил марҳам била ул шўхдин,
Жонга ҳар момуқки чирманғон келур пайкон била.

Чексалар тандин ўқин чун ул чиқар, жон ҳам чиқар,
Уйдин эл чиққан киби таъзим учун меҳмон била.

Қоши гар кўнглумда куймак боисидур, айб эмас,
Ёй агар бўлса бўлур ўт барги ҳам қурбон била.

Ишқ даштининг самумидин дегай бўлмиш қуюн,
Ҳажр ўтин боштин-аёқ кўрган бу саргардон била.

Дўзах аҳли, ғам емангким, дўст раҳми келгудек,
Келгум ул ён оҳу ашкимдин ажаб тўфон била.

Эй Навоий, итларига туъмадур боис ўлуб,
Ёр агар истар кўнгул таслим қилғил жон била.

Эй ниҳоли қоматинг сарсабз жон бўстонида,
Жилвасидин вола ўлмоқ сарву тўби шонида.

Қошларингдур гўйи икки ҳиндуйи оташпараст,
Майл қилгон саждаға ўтлуқ узоринг ёнида.

Ўлсам олманг ул париваш тошларинким тутти ер,
Ким эрур жонлар бу мажнуннинг тани урёнида.

Қолқиғай ҳар сори гардун бир мужавваф гўйдек,
Ҳажр шоми тушса ашким селининг туғёнида.

Лаъли ҳажринда бағир парголасидур истасанг,
Кўз ёшимнинг лаългун ҳар қатра томған қонида.

Чун фалак даврониға йўқ эътимоде, эй қуёш,
Меҳр кўргузмакни хўй эт хўблиқ давронида.

Базл илгин юқори, сойил қўлин кўргил қуйи,
Тенг бўлурму термаку сочмак хирад мезонида.

Шоми ҳажр эрмас ҳамоноким, чу золимдур сипеҳр,
Тушти мазлум оҳи онинг кулбаи эҳзонида.

Ул Масиҳ анфосқа ёқмас Навоий, не осиг,
Нағмаи Довуд агар зоҳир қилур афғонида.

Доғи қонин кўргузур Мажнун мазаллат шолида,
Холидин хумрат киби парвонанинг ҳар болида.

Заъф кўргилким қаламда ноллар сиққан киби
Неча мендек ҳам сиғо олур анинг ҳар нолида.

Суратин коғазда кўргач, бордим ўздин, ваҳ, ўзин
Кўргач ўлгум, чунки беҳудмен анинг тимсолида.

Ҳар дам ўзга шакл бирла жилва айлар, ваҳ, не тонг,
Бор эса кўнглум гаҳи беҳолу гаҳ ўз ҳолида.

Ваъдаи қатл эттию эҳмол этар ўлтурди фикр,
Ким тараҳхум ёхуд истиғномудур эҳмолида.

Субҳидам кирдим харобот ичра, чиқти пири дайр,
Бор эди юз файз анинг рухсори фаррухфолида.

Эй Навоий, ул йигит ою қуёштин туғдиму,
Ким анга лойиқ бу волиддур, дағи ул волида.

Саводи холи анинг хатти мушкбор ичра,
Магарки зоғ ёшунмиш бинафшазор ичра.

Дегайки, гулшани жаннатда очилибдур гул,
Кишики май гулини кўрса ул узор ичра.

Жамоли кўзгуси ичра сариг юзум акси
Ажаб хазоне аён айламиш баҳор ичра.

Қошинг хаёлини хоки танимда англамас эл,
Ҳилол руъяти мушкулдурур ғубор ичра.

Лабингда жисми заифим сўзи эрур ул навъ,
Киришта ўтқарилур лаъли обдор ичра.

Фидоси муғбачанинг нақди дину имоним,
Майи муғона манга тутса бу хумор ичра.

Демак не суд Навоийға ўртагум доғи,
Чу куйди жони анинг доғи интизор ичра.

Рўзгорим чун қарорди шоми ҳижрони била,
Эл кўзин ёрутса найлай меҳри рахшони била.

Не лабидин ком эрур мумкин, не андин кечмаким,
Кимса мендек бўлмасун дармонда ўз жони била.

Юзга солса қўнглум аҳволин манга йўқтур гуноҳ,
Кўз ёшимким булғошиб чиқса бағир қони била.

Раҳм кўргузгай азоб айлар малак, гар ошиқинг
Кирса дўзахқа яролиғ жисми урёни била.

Олти ойлиқ Нуҳ тўфонича бузгай даҳрни,
Олти кун қолса кўзум ёши бу тугёни била,

Ҳусн боғинда кўруб зулфу қадингни боғбон,
Чекти хижлат сунбулу сарви хиромони била.

Эй Навоий, умри боқий истасанг Ҳақ бирла бўл,
Боқий ўлким, вола ўлма олами фоний била.

Ул учуг эрмас қабарған лаъли руҳафзосиға,
Шишада ҳайвон суйи солмиш улус эҳёсиға.

Не учун шамъ оллида саргаштадур парвона, гар
Садқа қилмас ўзни онинг қомати раъносиға.

Онча ул ой кўз қарортибтур менинг қонимғаким,
Сурма чекмак ҳожат эрмас наргиси шаҳлосиға.

Боқмас истиғнодин элга, ваҳ, не эрким ишқидин,
Юз туман хайли бало ҳар дам кўнгул яғмосиға.

Топмаса лаъли майиға бодапаймолиғ кўнгул,
Хуштурур наззора ҳам лаъли қадаҳпаймосиға.

Хусн аро мағлуб анга Ширину Лайло ўйлаким,
Ишқ аро Фарҳоду Мажнун ҳам анинг шайдосиға.

Оҳу вовайлодин ўлдум, оҳу вовайло агар
Боқмаса ул шўх кўнглум оҳу вовайлосиға.

Сўфи ибн-ул вақтдур гар истасанг осудалиғ,
Эй кўнгул, кўп илтифот этма замон абносиға.

Боғладим зуннор, аммо қилмадим маълумким,
Исо айлар иқтидо бу дайрнинг тарсосиға.

Гар Навоий ўлди ишқи тиғидин зинҳорким,
Кўйғасиз туфроққа юз ҳолин дебон мирзосиға.

Улки тўққиз чарх айвони ўзун кўп кўрди паст,
Чун назар солди бийик даргоҳининг кирёсиға.

Нилдин беҳол холинг лаъли сероб устина,
Тухми райҳон тушти гўё шарбати ноб устина.

Соч ила қошинг аро жабҳангни кўрган соғинур,
Ким тўкулмиш қадр шоми нури меҳроб устина.

Ул қуёш ҳажринда заъфим ўйладурким ўлгамен
Соя тушса ногаҳон бу жисми бетоб устина.

Қон ютар эрдим ғамингдин, ҳажр анга қилдинг фузун,
Найлай ўлмай, заҳр чун қўйдунг бу хуноб устина.

Кўнглум ичра ёралар чун бутти, қўйди доғи ишқ,
Хозин ул янглиғки босқай муҳр абвоб устина.

Хатту холингдин юзунг моҳияти равшан бўлур,
Сафҳадекким, нуқта бирла бўлғай эъроб устина.

Итларинг ғавғоси тонг йўқ, чун Навоий берди жон,
Кимки ўлди, жамъ ўлурлар хайли аҳбоб устина.

Юз бало тоши агар ёғдурса дилбар бошима,
Шод ўлурмен барчаси гар текса яксар бошима.

Мазраи жонимда тухми шавқ ила меҳр экишам,
Ўйқ ажаб гар қўнсалар хайли кабутар бошима.

Ҳажр тиғи қилди гар юз пора бу мажнунға бош,
Турфа қўрким ул пари савдосидур бир бошима.

Ҳар туки сойи бошимнинг бир ўқи пайконида,
Ғам туни монанд бўлди чарху ахтар бошима.

Икки бошим бўлмаса, икки қўнгуллуқ ёрни,
Севмагайменким, бало урсун мукаррар бошима.

Чун ўзум севдим сени дарду ғамингдин шодмен,
Гар кўзу қўнглумгадур, гар жонима, гар бошима.

Сабзаи хаттингға бўлдум садқа ушбу важҳдин,
Гўйиёким эврулур бу чархи ахзар бошима.

Май тағорин сипқариб дафъиға қалқон айлайн,
Фитналарким ёғдурур чархи ситамгар бошима.

Ғам қуёшидин куюб эрдим Навоий, солмаса
Зилли раъфат шаҳриёри додгустар бошима.

Холин ўпсам не учун манъ қилур жонона,
Ким кўрубтур киши мўр оғзидин олмоқ дона.

Тийрборони ғаминг йиқти бузуғ кўнглумни,
Ерга майл этти ёғин касратидин вайрона.

Қадди ҳажриндаки кўксумда алифлар кестим,
Бўлди андуху бало кулбасига дандона.

Жаннату ҳурни зуҳд аҳлига кечмай нетайин,
Басдурур чунки манга муғбачаву майхона.

Эй пари, телбамен андоқким ўзумни тониман,
Ўз-ўзидин чу мени қилди ғаминг бегона.

Келди зеб аҳлига раънолиғу ушшоққа — сўз,
Ул бири чун кўпалакдур, бу бири парвона.

Зулфи савдоси Навойни чиқарди элдин,
Телба эттию аёғида анинг завлона.

Буки мен маҳруму эл маҳрамдурур жононима,
Мунграниб бекаслигимдин ўт тутошур жонима.

Гарчи вайрон этти ақлу ҳуш ила сабрим уйин
Кош бир қатла етишса кулбаи вайронима.

Эй балият новаки, ул фитнакўздин айрилиб,
Ким ҳавоийсен келиб, сен доғи ўлтур ёнима.

Қатлим истаб қонлиғ ашким селидин ўтти рақиб,
Не учун, ё Раб, кирар эркин гунаҳсиз қонима.

Қолғали ҳайрон санга, ёпилмади ҳайрон кўзум,
Уйқудур бир хайли ҳайронлардин ул ҳайронима.

Кўнглума киргач ғаминг тўксам бағир ҳунобини,
Не ажаб, гулранг май матлуб эрур меҳмонима.

Куфр ила бўлди бадал диним магар, эй мугбача,
Риштаи зуннор пайванд айладинг имонима.

Ишқ даштида бало гарди манга чун парда бас,
Атласи гардунни ёпмасмен тани урёнима.

Эй Навоий, то сени тонибмен афғондур ишим,
Жонима раҳм эт, мени сен бори эмди тонима.

Еқар ўлсанг итинг илгига ҳино қоним ила,
Қўйки, аввал супурай гардини мужгоним ила.

Ашк ўлтурди мени, ҳашр элига, вой, агар
Чексалар арсаи маҳшарға бу тўфоним ила.

Байт ул-аҳзон била Яъқубни Юсуф ғамида
Кўрмаган ҳажрида кўрдик мени вайроним ила.

Дашт аро гар ёвумас кўнглума гардун, не ажаб,
Бўла олмас бу алохону аломоним ила.

Панаҳим ғайри қуюн бўлмағаяу тоғ этаги,
Мени саргаштани кўрган тани урёним ила.

Сарв аёғики ботибдур суға найлаб қилғай,
Жилваи ноз менинг сарви хиромоним ила.

Жонда пинҳон дурур ул ою эшитмас нетайин,
Неча ёлборса кўнгул нолаи пинҳоним ила.

Тийрамен дуди гунаҳ бирла магарким ўлсам,
Дўзах ўти ёруғай шуълаи исёним ила.

Эй Навоий, мени жон олғали жонон тиламиш,
Айларам азм анинг кўйи сари жоним ила.

Яна ишқ илгидин ҳолим уланди зорлиғларға,
 Фироқ ошубидин қолди ишим душворлиғларға.

Кўзидин жуз бало пайкони етмас гарчи қолмишмен,
 Оғизға қатра су томузғудек беморлиғларға.

Ҳурар ит кеча тонг боши, уюр мендек қачон тушмиш,
 Кеча тонг отқуча фарёд ила бедорлиғларға.

Жафони чунки ноҳамвор этар ул қотили бебок,
 Танимда захмлар дол ўлди ноҳамворлиғларға.

Анингдек зуҳду тақво йўлини урдунг чиқиб усрук,
 Ки тушти юз менингдек порсо хамморлиғларға.

Кўзу зулфунгдин андоқ куфр шойиъдурки ер ҳасрат,
 Белин тақвиға қилғон маҳкам эл зуннорлиғларға.

Биров ўзни фалак озоридин озод қилдиким,
 Фано туфроғи ичра тушти беозорлиғларға.

Десангким, ҳар замон бир ёрнинг душманлигин кўрмай,
 Замон аҳли била оз майл кўргуз ёрлиғларға.

Навоий ашк дурру лаълидин не васл топқайким
 Бу давлат етмади Қорун масаллик борлиғларға.

Маст отланди ул ой қилмай хабар аҳбобқа,
 Фарқа майлик шиша янглиғдур кўнгул хунобқа.

Бир тараф гўё ўзин солмоқ хаёли бор эди,
 Йўқса невчун солди юз фосид хаёл аҳбобқа.

Не эришмоқликка ҳаддим, не турарға тоқатим,
 Йўқ манга ёлғуз бу шиддатким бори асҳобқа.

Ҳар бири бадҳол бир ён тарқашиб тушти валеқ,
 Нотавон жисмим қаронғу уйда печу тобқа.

Ул кеча то субҳ не дейким не ўтти ҳажридин,
 Пайкари беҳолға ё дидаи беҳобқа.

Соқийё, ғам шоида ўлдум, сабуҳий бода тут,
 То даме машғул этай ўзни раҳиқи нобқа.

Эй Навоий, андин ўлса махласим бермай кўнгул,
 Ҳеч банди зулфи дилкаш турраси қуллобқа.

Эй кўнгул, ҳажрим балосин арз қилдим шоҳима,
Ваъда қилдиким, мени қўшқай париваш моҳима.

То паёпай бўлғай ул афтодаларға дастгир,
Умру давлат, ё Раб, афзун қил дамодам шоҳима.

Дема, ҳижрон бийми чун кетти, недур ўтлуқ даминг,
Васл умидидин ёруғлуғлар етибдур оҳима.

Зулмати ҳижронда итмиш кўнглум, эй барқи висол,
Ламъа солиб гаҳ-гаҳи йўл кўргуз ул гумроҳима.

Кўнглум истар эрди ул ойни, берай юз муждаким,
Еткурур янглиғдурур гардун мени дилхоҳима.

Истарам ишқин ниҳон бўлғай эл ичра киргали,
Эътимодим йўқ нетай бу нолаи ногоҳима.

Васли юзидин манга жоми жаҳонбиндур кўнгул,
Даври жоми етса тонг йўқ хотири огоҳима.

Буки васл иқболида мумкиндур осеби фироқ,
Васл етмай кўнглума солур тараддуд воҳима.

Эй Навоий, айтқил ул шаҳға шайаллоҳким,
Васл мулкин айлади инъом шайаллоҳима.

ЛОМАЛИФНИНГ ЛОЛАРУХЛАРИНИНГ
ЛОБАСИ «НАВОДИР»ДИН

573

Лабинг фикри бағримни қон қилдило,
Чу қон қилди, кўздин равон қилдило.

Юзумни демайким, бари ер юзин,
Ҳамул қон ичинда ниҳон қилдило.

Деди кўнглунг эттим нишон васл учун,
Фироқи ўқиға нишон қилдило.

Кўнгулким бузулди тилаб ганжи васл,
Ани чуғзи ҳажр ошён қилдило.

Кўнгул бирла кўз сиррини, эй рафиқ,
Яна оҳу ашким аён қилдило.

Вафо аҳлини чарх беком этиб,
Жафо хайлини комрон қилдило.

Навоийға гар тавба яхши эди,
Яна таркини ул ёмон қилдило.

Ошно ёрим яна бегоналиғ фан қилдило,
Ўзни ўз ёриға ҳар фан бирла душман қилдило.

Ваъдаи ҳамхоналиғ айлар эди ул, бўлмади,
Хонавайронлар сари кўйини маскан қилдило.

Деди, лаълимдин қилай жонинг иложи, қилмади
Ғамзасин жонимға, охир новақафкан қилдило.

Гулшани васлин манга зиндони ҳижрон айлабон,
Муддаиға ҳажр зиндонини гулшан қилдило.

Ишқ ўти ўртаб мену парвонани ҳижрон туни,
Булбул ул мотам аро то субҳ шеван қилдило.

Эй кўнгул, ул турфа қуш мойил бизинг сори бўлуб,
Ғайр боғу гулшанин охир нишиман қилдило.

Куйганин айтиб Навоий, бовар этмас эрди халқ,
Ёрутуб ҳажр ўтин ул даъвони равшан қилдило.

Ё ҲАРФИНИНГ ЯҒМОЙИЛАРИНИНГ
ЮЗ КЎРГУЗМАКЛАРИ «НАВОДИР»ДИН

575

Зиҳи тажаллийи ҳуснунг келиб жаҳонорой,
Жамиллар санга ойинаи жамолнамой.

Жамол бирла жалолиятингдин ўлди бу навъ,
Саҳар узори уза шоми зулфи анбарсой.

Бу тийра даҳрни гар ошиқ этмасанг бўлмас,
Аруси меҳри фалак мазҳарида жилванамой.

Басити олам аро гар сен ўлмасанг Босит,
Кўнгулга қайда бўлур Зухра лаҳни бастфизой.

Чаман аройиси зебиға бўлди ҳуснунгдин,
Зулол ойинадору насим — нофакушой.

Сенинг хаёлинг ила хонақаҳда ҳой ила ҳуй,
Сенинг висолинг учун дайр ичинда нолаю вой.

Навоий ўлди гули ҳамду шукрунга булбул,
Ани бу боғ аро лутф айлаб айла нағмасарой.

Топмадим аҳли замон ичра бир андоқ ҳамдаме,
Ким замон осибидин бир-бирга айтишсоқ ғаме.

Кимки даврон соғаридин дам-бадам хуноб ичар,
Ғам йўқ ар ҳар дам ғамин айтурға топса ҳамдаме.

Чарх узукнинг ҳалқасидур, лек ҳар кавкаб анга,
Қатл учун остида қилғон захр пинҳон хотаме.

Йўқ фароғат даҳр ароким, шомдин сочин ёйиб
Ёғдуруб ашкин тутар ҳолингға ҳар тун мотаме.

Гар будур олам, кишига мумкин эрмас анда ком,
Ҳақ магарким ком учун боштин ёротқой оламе.

Йўқ вафо жинси бани одамда, бўл навмидким,
Сен вафо кўрмак учун халқ ўлғуси йўқ Одаме.

Нукта нозук бўлди асру бўлғай эрди кошки,
Шаммае бу рамздин зоҳир қилурға маҳраме.

Дарду захм ўлмиш ичу тошим, қадаҳ қуй оғзима,
Соқие, кўксума лойидин дағи ёқ марҳаме.

Давр аро суҳбат бу янглиғдур Навоий тонг эмас,
Нолаю фарёди бирла гар тузар зеру баме.

Не бир субҳ ул қуёшнинг илгидин ичтим тўла жоме,
Не ёттим маст рухсорим аёғига қўюб шоме.

Не бир қуш ҳаргиз ул гулшан сари еткурди пайғомим,
Не бир ел ҳаргиз ул гулдин манга еткурди пайғоме.

Ўқунгдин минг тўшуклук кўнглак ичра толпинур кўнглум,
Ҳамул қуш мисликим ани муқайяд айлагай доме.

Начукким тутмадинг, эй умр, вайроним аро ором,
Ғамингдин тутмади жон ҳам бузуғ жисмимда ороме.

Ҳамул кундин сариғ чехрамда гулгун ашкдур, эй шайх,
Ки бир зарбафти гулфомий кийиб чиқти гуландоме.

Югурдунг Каъбаи мақсад тилаб кўп, лек тинмайсен,
Чиқарсанг ўзлукунгнинг дайридин ўзни эрур коме.

Навоий, тонгла ҳуру софийи кавсардин ортуғдур,
Букун ул муғбача ишқида бўлсанг дурдошоме.

Чеҳра кўрсатгилки жон бермоқ тариқин кўрсатай,
Ишқ атворини даъво қилган элга ўргатай.

Кўрсатиб юзким, дединг: қилма кўнгулни музтариб,
Гар жавоб истарсен онча турки, они тўхтатай.

Бахтим уйғонмас бу нафхи сурдек фарёд ила,
Менки марг уйқуси босқонларни дермен уйғатай.

Меҳр ила васлинг куни бир субҳдек кулдур мени,
Неча ҳажринг тунлари кўзни фалакдек йиғлатай.

Риштаи ашким керишдур эгма қаддим ёсиға,
Оҳ ўқин ғам шоми бахтим кавкаби чиққач отай.

Кўнглума холинг хаёли кирса мардумлуқ қилиб,
Кўз уйида они мардумлар ичинда асратай.

Келки, ғамзанг игнасиға тоқибон жон риштасин,
Кўнглаким чоки киби кўнглум шикофин тевратай.

Бир қадаҳ май бирла тиргузгил мени, эй муғбача,
Дайр эшикинда неча махмур, ўлук янглиғ ётай.

Эй Навоий, шарбати лаъли эрур жонбахш, лек
Заъфдин ўлсам, не ҳадким дегамен они тотай.

Ёр тандин жоним айрилгунча зулмин қилмоғи,
Эрмас онча саъбким, мендин ўзи айрилмоғи.

Гар тутулмоқ истамас кўнглум қушин, бас негадур,
Донаи хол узра зулфи домининг очилмоғи.

Боғлайин дермен кўнгул тоатқа қўймас, найлайин,
Ҳар нафас кўнглумға ул бут ғамзаси сончилмоғи.

Кирпики ёнмиш кўнгуллар илғали қуллобдек,
Бўйладур ул шўхнинг кўнглумни кўзга илмоғи.

Васлидин, ваҳ, не сўз айтайким, эмас мумкин, валеқ,
Холи аз айше ҳам эрмас ҳар замон айтилмоғи.

Ҳар кишиким дайр ичинда ғойиб этти нақди дин,
Эй мусулмонлар, анинг мумкин эмас топилмоғи.

Чок этиб кўксин Навоийнинг, кўруб кўнглида ўт,
Деди: беважҳ эрмас эрмиш мунча афғон қилмоғи.

Ваҳки, диним кишварин торож қилди кофире,
Куфр элига ҳомие дин аҳлига яғмогаре.

Чобуке, нўшин лабе, раъно қаде, хоро диле,
Маҳваше, Ширин узоре, гулрухе, сийминбаре.

Жон берурда лаълидин Исо сифат жононае,
Кўнгул олурда юзидин Юсуфойин дилбаре.

Зулфи кўзларни қаро қилмоққа шоми фурқати,
Шоми фурқат дафъиға рухсори меҳри анваре.

Ҳам гулистон сайри ичра сарв қоматлиғ гуле,
Ҳам шабистон базми эҳёсида шамъи анваре.

Аллоҳ-Аллоҳ, бўйла офатнинг гирифтори бўлуб,
Найлагай бир мен киби зори заифи абтаре.

Не қарору сабру не тобу тавон, не тоқате,
Не кўнгул, не жону не руҳу равон, не пайкаре.

Соқие, дилдорим ул янглиғ, мени бедил бу навъ,
Раҳм этиб тутқил манга айлаб лаболаб соғаре.

То бўлуб беҳуд Навоийдек қилай девоналиғ,
Ким тараҳхум қилмаса, қилғай тамошо ул пари.

Не ажаб гирен кўзум гар бўлмас уйқу манзили,
Ким етишмас баҳрнинг бир ерга икки соҳили.

Эйки кўрдунг жонима фурқат куни юз минг бало,
Билки эрмастур булар ҳажрим тунининг доҳили.

Деманг, ул оразда бурқаъдур ва ёхуд йўқтурур,
Ё эмастур ғояти равшанлиғидин ҳойили.

Дафн этар чоғда ичимдин чекмангиз пайконларин,
Ким бу жавҳарлардурур нақди ҳаётим ҳосили.

Ҳар тараф чун тиг чекти, рашкдин бўлдум ҳалок,
Элга жон берди ва лекин бўлди жоним қотили.

Ишқ майли чунки ҳижрон сори эрмиш, хуш ул,
Ким бурундин бўлмади кўнгли биравнинг мойили.

Гар жунун аҳли аро айтур Навоий дарси ишқ,
Не ажабким улдурур девоналарнинг оқили.

Бас ажабдур, икки лаълин кўрсангу оғзин доғи,
Гунча бўлмоқ бир-бири узра ики гул яфроғи.

Мил агар бўлса ўқунгдин йўқ ажаб, эй қоши ё,
Чун кўзумни сурмадон этмиш аёғинг туфроғи.

Фарқи ашк ўлдум кўнгулда гавҳари ишқ ўйлаким,
Баҳр аро дур маскани бўлғай болиғнинг курсоғи.

Йўқки тиғинг тўкти қоним, балки чекти дам била,
Ул ики аждарки кўрсатмиш қиличинг болчоғи.

Чиқти қон тўкмакка ул кофир, шафоат қилмангиз,
Эй мусулмонларки, мумкин йўқ тараҳҳум қилмоғи.

Бодаю ишқу шабоб айёмию, фасли баҳор,
Панд нетсунким эрур ошуфталиғларнинг чоғи.

Воиз айлар васфи жаннат ичра кавсар бодасин,
Бўл Навоий маст, хоҳи мундоғи, хоҳ андоғи.

Жисми ул гулнинг қизил тўндинмудур гул хирмани,
Ё солиб рухсори бир хирманға ўт ўртар мани.

Оташин гул жисмида андоқки су музмардурур,
Ўйладур гулгун тўн ичра оби ҳайвондек тани.

Гўйиё гул ичра савсан барги айлабтур ниҳон,
Йўқса гулгун тўн ичинда кўнглакидур савсани.

Қатл учун ол айлади тўн, йўқса ул қаттолваш,
Ғарқа бўлмиш қонға, баским бўлди қон тўкмак фани.

Оташин гулму экин гулбунда ҳар ён ё магар,
Ишқ сўзидин тушуб ўт, куйди булбул маскани?

Гул сочиб юз йил агар гулранг май нўш айласанг,
Арзимас бир кун тикон нешиға даврон гулшани.

Гул эрур юз хурдаси бирла гадойи жандапўш,
Эй Навоий, муфлиси қониъни бил шоҳи ғани.

Кўнгулнинг чокидин гар бўлса жоннинг ваҳмию боки,
Не тонг, эй гулки, кўнглак чоки эрмастур кўнгул чоки.

Ўлук ушшоқ баҳри ишқ атрофида тонг эрмас,
Эрур хасларки сурмиш ҳар тараф бу баҳр кўлоки.

Бало саҳросида, эй ой, таним ўртарга саъй этма,
Ки баҳр ичра чоқин тушса куяр бу дашт хошоки.

Бошим аввал ити оллиға сол, эй чархким, тўйсун,
Ки қоним бирла рангин бўлмасун ул шўх фитроки.

Буким ул шўх элни ўлтурур бу рашкдин оё,
Билур эркинмуким эрмас тирик бу зори ғамноки.

Бўлур ҳусн ичра бир онеки аҳли ишқ дарк айлар,
Йўқ эрса зоҳиди беишқнинг йўқ мунча идроки.

Начук ҳар зарра бу доир фалакдин меҳр кўз тутқай,
Ким онинг давридин саргашта бўлмиш меҳр афлоки.

Тирилдим бодадин қайғум кетиб, эй боғбон, гўё,
Ки ҳайвон суйидин шодоб бўлғондур анинг токи.

Навоий назм аро тиги забонин ўйла сурдиким
Пичоқ топмас уятдин ўзни ўлтурмакка Саккокий.

Кош санчилса ики кўзума кўюнг тикани,
Кирпикинг игнаси бирла чиқарур бўлса ани.

Чиқмағай туфроғи бўлгунча гадоларға ватан,
Ҳар гадоким эшикинг туфроғи бўлмиш ватани.

Захмдур лола киби доғларнинг дудидин,
Ханжари ишқ шаҳиди уза қонлиғ кафани.

Пуршикан зулфунг аро туштиким, эй аҳдшикан,
Юз шикан солди кўнгулларга анинг ҳар шикани.

Туну кун зулфу юзунг шавқидадурмен, негаким,
Гулшани ҳусннинг ул сунбулидур, бу сумани.

Бода қон, нағма фиғон, сури азо, айш бало,
Кўргасен жилва агар айласа ишқ анжумани.

Ҳуснидин бўлса Навоийға гадолиғ, не ажаб,
Ки будур асру фақир, ул доғи бор асру ғани.

Оразинг ҳажрида зор эрдим куёш ботқон чоғи,
Ким сабо пайки манга еткурди бир гул яфроғи.

Тўлди шавқинг гавҳаридин баҳри ишқ ичра кўнгул,
Гўйиё бўлмиш менинг кўнглум садафнинг қурсоғи.

Ерга томғоч ашки ҳайвон чашмаси бўлмоқ не тонг,
Қайси кўз ичраки ер тутса аёғинг туфроғи.

Суртсам мужгон кафи пойингга кўп ваҳм этмаким,
Қилмади афгор гул баргини булбул тирноғи.

Нетиб асрай ўзниким ҳолимни ул чиққон замон,
Англатур ёнимга ўлтурғанға кўнглум солмоғи.

Ёшим эллик бўлди юз ҳасрат есамким суди йўқ,
Ўзни майдин хуш тутай чун ўтти умрум хушроғи.

Эй Навоий, Вомиқу Фарҳоду Мажнун бордилар,
Бўлма ғофил, дам-бадам қилғунг азимат сен доғи.

Неча йилда қилмади кўнглумга ишқи шиддати,
Улча қилди хаста жонга неча кунлук фурқати.

Ҳажр бедоди аро ҳар кун яқиндур ўлгамен,
Дўстлар, беҳад қотик эрмиш йироғлиқ меҳнати.

Боғни қўйким кўнгулнинг ул қаду юз ҳажрида,
Сарв ила ҳам унси йўқ гул бирла доғи улфати.

Сен билу жисмим неча доғ ўртар эрсанг, эй сипеҳр,
Ким кўнгулга басдур ул бадмеҳр доғи фурқати.

Эй кўнгул, даврон элига чунки йўқ ҳусни вафо,
Қайда бас ҳусн аҳлига бўлғай вафонинг нисбати?

Истасам жоми муғона тутса гоҳи мугбача,
То тирикмен айлағумдур дайр пири хидмати.

Эй Навоий, чарх золининг фирибин емағум,
Ёр агар бўлса менинг бирла эранлар ҳиммати.

Ўйла ҳижрон тийрадурким, зулм эҷоч ул ой фани,
Ёқибон кундуз чароғ истаб топа олмон ани.

Лаълинг уммидида мунглуғ жоним ўлмиш бир гадо,
Ким мунунг йиртуқ тўнидекдур анинг захмин тани.

Ул кўз оллида муқаҳҳал кўзлари ҳусн аҳлининг,
Кулга булғонғон сурук девоналардур гулхани.

Оғзи жон қасди қилур, жонға таваҳҳум йўқ ажаб,
Хавфи кўпроқдур анингким, махфий ўлса душмани.

Келса тонг йўқ гоҳ пири дайру гоҳи муғбача,
Риндким кунжи харобот ўлғой онинг маскани.

Яхшироқдур кўрмаган оламда ҳусн аҳли юзин,
Ким санамлар ишқининг бу келди важҳи аҳсани.

Эй Навоий, ком топмай гар мен ўлдум ишқ аро,
Кимки топса ком анга гоҳи соғиндурғил мани.

Чун сўз айтурсен лабинг титрар ғазаб қилғон чоғи,
Рост андоқким сабо таҳрикидин гул яфроғи.

Кимки кўрди суратинг коғаздағи сурат киби,
То қиёмат оғзи ичра қолди ҳайрат бармоғи.

Баски кўз оқу қаросин суртмишмен, шавқдин,
Ҳам қаро, ҳам оқ ўлубтур бодпойинг туйноғи.

Не ажаб қон тўкса тигингким, анинг ошомиға,
Оғзин очқон икки аждар зоҳир этмиш болчоғи.

Бошима туфроғ совурғондинму чехрам гард экин,
Ё фалак ёғдурмиш устимга мазаллат туфроғи?

Деди, лаълимни сўрарсенмуки, топқайсен ҳаёт,
Бир ҳаёти тоза худ еткурди онинг сўрмоғи.

Дайр пири хидматиға улки дер, бел боғладим,
Чин дегай ул вақтким, зуннор бўлғой белбоғи.

Менки эллик йил чекиб ғам, топмадим хушвақтлик,
Топқаменму умрнинг эмдики ўтмиш хушроғи.

Эй Навоий, олам аҳлидин вафо қилдинг тамаъ,
Мен эдим сенинг киби, мен янглиғ ўлғунг сен доғи.

Ким экин ул кўй аро деб, келса андин ит уни,
Ит уни вазни била кўнглум солур ҳижрон туни.

Демангизким, шоми ҳажрингнинг нечук поёни йўқ,
Субҳ шамъин тийра айлар ғам тунининг шудруни.

Шоми ҳажримни қаро қилмоқ не ҳожат, эй сипеҳр,
Рўзгоримдин қарорақдур чу ҳажримнинг туни.

Ишқ иқболидин андоқ кимиёедур юзум,
Ким қилур касби иёр андин қуёшнинг олтуни.

Дард кўрким, истаса келмак ғамим сўрмоққа ёр,
Рози эрмонким, сиришким селининг бор ўзгуни.

Даҳр бўстониға зийрак қуш, не қилсун майлким,
Гунча жуз қонлиғ кўнгул очмас бу гулшан гулбуни.

Ғам Навоийнинг кўзин қилмиш булутким заъфдин,
Истар оғзиға томизғайлар момуғ бирла суни.

Юзи давринда қиронму зоҳир этмиш ул пари,
Ё қуёш бирла қирон айлабтурур юз Муштари.

Йўқса анжум ҳалқа урдилар тамошо қилғали,
Жилваи ҳусн айлаганда офтоби ховари.

Бу баҳона бирла рухсориға еткайменму деб,
Риштаи жоним аро тортилди ашким гавҳари.

Гул уза шабнам эмас, ул юзда дур монандиким,
Инфиолидин ботибтур терга гулбарги тари.

Жолаларнинг лолазор ичра йўқ онча зебиким,
Лолагун рухсоринг атрофида дурлар зевари.

Дур била фахр этмаким, ул беш эмас бир қатра су,
Панд дурриға қулоқ сол, эй санамлар сарвари.

Юзи васфида Навоий доғи айлабтур қирон,
Назм силкигаки чекмиш дурри маъни ҳар сари.

Насли одам бўлмади ҳаргиз муҳаббат мазҳари,
Ул нимаким билмагай одам, қачон билсун пари?!

Хўблар ҳуснин қазо машшотаси кўп қилди зеб,
Анда юз минг ҳайфким, йўқтур вафонинг зевари.

Мен киби айлаб вафо, кўрган жафо топилмагай,
Ахтарилса сарбасар аҳли муҳаббат дафтари.

Эй кўнгул, жинси башардин сен вафо кўз тутмаким,
Йўқтурур бу хайл зотида муҳаббат жавҳари.

Эйки дерсен, меҳр шамъи бирла кулбангни ёрут,
Ҳам магар ани ёрутқай шамъи меҳри ховари.

Гуссадинким жон олиб парвойим этмас муғбача,
Беҳуд ўлмоқ истаб ўлдум дайр пири чокари.

Эй Навоий, гар десанг кўрмай жафо, бўлмоқ керак —
Хўблардин, балки мутлақ насли одамдин бари.

Қон айладинг кўнглумни ниҳони,
Кўргил ики кўзумда нишони.

Тушти фиғонға кўнглум ул ойдин,
Тонг йўқ етишса кўкка фиғони.

Ҳажринг тунига тушкали кўнглум,
Бўлмиш кўзига тийра жаҳони.

Ҳасрат гули ҳамул дам очилғой
Бағримнинг томса кўйида қони.

Ҳар кимсага не туҳмат этайким,
Иткан кўнгулни олди фалони.

Айларда ишқинг шарҳини таҳрир,
Сигмас қалам тилига баёни.

Хусрав, Навоиё, сени кўрса,
Шаҳни дегай, Маликшаҳи соний.

Кўнгулки иткали андин топилмади хабаре,
Топилса ҳам анга мендин топилмағай асаре.

Қадингки нахли балодур ситам ёғар андин,
Не бўлғуси самари, бўлса ул сифат шажаре.

Не шоми фурқат экин, ваҳки, умр ўтуб андоғ,
Тулуъ қилмади хуршиди васлидин саҳаре.

Гузарда кўрмак учун заъфдин йиқилмишмен,
Гадои хастадек ул кўй аро тутуб гузаре.

Итингки бор анга ушшоқ бағридин тўйма,
Қилай деганга ани меҳмон керак жигаре.

Оқар қадаҳға, томар ерга боданг, эй соқий,
Хумор аҳлиға тегмасму ҳеч оқар-томари?

Фироқ ўтида Навоийни, эйки, куйдурасен,
Чу ишқинг айлади хасча анга не бас шараре.

Ит киби неча самандинг сўнгича пўя урай,
Ногаҳ ўтсам боқибон сен ёна ўткунча турай.

Чунки еттинг кўруб ул чехрани беҳол бўлуб,
Ўзга келгач ёна ул рахш сўнгинча югурай.

Тўрт аёғланиб итинг хайли аро мен мажнун,
Гар кесак отсанг ўпай, гар сўнгак отсанг кўмурай.

Уйқунга моний агар бўлмаса ул кўй ичра,
Югуруб итлар ила кеча тонг отқунча хурай.

Субҳидамким уюр итлар манга чун йўқ уйқу,
Посини меҳр ила олам ёруғунча етурай.

Ишқ кўйида агар шери жаёндур, итдур,
Тонг йўқ ар фахру мубоҳот ила бу нукта сурай.

Нетти итликка Навоий киби қойил бўлсам,
Элга кўз йўқмудурур гарчи ани мен ёшурай.

Хунфишон кўзни юбон оқ этги ашким қасрати,
Гарчи кетмас лоланинг судан саводу ҳумрати.

Шуша олтунлар эрур дурри висолингга баҳо,
Коҳи аъзом узра эскирган алифлар ҳайъати.

Тушта васлин кўргали, ваҳким, ажал уйқусиға,
Бордиму кўнглум аро қолди ул уйқу ҳасрати.

Гарчи оллимдин ўтарсен ҳар замон майдонда, вой,
Ким эрур монӣ юзунг кўрмакка раҳшинг суръати.

Тиғи зулмингдин эмастур захмлар кўнглумдаким,
Чоклар қилди бу уйнинг ҳажр ўтининг шиддати.

Буки ҳоким жоҳилу маҳкум эрур олам анга,
То Ҳакими сунъинг не эрди эркин ҳикмати?

Эй Навоий, кўзга кўнглумдин адувроқменки, бор
Манга кўнглум меҳнати, кўнглумга кўзнинг офати.

Гул ёпиштурдингму юзга шўхлиқтин ҳар сари,
Ёхуд очилмиш узоринг боғида май гуллари.

Келгач ул юз оллима, қолур қаро қайғу кейин,
Соя тушкандек кейин хуршид бўлғоч илгари.

Бўлмиш ул ой ҳажрида ранжим фалак жавфи тўла,
Ўзга ранж ўлса, магар бўлғай фалакдин ташқари.

Дема мендин бўл йироқим, тушмишам андоқ йироқ,
Ким эмас мумкин яна бўлмоғлигим мундин нари.

Тонг эмас пайваста қошлар оразинг устидаким,
Ёйни пайваста Мусҳафтин қўярлар юқари.

Зулм ила бедодидин махлас не мумкин, эй кўнгул,
Чунки қувватлиғ йигитдур ёру мен ожиз қари.

Эй Навоий, ҳажр аро билмон сенинг ҳолинг недур,
Ёрдин айру ҳаётимдин тўйубон мен бари.

Сўз вафодин демаким, ул эрмас аҳли ҳусн иши,
Жавр кам қилким, вафо сендин тамаъ тутмас киши.

Ишқ аро таскин таваққуъ тутма кўнглум сўзиға,
Ким ҳарорат дафъини қилмоқ эмастур ўт иши.

Чекти саф кирпичларинг кўнглум сипоҳи оллиға,
Синдурур юз қалбни лекин аларнинг сончиши.

Совуғ оҳ ўтлуғ кўнгулдинким чекармен турфа кўр,
Ким ҳавои ишқнинг мамзуж эмиш ёзу қиши.

Термагайсен жолани гул барги ичра, эй баҳор,
Зоҳир ўлса ёр лаъли дуржидин дурдек тиши.

Нури ботин ичра, эй солик, тилар бўлсанг камол,
Қил қуёш янглиғ манозил қатъ қилмоқ варзиши.

Чекти оллингға Навоий ақл ила ҳушу хирад,
Тарк чексун жисм аро гар хаста жондур қолмиши.

Тоғ аро Фарҳоду ҳар ён сурма қилған тошни,
Кўзга чеккан не ажаб юз мил оқизмақ ёшни.

Аҳли ишқ ул қўй аро саргаштадур, жодуларинг
Сеҳр ила гўё бу навъ айландурурлар бошни.

Кўкта ҳар ой бир ҳилол, ул машқдурким килки сунъ,
Айламиш сизғонда ул икки муқаввас қошни.

Эй сабо, ушшоқ нақди жонларин еткур йиғиб,
Қайда топсанг ул муқомиршеваи қаллошни.

Келди Чин наққоши ул юз нақшини қилмоққа тарҳ,
Чеҳра очиб нақши девор айладинг наққошни.

Кимни мендек хонақаҳдин сурдилар аҳли салоҳ,
Мугтанам тутдик фано дайри аро авбошни.

Лаълини кавсар майиға гарчи ташбиҳ айладинг,
Эй Навоий, бордурур бу майда ўзга чошни.

Хаёл ўлғон киши ишқ ичра фаҳм айлар хаёлимни,
Билур ҳижрон аро беҳол бўлган сабб ҳолимни.

Кўнгул боғи ародур нахли қадди, лек қўрқармен,
Ким ул иссиғ ҳаво сўлдурмағай наврас ниҳолимни.

Эрур ҳижрон тунӣ бас тийра, эй гардун, дурахшон қил,
Саодат матлаидин ахтари фархундафолимни.

Не заъф ўлғайки бир қил гар қаламдин устига тушқай,
Ниҳон қилғай мусаввир тортгон қилдек мисолимни.

Кўруб хандон лабин оғзим очилди буки ўлмаймен,
Қилурмен дафъ кулмак бирла гўё инфиолимни.

Ҳақарот бирла боқма шайху муғ дайри сари юз қўй,
Боқ ул қўй итлари силки аро жоҳу жалолимни.

Навоийдек агар нафс итлигидин қилмағаймен рам,
Қачон гардун манга ром айлағай раъно ғазолимни?

Неча тиг урдунг кўнгулга тийра оҳи итмади,
Кимса ўттин дуд чиркин су била оритмади.

Бош кўярмен шукрдинким қилмайин бошимни гўй,
Чобукум майдонга ҳаргиз рахшини секритмади.

Хоҳи тиғи жавр ё тиғи забон бирла рақиб,
Илтифоте қилмади кўнглумгаким оғритмади.

Айлади юз қатла су, бир қатла қон кўнглумниким,
Урмади бир тиг ани юз қатла то инжитмади.

Қилмади маҳбус кўнглум кулбасида ғамни ишқ,
Рахналарни то маломат тошидин беркитмади.

Эй хуш, ул қушким тегиб жисмига ҳар бир тикан,
Эл қулоғин ноладин булбул киби ёлқитмади.

Баҳри ашк ичра Навоий собит эрди тоғдек,
Ким эсиб бир ел танининг тахтасин қолқитмади.

Сарсари оҳимдин ул ой фурқатида ғам туни,
Уйқуға қўймас халойиқни эшикларнинг уни.

Ишқ ўтин Фарҳоду Мажнун руҳи билгай чарх уза,
Ҳар бирига етса оҳим ўтининг бир учқуни.

Буки дерлар кимиёдур ишқ, бовар қилмасанг,
Қилғуси юз важҳ ила собит узорим олтуни.

Орази гулгул бўлуб майдин оқизди қон ёшим,
Қўр, не гуллар очти ул бўстони офат гулбуни.

Эйки, дўзах ўтину маҳшар кунин шарҳ айладинг,
Учрамайдур жонинга ишқ ўтию ҳижрон туни.

Шоҳиди мақсуд ҳусни жилвагоҳи жом эмиш,
Истасанг мақсуд иликдин қўймағил ул кўзгуни.

Чун Навоийга ики лаъли майидин тутса қўш,
Қоривор жон истасаким, жон бериб топти муни.

Менмудурменким, кўнгулдин айрумен жондин доғи,
Аллоҳ-Аллоҳ, не кўнгул, не жонки жонондин доғи.

Ул пари зуннори зулфин боғламай девонамен,
Бўлмишам бегона, яъни ақлу имондин доғи.

Хонумондин ҳам тушубтурмен мени бедил йироқ,
Кўнгул отлиғ ҳам алохону аломондин доғи.

Хар замон кирса бузуғ кўнглум аро ёру диёр,
Олам аҳлин сиқтатурмен оҳу афгондин доғи.

Эй ажал, жон бирла миннатдормен қилсанг халос,
Интизори васлидин ҳам дарди ҳижрондин доғи.

Кўзларим боғи сочарда ашки гулгун оштилар,
Бу бири айнул ҳаёт, ул бир гулафшондин доғи.

Кимки истар жониға даврон жафоси етмагай,
Кўнглини даврондин узсин, аҳли даврондин доғи.

Даҳр чун бузди мени, мен ҳам мукофот айладим,
Ўтқариб оҳимни барқ, ашкимни тўфондин доғи.

Эй Навоий, кўнглунг ар итти, ани ёзғурма кўп,
Бу эмиш тақдир, эмас сендин доғи, ондин доғи.

Дашт уза саргашта мажнуннунг таку пўй урмоғи,
Йўқ ажаб, чун мумкин эрмастур қуюннинг турмоғи.

Ёзғурур ҳар дам мени ул қотил, ўлтургум, дебон,
Ўлтурур ҳар дам мени балким анинг ёзғурмоғи.

Кўкни оҳим ўқлари гар қилмамиш юз минг тешук,
Недур онинг шуъласин бас чархдин ошурмоғи?

Ул пари лутф айлабон девоналар кўнглин олур,
Не ажаб ушшоқи бедилнинг кўнгул олдурмоғи.

Соқийи давронға майли қатл агар йўқтур, недур,
Ҳар замон аҳбобнинг паймонасин тўлдурмоғи?

Боғбони даҳр ҳар нахлаки пайванд айлади,
Хўб эди гар бўлмаса эрди яна синдурмоғи.

Демангиз, ишқин Навоий халқдин тутсун ниҳон,
Олам аҳли билди, эмди не осиф ёшурмоғи?

Неча ниҳони ишорат рақиблар сари,
Кўз учидин назаре ҳам ғариблар сари.

Тиканлар ичра бўлур гул не тонг, гар ул гулрух
Ҳам этса майл ҳамиша рақиблар сари.

Бу важҳдинки даво дардмандларға етар,
Насиби васл керак бенасиблар сари.

Юзум сенинг сари бўлғусидур, биҳамдиллаҳ,
Муҳаббат аҳли борурда ҳабиблар сари.

Не айб телба кўнгулни қочурса носихлар,
Бўлурму тифлға рағбат адиблар сари.

Чу ҳусн даври вафосиздур, эй гули раъно,
Қил илтифот гаҳи андалиблар сари.

Навоий, чу эрур ҳажр дардидин аламинг,
Тазаллум этма, гар ўлсанг табиблар сари.

Саҳар ховар шаҳи чарх узраким, хайлу ҳашам чекти,
Шиои хат била кўҳсор уза олтун алам чекти.

Қазо фарроши чекти субҳнинг сиймин супургусин,
Музаҳҳаб парларин андоқки, товуси ҳарам чекти.

Китоба сунъи килки сураи «Ваш-шамс» тафсирин,
Фалак тоқи ҳавошисида зарҳалдин рақам чекти.

Муаззин Каъба тоқи узра гулбонги Самад урди,
Бараҳман дайр айвонида оҳанги санам чекти.

Ёқа чок этти гоҳи субҳ ул мотамғаким, ошиқ
Бу муҳлик шоми ҳижрон ичра юз хуноби ғам чекти.

Замона кулди ул ғофилғаким даврон ситам тигин,
Анга урмоғни англаб ўзгага тиғи ситам чекти.

Хушо, улким мунунгдек чоғ вафосиз умрни англаб,
Сабуҳи жомини аҳбоб бирла дамбадам чекти.

Маоний аҳли гоҳи нукта узра қилу қол этти,
Тағанний хайли нағма ичра гоҳи зеру бам чекти.

Агар кўнглида бир гул ҳажридин хори фироқ ўлса,
Баҳона йиғламоққа бир неча жоми алам чекти.

Вагар худ васл иқболи муяссар бўлса бир соат,
Фаридун тахти узра базм тузди, жоми Жам чекти.

Бўлуб матлуб рухсориға маҳву жомдин сархуш
Юзин туфроққа қўйди, бошини оллиға хам чекти.

Не давлатдурки, бу ҳолатда андоқ борди ўздинким,
Бақо иқлимидин рахтини то мулки адам чекти.

Навоий, шояд ул раҳравға бу мақсад насиб ўлғай,
Ким ул дашти фано қатъ эткали йиллар қадам чекти.

Чарх агар солса йироқ юз йил висолингдин мени,
Ойира олғайму бир соат хаёлингдин мени?!

Белу оғзинг зикру фикри бирла бўлсам не ажаб,
Шавқ бир дам ғофил этмас қилу қолингдин мени.

Янги ойдур мужиби савдою мен девонамен,
То фалак солди жудо мушкин ҳилолингдин мени.

Элга юз очиб қоронғу қилма оламини манга,
Тийра қилмағлиғ недур шамъи жамолингдин мени.

Жон бағишлаб элга лаълингдин, мен ўлдум ташналаб,
Ваҳки, қилдинг қатл жонпарвар зулолингдин мени.

Бастаи зуннор қил бир риштаға, эй пири дайр,
Ҳар сари тори чубулғон эски шолингдин мени.

Эй Навоий, ёна ишқ айлаб тахайюл зинҳор,
Қилма ҳар дам ранжа бу фосид хаёлингдин мени.

Йўқ вафо аҳлида бир зори паришон мен киби,
Бевафовашларни севмакдин пушаймон мен киби.

Жон бериб бу хайл учун бирдин вафое кўрмаган,
Барчадин навмид ўз ҳолига ҳайрон мен киби.

Хонумонидин кечиб Мажнунки тутмиш эрди дашт,
Қайда бор эрди алохону аломон мен киби?

Туттилар аҳли жунун вайроналик ул жамъдин,
Ким паришонлиғлар ичра бўлди вайрон мен киби.

Ҳазлу завқ айларга туттунг дашт, бир сўз қот манга,
Ким тилаб топмас киши гули биёбон мени киби.

Билмайин ҳусн аҳлидин қилдим тамаъ расми вафо,
Йўқ алардек бевафо, андоқки нодон мен киби.

Эй Навоий, сен доғи қилсанг тамаъ сайри Ҳижоз
Қил Ироқ оҳанги, тарк айлаб Хуросон мен киби.

Киши кетурса манга сарви гулузоримни,
Анга фидо қилайин жони хоксоримни.

Ёшургай аҳли бақо оразини гарди фано,
Чу ел совурса адам кўйида ғуборимни.

Йўл узра онсиз эмаским бузулмағай кўнглунг,
Наззора қилсанг ўтарда бузуқ мазоримни.

Чу зулфунг эрди кўнгул рўзгори, ваҳки, сипеҳр
Қарортиб айлади ошуфта рўзгоримни.

Рақиблар тоши ё итларинг тишидин эрур,
Ўлук йўл устида кўрсанг тани фиғоримни.

Мени чу майкададин ваъз жашниға тиладинг,
Таҳаммул айла дамеким ёзай хуморимни.

Дема, Навоийғаким, берма ихтиёр элдин,
Муни деким манга ким берди ихтиёримни?

Гулшан ичра махфий ичсанг бодаи гулфомни,
Чирма наргис ғунчасидек пардаларға жомни.

Ёр зулфида ниҳон айш айлаган янглиғ кўнгул,
Сен доғи ишрат учун тутқил ғанимат шомни.

Қил шабистон тунларин майдин ёруғ, андоқки чарх,
Меҳрдин махмурлуқ бирла ўтар айёмни.

Ғар тариқи эътидол осон эмастур, хуштурур,
Дайр аро тарк айламак ойини нангу номни.

Маст чок айлаб яқо, йиғлаб замон бедодидин,
Бир қадаҳ майға сотиб даврони нофаржомни.

Чун харобот ичра кирдинг маст бўлким, муғбача,
Маҳрами базм айламас жуз ринди дурдошомни.

Зухдунга мағрур ўлуб, кўп қилма исьёнимни таън,
Не учун, эй шайхким, билмас киши анжомни.

Мен мену — дайри фано, сўфию — кунжи хонақаҳ,
Ким тилар ул кавсару мен бодаи гулфомни.

Эй Навоий, даҳрдин кўз тутма жуз нокомлиқ,
Ком ким топмишки, сен топқайсен андин комни?!

Чун аён қилди лабинг аксини жом, эй соқий,
Бодадин жон иси касб этти машом, эй соқий.

Мастлиқдур манга ҳам майдину ҳам аксингдин,
Нелар айлар қадаҳи ойинафом, эй соқий.

Кайфиятдин эмас эл боши қуйиким, қиладур
Ҳуснингга базм элининг ишқи салом, эй соқий.

Гарчи биз қон ютадурмиз лабинга етса қадаҳ,
Санга бўлсун тарабу айши мудом, эй соқий.

Қўйма уй азмиғаким, энди бўлибсен сархуш,
Қилма базм аҳлиға ишратни ҳаром, эй соқий.

Лабинг ўпмакка не ҳаддим, газак эткан қандинг
Оғзима етса бу басдур манга ком, эй соқий.

Ваъда қилдинг чу сабуҳиғаву маст ўлмишсен,
Уюсанг нетти бизинг бирла бу шом, эй соқий.

Билгали куфрдурур ниятинг, айлабдурмен
Хонақаҳдин чиқибон дайр мақом, эй соқий.

Гар Навоий деса ичманки, қилибмен тавба,
Йиқибон бўғзиға қуй бир тўла жом, эй соқий.

Лаҳза-лаҳза чунки ортар ул пари зеболиғи,
Дам-бадам афзун бўлур мажнун кўнгул шайдолиғи.

Халқ кўп парвосидин жон топқонинму айтайин,
Ё аниким не қилур жонимға бепарволиғи?

Итти шаҳлар кўнглини оғзи ўғурлаб оқибат,
Айлади пайдо бу шаҳқорини нопаддолиғи.

Гарчи расво эрди Мажнун, чун менинг расволиғим
Бўлди афзун, эмди кўрунмас анинг расволиғи.

Майда соқий зулфу юзи гар кўрунмас, бас недур,
Дайр пирининг кеча-кундуз қадаҳпаймолиғи?

Жаннату дўзахга чекмас, лутфу қаҳринг бўлмаса,
Гар мунунг мўминлиғидур, гар анинг тарсолиғи.

Лаъли майни то майи лаълиға ташбиҳ айладинг,
Эй Навоий, андин ўлди бу нишотафзолиғи.

Оғиз ичра тилингдек гунчада гулбарги тар бўлғай,
Вале бу шарт илаким, барги гул ичра шакар бўлғай.

Қадингга сарви раъно ўхшағай, лек ул замонким сарв
Хиромон бўлгаю гул бергай, ул гулдин самар бўлғай.

Юзунг даврига ой даврини ташбиҳ эткамен, вақте,
Ки анда хол ила хат фитнаи даври қамар бўлғай.

Кўзунга ўхшағай наргис, агар қиймоч ўлуб оқи,
Мудаввар асфари ичра, қаролиғдин асар бўлғай.

Хатингга қадр шоми ўхшағай бу шарт бирланким,
Тажалли нуридин ул шом аросинда саҳар бўлғай.

Чу минсанг ашҳабинг ул дам, қуёш бўлғай санга монанд,
Ки берса кўкбўзин жавлон жаҳон зеру забар бўлғай.

Манга ишқингда Мажнун бирла Фарҳод ўхшағай ул чоғ,
Ки бу бўлғай жаҳон расвоси, ул мундин батар бўлғай.

Хабардор они билгил, эй кўнгул, бу давр жавридин,
Ким ул тун-кун харобот ичра масту беҳабар бўлғай.

Дедим, назм аҳлининг сархайли ким бўлғай? Деди хотиф:
– Навоий бўлғай, улким сен тилайдурсан агар бўлғай.

Кўнгул ўт берки, бир гул ҳажридин кўксамга доғ ўртай,
Фатила чирмаб, ой даврича солиб, анда ёғ ўртай.

Эмас мумкин ғазолим мултафит, мен ўйлаким лола,
Неча бағримни қон айлай, неча кўнглумга доғ ўртай?

Анингдек тийрадур шоми ғамимким бўлмағай равшан,
Агар хуршид шамъи янглиғ анда юз чароғ ўртай.

Чиқинг Фарҳоду Мажнун, ишқ ўти лофидин урмай дам,
Ки ҳижрон сўзидин бир оҳ тортиб, дашту тоғ ўртай.

Эмас кулбамни ҳаргиз ул қуёш ёрутқудек, эй чарх,
Ўзумни шамъдек ҳар тун неча бошдин аёғ ўртай.

Мени дўзах сари бошлангки, ташлаб сарнигун ўзни,
Бу янглиғ ҳажр ўти бедодидин истаб фароғ ўртай.

Неча ул шўх элга нўшханду лоба қилмоқдин,
Йиғимни ҳой-ҳой айлай, ичимни лоғ-лоғ ўртай?

Бу гулшан гулларида чунки йўқ бўйи вафо, невчун
Тилаб они таманно ўтидин ҳар дам димоғ ўртай?

Замон аҳлин вафосиз дебки, қилдим дostonлар сабт,
Навоий бир кишида гар вафо топсанг сўроғ ўртай.

Неча килки тахайюл бирла бир сурат нигор айлай,
Анга ошиқ ясаб, кўнглумни амдан беқарор айлай?

Неча чирмаштуруб бир зулф савдосин димоғимға,
Ўзумни аҳли савдодек паришонрўзгор айлай?

Неча бир сарвдек қомат ҳавоси бирла ҳар соат,
Жаҳонда оҳу афғондин қиёмат ошкор айлай?

Неча бир лоларух доғи ғамин истаб таним узра,
Қўюб юз доғ ани қонлиғ ёшимдин лолазор айлай?

Эрур бас тийра шоми ишқ, ё Раб, ҳусн шамъин ёқ,
Ки жон бирла кўнгул ўртанмагин парвонавор айлай.

Неча ғам дашти ичра бир пари меҳрида соямни,
Жунундин бир замон қовуб, гаҳи андин фирор айлай?

Неча анжум била чарх офатидин чарху анжумдек,
Ҳавони оҳим ўтидин тўла дуди шарор айлай?

Чу ҳеч иш ихтиёри кимсада йўқтур, қўй эй зоҳид,
Ки тарки ихтиёр этмакни мен ҳам ихтиёр айлай.

Навоий, бода баҳри бегарониға мени солғил,
Ки гардун баҳрининг мавжи балосидин канор айлай.

Неча кўргузсам ниёз, ул шўх ноз айлар, нетай?
 Жавр кўптин-кўп, тараҳҳум оздин-оз айлар, нетай?

Мен ниёз айларда истиғнодин этмас ноз ҳам,
 Ноз ҳам ҳайф элга изҳори ниёз айлар, нетай?

Эл билаким лаълидин жон истар, айлар ихтилот,
 Жон бериб лаълиға мендин эҳтироз айлар, нетай?

Васли шоми бода янглиғ маст этиб аҳбобни,
 Шамъдек то субҳ ишим сўзу гудоз айлар, нетай?

Жаврини чекмакта мен мумтозмен аҳбобдин,
 Лутф вақти ул тарафни имтиёз айлар, нетай?

То ҳақиқий ишқ мастимен кўнгулни қовмушам,
 Ониким андишаи ҳусни мажоз айлар, нетай?

Мен ҳусайний мазҳаб ар ҳамроҳ эмасмен, йўқ ажаб
 Чун Навоий ҳар дам оҳанги Ҳижоз айлар, нетай?

Рўза бўлдию манга ичмак-емак кам бўлмади,
Ичмаким жуз қон, емак жуз ғуссаву ғам бўлмади.

Элни сероб айлади ишрат зулоли шоми айш,
Гайри кўз селобидин эрним менинг нам бўлмади.

Эл янги ой кўрдию мен кўрмадим қошинг хамин,
Элга байрам бўлди, аммо бизга байрам бўлмади.

Олам ошуби учун майдонға кирдинг секретиб,
Ул замон ким қолдиким расвои олам бўлмади?

Янги ой бўлғач аён тутқил ҳилоли жомким,
Жуз бу иш имосиға қадди анинг хам бўлмади.

Ҳажр зиндонидин озод эт мениким, йўқ букун
Ҳеч зиндонийки махлас бирла хуррам бўлмади.

Эй Навоий, ийд ўлуб эл ичтилар май дам-бадам,
Бизга жуз хуни жигар жоми дамо-дам бўлмади.

Кўз ёшим ғалтон борур ул орази дилжў сари,
Тифлдекким ағнабон майл айлағай кўзгу сари.

Ул бути зебо гар истар, ашким оқса айби йўқ,
Зийнат аҳли майл этарлар доимо инжу сари.

Хол ширинлиғни лаълингдин магар касб айламиш,
Ким эрур кўнглум бағоят мойил ул ҳинду сари.

Ҳажр даштида кўзи сори борур шайдо кўнгул,
Телба сахро сайрида борған киби оҳу сари.

Ҳар сари майл этканингдиндур ҳасаддин ўлмаким,
Ёлгуз андин йўқки кўнглум мойил ўлғай бу сари.

Оби ҳайвондек чучук лаълинг муяссар чун эмас,
Ҳажридин ҳар лаҳза кўнглум тортар аччиғ су сари.

Ул маҳи хирғаҳнишиннинг остонин мендин ўп,
Эй Навоий, ҳар қачон майл айласанг ўрду сари.

Нотавон наргисидек айлади бемор мени,
Сунбули доми аро қилди гирифтор мени.

Ёр кўйида гар ўлсам ғам эмас ўлтурадур,
Кўйидин буки қовар ҳар нафас ағёр мени.

Дард тоғию бало даштида кўрким, қилмиш
Ишқ Фарҳод ила Мажнунға намудор мени.

Тонгдин оқшомғача ноз уйқуси ичра ул кўз
Ваҳки, қилмиш кеча тонг отқуча бедор мени.

Куйдуруб ҳар сари дудумни паришон қилди,
Дуддек зулф ила ул ўт киби рухсор мени.

Куфр зулфи расанинким белима боғлади руст,
Тортти дайрға ул ҳалқаи зуннор мени.

Хонақаҳ аҳлидин асру мутанаффирдур табъ,
Пири дайр айлагали воқифи асрор мени.

Чун фано дайрида ўзлуктин оғирроқ юк йўқ,
Шукрим ишқ ўти қилди сабукбор мени.

Дема, эй шайх, Навоийғаки, чиқ майкададин,
Чиқайин қўйса гар ул дилбари хаммор мени.

Эй қуёш, невчун қошингдин соядек сурдунг мени,
Равшан айлаб жумлаи оламини, куйдурдунг мени?

Куйдуруб, эй ишқ ўти, гардунга совурдунг кулум,
Пояда охир бу янглиғ кўкка еткурдунг мени.

Ҳажр ўти тоби яна беҳол қилди нечаким,
Эй насими васл, ўз ҳолимга келтурдунг мени.

Ишқ манъида сўзунг чун ҳашв эди, бўлдум хамуш,
Қилма, эй воиз, гумонким йўлдин озғурдунг мени.

Найладим, эй ишққим, бўлдум ўлум муставжиби,
Ким бу янглиғ ҳажр жаллодиға топшурдунг мени?

Васлинг эттинг ваъда, аммо ҳажринга қилдинг асир,
Кўкка чектинг, лек ерга оқибат урдунг мени.

Эй Навоий, васл агар рўзи эмастур чора йўқ,
Қилмадинг деб саъй, бас не ишга ёзғурдунг мени?

Бор эди ул ҳамки бир чоғ бизга ёре бор эди,
Куллий ар ёр ўлмаса филжумла боре ёр эди.

Васлдин буткормаса таскин берур эрди сўруб,
Хаста кўнглум дардиниким ҳажрдин афгор эди.

Мен агар маҳрум эдим, маҳрам ҳам эрмас эрди ул,
Кўнглум ар озурда эрди, лек миннатдор эди.

Шамъ агар ёрутмаса куйдурмаса ҳам яхшидур,
Не улусқа улфат андин, не манга озор эди.

Гўйиё шукр этмадимким, онсиз ўлмишмен бу дам,
Ул қуёшимни ёшурған чархи кажрафтор эди.

Чарх билмонким манга бу узрни тутти раво,
Йўқса меҳр аҳлиға ул то бор эди, ғаддор эди.

Ёрсиз деманг Навоий маст эмиш, эй аҳли ҳуш,
Ким анга то ҳажр бор эрди, қачон ҳушёр эди?

Яна лаълинг ғами ашкимни жигаргун қилди,
Ҳам жигаргун ани, ҳам бизни жигархун қилди.

Мазҳари ҳусну жамол ўлди юзунг андоқким,
Шод этиб олам элин, тек мени маҳзун қилди.

Сочинг афъиларидин йўқ кўзунга ҳеч газанд,
Сехр ила то бу йилонларға не афсун қилди?

Ҳусни Ширин била Лайлидии агар ортуғ эмас,
Нега юз хастанни Фарҳод ила Мажнун қилди?

Сели ашким ғамида сарсари оҳим бирла,
Даштни баҳр этибон, тоғни ҳомун қилди.

Кули бўлдим негаким, муғбачаи бодафуруш
Мени махмурни бир жом ила мамнун қилди.

Эй Навоий, демаким қилмасун ул ой ошиқ,
Ҳозир ул эмди нетай, ҳозир ўлуб чун қилди.

Йўқтур андуху малолат ўтига хас мен киби,
Бедилу бечораву бемору бекас мен киби.

Эйки Мажнун васфин эттинг, ўлмади ёр оллида,
Мен қилиб юз жон фидо ул бўлмағай, бас мен киби.

Дема парвона куяр мендекки сўз шамъ узрадур,
Не учунким ул доғи ғам шоми куймас мен киби.

Турки анжумға дедим: «Хусн ичра сен, ё ул фузун?»
Дедиким: «Бўлғай анга — юз банда чаркас мен киби».

Қошларинг ёйиға қурбон қилғали йиллар тилаб,
Топмағай бир бу кўҳан тоқи муқаввас мен киби.

Эйки, даҳр аҳли вафоси йўқ, дебон озурдасен,
Ошнолиғни алардин сен ҳам эт бас мен киби.

Эй Навоий, ишқни ҳар ким ёрутмоқ истаса,
Ер юзинда топмағай тутруқ учун хас мен киби.

Чок бўлғоч кўнглум олди шўхлар филҳол ани,
Гунчадекким аввал очилғач узар атфол ани.

Хажр аро оғриқ кўнгул қолмиш ики зулфунг аро,
Дарддекким қопсамиш ҳар соридин бир дол ани.

Боғи рухсорингдадур кўнглум қушиким, қилди сайд,
Дом бирла дона янглиғ зулф бирла хол ани.

Тушкали кўюнгга кўнглум айладинг туфроққа паст,
Тушса ўт бир ерга, эл қилган киби помол ани.

Суратингдин ақл мажнун бўлғали бир тифл эрур,
Ким қилибдур музтариб қоғазда бир тимсол ани.

Даҳри дунни айла рад, невчунки қилмайдур қабул,
Улки даҳр аҳлиға муқбил айламиш иқбол ани.

Гар Навоий давр аро беҳол эрур, соқий, не ғам,
Келтурур ўз ҳолиға бир жоми молмомол ани.

Очмағай эрдинг жамоли оламоро кошки,
Солмағай эрдинг бори оламда ғавго кошки.

Чун жамолинг жилваси оламға солди рустахез,
Қилмағай эрди кўзум они тамошо кошки.

Бўлмағай эрди кўзум ўтлуғ юзунг қўрган замон,
Ишқинг ўти шуъласи кўнглумда пайдо кошки.

Айлагач ишқинг балоси зор кўнглумни ҳазин,
Қилмағай эрдинг мени маҳзунға парво кошки.

Тушмағай эрди фирибomez лутфунг билмайин,
Нотавон кўнглумға васлингдин таманно кошки.

Лутф ила кўнглумни васлингдин талабгор айлабон,
Қилмағай эрдинг яна зулм ошкоро кошки.

Бевафолиғ англағач, ишқингни кўнглум тарк этиб,
Қилмағай эрди ўзин оламда расво кошки.

Эмдиким девонаю расвои олам бўлмишам,
Васл чун мумкин йўқ, ўлтургай бу савдо кошки.

Эй Навоий, бевафодур ёр, бас не фойда,
Нечаким десанг агар ёхуд магар ё кошки?!

Ёрдин айрилса, қотилмағлигин билмас киши,
Билсаким: чун айрилур—қотилмас, айрилмас киши.

Кимса ўлса ёридин айрилмағай, юз войким,
Айрилурда бўйла ҳижрон шиддатин билмас киши.

Васл қадрин билмайин ўлдум ғами ҳажрида, вой,
Ким висол айёми ҳажр андишасин қилмас киши.

Ҳажр биймидин ўлубмен, соқиё, тут жомким,
Кўзга, маст ўлган замон, Жамшидни илмас киши.

Мендин эрмас, ҳажрдиндур ҳар тараф бағримда чок,
Йўқса тиғи қатл ила ўз бағрини тилмас киши.

Ёшурун дардимни қилмай ошкор ўлгумдурур,
Оҳким, оламда аҳли дард топилмас киши.

Тўйди жонидин Навоий ҳажр аро тут, эй ажал,
Ўйла майким чун ичар то ҳашр ойилмас киши.

Баски кўнглумни фалак мажруҳу вайрон истагай,
Истарам ўлмакни андоқким, ўлук жон истагай.

Фурқатинг ошубидин истар кўнгул қўймоқ туган,
Кимса андоқким яра манъиға қалқон истагай.

Ҳажрким жоним тилар ҳар дам азоб айлаб, эрур
Золимеким қийнаб элдин нақди пинҳон истагай.

Бўлмасун ошиқ менингдекким, кўруб дилдорини,
Ўзгаларга мултафит ҳар лаҳза ҳижрон истагай.

Ваҳ, неча меҳнат тоши атфолдин ёғдурғали,
Ишқ шаҳру кўй аро жисмимни урён истагай.

Ул пари ушшоқиға раҳм этса этсун, ушбу бас,
Ким мени девонаву расвои даврон истагай.

Ўқларингдин ўлганимдин сўнгра топқай қатл учун,
Туфроғимдин чарх агар юз қарн пайкон истагай.

Қилсун осон ўзлукидин бўлса бир душворлиғ,
Ҳар киши даврон ғами душворин осон истагай.

Эй Навоий, сен киби маҳрум қолғай, кимки ул
Олам аҳлидин вафойи аҳду паймон истагай.

Фироқ ашкидин, эй кўз, даме очил боре,
Бошимга ким қадам урмиш, назора қил боре.

Келибдур ул пари, эй бешуур телба кўнгул,
Келиб ўзунгга не дейдурмен англагил боре.

Жаҳон халойиқи жаврунгдин ўлди, эй бадмаст,
Булар тафарружиға бир нафас ойил боре.

Иёдатимга менинг, эй Масиҳ, чун келдинг,
Дам урмай ўлма равон, нуктае дегил боре.

Буким жаҳон аро расвомен, айламон таҳсин,
Сенинг ғамингдин ўлубмен бу навъ бил боре.

Неча улусқа маю бизга захр, соқийи давр?
Дедингки, мастмен, ар чин дединг, ёнгил боре.

Навоий ўлғусидур илтифотинг озлиғидин
Чу кўрмагунг яна бир қатла кўзга ил боре.

Гул эмас ҳар ён юзунг даврида оро қилғали,
Ҳалқа урмишлар жамолингга тамошо қилғали.

Оразинг Чин нақши, зулфунг мушку ҳарён хол эрур,
Ҳинд эликим Чинға келмиш мушк савдо қилғали.

Юз уза оғзинг ўғурлаб нақди дин бўлди ниҳон,
Чекти хаттинг хайли саф ўғрини пайдо қилғали.

Қилғали ишқингни пинҳон айладинг кўксумни чок,
Дема пинҳон қилғаликим, ошкоро қилғали.

Эйки, сўрдунгким: «Қачондин сен жунун ошубида?!»
— Ул пари хайли ғами кўнглумда ғавго қилғали.

Бодаға раҳн айлаганда офият дасторини,
Йирттим бир гўшасидин бодаполо қилғали.

Йўл чиқармон тийра шомимдин Навоийдек, вале
Мунтазирдурмен ҳидоят барқи бир чоқилғали.

Эй кўнгул, васлидин ул ой бизни навмид этмагай,
Жонимизга фурқат андуҳини жовид этмагай.

Қасди жон айларда лаълига татаббуъ қилмагай,
Кўнгул ўртар чоғда рухсориға тақлид этмагай.

Васл уммиди била ушшоқини қилғанда шод,
Ғуссалиғ кўнглумни ҳажри бирла таҳдид этмагай.

Тушта кўрдум оразин кўнглумни барқи ишқ ила,
Ул қадар гарм эттиким, туш вақти хуршид этмагай.

Итларинг синған сафоли тушкач илгимга, кўнгул
Онча фахр эттики, жоми бирла Жамшид этмагай.

Дурри ваҳдат топмагай ҳаргиз фано гирдобидин,
Соликеким ўзни гарқи баҳри тажрид этмагай.

Онча фарёд этти мутриблар Навоий назмидин,
Ким Уторид шеъридин чарх узра Ноҳид этмагай.

Сўрмангиз ашким суйинким муттасилму келгуси,
То кўнгул ишқ ўтидин куйгуси ул су келгуси.

Зулфунга еткач кўнгул беҳуд йиқилди атридин,
Билмадим ул шомға кирганга уйқу келгуси.

Тийра бўлди ламъаи пайконинг ўткандин кўнгул,
Чун қуёш борғуси, оламға қаронғу келгуси.

Ҳаддин ўтти оразим кўргач, лабинг хандонлиғи,
Билмадим бу заъфарондин мунча кулгу келгуси?

Чиқти кўнглумдин ҳавосу ақл ишқинг оллиға,
Қўйса юз мулкига шоҳи, халқ ўтру келгуси.

Соқиё, тут майки ўзлук нақшидин бўлғум халос,
Ҳар қачон илгимга ул рахшанда кўзгу келгуси.

Эй Навоий, ўлма ҳар дам ул мусофир ой учун,
Фам ема шаҳ ёнғусидур, тонгла урду келгуси.

Аҳли дил оллида дилдор илтифоти камлиғи,
Онча саъб эрмаски, ҳар ноаҳд ила ҳамдамлиғи.

Гар ўғурлуқ истамас лаълинг доғи жон нақдидин,
Бас недур ўғри киби пайваста қошинг хамлиғи?

Зулфи торин торта олмас кимса кўнглумдинки, бор
Берқроқ жон риштасидин ҳам анинг маҳкамлиғи.

Ўйлаким тун дудини оҳим паришон айлади,
Тонг елидиндур муанбар сунбулунг дарҳамлиғи.

Ҳар не эл кўнглуга хуррамлиғ, менинг кўнглумға ғам,
Ким ғамингдин бўлмиш ул девонанинг хуррамлиғи.

Соқие, май берки, дардим зоҳир айлай маст ўлуб,
Ким ичим қон айлади иш сиррининг мубҳамлиғи.

Гар Навоий айлади бадмастлиғ, эй пири дайр,
Сен карам кам қилмағилким, кўптур онинг камлиғи.

Бормағил қахр била бағрим этиб қон эмди,
Ё бу бедил сари, ё лутф сари ён эмди.

Ўқларингдин кўз аро кўп тикон эрди қочтинг,
Келки, қон ёшим ани қилди гулистон эмди.

Деди, ҳижрон аро фарёдинга еткум бир кун,
Заъфдин, оҳки, мумкин эмас афғон эмди.

Қатлдин кўп мени қўрқутмағил, эй муҳлик ишқ,
Ким ани ҳажр қилибтур менга осон эмди.

Билди махмурлуғум, тутти қадаҳ соқийи давр,
Шаҳ мени денгки, эрур комима даврон эмди.

Бодадин ком, лабинг бодасидин жон топтим,
Соқие, йўқтурур ўлсам доғи армон эмди.

Эй Навоий, дема тарк айлаки кўптур ғами ишқ,
Менки чектим ғамини, тарк не имкон эмди?

Неча мен меҳнат чекиб, ул ой танаъум айлагай,
Ошкоро йиғласам, пинҳон табассум айлагай?

Жавридин ул навъ хушменким, ўлум ҳоли бўлуб,
Ваҳм этарменким, кўруб ногаҳ тараҳҳум айлагай.

Нукта сургач лаъли ўлгонлар топар умри абад,
Умрида Исо қачон мундоғ такаллум айлагай?!

Тиғи зулми тегмағидин айласа эл кўнгли бим,
Тегмасун ғайриға деб, кўнглум таваҳҳум айлагай.

Дема, зулмум кўп етиб кўнглунг тазаллум айламиш,
Ким агар оз етса шоядким тазаллум айлагай.

Эй кўнгул, бир лаҳза ҳижрон шиддатиға арзимас,
Гар висол ичра киши юз йил танаъум айлагай.

Ёр базмиға чу йўл топмас Навоий не осиг,
Дилхарош афғону гар дилкаш тараннум айлагай.

Истадим ёреки, кўнглум дам-бадам шод айлағай,
Билмадим жонимға бедод узра бедод айлағай.

Лаъли анфосидин очилғай ҳаётим ғунчаси,
Йўқки, умрим хирманин бир дамда барбод айлағай.

Васл ила йиққай кўнгулдин дарду ғам бунёдини,
Йўқки, ҳар дам ўзга ҳижрон тарҳи бунёд айлағай.

Шамъи рухсори ёрутқай тийра кўнглум кулбасин,
Йўқки, зулфи дуди они меҳнатобод айлағай.

Риштаи жонимдин очқай нўғи мужғони гириҳ,
Ҳар бирин қатлимға йўқким неши пўлод айлағай.

Ҳеч гулга бўлмасун мойил бировким сарвдек,
Десақим ўзни хазон давридин озод айлағай.

Кўп Навоий ноласин манъ айламангким, токи ул
Ёрини ёд айлағай, албатта, фарёд айлағай.

Гулшани кўюнгдин айру боғи ризвонни нетай?
Бошима гар гул сочар, сенсиз гулафшонни нетай?

Нахли қаддинг чун эмас гирён кўзумда жилвагар,
Жўйбор атрофида сарви хиромонни нетай?

Ул итингга бўлмаса туъма, бу оллингда фидо,
Заъфлиқ пайкарни найлай, нотавон жонни нетай?

Лаългун ашким лаби ҳижронида айб этмангиз,
Кўз йўлидин тўкмаин бағримдағи қонни нетай?

Зулмати ҳажрида чашманг васфин этма, эй Хизр,
Менки умримдин тўюбмен, оби ҳайвонни нетай?

Доғима марҳамни кўп таклиф қилма, эй рафиқ,
Туттум ул доғим ўнгарди, доғи ҳижронни нетай?

Ёрдин айру бузуғ кўнглумга қилдим хайрбод,
Эй Навоий, ўйла ганж ўлмай бу вайронни нетай?

Чу қўйдум ишқ, уят ҳар бедилу девонадин доғи,
Демай Фарҳоду Мажнун, булбулу парвонадин доғи.

Чу мен бегона бўлдум ишқ бирла ошнолиғдин,
Бу ишга ошнолардин уят, бегонадин доғи.

Бу ишниким мен айлабмен, мени қилмоқ бўлур ихрож,
Ватан маъмурасидин ҳам, бузуғ кошонадин доғи.

Чу зухд эттим ҳавас, йўқ айб пири дайр агар дерким,
Ковунг они фано дайридину майхонадин доғи.

Менинг жонимга ўтканларни шарҳ этсам, улус ўлгай,
Ки жон қотилларидин кечтиму жононадин доғи.

Манга зулм онча ўтти ишқдинким, таркини туттум,
Оғиз муҳр айладим ул бобда афсонадин доғи.

Тазарвойинлар этса жилва гулшан ичра йўқ улким,
Назар солмайки, чиқмай чуғздек вайронадин доғи.

Фалак жомидин онча заҳр нўш айлабмен, эй ҳамдам,
Ки майдин элни юбмен, соғару паймонадин доғи.

Навойй, тарки ишқ эттим деса, бутмангки, бутмаслар,
Киши ҳар сўз эшитса усруку девонадин доғи.

Чархким ою қуёши бору юз минг анжуми,
Поймолу тийра туфроғ эмгагидин не ғами?

Боғбон гулшанда юз минг гул билаким айш этар,
Не ғами гул ҳажридин булбулнинг ўлса мотами.

Шаҳға шавкат оламию бандадур юз моҳчеҳр,
Ҳажр аро билмас гадонинг бор не муҳлик олами.

Эй рафиқ, олғил ярам момуқларин, бўлғил биҳил,
Ўлгудекменким, тикондур захмларға марҳами.

Мен башар жинсиға жон ўйнаб вафое кўрмадим,
Қочмай одам хайлидин ҳар кимки бўлса одами.

Мен чу зоҳир қилмадим не навъ улусқа бўлди фош
Ишқ аро ошуфта кўнглумнинг бу сирри мубҳами.

Эй Навоий, ишқ сиррин ҳеч маҳрамға дема,
Ким бунинг ҳам маҳрами бўлғай, анинг ҳам маҳрами.

Агар ишқ айлади бечора бизни
 Ва лекин қилди ҳажр овора бизни.

Не ишқу ҳажр балким рашк тиғи,
 Дамодам қилди пора-пора бизни.

Бу ишдур турфаким ҳар кимга бир тиғ,
 Ки урди айлади юз ёра бизни.

Мену Фарҳоддин Мажнун узулмас,
 Нединким топти ул ҳамкора бизни.

Вафо қил бағри тошимким, Ҳақ этмиш,
 Жафо тортарда санги хора бизни.

Жаҳон шўхин талоқ этсанг не тонгким,
 Чиқарди элдин ул маккора бизни.

Навоийдек юзунг бир кўрдук, этти
 Жаҳон расвоси бир наззора бизни.

Гулбун узра субҳидам ҳар сори гулбарги тари,
Ҳар шажар узра магар қўнған дурур хайли пари.

Су аро тушмиш қуёш акси, йўқ эрса ғайбдин
Кирди гулшаннинг тамошосига меҳри ховари.

Мактаб атфоли киби булбуллар ўлмиш наъразан,
То насими субҳ элидин очилур гул дафтари.

Гул аруси ҳусн мулкида эрур соҳибқирон,
То юзи давриға зийнат берди шабнам гавҳари.

Жола бирла нилуфар бир навъ тутмиш зебким,
Собиту сайёра бирла гунбади нилуфари.

Ул киши умри баҳоридин терар гулбарги айш,
Ким кафида лолагун май бирла бўлғай соғари.

Дўстлар бирла тутуб ишрат баҳорин мугтанам,
Бир нафас осуда бўлғай жони меҳнатпарвари.

Кимгаким бир дам бу ком ўлса муяссар яхшироқ,
Бўлғуча юз қарн анинг ҳукмида олам кишвари.

Эй Навоий, фақр мулкин тут ғанимат зинҳор,
Ким ғинову салтанатнинг кўптурур дарди сари.

Чехра ёпиб мени куйдурма, ахи,
Важҳсиз жонима ўт урма, ахи.

Даме ўлтурмас эсанг ёнимда,
Боре эл ёнида ўлтурма, ахи.

Шишадек кўнглум аро гар майи васл,
Солмас эрсанг ани синдурма, ахи.

Ўзгалар сари боқиб тишлама лаб,
Захмлар жонима еткурма, ахи.

Зулфи савдосина чирмашма, кўнгул,
Юз бало бошима келтурма, ахи.

Эй кўз, ул шўҳқа чун хуш келмас,
Кўп анинг жониби телмурма, ахи.

Ёзуғум бор эса қатл айла ўзунг,
Ҳажр жаллодиға топшурма, ахи.

Соқие, тинмоғим истар бўлсанг,
Май ичардин мени тиндурма, ахи.

Юз жафо тоши Навоийға уруб,
Ит деб оллингдан ани сурма, ахи.

Кўнгулнинг ҳажр аро жондин малоли,
Ки йўқ сенсиз тириклик эҳтимоли.

Қадидин сарвға етти хижолат,
Ки тузлукда йўқ эрди эътидоли.

Хаёли бас чу йўқ васлиға ҳаддим,
Висоли бўлмаса бори хаёли.

Ниҳоледур қади Тўбидин ортуқ,
Агарчи йўқтурур Тўби ниҳоли.

Янги ой шомға майл айлагандек,
Уланмиш зулфиға мушкин ҳилоли.

Лаби жонбахши сўз айтурда, қолмас —
Масиҳонинг дам урмоққа мажоли.

Не ғам, соқий, агар худ жоми Жам йўқ,
Етар майхонанинг синғон сафоли.

Мени беҳол қил бир май биланким,
Кўнгулнинг ўзгадур ҳар лаҳза ҳоли.

Навоий, сен чу ҳижрон лойиқисен,
Пишурма васл савдои муҳоли.

Соқиё, йўқ гаму дардима ҳаде,
Вақт эрур май била қилсанг мададе.

Меҳнатим тоғича йўқтур Уҳуде,
Ани тортарға менингдек аҳаде.

Тут манга бодаи жоми азали,
Ки берур қатраси умри абадий.

Бўйла дардимни магар андоқ май
Дафъ қилғайки анга умр фади.

Бодаким ани чун нўш этсам,
Ҳар замон Хизрға бўлғай ҳасади.

Ки қиёмат куни Кавсар майини
Ичкали ҳам бу май ўлғай санади.

Ажаб иш қилди Навоийки, бу навъ
Май, ичиб бизга сало айламади.

Кўнглум олғон дилбарим дилдорлиғ билмас, нетай?
Билса ғамгин айламак, ғамхорлиғ билмас, нетай?

Хусниға боқтим кўзумнинг мардумиға урди неш,
Маҳвашим ойини мардумдорлиғ билмас, нетай?

Дема усрукдур кўзум, қилма тазаллум оллида,
Кўз юмуб очқунча ул хушёрлиғ билмас, нетай?

Ул парипайкарға ёқмас зорлиғ бирла фиғон,
Телба кўнглум юз фиғону зорлиғ билмас, нетай?

Одамивашлиқ пари рухсорлардин хўб эрур,
Чун бу ишни ул пари рухсорлиғ билмас, нетай?

Эйки дерсен, дайр пириға недин бўлдунг мурид,
Шайхи ҳийлатпеша жуз маккорлиғ билмас, нетай?

Масту беҳуш ўлмоғим тун-кун, Навоий, сўрмағил,
Чархи жаврандиша жуз ғаддорлиғ билмас, нетай?

Яна ниҳон қиласен бизга қасду кин боре,
Рақиб ила бўласен ёру ҳамнишин боре.

Дедингки, ишқим ичинда тариқи тақво тут,
Бу сўзни деб оласен ёна нақди дин боре.

Бу ваъда бирлаки, ишқ аҳли ҳузнин ўксутайин,
Алар орасида қилдинг мени ҳазин боре.

Дедингки, кел санга эҳсон қилай, чу мен келдим,
Қошингдадур гириҳу манглайингда чин боре.

Жамол гулшанида элга сен гули хандон,
Бу хасни ўртагали бўлдунг оташин боре.

Шиор айламасанг нақшбанд ойинин,
Риёву зуҳд била бўлма нақшбин боре.

Фано йўлиға чу кирдинг, Навоий, урма нафас,
Бу дашт туфроғиға суртмай жабин боре.

Ишқ аро ҳолимға бир ҳамдам тараҳҳум қилмади,
Ёр ҳолим билмади, гар билди, кўзга илмади.

То ул ой ағёр ила нўш айлади жоми висол,
Қайси ҳижрон нешиким бағрим аро санчилмади.

Не ажаб гар билмасам ҳолимни бу ғамдинки, ёр
Ўлғали еттим ғами ишқида ҳолим билмади.

Қон ёшимнинг саргузаштин ким ёшурсун, эмдиким
Қолмади ерким, бу рангин можаро айтилмади.

Хусн боғидин вафо варди таваққуъ қилмангиз,
Ким бу гулшан гулбунида бўйла гул очилмади.

Ишқим ихфосини, ваҳким, қилмадим ҳаргиз хаёл,
То ул ойнинг ҳуснидек олам аро ёйилмади.

Эй Навоий, сендин ўту су ародур халқким,
Ёғмади ашқинг суйи то оҳ ўти чоқилмади.

Сен зулоли васл ичиб, мен заҳри ҳижрон ичкучи,
Оғу ичкондин не воқиф оби ҳайвон ичкучи?!

Ул юзин гулранг этиб, мен ашк хунобин тўкуб,
Ким эрур ул бодаи гулгуну мен қон ичкучи.

Ичса гулгун бода оламдур гулистон юзидин,
Бўйла йўқ олам гулистонида имкон ичкучи.

Давр аёгин ичмайин давронға солдинг рустахез,
Кўрмади давр ичра сендек аҳли даврон ичкучи.

Ошиқ ўлмай, сизки, дерсиз тавба қил, эй аҳли зуҳд,
Нетсун ичмай жони маҳжур, ўлса жонон ичкучи?

Бода шўхидин агар нолон бўлубмен айб эмас,
Ким эрур кўнглумни олғон шўхи нодон ичкучи.

Эй Навоий, ёр меҳмон бўлса, май тутқач, сумур,
Мизбон зоҳид хуш эрмас, бўлса меҳмон ичкучи.

Йўқ манга ҳад васл алфозин тилима сурғали,
Тенгри халқ этмиш мени ҳижрон ғами ўлтурғали.

Ишқ ўтиға истасанг тутруқ етар ҳасдек таним,
Шуъла ёқмоқ истасанг ушшоқни куйдурғали.

Тун қаронғу маст отланди, кўнгулнинг шуъласин
Айлабон машғал борурмен уйига еткурғали.

Телба кўнглумни сўро келдию ул иткан эмиш,
Они мен худ бормағум, биллаҳ, топиб келтурғали.

Ёшурун эрди ғамим, ваҳким, бало тоши ёғар,
Бошима ишқи ниҳонин эл аро билтурғали.

Бегунаҳ қонимни тўкти ишқ, эмди не осиг,
Келсалар Фарҳод ила Мажнун анга билдурғали.

Гар Навоий тутса тоғ авжин жунундин, эй сипеҳр,
Сангборон ҳожат эрмастур ани индурғали.

Неча ҳажрингда чекиб ун йиғлай,
Ҳар кеча йиғлаю ҳар кун йиғлай?

Кеча, фарёдима еткай деб ул ой,
Осмондин ошириб ун йиғлай.

Ҳар тараф зоҳир этиб кавкаби ашк,
Кун тулуъ эткуча ҳар тун йиғлай.

Ашкдин кирпич уза ул хат учун
Ёғдуруб сабзаға шудрун йиғлай.

Чарху анжум сари оҳим ўтидин,
Юбориб дуд ила учкун, йиғлай.

Чарх бедодидин ул мушфиқ ёр,
Бир замоне мени қўйсун, йиғлай.

Дема, васлимда Навоий йиғлар,
Васл мумкин эса невичун йиғлай?

Лабинг Масиҳу анинг нутқи нуктапардози,
Ки руҳи қудсий эрур у, бу — Масиҳ эъжози.

Хатингни Хизр демонким, бу сабза ҳар гияҳи —
Хизрдурур, лабинг — оби ҳаёт дамсози.

Ҳавои ишқида кўнглумда ҳуш қолмадиким,
Бу телба қушнинг эрур ул ҳавода парвози.

Қадаҳ бу дайрда андозасиз тутунгким, бор
Бошимда муғбачалар шўри ишқи андози.

Не соғ ўлайки, чу борғумдур ўлмайин маълум —
Бу корхонанинг анжоми бирла оғози.

Навоий истади беҳуш ўзинки аҳли хирад,
Фалакнинг ўлмади бу ишда маҳрами рози.

Анга бу баски жаҳон мулкин олди сўз бирла,
Чекиб сипоҳи маоний дами фусунсози.

Бу важҳ бирлаки Соҳибқирон дебон лақабин,
Атади хусрави Соҳибқирон Абулғозий.

Янаки нутқ илаю руҳ ила етурди анга
Фуюз орифи Жомию ринди Шерозий.

Мечта Зод

Дин офати бир мугбачаи моҳлиқодур,
майхораву бебок,
Ким ишқидин онинг ватаним дайри фанодур,
сармасту ёқом чок.
Ҳам туррасининг дуди вараъ белига зуннор
мен кофири ишқи.
Ҳам юзи мажус ўти киби шуълафизодур,
мен ўртанибон пок.
Ул чеҳра фуруғи тушубон зор танимға
бир навъ куярким.
Ҳар кимса ани кўрди соғиндики ёнодур
ўт ичида хошок.
Ҳайвон суйи жонимни олур лаълидин айру
ул журъаи майким,
Тегмиш анга майгун лаби жонимға даводур
не заҳру, не тарёк.
Бу навъки ойлар майи васли ҳавасидин
махмур бўлубмен.
Мушқилки ёзилғай бу хуморики мангодур
соғар бўлуб афлок.
Сойилмену мақсудум эрур нақди висолинг
бухл айлама, жоно,
Ким барча мазоҳибдаки ишқ аҳли ародур,
мазмум эрур имсоқ.
Ҳажрингда юзи сарғарибон дам ура олмас,
бечора Навоий.
Гўёки хазон фаслида бебаргу наводур
ул булбули ғамнок.

Мухаммадлар

Маснади ҳусн узра токим кўрмишам ул шоҳни,
Тийра айлабмен фиғондин нилгун хиргоҳни,
Эй сабо, арз айла ногаҳ кўрсанг ул дилхоҳни,
Кўктадур ҳар дам фиғоним кўргали сен моҳни.
Даъвии меҳрингга тонук тартадурмен оҳни.

Эй губори маркабинг кун кўзгусининг сайқали,
Нечаким мен бир гадо, сен подшоҳдурсен бале,
Йўқ ажаб сен ҳусн шоҳин майл қилсам севғали,
Сен киби султонни севмак ҳаддим эрмастур, вале
Бу бололиғ ишқ фарқ этмас гадову шоҳни.

Хирмани васлинг тўла сенда, аё халқ аҳсани,
Сабзаи хаттинг тамошосинда, эй кўз равшани,
Сунбули зулфунг хаёлотида, эй жон гулшани,
Донаи холинг таманносинда, эй гул хирмани,
Раҳм қилким, чеҳраи зардим ёшурди коҳни.

Зулфу юзунг кўрдию куйди кўнгул ҳасрат била,
Васлинг уммидиға жон қилди фидо рағбат била,
Сенда йўқ эрмиш вафою мен куюб меҳнат била,
Зулфунгу юзунг фироқинда туман ҳасрат била,
Ҳайфким зоеъ кечурдум мунча солу моҳни.

Эйки, йўқтур ҳусн иқлимида сендек подшо,
Ошиқингнинг неча тутқайсен мунунгдек бенаво?
Нечаким бўлди эшикингда Навоийдек гадо,
Қавма Лутфийни эшиктин, бер закоти ҳусн анго,
Қайда этсун сен ғани боринда шайлиллоҳни.

Оҳим, волиҳмен ул сарви хиромондин жудо,
Кўзларим гирёндур ул гул барги хандондин жудо,
Бенаводур жон дағи ул ҳури ризвондин жудо,
Не наво соз айлағай булбул гулистондин жудо,
Айламас тўти такаллум шаккаристондин жудо.

Ваҳ, неча ишқ ўти жисмимда сўнгакни ўртағай,
Кўнглаким жайбиға ўт солғай этакни ўртағай,
Телбалик оҳим самодин то самакни ўртағай,
Ул қуёш ҳажрида қўрқармен фалакни ўртағай,
Ҳар шарореким бўлур бу ўтлуғ афгондин жудо.

Ваҳки, бағрим тўкти кўзлар йўлидин паргола кўп,
Кўз ҳам ул гул ҳажридин ёғдурди гулгун жола кўп,
Заъф этибмен қонлиғ ашким баски тўкти лола кўп,
Дема, ҳижронимда чекмайсен фиғону нола кўп!
Жисм айларму фиғон бўлган нафас жондин жудо.

Қилғали маҳрум жоми васлидин жонон мени,
Талхком этмиш тириклик бодасидин жон мени,
Ҳар замони ўлтурур ғам заҳридин ҳижрон мени,
Ҳажр ўлумдин талх эмиш, мундин сўнг, эй даврон, мени
Айлагил жондин жудо қилғунча жонондин жудо.

Бағрима, эй хори ҳижрон, ҳар замон санчилмағил,
Эй кўнгул, юз жавр етса кўзга ғайрин илмағил,
Минг боло юзланса, эй жон, ёрдин айрилмағил,
Бўлса юз минг жоним ол, эй ҳажр, лекин қилмағил,
Ёрни мендин жудо ёхуд мени ондин жудо.

Жонни андоқ хуснунг ўти шуъласи кул қилдиким,
Жисм анингдек ламъаи рухсоринга ёқилдиким,
Шарҳи ҳолиға аларнинг бу рақам ёзилдиким,
Васл аро парвона ўртанди ҳамоно билдиким,
Қилғудекдур субҳ ани шамъи шабистондин жудо.

Ошиқеким бўлғай ул бир шўҳи гулрухсорсиз,
Ўйла булбулдурки қолмишдур гулу гулзорсиз,
Вой, ул бедилғаким, қолғай тирик дилдорсиз!
Бир иёсиз ит бўлуб эрди Навоий ёрсиз,
Бўлмасун, ё Рабки, ҳаргиз банда султондин жудо.

3

Бўлмағай эрди жамолинг мунча зебо кошки,
Бўлса ҳам қилғай эдинг кўзлардин ихфо кошки,
Қилмағай эдинг улус қатлин таманно кошки,
Очмағай эдинг жамоли оламоро кошки,
Солмағай эдинг бори оламға ғавғо кошки.

Эмдиким очтинг жамолу халқ ила қилдинг ситез,
Кўргач ани хайли ишқинг тортибон юз тиги тез,
Қилдилар кўнглумни ҳижрон ханжаридин рез-рез.
Чун жамолинг жилваси оламға солди рустахез,
Қилмағай эрди кўзум они тамошо кошки.

Очғоч ул юз шуъласин маҳзун кўнгул топмай амон,
Бор эди ул шуълани кўрмак ҳамон, куймак ҳамон,
Саҳв эди сендин вафо қилмоқ таманно мен ямон,
Бўлмағай эрди кўзум ўтлуғ юзунг кўрган замон,
Ишқинг ўти шуъласи кўнглумда пайдо кошки.

Чун сенинг ишқинг менга бўлди балойи ақлу дин,
Ваъдаи васл айладинг юз лутф ила, эй маҳжабин,
Эмдиким бўлдум гирифтoring қилурсен қатлу кин,
Айлагач зулфунг балоси зор кўнглумни ҳазин,
Қилмағай эрдинг мени маҳзунға парво кошки.

Кўнглум олғанда дединг, сендин даме айрилмайин,
Жон нисорим айласа ишқ аҳли кўзга илмайин,
Дам-бадам лутфунгни эрмас эрди бовар қилмайин,
Тушмағай эрди фирибomez лутфунг билмайин,
Нотавон кўнглумга васлингдин таманно кошки.

Кўнглум олдинг чехра бурқаъдин намудор айлабон,
Сўнгра жаврунг не эди жонимни афгор айлабон,
Эй қуёш, аввал вафову меҳр изҳор айлабон,
Лутф ила кўнглумни васлингдин тамаъкор айлабон,
Қилмағай эрдинг яна зулм ошкоро кошки.

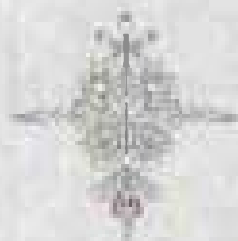
Эй қоши ё, ишқинг ўқин кўнглум ичра беркитиб,
Дер эдинг қилғум вафо сарвақтинга гоҳи етиб,
Телбараткач зулм қилдинг, ваъда ёдингдин кетиб,
Бевафолиғ англағоч ишқингни кўнглум тарк этиб,
Қилмағай эрди ўзин оламда расво кошки.

Васли савдосида менким бастаи ғам бўлмишам,
Ўйлаким Мажнун бало хайлиға ҳамдам бўлмишам,
Ваҳки, расволиққа оламда мусаллам бўлмишам,
Эмдиким девонаю расвойи олам бўлмишам,
Васл чун мумкин йўқ, ўлтургай бу савдо кошки.

Дема, кўнглум кош итса зулфи анбарсойида,
Ё агар жон маҳв бўлса лаъли шаккархойида,
Ё магар бошим эмасму рахши хоки пойида,
Эй Навоий, бевафодур ёр, бас не фойида,
Нечаким десанг агар ёхуд магар, ё кошки.

Mycaddac

Дахр аро чун қайғусиз йўқ ҳеч ишрат, эй рафиқ,
Айш субҳин истама бешоми офат, эй рафиқ,
Ким эмас бир-бирдин айру нуру зулмат, эй рафиқ,
Шуълаи ишрат қани бедуди меҳнат, эй рафиқ,
Кимки васли ичра ёқсанг шамъи улфат, эй рафиқ,
Кўз тут ул шамъ ўтидин-ўқ доғи фурқат, эй рафиқ.

Бевафодур бу қадимий давр уза бу эски тоқ,
Кўрсанг анда нўши ишрат неши гам зимнида боқ,
Ким ичарга васли жомин зоҳир этти иштиёқ,
Ким анга талх этмади дарди фироқ охир мазоқ,
Васли софий мумкин эрмас, чунки бедарди фироқ,
Зинҳор ул бода сори қилма рағбат, эй рафиқ.

Офият сарманзилидин ўзни маҳжур этмагил,
Хўблар кўйи сари майл улча мақдур этмагил,
Айласанг, ул ой ғамидин ўзни ранжур этмагил,
Васли уммиди била кўнглунгни масрур этмагил,
Васл йўқким, ишқ лафзин тилга мазкур этмагил,
Ҳар нафас кўрмай десанг юз навъ шиддат, эй рафиқ.

Гар саломат кўйининг асбобин истарсен тўкуз,
Хонақаҳ саҳни ичинда зикр оҳангини туз,
Масжид айларга иморат дайр деворини буз,
Ишқ кўйи туфроғиға ҳар замон еткурма юз,
Шўх чобуклар губори тавсаниға солма кўз,
Юзда истар бўлмасанг гарди мазаллат, эй рафиқ.

Бир куёш ишқиға гардун айлабон маҳрам сени,
Зарра янглиғ айласа саргаштаи олам сени,
Қочма ул ўтдин неча кул қилса ҳам ҳар дам сени,
Офият фикрига солса зуҳду тақво ҳам сени,
Куйма ҳар бемеҳр ўтиға, гар десанг ҳар дам сени,
Қилмағай кул шуълаи андуҳу фурқат, эй рафиқ.

Тори ишқингни десангким чарх даври узмасун,
Хаста кўнглинг жуз навои дарду меҳнат тузмасун,
Жон уйида ғайри жонон ишқ ўлтурғузмасун,
Чарх умрунг қасрига десанг халал кўргузмасун,
Боқма гулдек юз уза хай шабнамимким, бузмасун
Ақл ила сабринг биносин сели офат, эй рафиқ.

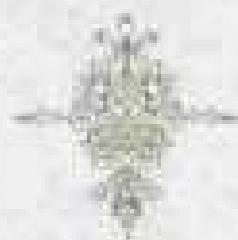
Офият базмида гарчи жоми васлинг тўлмаса,
Зухд бедоди бошингдин бир нафас ўқсулмаса,
Шайх айлаб юз жафо, бир қатла узрунг қўлмаса,
Бўйла ўтлардин керак барги умидинг сўлмаса,
Гар солиб юз минг балоға мендек ўзни, бўлмаса
Ишқсиз бир дам санга ҳам сабру тоқат, эй рафиқ.

Айтмон, бир сарв қадду моҳ рухсор истагил,
Айшсози қотили шўхи ситамкор истагил,
Тош бағирлиқ раҳмсиз хунрези айёр истагил,
Лек дермен, даҳр аро ёри вафодор истагил,
Токи мумкиндур кезиб бир меҳрибон ёр истагил,
Бағритошларни севарга қилма журъат, эй рафиқ.

Арзимас фикр айламакка даҳри беҳосил ғами,
Ҳулладек хилъат сўзи ё равзадек манзил ғами,
Бода ич десангки кеткай даври мустаъжил ғами,
Истабон қатлингни ногаҳ ишқнинг мушкил ғами,
Гар Навоийдек бошингга тушса бир қотил ғами,
Анда доғи кўргасен не бўлса қисмат, эй рафиқ.

Пархизбанд

Жаҳон қасригадур су узра бунёд
Чу йўқ бунёди, андин бўлмағил шод.

Не шод ўлғай киши бир қасрдинким,
Ани Тенгри яратмиш меҳнатобод.

Эмастур қаср, балким қосиредур,
Ки тақсир айламас айларга бедод.

Тириклик қушлариға ёйибон дом,
Тенгиз амвожидин андоққи сайёд.

Кийиб қатл айламакка лоладин тўн,
Қиёдин тиг тортиб мисли жаллод.

Эмас қотил париваш дилбаредур,
Ки жавридин қутулмас одамизод.

Фунуну лобаси андоқ муассир,
Ки мум айлар кўнгул гар бўлса пўлод.

Вале не ишвасиға эътимоде,
Не онинг ваъдаи васлиға бунёд.

Висоли кўз юмуб очқунча охир,
Фироқи кўз очиб юмғунча барбод.

Кўнгул қўйма ангаким боқий эрмас,
Инонмас бўлсалар, айлай қасамёд.

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳон шўҳидин олмиш Ҳақ вафони,
Не олмақким, анга бермайдур они.

Буким йўқтур вафоси бас эмастур,
Ки дарду меҳнатидур жовидоний.

Бу меҳнатлар била истар ани халқ,
Фаҳум лояърифу ҳозал-маоний.

Тикондин гулга ҳар дам еткуруб неш,
Ки айлар лаългун жисмини қони.

Сабо кожин уруб савсанға андоқ,
Ки қолиб кўклуги андин нишони.

Чоқин тиғидин айлаб пора-пора,
Чаманда ғунчанинг кўнглин ниҳони.

Ёғиннинг йиғлабон андин нафири,
Булутнинг титрабон андин фиғони.

Ғалат қилдим бу тухматдин барийдур,
Жаҳон раъно аруси дилситони.

Ки Ҳақ тақдириндур олам ичра,
Ямону яхшининг яхши-ямони.

Жаҳон фонийдурур, эй хожа, зинҳор,
Ки сен боқий тасаввур қилма они.

Кўнгул берма ўшул раъноғаким, Ҳақ
Эрур боқию, боқий барча — фоний.

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳонким зоҳир айлар лолаву боғ,
Эрур ул боғ — зиндон, лоласи — доғ.

Арусидур фусунсоз ул дилошуб,
Иши кўргузмак элга лобаву лоғ.

Кишиким сайди доми бўлди, бордур
Анинг оллида минг булбулча бир зоғ.

Ёқибон оташин гул жониға ўт,
Қуяр ёмғирдин ул ўт устига ёғ.

Кўруб наргисни савсан ғунчасидин,
Чекар онинг кўзи қасдиға бормоғ.

Хазон бедодидин ел саъйи бирла
Сочар шамшоду гул бошиға туфроғ.

Тааддий бирла насрин яфроғидин
Ясар гул чехрасин йиртарға тирноғ.

Жафоси ёсидин ёғдурди пайкон,
Гумон қилма шажар жисмида яфроғ.

Начукким бўстоннинг йўқ вафоси,
Хусусанким хазон ели эсар чоғ.

Анинг ҳам нисбатин гар истар эрсанг,
Анингдекким хазон айёмида боғ.

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳон раъносидин бўлгил мужаррад,
Ки қилмишлар қабул аҳли ани рад.

Начук мақбулунг ўлғай улки, бўлғай
Анга мардудлуғ асбоби беҳад.

Агар ҳикматда ул миқдор бўлким,
Ўқусун Бу Али оллингда абжад.

Вагар бўлсанг фасоҳат ичра навъе,
Ки назминг айлағай Ҳассонни беҳуд.

Тамаввул касратидин бўлсанг андоғ,
Ки Қорун дарғаҳингда айлағай кад.

Шижоат даштида раҳшингға бўлса,
Рикоб ўпмак учун Рустам нигунқад.

Скандар янглиғ олиб баҳру барни,
Бало яъжужи учун боғласанг сад.

Анингдек бўлса тахтинг рифъатиким,
Гуҳарлик айласа тожингға Фарқад.

Жаҳонға чун бақо йўқтур бу барча
Неча кундур, вале эрмас муҳаллад.

Таманно айласанг бир навъ иқбол,
Ки бўлғай ҳам муҳаллад, ҳам муаббад.

Демон ёлғуз жаҳондин айла тажрид,
Неким Ҳақ ғайридур бўлгил мужаррад.

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳон раъноси бирла қилма пайванд,
Эр ўлсанг бўл анинг ҳажрига хурсанд.

Эрур олам уйи раҳравға зиндон,
Анинг ҳар қайди йўл манъиға бир банд.

Ушотмоқ истасанг бу бандларни,
Муқайяд бўлма анда, ушбудур панд.

Жаҳон нўши аро қилмиш ниҳон заҳр,
Сен они нўш этарсен, ўйлаким қанд.

Топиб лаззатким айларсен табассум,
Эрур ул заҳрханд, эрмас шакарханд.

Фараз ирфон экинтурким адамдин,
Сени мавжуд айлабтур Худованд.

Қўюб кўнглинг аро нақди амонат,
Малак бўлмай санга бу ишда монанд.

Сени ғофил қилиб асли ишингдин,
Сарову боғу роғу завжу фарзанд.

Ўзунгга келсанг оздур, гар ўзунгни
Бу ғамдин айласанг парканд-парканд.

Жаҳон жоҳилға маҳбуб ўлди, лекин
Анинг оллинда ким бўлғай хирадманд?

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳон жоми тўлодур заҳри қотил,
Анга майл айламас ким бўлса оқил.

Ажаб ишдурки мундоқ заҳр ичарга,
Жаҳон аҳли эрур жон бирла мойил.

Ажаброқ буки ичкан сойи бўлмас,
Бу заҳр ичканга ичмак ҳирси зойил.

Гаробат кўрки, гар юз мингни ҳар кун,
Қилур ул заҳр ўлган элга дохил.

Яна юз минг дурур ичмакка машғул,
Яна юз минг ани истарга шоғил.

Магар бу заҳрдин қутқарғай элни
Фано тарёки бирла пири комил.

Вале Қоф устида ул кимёгар,
Ани кўрмакка Анқо парри ҳойил.

Жиҳатсиз, эй кўнгул, севдунг жаҳонни,
Менинг пандимдин айлаб ўзни отил.

Чу бердинг барча сармоянгни барбод,
Пушаймон бўлмоғинг эмди не ҳосил.

Магар ёдингда йўқтурким, санга мен
Дедим юз қатла к-эй мажнуни ғофил:

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳон айёрасидин тут канора,
Ки макру фанниға йўқтур шумора.

Аёғ-илгидаги зарринаси ўт,
Тўни зар басмаси андин шарора.

Бўлубон руҳ тўтисиға сайёд,
Иши қилмоқ ани қасдиға чора.

Бу ишга гардияздий меъжари дом,
Ичинда дона инжу гўшвора.

Назар мақсуд рухсориға солмоқ
Тилар бўлсанг анга қилма назора.

Чекибон кун шиоидин синонлар,
Қилайин деб улус бағрини ёра.

Анга ҳино шафақ рангидин айлаб,
Кеча навшодиридин они қаро.

Йироқ бўл, эй кўнгул, бу дилрабодин,
Ки сенсен — шиша, онинг кўнгли — хора.

Бориб хуш-хуш анга сайд ўлғанингдин,
Қилай дермен ёқамни пора-пора.

Дединг, кечмоқ начук бўлғай жаҳондин?
— Не ҳожат хайр ишига истихора?

Демон, ёлғуз жаҳондин тут каноре,
Ки тутқил мосиваллоҳдин канора.

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Жаҳон шўхин арусе қилғил эҳсос,
Ки киймиш тун била кундин кишу ос.

Бу рангомезлиғдин ганжи Қорун
Кишида бўлса тутқай кунжи ифлос.

Тириклик мазраи қасдиға ҳар ой,
Аён айлаб янги ой шаклидин дос.

Фалак бирла шафақ эрмаски, қилмиш
Муҳайё дам-бадам қон тўккали тос.

Эмас қон, бодадурким беҳуд айлаб,
Йиқарға элни қилмиш чархдин кос.

Соғинма бодаи лаъл аниким, бор
Улус қониға рангин бўлган олмос.

Бу қон тўкмак била кимдурки, йўқтур
Анинг савдосидин кўнглида васвос.

Бу пандимни эшит сен доғи, эй дўст,
Иродат юзидин тут поси анфос.

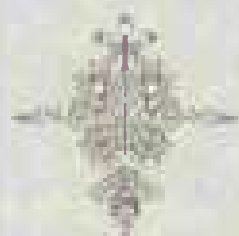
Жафоларким мен онглабмен жаҳондин,
Вафо сендин манга ғолибдурур ёс.

Валав ҳозал маоний анта қулта,
Тақулу иъламу ё айюҳаннос.

*Бақосиздур жаҳон раъноси валлоҳ,
Жаҳон раъноси йўқким, мосиваллоҳ.*

Wapkeband

Даҳр боғики жафо шориидур ҳар чамани,
Жуз вафо аҳлиға сончилмади анинг тикани.

Кимдаким доғи вафо кўрса шаҳид айламаса,
Лоласининг не учун қонға бўялмиш кафани?

Поймол этмаса андинки келур меҳр иси,
Оёғ остида недин қолди гиёҳи дамани?

Сафҳаи хоотири пок ўлмаса барбод андин,
Бас, не соврулмоқ эрурким кўрар онинг самани?

Ростлар бўлса анинг арсаида бархурдор,
Жаврдин, бас, нега бебарлик эрур сарви фани?

Гар яқин аҳлини Мансур киби қатл этмас,
Бас нединдур шажару сунбули дору расани?

В-ар камол аҳли жалойи ватан эрмас андин,
Нега туфроғдур ул акмали даврон ватани.

Баҳри урфон дури Саййид Ҳасан улким, афлок
Етти дуржи аро бир кўрмади андоқ дури пок.

Золи гардун кишига майли вафо айламади,
Кимдаким кўрди вафо, ғайри жафо айламади.

Қайси бир васл кунин меҳр ила қилди равшан —
Ким яна ҳажр туни бирла қаро айламади?

Қайси давлат қуёшин чекти камол авжи уза,
Ким яна ер тубида маскан анго айламади?

Қайси лабташнаға тутти қадаҳи софи нишот,
Ким яна қисми анинг дурди ано айламади?

Қайси дилхастаға еткурди фароғат нўше,
Ким насиби яна юз неши бало айламади?

Ҳар дил озурдағаким новаки зулм этти кушод,
Гарчи бор эрди хато, лек хато айламади.

Чекти бу зулмин анинг барча халойиқ, лекин
Чора бу дардға жуз аҳли фано айламади.

Хосса ул фонии давронки, бўлуб восили Ҳақ,
Қўймади кўнгли аро ғайр хаёлин мутлақ.

Гарчи ул равзаи Ризвон сари рафтор этти,
Ҳажридин умрни аҳбобқа душвор этти.

Гарчи ҳуро юзи шамъи била ёрутти кўзин,
Мотами бизга ёруғ даҳр юзин тор этти.

Гарчи учмоғ сари азм этти, вале оламини,
Ваҳки, томуғ ўтидин элга намудор этти.

Гарчи ул борди бақо мулкига, лекин юз алам
Сўтидин чарх фано аҳлиға изҳор этти.

Ҳалқаи зикр дема, фақр элига шому саҳар,
Ки азосида бу эл навҳа падидор этти.

Фақр хуршиди фано шоми уёқти не ажаб,
Ки қуёшини фалак доғи нигунсор этти.

Ўчти ул шамъи валоятки, фалак мотамида,
Қаро кийдию дури ашкини ийсор этти.

Гарчи фақр аҳлиға бу навъ азо кам тушти,
Мени савдозадаға ўзгача мотам тушти.

Эй фалак, айтким ул солики атвор қани,
Фақр атвори аро кошифи асрор қани?

Ташлаб ўзлукни фано бодиясин қатъ эткан,
Ушбу йўл ҳолидин огоҳу хабардор қани?

Фақр манзилларининг раҳрави, бал раҳбари,
Ҳодийи аҳли фано муршиди аҳрор қани?

Шаръ қонунини диққат била маръий тутқон,
Солики жодаи Аҳмади Мухтор қани?

Қурб айвониға тақво йўлидин гом урғон,
Восили борғаҳи Қодиру Фаффор қани?

Бу қадар манзилату қурбу буюк поя била,
Ўзини тутқучи туфроғ ила ҳамвор қани?

Мени мотамзадаға ҳам ота, ҳам муршиду пир,
Балки ҳам ғамхўру ҳам ёвару ҳам ёр қани?

Сенсизин даҳр элидин асру малолим бордур,
Кошки келсангу кўрсангки, не ҳолим бордур.

Сангаким, равзаи Ризвонда фароғат бўлғай,
Даҳр вайрон чамани ичра не улфат бўлғай?

Сенки, Кавсар суйидин қилғасен ўзин сероб,
Бу сароб ичра санга қайда иқомат бўлғай?

Сенгаким, хайли малак бўлса мусоҳиб, мунда –
Девваш халқ қачон қобили суҳбат бўлғай?

Фақр тутқонда деб эрдинг санга ҳам еткурайин,
Манга ҳар файзки бу кўйда қисмат бўлғай.

Бўлубон кошифи асрори илоҳий бординг,
Мени маҳрумға жаҳл ичра не ҳолат бўлғай?

Бор умидимки мадад руҳунг ила қилғайсен,
Ҳар қачон оллима даврон аро шиддат бўлғай.

Ҳаргиз эткайму эдим давлати васлингни тамаъ,
Билсам эрдики сўнги андуҳи фурқат бўлғай.

Дўстлар, бир-бирингиздин тиламанг жоми висол,
Десангиз ичмали ҳижрон қадаҳин молломол.

Манга зулм ўлди фалакдинки чу бўлдунг бемор,
Керак эрдики мен ўлсам бошинг узра ғамхор.

Шарбатинг эзсам эди шираи жоним қўшубон,
Ичурурга қилибон жаҳд неким мумкин бор.

Ҳам ғизо мен керак эрдики тутуб оллингда,
Рағбат айларга десам эрди мулойим гуфтор.

Гаҳ бошингни тузатиб, гоҳ аёғингни ёпиб,
Эврулуб бошинга фарзандлиғ айлаб изҳор.

Гар қазо етса, қилиб ҳўй ила оламни қаро,
Ёқа йиртиб, этибон тош ила кўксумни фиғор.

Навҳалар тортибу наъшинг кўтариб эғнимга,
Бош яланг айлабу беҳудлуғ этиб мажнунвор.

Тарк этиб олам ишин қабринг уза сокин ўлуб,
Кўрсатиб элгаки не навъ керак эрмиш ёр.

Чора йўқтур чу бу навъ эрмас экандур тақдир,
Мумкин эрмас киши тақдирға бермак тағъйир.

Дўстлар, даҳр вафосини хаёл айламангиз,
Буржу кохиға тамаъ ғайри завол айламангиз.

Турфа маҳбубдурур умру вафоси йўқ анинг,
Андин истарга вафо фикри маҳол айламангиз.

Ҳар киши комил эрур, бас анга Ҳақ бандалиғи,
Мундин ўзга тамаъи касби камол айламангиз.

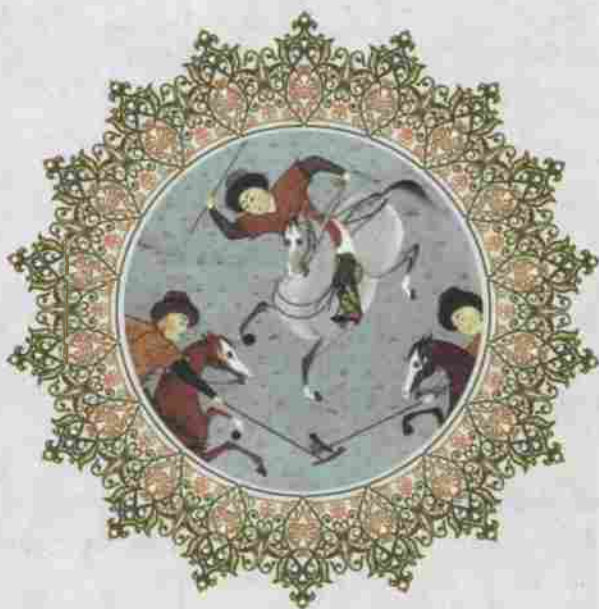
Йўқ жамол ичра вафо ҳусниға доғи бунёд,
Ғарраи ҳусн бўлуб, арзи жамол айламангиз.

Олами фоний учун ранжу машаққат чекманг,
Мол учун ғам емангиз, фикри манол айламангиз.

Ишқ дардиға Навоий киби мағрур ўлманг,
Ўзни ҳар маҳваш учун шефтаҳол айламангиз.

Турк пири киби оламдин этакни силкинг,
Дўстдин ғайри таманной висол айламангиз.

То саломат бу хатар манзилидин солиб гом,
Маъмани васлға бўлғай тута олмоқ ором.

Китоблар

1

ҲАҚ ТАОЛО ХОНИ ИНЪОМИЮ КАРАМИ ОМИ
БОРИДА ЎЗГАДИН НИМА ТИЛАГОННИНГ
ТАМАЪИ ХОМИЮ ЗОТИ НОФАРЖОМИ

Тенгри хонин очуқ ақида қилиб,
Халқдин рўзий истаган гумроҳ.

Ўйладурким тенгиз қироғинда,
Рўза очмоққа кимса қозғой чоҳ.

2

МУҲАММАДНИ ТЕНГРИ ТАОЛО АЙНИ
МУҲАББАТДИН ЯРАТҚОНФА ДАЛОЙИЛ ТУЗМАК
ВА ШАВОҲИД КЎРГУЗМАК

Муҳаммадни яратти, чунки Ҳақ айна муҳаббатдин,
Киши вазнин мувофиқ, чунки даъво этса содиқдур.

Бурунги икки ҳарфи ҳар бирининг доғи бир келди,
Талаффуз ҳолатида улки собиқ, йўқса лоҳиқдур.

Учинчи икки ҳарфи бирла тўртинчи ики ҳарфи,
Тааммул айлаган маҳраж ҳам англарким мувофиқдур.

3

ҲУКАМО ҚАВЛИ ТАРЖИМАСИ: ШОҲНИНГ ДАРЁФА
МУШОБАҲАТИДА ВА НАФЪУ ЗАРАРИДА

Ҳикмат аҳли шоҳни дарёфа ташбиҳ эттилар,
Ким ҳам андин кўп зиёнлар элга, ҳам кўп суд эрур.

Гаҳ топар ғаввос бир соатда юз дурри самин,
Гаҳ наҳанг оғзида юз ҳасрат била нобуд эрур.

ФАҲМСИЗ МУЛОЗИМЛАР ҒАФЛАТИДА ВА
АЛАР БИЛА МАОШ ЎТКАРМАК МЕҲНАТИДА

Йўлдин озди ҳар мулозимдинки, ғафлат айладинг,
Будур ойин гар гадолиғдур ишинг, гар шоҳлиғ.

Уркудар элдекки чиқти кеча йўлдин марқаби,
Кўз юмуб очқунча чунким қилмади огоҳлиғ.

Олам аҳлида мулозимлар эрур ҳайвон киби,
Қайси ғафлат англағоч зоҳир қилур бироҳлиғ.

МУТАКАББИР МАНЗУРНИНГ ҲУСНИ ЧОҒИДАКИМ
ИСТИҒНОСИ ДАРДНОК ҚИЛУР ВА ҲУСНИ
КЕТКАНДА МУЛОЙИМАТИ ҲАЛОК

Хўб экан чоғдаки мустағний эдинг, келмас эдинг,
Ўтти чун хўблугунг жавр манга еткурма.

Кўп келур вақтда оз келмакинг эмгатти мени,
Оз келур вақтда кўп келмак ила ўлтурма.

МАЖОЗИЙ МАҲБУБ ИШҚИ ТАРКИДАКИМ,
ХЎБЛУҒИ МУЖИБИ ЙИҒЛАМОҚДУР ВА САҚОЛ
ЧИҚАРМОҒИ, МУЖИБИ КУЛМАК

Чу ҳусни вақтида ул ойға зор ошиқ эдим,
Кўруб жаҳон эли йиғларлар эрди ҳолимға,

Сақол чиқарғонида тарк қилмасам ишқин,
Улус кулар ҳам анинг, ҳам менин сақолимға.

ОЛТУН, КУМУШГА ҲИРС МАНЪИКИМ, ТУТМОҒИ
ИЛИКНИ ҚОРА ҚИЛУР ВА МУҲАББАТИ КЎНГУЛНИ

Кўп олтун, кумуш сари қўл сунмоғил,
Ки тутсанг кафингни қаро занг этар,

Кўнгулда доғи майлини асрама,
Ки қўнглунгни доғи ҳамул ранг этар.

МАЪНИ АҲЛИДИН ГАДОЛИҒ БАШОРАТИ
ВА СУРАТ АҲЛИДИН ШОҲЛИҒ ИШОРАТИ

Аҳли маъни гуруҳида зинҳор,
Ҳеч ор айлама гадолиғдин.

Ким буларға гадолиғ ортуғдур,
Аҳли суратқа подшолиғдин.

ПОКРАВ НИСО ТАЪРИФИДАКИМ, ИНСОН
ОНСИЗ ХОЛИДУР ВА ОЛУДАВАШ
РИЖОЛКИМ, НУРСИЗЛИҚДИН
ДАЖЖОЛИ БЕМИСОЛДУР

Юз туман нопок эрдин яхшироқ
Пок хотунлар аёғининг изи.

Лут ўғлин кўрки солди тийралик
Динға нафс илгида табъи ожизи.

Даҳр аро ёқти сиёдат машъалин,
Покравлиқтин Расулulloҳ қизи.

БИЗНИНГ ШОҲ ХОНҒА ЛАЪЛГУН АЁҒ БЕРГАНДА
АЙТИЛИБДУР ВА ҲАВОДИН СИЙМИ СУДА
ЁҒАРДА РАҚАМ ҚИЛИБДУР

Фалак сочти хон бошиға сийми ноб,
Бизинг шоҳ аёғиға лаъли музоб.

Фалак бирла шаҳ қадру жоҳи аро,
Тафовут нисоридин этгил ҳисоб.

БҲЙНИҒА ЯШМ ОСИЛҒОННИ ДЕБДУРКИМ
ШИҒО УЧУН ЭМАС, БАЛКИ ФАЛАКДИН МУТААДДИД
ЖАҒО УЧУНДУР

Бўйнума яшм осилғондин эмас,
Буки заъфимға даво бўлғай фош,

Ип била боғлади бўйнумни фалак,
Ҳар қадам урмоқ учун кўксума тош.

РУМ ТУҲҒАЛАРИНИНГ УЛАШИНҒОННИ
ДЕБТУРУР, БАЛКИ ШОҲ ПОЙАНДОЗИДЕК
ТАЛАШҚОННИ АЙТИБДУРУР

Туҳфаларким юборди қайсари Рум,
Бурса жинси, фаранг дебоси.

Турфа кўргилки зумраи ислом,
Анга солди фаранг яғмоси.

ЎЗ НАЗМИДИН КЎРГАН МАЛОЛАТЛАР ШИКОЯТИ ВА КЎНГУЛ ЎТИДИН ЖОНСЎЗ ҲИКОЯТИ

Не назмики ўтлуғ кўнгулдин чиқардим,
Дедимким, менинг хотиримға ёронғай.

Манга онча ўт солди ҳар байтким, табъ,
Гар оби ҳаёт ўлса андин ўсонғай.

Тилармен ани мен доғи ўтқа солсам,
Ки қайдинки келди ҳамул сари ёнғай.

ҲУСН АҲЛИНИНГ КЎНГЛИ НИСЁНИ ВА ВАФО АҲЛИ АНДА УНУТУЛУРИНИНГ БАЁНИ

Жон базе қилдим фидо ул ҳусн миръоти учун,
Оҳ кўп чектим вафосида анинг шому саҳар.

Бир нафаским хизматидан ғойиб ўлдум ўйла бил,
Ким мени умрида ул бадмеҳр кўрмайдур магар.

Ўз-ўзум бирла дер эрдимким: недин бу навъ экин?
Айлабон оғаҳ хирад деди менга: «Эй беҳабар,

Мунда рамзедур дақиқ, аммо қилай равшан санга,
Ким латофатда сафо кўзгусидур ул сиймбар.

Англаким то кўзгунинг оллида сен, кўнглида — сен,
Чунки бординг оллидин, йўқ кўнглида сендин асар».

ДЕВОНДА МУҲР БОСҚОНДИН НАФСИҒА ШИКАСТ
ЕТМАГАН УЧУН МУҲРҒА ШИКАСТ БЕРГАНИ

Чун манга лутф этти шаҳ девонда муҳр,
Бу эди элдин қуйи муҳр урмоғим.

Ким гурури нафси саркаш манъиға,
Барчадин бўлғай қуйи ўлтурмоғим.

Чун шикасти нафс ҳосил бўлмади,
Мундин ўлди муҳрни синдурмоғим.

ХИЛВАТДА ФАЛАК ЖАФОСИНИНГ ОЗОРИ
ВА АНЖУМАНДА УЛУС БЕДОДИНИНГ ИЗҲОРИ

Байтул-ҳазанға кирсам улустин қочиб даме,
Атрофдин губори малолат манго ёғар.

Силкай деб ул губорни чиқтим чу кулбадин,
Эл жавру зулмидин бошима юз бало ёғар.

ХЎБЛАР ҲУСНИ ШАРҲИДАКИМ,
МАШШОТА САЪЙИ БИЛА АФЗУН
БЎЛУР ВА ОРОЙИШ БИЛА САФОСИ ГУНОГУН

Не тонг ўлса фузун жамолу сафо,
Хўблар қирққон замон бошлар,

Шамъ нури ёруғроқ ўлғондек,
Учини кимса чун ола бошлар.

Сартарош анию муни фаррош
Бир-биридек олиб-олиб тошлар.

БИРОВГА ВОБАСТА ЭМАС КИШИ МАДҲИДАКИМ УЛ
БЕПАЙВАНДЛИФ МУЖИБИ САОДАТМАНДЛИФДУР

Даҳр аро ани дегил давлатманд,
Ким биров сари эмас дилбаста.

Хаста бўлмас чиройин кўрса читуқ,
Жони чиқмас ани кўргач хаста.

Минг балодин деса вораста бўлай,
Кимса қилдик ўзини вораста.

ХАЙРОБОД БАНДИ ХАЁЛИДИН ХАЛОС
БЎЛҒОНИ ВА ЎЗЛУК БАНДИ МАЛОЛИДИН
ХАЛОСЛИФ ТИЛАГОНИ

Чу Хайробод бандин ўзлугум бирла ясаб эрдим,
Мени андин халос этти иноят айлабон шоҳе.

Не бўлғай ўзлукумнинг бандидин доғи халос этса
Ҳақиқат кишвари сори ҳидоят айлаб огоҳе.

ОРИФ КЎНГЛИН ДАРЁҒА НИСБАТ БЕРУРКИ,
АНДА ҲАР НЕ ТУШСА СИНГУРУР, БАЛКИ ИТИРУР

Эрур орифқа ганжи файз етса,
Иши дам урмайин они ёшурмоқ.

Қуёш акси тушуб дарё ичинда,
Не мумкиндурур анинг суйин тошурмоқ.

ШОҲНИ АЖДАҲОҒА НИСБАТ ҚИЛИБТУРУРКИМ
ГАНЖ УМИДИ ҲАМ АНДИН БОРУ РАНЖ БИЙМИ ҲАМ

Жаҳон ганжиға шоҳ эрур аждаҳо,
Ки ўтлар сочар қаҳри ҳангомида.

Анинг коми бирла тирилмак эрур,
Маош айламак аждаҳо комида.

ФАҚР ТАЪРИФИДАКИМ РИФҚ БИЛА МУВОФИҚДУРУР
ВА ФАҚИР ҲУРУФИ РАФИҚ БИЛА МУТОБИҚ

Айни рифқ айла гумон фақрни, анинг бирдур
Ҳарф ҳам иккисиға яхши гар этсанг таҳқиқ.

Жамъи ҳам бирдурур инак фуқарову руфақо,
Сийғаи муфради ҳам айни фақир ўлди рафиқ.

Бор ишорат ангаким рифқу мувосодур иши
Ҳар мухолиф эл ила фақрға топқон тавфиқ.

Поя мундин бийик ўлмаски рисолат хатми,
Фақрнинг нисбатида фаҳрға қилди тасдиқ.

УЙ КИТОБАСИҒА СЎЗ БИТМАК ВА
ИЗОРАСИҒА НИМА БОҒЛАМОҚ

Уй ичра ҳам китоба ҳам изора
Заруратдур туганган чоғда қилмоғ.

Ўйқ эрса ул уй ўхшар бир кишига,
Ки анда бўлмағай иштону белбоғ.

ВАФО БОЗОРИНИНГ КОСИДЛИГИДА
ВА ВАФОЖҶЙЛАР ХАЁЛИНИНГ ФОСИДЛИГИДА

Кимгаким қилдим вафо, ваҳким, жафо подош эди,
Олам аҳлида вафо мавжуд эмас беиштибоҳ.

Орзу қилдим вафо аҳлин кўрай деб, топмадим,
Хоҳ зоҳид, хоҳ фосиқ, хоҳ сойил, хоҳ шоҳ.

Топмоғидин ноумид ўлғонда ақли хурдабин,
Истабон худбин мени кўзгуга қилди рўбароҳ.

Бевафолар орази янглиғ топиб кўзгу анга,
Ҳар нечаким эҳтиёту саъй ила қилдим нигоҳ.

Кўрмадим невчунки тийра эрди кўзгу, негаким
Ҳам вафосизлар ғамидин баски тортиб эрдим оҳ.

УЛ МАЗМУНДАКИМ АНДОҚКИ
ҚОЗИ РИЁЗИЙ КЕРАКМАС,
РИЁЗИЙ ҲАМ ҚОЗИ КЕРАКМАС

Риёзий бўлса қози, бас, ажабдур,
Керакким фикҳ илмин билса қози.

Анга чун фикҳдин асло хабар йўқ,
Не янглиғ бас бўлур қози Риёзий?

ИМОРАТ ТОҚИ КИТОБАСИДАКИМ КОШИКОРЛИҒ
КИТОБҒА САРЛАВҲ БЎЛҒОНДЕК МУНОСАБАТИ БОР

Ҳар иморатким туганди гарчи шўхедур жамил,
Бўлса қошикорлиғ айлар жамолин бирга ўн.

Бу яқиндурким жамол аҳли ёлонглиқдин бaсe,
Яхшироқдур бўлса коши нақшлиқ эғнида тўн.

27

ИККИ МАНОРНИНГ МУШОБАҲАТИДАКИМ ШАРЪ
БЎСТОНИДА ИККИ САРВЕДУРУРЛАР ҲАМҚАД
ВА ИККИ АЛИФДУРУРЛАР ҲАМАДАД

Бизнинг иморат ичинда тузолган икки манор,
Ки қубалардин эрурлар сипеҳр сониди.

Ики ағо-инидур тавъамон гумон қилғил,
Ки фарқ йўқ арода бўлсалар намоянда.

Замона золини кўрким не навъ бикр ўлғай,
Ки мундоқ, икки ўғил андин ўлди зоянда.

28

БАШАРИЯТ МУҚТАЗОСИДАКИМ ҚИЛҒОНИ
МАРҒУБДУР ВА ҚИЛҒУЧИНИНГ ЎЗ ОЛЛИДА МАҲБУБ

Башар хайли анга мажбул эрурлар,
Ки бўлғай ҳар бир ўз оллинда маҳбуб.

Ажаб йўқ неча қилса номулойим
Кишига келса ўз маҳбубидин хўб.

Ва лекин лозим эрмас буки бўлғай,
Анинг марғуби доғи элга марғуб.

Ҳам андоқким киши фарзанди бўлғай,
Неча манкуб эса оллинда матлуб.

Кишига айта олғаймуки, бўлсун
Санга ҳам ёру матлуб ушбу манкуб.

Хунар аҳли ани дегилки бўлғай,
Ўзини қилса ўз оллида маъюб.

Чу ўз айбиға воқиф бўлди, айбин
Начук қилғай хунар ўрниға маҳсуб?

29

**ФУЗУЛ ЭЛ БОБИДАКИМ БОР ИШГА ДАХЛ
ҚИЛУРЛАР ВА ҲАР ХОРИЖ ИШГА ДОХИЛ ДУРУРЛАР**

Фалонға ажаб ҳол эрурким халойиқ
Не қилса алар бирладур можароси.

Сола олмас эл ошиға бир нухуд, гар
Тузулмас анинг бирла ул эл ароси.

Қазон йўқки, ул анда кафлиз эмастур,
Ки бўлсун юзига қазонлар қароси.

30

**ХУШКСОЛ ТАЪРИФИДАКИМ ЧАШМАЛАР
АЙНИ ҚУРУБ ШАММАЕ СУ ҚОЛМАДИ**

Хушксол ўлди бу йил ул навъким гард ичра эл,
Бир-бирин кўрмас агарчи, ўлтурурлар рўбарў.

Далвға кирмак қуёшнинг чашмаси не судким,
Томмади ул далв ила ул чашмадин бир қатра су.

31

**ИССИФ ЕЛ ВАСФИДАКИМ БАҲР СУЙИ
АНДИН ҚУРУР ЭРДИ ВА СУ ТУБИНИНГ
ГАРДИН СОВУРУР ЭРДИ**

Бу ёз ўрдуда ел андоқ эсарким,
Самум андин бўла олғай нишона.

Исиғдин хишти хона элни ўртар,
Бўлубтур хиштхона — дошхона.

32

ЖАВШАН БОБИДАКИМ ДИЛОВАРЛАР
ЖИСМИНИНГ ҲИСОРИДУР ВА ЖОНСИПОРЛАР
ЖОНИНИНГ ҲИСНИ ПОЙДОРИ

Разм майдонидаким икки тарафдин аҳли ҳарб,
Бош ила жон таркин айларлар ажаб ҳангомадур.

Кийнаварлар анда жавшан кийсалар тан ҳифзиға,
Жисм сандуқи учун гўёки оҳанжомадур.

33

ЖЎКИ ШОҲНИНГ ҚАСРИДА ШОҲ
ЖЎКИ МАСКАН ТУТҚОН БОБДА

Даҳр жўкиликларидин турфа иш,
Чехра кўргузди бизинг шаҳ асрида.

Ким фусуну лаъб бирла тутти ер,
Шоҳ Жўки шоҳи Жўки қасрида.

34

САРКАШ МАНЗУРНИНГ ХАТТИ ҲАМ ЎЗИДЕК БОШ
ТОРТҚОНИДА ВАФОҒА ТАРҒИБ ҚИЛМОҚ

Хаттинг йўқ эрканида қочтинг онча мендинким,
Хаттинг бош урди юзунг гулшанида сабза мисол.

Мулойимат қилакўр, йўқса мен дағи қочқум,
Ўтуб чу бир неча кун ушбу сабза бўлса сақол.

УЛ ҲАЙСИЯТДИНКИ МОЛ ВА ЖОН ДЕБТУРЛАР.
СИЙМФИШОНЛИҚ ЖОНФИШОНЛИҚЧА ДУШВОРЛИҒИ

Сиймни сочқучи мингдин бирдур,
Ўзгаларнинг иши келди термак.

Ул жиҳатдин будурур одатким,
Олмоқ осондуру мушкил бермак.

САФИҲЗОЛИМНИНГ МАҲРАМЛИҚҚА ВА АБЛАҲИ
НОДОННИНГ ҲАМДАМЛИҚҚА ЯРАМАСЛИҒИДА

Сафиҳзолим ила бўлма хон уза ҳамдаст,
Муносиб ўлмади ит чунки ҳамтабақлиққа.

Ўзунга аблаҳи нодонни айлама ҳамроз,
Ки яхши эрмас эшак доғи ҳамсабақлиққа.

МУҲТАСИБНИНГ ТЎККАН МАЙИКИМ
ЕР ҚОНИ БЎЛУБТУР ВА ХУНХОРА
РИНДЛАР ИЧИБ МАСТЛИҒ ҚИЛҒАНИ

Муҳтасиб ҳар сори май тўкмакка борса шаҳр аро,
Риндлар ҳам айлабон пайравлиғу ҳамдастлиғ,

Май кўл ўлғоч, тортибон барча қироғинда чўкуб
Каф сочиб ҳар сори бухтидек қилурлар мастлиғ.

ПАҲЛАВОН МОТАМИНИНГ САРГУЗАШТИ
ВА МАНЗУРИ САБЗХАТ ФИРОҚИНИНГ САРНАВИШТИ

Паҳлавон эрди менинг ёриму бир шўҳ анисим .
Бири ўлдию бири итти, ишим бўлди таассуф.

Ровиё, ҳажрларидин манга йўқтур кеча уйқу,
Қиссаи Ҳамза дегил гоҳию гаҳ қиссаи Юсуф.

УЛ БОБДАКИМ ЖАҲОН АҲЛИ БЕВАФОДУР
ВА АЛАРДИН ВАФО КЎЗ ТУТМОҚ ХАТОДУР

Агар оқил эсанг, узгил жаҳон аҳлидин улфатким,
Алардин жуз жафо келмас, агар юз йил вафо қилсанг.

Бирига юз Хито мулки хирожин айласанг исор,
Хатосиз қасди жонинг қилғусидур, гар хато қилсанг.

ЁМҒУР ДУОСИ ҚИЛҒАНЛАР АҲВОЛИКИМ
КЎЗ ТУТҚАН ЁҒИНДИН АШКЛАРДИН
ЎЗГА ҚАТРАЕ ТОММАДИ

Бордилар ёмғур дуосин қилғали аҳли риё,
Мен ниёз аҳли эдим, даъво кумайтин сурмадим.

Ёмғур иккидур: бири маъҳуду ул бир кўз ёшим,
Кўз ёшим йўқ эрди, то ул ойға кўз олдурмадим.

Тенгри ёмғур бермадиким, сўзсиз эрди талаб,
Манга кулгу келди, ашким ёмғурин ёғдурмадим.

ЮҚОРИ ЎЛТУРМОҚ ТАЛАШҚУЧИЛАРКИМ,
ҲИНДУИ ДИДБОН АЛАРДИН ЮҚОРИРОҚ ДУРУР,
УЧАР ҚЎНҒУЗ ИЛГАРИРОҚ

Юқори ўлтурурни ким тиласа,
Кишиликдин ани йироқ билгил.

Ўлтурур сафда юқориликдин,
Ўлтурур сафда яхшироқ билгил.

БАДОВОЗ МУҚРИ УНИДАКИМ ЖАМОАТҚА
ПАРИШОНЛИҒДУР ВА ЖАМОАТҚА КЕЛГАНЛАРГА
МУЖИБИ ПУШАЙМОНЛИҒ

Шайхи муқри салоти вақтида эл
Масжиди жумъани солиб чиқадуру.

Элни жамъ эткали эмас бу салот,
Гўёким салоти тафриқадуру.

НОКАС КИШИ БЎЛМАСЛИҚДА ВА
НОЖИНС КИШИ ЖИНСИ БЎЛМАСЛИҚДА

Нокасу ножинс авлодин киши бўлсун дебон,
Чекма меҳнатким, латиф ўлмас касофат олами.

Ким кучук бирла ҳўдукка неча қилсанг тарбият,
Ит бўлур, доғи эшак, бўлмаслар асло одамий.

ЎЗИНИНГ КУФРИ НИҲОНИЙСИН ОШКОРО
ВА ФИСҚИ ПИНҲОНИЙСИН ПАЙДО ҚИЛҒАНИ

Фосиқмену кофири ниҳоний,
Каъба сафари эрур манго ҳайф.

Ўзни буки яхши кўргузурмен,
Биллаҳки, менга калисо ҳайф.

БУ ЙИЛ ХУРОСОН РОКИБЛАРИНИНГ
ЖАҲОНПАЙМО МАРКАБЛАРИ БИР ПЎЯ
БИЛА ЖАҲОНДИН КЕТКАНИ
БАЛКИ ЯНА ЖАҲОНҒА ЕТКАНИ

Бу йил қазодин ажал даштига хиром этти,
Неким улус аро бор эрди хинги сайл хиром.

Сипоҳи эл аро чун яхши от қолмади ҳеч,
Эрур бу кун алар андоқки зумраи бадном.

ШАРБАТИЙНИНГ ҚУЛОҒИ ОФИРЛИҒИҒА ҚИТЪА
ДЕМАК, АҒАРЧИ БУ ҲАМ АНГА ОФИР КЕЛУР

Шарбатий кар бўлди эрса оқибат,
Зотида лекин карам бордур амийм.

Ушбу икки важҳ ила эрмас ажаб,
Гар анинг отин хитоб этсам карим.

ЗИЁРАТГОҲНИНГ ОРИФ ТУФРОҒИ ИБОДАТ
БОИСИ ДЕМАК, БУ ҲАЙСИЯТДИНКИ,
НАМОЗ ФАРОИЗИДИН БИРИ ОРИФ ЕРДУР

Қубур тавфи намозу ниёз боисидур,
Бу важҳинки мазорот ўлур ибодатгоҳ.

Ажаб йўқ эрса зиёратгоҳ аҳли обидким,
Ибодат эткали хуш ердурур зиёратгоҳ.

МАҲМУД САЙЁДНИНГ САНЪАТ ДОМИ ВА
ФИРИБ ДОНАСИ БИЛА ВАҲШИЙ
ҚУШЛАРНИ САЙД ҚИЛҒАНИ

Ишида фард эрур Маҳмуд Сайёд,
Ки кўп шаҳбозларға домидур қайд.

Денгиз сайёдларнинг шоҳи ани,
Ки шаҳ кўнгли қушини айламиш сайд.

ҲУКАМО ҚАВЛИНИНГ ТАРЖИМАСИ:
ИНСОНИЯТ БОБИДА

Тавозуъ яхши, аммо яхшироқдур
Агар даъб этса они аҳли давлат.

Эрур ҳам афв ҳўбу ҳўброқ ул,
Ки зоҳир бўлғай эл топқанда қудрат.

Ато ҳам турфа ишдур турфароқ бил,
Агар йўқтур анинг ёнида миннат.

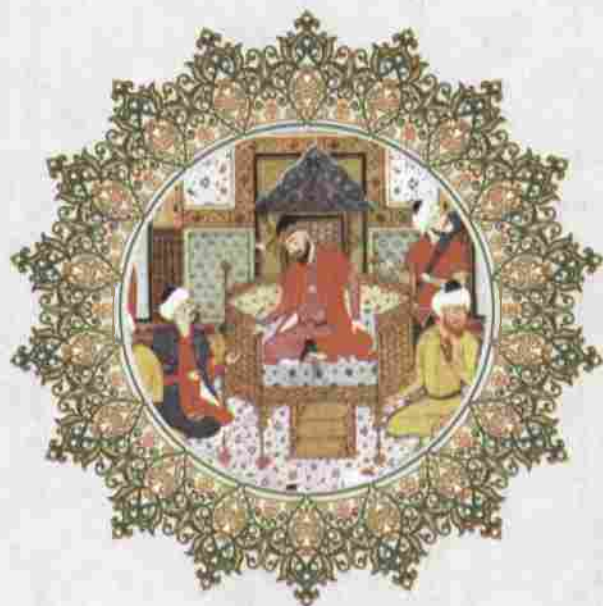
Ҳаким инсони комил дебтур они,
Ки бўлғай зотида бу неча хислат.

ЎЗИНИНГ ЭЪТИБОРИДИН КЕЧКАНИГА ЭЪТИБОР
ҚЎЙМАЙ, ИХТИЁР ТАРКИНИ БЕИХТИЁРЛИҚҚА
ҲАМЛ ҚИЛҒАНИ

Қўюб аморату бебоклик биҳамдиллаҳ,
Ки фақр қўйи насиб этти Кирдикор манга,

Эшикда тарк этибон ихтиёру мулкда ҳам
Бу навъ мартаба лутф этти шахриёр манга.

Гар ихтиёр ила қўйдум ўз ихтиёримни
Валек йўқ эди ҳам мунда ихтиёр манга.

Муаммолар

1

ОДАМ

Қон тўкар юздин дамодам ашқу, ваҳким, ҳар замон
Боғланиб оҳимдин айлар кўкка майл ул қатра қон.

2

АҲМАД

Майда икки юз агар кўргузмаса ул маҳжабин,
Дурд дардин истабон жон бермагай аҳли яқин.

3

БОҚИЙ ВА БОҚИР

Жаннат гулию насриниға бўлсанг муштоқ,
Гаҳ ёр юзига, гаҳ кафи пойиға боқ.

4

БАҲО

Дайр аро кир, пандни гўш айлагил,
Бода бешак соф эрур нўш айлагил.

5

ТАҚИЙ

Мустақим эрди кўнгул ишқингда, эй ороми жон,
Ўртанур ул мустақимим эмди ғамдин ҳар замон.

6

ТОЖ

Юз кўнгул сайдин ажал домидин озод айлади,
То жамолинг тоблиғ зулфини барбод айлади.

7

САМУД

Танимда доғлар узра ғамингки ўртади доғ,
Кўринди ўзгача ул доғдин танимда фароғ.

8

ЖУНАЙД

Оҳ ўқин жондинки чексам ул париваш ёдидин,
Қолмас ул ёдимда ҳам фарёд анинг бедодидин.

9

ЖАЪФАР

Жонондин айру топти кўнгул, умрдин малол,
Ўздин кечибтур эмдию айлар вафо хаёл.

10

ҲАСАН

Қошинг гўшаси чеккали ғамза досин,
Янги ойнинг устида кўргузди ёсин.

11

ҲАМЗА

Ёшун, эй гулки, ул гулрух жамоли
Эрур ҳам содаву ҳам тоза холи.

12

ХОЛИД

Нуқтаи мушкинки ул юз узра бўлмиш жилвагар,
То ҳисобин англасун эл юз ёшур, эй сиймбар.

13

ХУСРАВ

Ул ниҳолеким қадингга йўқ шабиҳ, андоқ ниҳол
Бошида кўргузса юз хуршид ўлур сендин мисол.

14

ДОВУД

Ўт тушти ваҳм дуди аро фурқатидин,
То куйдию ўртанди кўнгул ҳирқатидин.

15

ДАРВЕШ

Ҳар не топсанг давр аро, соқий, аёққа сол ани,
Юз кўрардин ўтти иш, тут эмди молмомол ани.

16

ЗУННУН

Васл саъйидин эмиш ишқ аҳли ичра можаро,
Завқдин кўрким юзум олтундек ўлмиш ишқ аро.

17

РУСТАМ

Нечаким ёр ситам эткан ила узди вафо,
Ёдин этканча оти вирди забон бўлди манго.

18

РАЖАБ

Ою қуёш айлади юзунг била даъво,
Бизга алардин ажаб кўринди бу маъно.

19

ЗАЙНИ ВА ЗАЙД

Кўз учи қоши ёсидур соҳир,
Ани ёд ол алардин, эй сомир.

20

ЗОҲИД

Ой юзинда холини кўргач, ул ой топти жамол,
Охир ул юздинки ёпти, ваҳки, пинҳон бўлди хол.

21

САЪД

Бу гулшан ичраки йўқтур бақо гулига сабот,
Ажаб саодат эрур чиқса яхшилиқ била от.

22

САЛМОН

Қилур эсанг манга сомон, аё рафиқ, ҳавас,
Анинг аёғига еткур менинг бошимнию бас.

23

ШОҲ

Жон қуши чу бўлди донаи холига зор,
Шод ўлдию ҳалқа айлади зулфини ёр.

24

ШУКРИЛЛОҲ

Қаро эрди кўзум ҳажрингдин, эй моҳ,
Яна кўрдум юзунгни шукрилиллоҳ.

25

СИДДИҚ

Юзунг била юзума кош бўлса ўйла висол,
Ки бўлмаса ароларинда ғайри ул хату хол.

26

САФИ ВА САФО

Қасди жонимға чу мужгонинг икки саф тузди.
Бири қош ёси, бири ғамзанг ўқин кўргузди.

27

ЗИЁ

Гул авроқин сабо қилди паришон,
Қабул этти нечаким топти имкон.

28

ТОҲИР

Гириҳни туррадин то очти моҳим,
Паришон қилди филҳол они оҳим!

29

ТОЛИБ

Оғиз лабиға чу қўйдум, яна талаб қилайин,
Ки ғайр нақши кам ўлғой, яна тараб қилайин.

30

ЗАҲИР

Халқ ичра зуҳури ҳусн ул сийминбар,
Кўргузди ваё бўлди қиёмат яксар.

Ким жилвагар эрди гар кичик, ёхуд улўғ,
Бир-бир ҳаракатин айлади зеру забар.

31

ОМИР

Жумлаи ашёға бўлдум ошиқу ошуфта ҳол,
Оламу одам юзин чун қилди миръот ул жамол.

32

ОДИЛ

Ҳам қоши бирла орази хуш эрур,
Ҳам кўзи бирла қадди дилкаш эрур.

33

ФАРИБ

Чок бағрим тарфин айладинг икки парканд,
Бирини ташлабон охир бирин эттинг пайванд.

34

ФАЙБИЙ

Сўзга эвурди икки лабингни такаллумунг,
Ё барги гулни ики айирди табассумунг.

35

ФАРҲОД

Ҳар кеча кўнглум ғаминг тоғида фарёд айлағай,
Ўйлаким фарёд-фарёдини Фарҳод айлағай.

36

ФАРРУХ

Гар юзунгдин ҳусн эли юзинда бир хол этса фош,
Ул арода бесарупо заррадек киргай қуёш.

37

ҚУБОД

Сочинг ғубори гаҳи юз ёпар, гаҳи юз очар,
Не зулфдурки ёпар ойни, чунки мушк сочар.

38

ҚОСИМ

Рухсораси узра, эй қўнгул, хол недур,
Зулфи аёғи остида помол недур?

Қани ани кўрган сени кўрса мени ҳам,
Ким ойидин айру элга аҳвол недур.

39

КАМОЛ

Юзинким қатра хай сероб қилмиш,
Гуледурким су ичкандин очилмиш.

40

КОКО

Жон қилғай икки юзунг гули сори шитоб,
Гар бўлмаса икки сунбулингдин қуллоб.

41

ЛОЛО

Сабодин кўрди чун машшота икки зулфини дарҳам,
Анингдек учларин кестики қатъ ўлди гириҳлар ҳам.

42

ЛАТИФ

Саф чекти ҳар тараф юзидин кирпик, эй кўнгул,
Ул шаклни кўруб хираду сабрдин тўнгул.

43

МУҲСИН

Мажлисида шайх бу кеча кўп шайн бошлади,
Синдурди шамъу нуқлни ҳавз ичра тошлади.

44

МУРОД

Лутфунг ели чун эсти бу мардудқа филҳол,
Идбор ниҳоятқа етиб, келди юз иқбол.

45

НЕКПАЙ

Ўқунгға тан, ваъдангға жон хуш қилмиш эрди хотирин
Кести чу пайконинг бирин, кўйдурди пайғоминг бирин.

46

НОСИР

Кўрунса кўзга ногаҳ-ногаҳ ул ой,
Кўзум ҳайрон қолур юзига, эй вой.

47

ВАЛИ

Чу ул ойға қул ўлди бу ғамкаш,
Кулидин юз ёшурди ул маҳваш.

48

ВАРҚА

Жавр ила қаҳрингки ҳаддин ошти бағоят,
Ваҳки, не бор ибтидо анга, не ниҳоят.

49

ҲУМОМ

Ул шўх онча жаврда кўргузди эҳтимом,
Ким от чиқарди, балки анга ушбу эрди ком.

50

ҲИЛОЛ

Кўнглум ҳалок бўлди, чу ишқингни бошлади,
Охир бошинда ҳар неки бор эрди, тошлади.

51

ЮСУФ

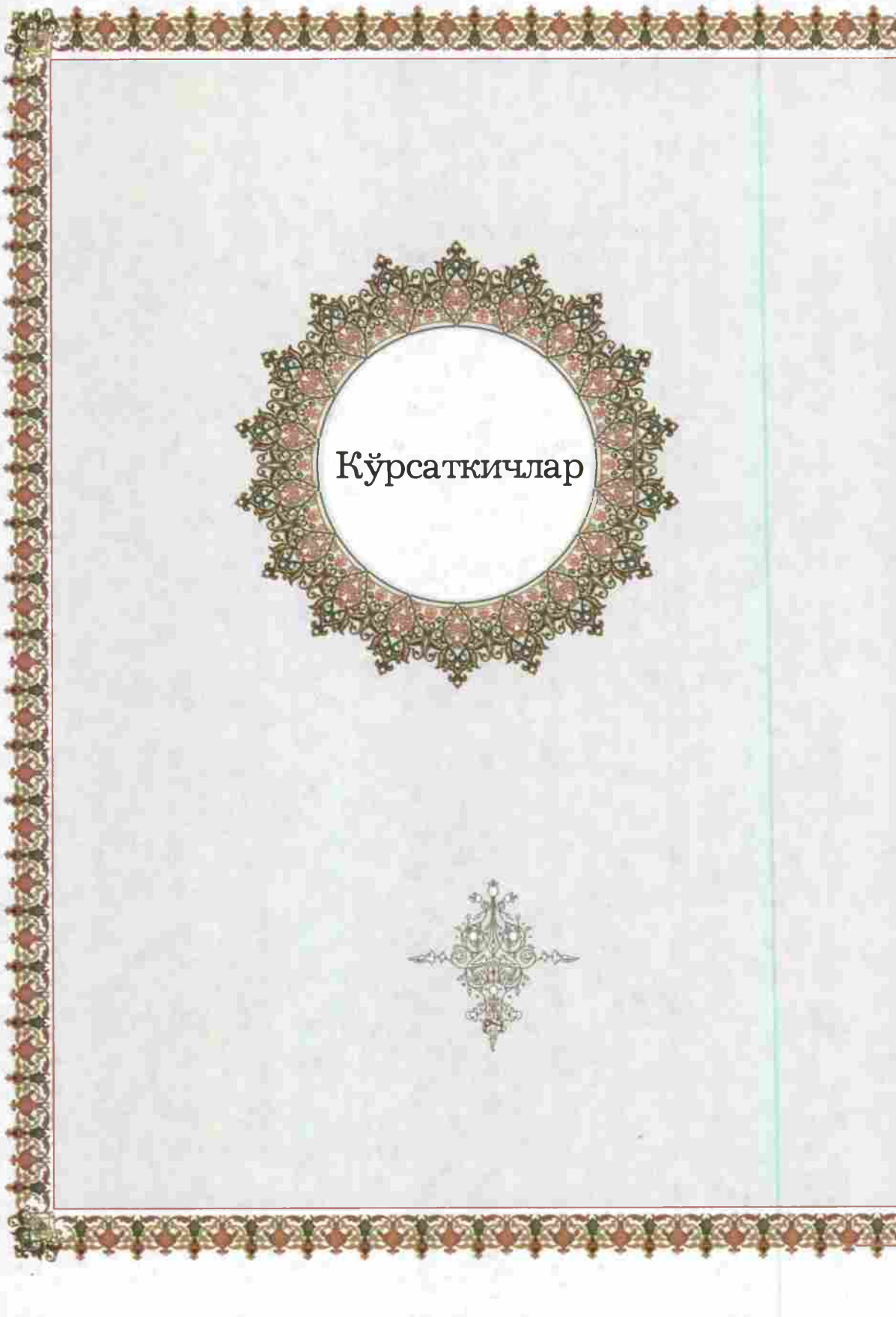
Сайр ичра қачонким юзунгга етти қуёш,
Тер оқиб, анинг чехрасидин борди ёш.

52

ЮНУС

Зулф очмаки юзунгдур манга шамъи мажлис,
Маҳв қил тун рақамин кун юзидин, эй мунис.

A wide, ornate border with a repeating floral and geometric pattern in red, green, and gold colors frames the entire page.A large, circular frame with a complex, multi-layered floral and geometric pattern in red, green, and gold colors, surrounding the title.

Кўрсаткичлар

A small, intricate decorative ornament with a central floral motif and symmetrical, pointed extensions, rendered in a light green or grey color.

ТАРИХИЙ, АДАБИЙ ВА АФСОНАВИЙ ШАХСЛАР НОМИНИНГ ИЗОҲЛИ КЎРСАТКИЧИ¹

АЁЗ — асл исми Абу Нажм Аёз ибн Уймоқ. Султон Маҳмуд Ғазнавийнинг садоқатли ва соҳибжамол қули. Султон саройида тутган мавқеи барча ашрофлардан баланд бўлган. Султон Маҳмуд вафотидан кейин бир муддат Султон Муҳаммад, сўнг Султон Масъуд Ғазнавий саройида хизмат қилган. «Тарихи Байҳақий»да келтирилишича, Аёз умри охирида Мукрон вилояти ҳокими этиб тайинланган. Султон Маҳмуд ва қули Аёз ўртасидаги дўстлик ва самимий муҳаббатни адабиётга илк марта Санойи ва Низомий олиб кирган. Форс шоири Зулолий Хонсорий «Маҳмуд ва Аёз» номли йирик ирфоний дoston ёзган. Аёз — ишқ ва ошиқлик йўлида шоҳу гадо тенглигининг рамзи сифатида талқин қилинади. *Ғазал 200, 6.*

АНАС — Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.) саҳобайи киромларидан. Асли мағриблик бўлиб, ислонинг илк давридаёқ имон келтирган. Муҳаддислар бу кишидан 2268 ҳадис ривоят этишган. *Ғазал 51, 6; 223, 3; 234, 1.*

АНҚО — афсонавий қуш номи. *Таржиъбанд 65.*

АФЛОТУН — Қадимги Юнонда яшаган файласуф, шоир ва драматург Платон (мил.ав. 427–347, Афина). Аттика қироли сулоласига қарашли Кодра оиласида туғилган. Машҳур мутафаккир Сукротнинг шогирди. Жаҳон тамаддуни тарихида илк марта Академияга асос солган. Афлотун суҳбат шаклида қатор бадиий-фалсафий асарлар ёзиб қолдирган. Унинг фалсафий қарашлари «Тимей», «Катта Гиппий», «Федон», «Базм», «Филеб», «Федр», мантиқий таълимоти — «Софист», «Театет», «Менон», сиёсий қарашлари эса «Сиёсат», «Қонунлар», «Критий», «Давлат» ва бошқа асарларида баён этилган. *Ғазал 69, 5.*

АҲМАДИ МУРСАЛ — қаранг: Муҳаммад. *Ғазал 364, 9.*

БАҲРОМ — Сосонийлар сулоласига мансуб подшоҳ. Баҳром Гўр, Баҳром ибн Яздигурд номлари билан ҳам машҳур бўлган Варахрон V (421 — 438). Шоиртабиатлиги, ҳаётсеварлиги, овчиликка ишқибозлиги, одиллиги билан машҳур бўлган. «Сабаъи сайёр» дostonининг асосий қаҳрамонларидан бири. *Ғазал 365, 6.*

БУ АЛИ — Машҳур қомусий аллома Абу Али ибн Сино (980, Бухоро — 1037, Ҳамадон)нинг қисқартирилган исми. Тиббиёт, мантиқ, фалсафа, мусиқашунослик, адабиёт, психология, физиология, табиатшунослик каби 12 дан ортиқ фан соҳаларида қалам тебратган. Ибн Синодан бизга 280 дан ортиқ асар мерос қолган. Ундан 50 та асар тиббиётга, 40 дан ортиқ асар табиатшуносликнинг турли соҳаларига, 3 та рисола мусиқа илмига, 185 таси психология, мантиқ, фалсафа ва ижтимоий фанларнинг турли соҳаларига бағишланган. Форс ва араб тилларида ёзган шеърлари бизгача етиб келган. Арастунинг «Поэтика» асарига шарҳ ёзган. Асосий асарлари: «Ал-қонун фит-тиб», «Шифо», «Нажот»,

¹ Изоҳларни Сайфиддин Рафиддинов ва Олимжон Давлатовлар тайёрлаган.

«Таълиқот», «Донишномаи Алоий», «Ишқ ҳақида рисола», «Кушлар ҳақида рисола», «Китоб ал-инсоф», «Қурозайи табиат» ва бошқалар. *Таржиъбанд 38.*

БУЗАР – машҳур саҳоба Абу Зар Гифорий. Асли яманлик бўлган. Муҳаддислар Абу Зар Гифорийдан қатор ҳадислар ривоят қилишган. *Ҳазал 223, 3; 234, 7.*

ВОМИҚ – XI асрда яшаб ижод қилган форс-тожик шоири Унсурининг «Вомиқ ва Узро» достонидаги ошиқ йигит. *Ҳазал 341, 7; 456, 3; 541, 3; 586, 7.*

ГАДОИЙ – XV асрда яшаб ижод қилган туркиғӣ шоир. Навоӣ «Мажолис ун-нафоис» ва «Муҳокамат ул-луғатайн» асарларида Гадоӣ ижодига юксак баҳо беради. *Ҳазал 400, 8.*

ДОВУД – исломиятдан илгари ўтган пайғамбарлардан бири. Довуд исми Қуръони каримда 16 марта зикр этилган (2:251, 4:163, 5:78, 6:84, 17:55, 21:78, 21:79, 27:15, 27:16, 34:10, 34:13, 38:17, 38:22, 38:24, 38:26, 38:30). Навоӣ «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида Довуд (а.с.) ҳақида маълумот беради. Тўрт муқаддас китобдан бири саналмиш «Забури» китоби Довуд (а.с.)га нозил бўлган. Довуд (а.с.)нинг хуш овози ва қизиб турган темирни қўлда ушлаб унга шакл бериши у кишининг мўъжизаларидан ҳисобланган. *Ҳазал 287, 6; 560, 9.*

ЁФАС – Нуҳ пайғамбарнинг ўғли. Кўпроқ Абул-Турк номи билан танилган. *Ҳазал 89, 3.*

ЖАБРАИЛ, Жибрил, Руҳуламин – пайғамбарларга илоҳий ваҳийни етказувчи фаришта. *Ҳазал 242, 6; 284, 5; 379, 5.*

ЖАМШИД, Жам – Пешдодийлар сулоласига мансуб учинчи подшоҳнинг исми. Баъзи манбаларда ёзилишича, етти юз йил ёки минг йилга яқин подшоҳлик қилган. Таҳмураспнинг ўғли. Ривоят қилинишича, Жамшид инсонларга зарур кўп нарсаларни ўйлаб топган, жумладан, қурол-аслаҳа ясаган, бинолар ва ҳаммом қурган. Одамларга либос тикиш, кemasозлик ва табибликни ўргатган, Наврўз байрамини жорий қилган. Гавҳар ясашни ўйлаб топган ва гавҳарли тахт ясаган. Бу тахт Жамшид тахти, Жамшид маркаби, Жамшид чодири, Жамшид курсиси каби номлар билан аталган. Шунингдек, Жамшид «жоми жаҳоннамо» – жаҳонни кўрсатувчи жом ҳам ихтиро қилган, деб ривоят қилинади. Бу жом Кайхисравга, сўнгра Дорога ўтган экан. Саъдий Шерозий ҳам «Гулистон» асарида биринчи бўлиб тўн тиккан ва қўлига узук таққан киши Жамшид эканлигини айтган. Худодик даъвосини қилганидан сўнг таназзулга юз тутган. Заҳҳок томонидан ўлдирилган. *Ҳазал 8, 3; 69, 5; 89, 4; 123, 6; 127, 5; 131, 7; 134, 6; 168, 6; 225, 1; 238, 7; 336, 4; 337, 5; 394, 1; 2; 3; 4; 426, 8; 606, 8; 630, 5; 642, 7; 650, 9.*

ЗОЛ – афсонавий паҳлавон Рустами Достоннинг отаси. Манбаларда келтирилишича, Зол туғилганида сочлари қарияларникидек оппоқ бўлган. Отаси – Сом бундан орланиб, гўдакни Албурз тоғи этагига олиб бориб ташлайди. Семург гўдакни кўриб, балоғатга етгунга қадар уни тарбиялайди. Сом қилмишидан пушаймон бўлиб, Золни ўзи билан олиб кетади. Заҳҳокнинг авлодидан бўлмиш Рудобага уйланиб, ундан икки ўғил – Рустам ва Завора туғилади. Каёнийлар сулоласининг ҳокимият тепасига келишига жонбозлик кўрсатган. «Шоҳнома»да Зол энг узоқ умр кўрган паҳлавон сифатида тасвирланган. *Ҳазал 275, 6.*

ЗУЛАЙХО — Абдурахмон Жомийнинг «Юсуф ва Зулайхо» дostonидаги асосий қахрамонларидан бири. *Ҳазал 305, 4.*

ИБЛИС — Шайтоннинг бошқа бир исми. *Ҳазал 262, 6.*

ИСКАНДАР, Сикандар — ўз даврида Ер юзининг ягона ҳукмдори бўлган машҳур шоҳ. Айрим манбаларда Қуръон тафсирлари ва «Ҳамса» дostonларида келган Искандар Зулқарнайн билан македониялик Александрнинг бошқа — бошқа шахс эканликлари таъкидлаб ўтилган. Унинг ҳаётини Навоий «Тарихи мулуки аҷам» асари ҳамда «Садди Искандарий» дostonида ёритган. Ундаги талқин бўйича, Искандар ҳикмат, валийлик ва пайғамбарликни ўзида мужассам этган. *Ҳазал 30, 6; 62, 2; 89, 4; 178, 3; тарғибдa 42, 69, 2.*

ИСО, Масих, Масихо, Рухуллоҳ — исломиятдан олдин ўтган пайғамбарлардан бири. Насронийлик динининг асосчиси. Инжил китоби унга нозил бўлган. Қуръони каримда Исо исми 25 марта учрайди. Исо Масих (а.с.) Аллоҳнинг изни билан ҳар қандай касалликларни тузатиш, ўликларни тирилтириш каби мўъжизаларга эга бўлган. Навоий «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида таъкидлашича, Исо (а.с.)дан илгари ўтган пайғамбарларга қирқ ёшидан сўнг пайғамбарлик мақоми берилган, Исо (а.с.)да гўдакликдан пайғамбарлик нишонлари намоён бўлган. Онаси Марям Жаброил алайҳиссаломнинг нафаси билан ҳомиладор бўлади ва Исо (а.с.) дунёга келади. Исо (а.с.) халқни ҳақ динга даъват этиб, улуг мўъжизалар кўрсатади. Аллоҳ таоло иймон келтирмаганлар зараридан асраш учун Исо (а.с.)ни осмонга чиқаради. Навоий мазкур асарида Исо (а.с.)нинг Имом Маҳдий зухур қилганидан сўнг осмондан тушиши, Дажжоли лаъинни ўлдириши, миллатларни тўғрилиққа ва ҳақ динга даъват этиши, шунингдек ўн етти ёшда пайғамбар бўлганию ўттиз уч ёшида осмонга чиқиб кетганидан хабар беради.

Мумтоз адабиётда Исо Масих (а.с.) кўплаб ғоявий-бадий вазифаларни бажаришга хизмат қиладиган образлардан бирidir. У поклик, гўзаллик, қаноат, тажрид, тафрид ва ҳозиқ табиб тимсоли. Маъшуқнинг ахлоқи, ҳусни, чиройи, аъзолари таъриф-тавсиф этилганда Исо Масих (а.с.)га қиёсланади, баъзан ундан устун қўйилади. *Ҳазал 3, 2; 6, 4; 33, 9; 78, 4; 141, 3; 150, 4; 176, 3; 183, 1; 191, 5; 193, 6; 179, 6; 215, 2; 224, 2; 225, 2; 228, 3; 242, 4; 245, 2; 246, 7; 262, 4; 284, 1; 287, 6; 301, 9; 302, 4; 304, 4; 331, 9; 373, 1; 377, 3; 403, 1; 440, 3; 520, 1; 522, 1; 523, 6; 533, 6; 580, 3; 597, 7; 634, 3.*

ЛАЙЛИ, Лайло — гўзал ва латофатли маҳбубанинг исми; Мажнуннинг севиқли ёри. *Ҳазал 2, 7; 3, 5; 43, 6; 59, 5; 238, 3; 326, 3; 363, 1; 373, 5; 408, 3; 409, 3; 419, 8; 439, 1; 478, 7; 531, 5; 532, 9; 542, 5; 547, 3; 564, 6; 622, 4.*

ЛУТФИЙ — таниқли ўзбек шоири. 1366 йили туғилиб, 1465 йилда, 99 ёшда Ҳиротда вафот этган. Бизгача ўзбекча шеърлар девони ҳамда форс тилида ёзган шеърлари етиб келган. *Мухаммас 1, 5.*

МАЖНУН — «Лайли ва Мажнун» дostonининг бош қахрамонларидан Қайснинг лақаби. *Ҳазал 2, 7; 3, 5; 23, 5; 38, 7; 43, 6; 45, 5; 56, 2; 59, 5; 75, 5; 91, 2; 124, 1; 127, 6; 128, 4; 138, 5; 192, 4; 197, 5; 238, 5; 254, 6; 304, 4; 308, 1; 3; 325, 6; 326, 3; 341, 7; 363, 1; 373, 5; 408, 3; 409, 3; 419, 8; 439, 1; 442, 5; 456, 3; 458, 4; 478, 7; 485, 4; 498, 3; 526, 2; 531, 5; 532, 9; 541, 3; 542, 5; 561, 1; 564, 6; 586, 7; 602, 2; 608, 3; 612, 4; 613, 7; 619, 3; 622, 4; 623, 2; 639, 4; 648, 6; муҳаммас 5, 8.*

МАНСУР — Ҳусайн ибн Мансур Ҳаллож (857–922) — машҳур сўфийлардан бири. «Анал-Ҳақ» (Мен — Ҳақман) дегани учун дорга осилган. Мансур Ҳалложга «Тавосин ал-азал» китоби ҳамда газаллар девони нисбат берилади. Навоийнинг «Лисон ут-тайр» асарида Мансур Ҳаллож ҳаёти ҳақида алоҳида ҳикоят мавжуд. *Таркиббанд 1, 6.*

МУСО — Навоий «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида Мусо (а.с.) нинг золим Фиръавн, хасис Қорун, Бани Исроил қавми билан муомаласи, Хизр (а.с.) билан қилган сафари, Тавротнинг нозил бўлиши воқеаларини ёритади ва Мусо (а.с.) «мўъжизоти барча анбиёдин кўпдир» деб хабар беради.

Мумтоз адабиётда Мусо (а.с.) тимсоли воситасида маъшуқнинг нутқи илоҳий қудсий калом ва маънога қиёсланади. Мусо (а.с.)нинг ҳассаси аждарга айланиб, барча сеҳргарларнинг сеҳрини барбод қилгани каби маъшуқнинг зулфи, сочи ҳам ошиқлар кўнглини ошуфтаю барбод этади. Баъзи ирфоний шеърларда Мусо ва Хизр (а.с.) лар пиру муршид тимсоли сифатида талқин қилинади. *Ҳазал 6, 4; 51, 5.*

МАРЯМ — исломиятдан аввал ўтган Исо Масих (а.с.)нинг онаси. Қуръони каримда «Марям» сураси мавжуд. Муқаддас китобда Марям исми 34 марта келади. Марям образи Навоий шеъриятида поклик, иффат ва аёл шаънини улугловчи тимсол сифатида қўлланилган. *Ҳазал 19, 4; 522, 1.*

МУҲАММАД — Аҳмад, Аҳмади мурсал (570–632) — пайғамбарлар силсиласидаги энг сўнгги пайғамбар. Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.) ҳаёти ислом тарихига оид ишончли манбаларда ҳамда сиярларда батафсил ёритилган. Навоий девонидаги бир қатор газал ва қитъалар Муҳаммад пайғамбар (с.а.в.)га бағишланган. Уларда пайғамбаримиз (с.а.в.)нинг сифатлари, шафоат ва меърож мўъжизалари, нури муҳаммадия тўғрисидаги таълимот, ул зотнинг «макорими ахлоқ» эканлиги шоирона талқин қилинган. *Қитъа 2, 1.*

МАҲМУД — Ҳазнавийлар сулоласининг асосчиси Султон Маҳмуд Ҳазнавий (яна қар.: ҲАЗНАВИЙ ҳамда АЁЗ). *Ҳазал 200, 6.*

МАҲМУД САЙЁД — Навоий замондошларидан бири. Қўшчилик билан шуғулланган. *Қитъа 48, 1.*

НУҲ — исломиятдан аввал ўтган ва узоқ умр кўрган пайғамбар. Қуръони каримда «Нух» сураси мавжуд. Қуръонда Нух исми 33 марта зикр этилган. Нух (а.с.) замонида буюк Тўфон воқеаси содир бўлган. Нух (а.с.) кема ясаб, ҳар бир ҳайвондан бир жуфтдан, барча ўсимликлардан намуна олиб, Ҳаққа имон келтирганлар билан бирга кемага чиқади ва тўфондан нажот топади. Навоийнинг «Муҳокама тул-луғатайн» асарида берилишича, бутунги башарият асли Нух (а.с.)нинг уч ўғли — Сом, Ҳом ва Ёфаснинг авлодларидир. Шу сабабдан Нух (а.с.)ни «Одами соний» — Иккинчи Одам ҳам дейишади. *Ҳазал 5, 7; 8; 89, 3; 106; 563, 5.*

ОДАМ, Одам Ато — илк инсон ва пайғамбар. Қуръони Каримда Одам Ато исми 25 оятда келтирилган. Мумтоз адабиётда, жумладан, Навоий шеъриятида Одам (а.с.) нинг азиз ва мукаррам қилиб яратилгани, амри Илоҳий бўлгани сабабли фаришталарнинг унга сажда қилгани, Шайтоннинг кибр қилиб унга сажда қилмагани ва Илоҳий даргоҳдан ҳайдалгани зикр этилади. Шунингдек, Одам (а.с.) жуфти — Момо Ҳавво билан Шайтоннинг макрига учиб, манъ қилинган дарахт мевасини егани ва жаннатдан қувилиб ерга тушгани,

тавбаси туфайли Аллоҳ таоло томонидан афв этилгани каби воқеалар ғазалларда турли муносабатлар билан талмеҳ сифатида келтирилади. *Ғазал 89, 3; 339, 1; 393, 1.*

ПАРВЕЗ – Сосонийлар сулоласига мансуб Эрон шоҳи Хусравнинг исми. Низомий ҳамда Амир Хусравнинг «Хусрав ва Ширин» достонидаги асосий қаҳрамонлардан бири. *Ғазал 193, 8; 204, 6; 209, 5.*

РУСТАМ, Таҳамтан – афсонавий паҳлавон. Каёнӣлар сулоласининг жаҳонпаҳлавони – Золи Зар ҳамда Кобул ҳукмдори – Меҳробнинг қизи бўлмиш Рудобанинг фарзанди. Туғилишида афсонавий Семург доялик қилган. Болалигидан унинг ҳаёти қаҳрамонликларга тўла бўлган. Тўққиз ёшида оқ филни гурзи билан уриб ўлдиради. Ун бир ёшида бобоси очолмаган Албурз тоғидаги Оқ Қалъани фатҳ этади. Оқ дев, Аждарҳо, Аквондев, икки бошли шер каби даҳшатли махлуқлар, Комус Кашоний, Ашкбўс, Ҳомоварон шоҳи, Афросиёб каби енгилмас баҳодирлар ҳам Рустамнинг куч-қуввати олдида ожиз қоладилар. Билмасдан ўз фарзанди – Сўхробни ўлдириб қўяди. Умри охирида Исфандиёр – Эрон тахтининг валиаҳдини ўз шаънини асраш йўлида ночор ўлдиради. Ўзи укаси Шағоднинг ҳийласи билан чоғга тушиб, ҳалок бўлади. Рустам мумтоз адабиётда жасорат ва ботирлик, жисмоний қувват, қаҳрамонлик ва мардлик тимсоли бўлиб келган. *Ғазал 275, 6; таркиббанд 41.*

РИЁЗИЙ – Алишер Навоий замондошларидан бири. *Қитъа 25,2.*

САЙЙИД ҲАСАН – Алишер Навоийнинг маслакдош дўстларидан бири. Умри аввалида сипоҳийлик билан шуғулланиб, умри охирини хонақоҳда ўтказган валийсифат шахс. Навоий «Ҳолоти Саййид Ҳасан Ардашер» асарида бу зот билан муносабатларини батафсил ёритган. *Таркиббанд 1, 8.*

САККОКИЙ – XIV аср Самарқанд адабий муҳитининг туркийгўй шоирларидан бири. Саккокий ҳақида Алишер Навоий «Мажолис ун-нафоис» ҳамда «Муҳокамат ул-луғатайн» асарларида маълумот берган. *Ғазал 584, 9.*

САЛМОН, Салмон Форсий – Муҳаммад (с.а.в.)нинг саҳобаларидан бири. Макка мушрикларига қарши ғазотларнинг бирида хандақ қазिशни масалаҳат бериб, мусулмонларнинг ғалабасига сабабчи бўлган. Салмон разияллоҳу анҳу машҳур ҳадисга қўра, пайғамбаримиз оиласининг аъзоси ҳисобланади. Салмон Форсийдан қатор саҳиҳ ҳадислар ривоят қилинган. *Ғазал 51, 6.*

СОМ – афсонавий паҳлавон, Рустами Достоннинг бобоси. «Шоҳнома»да келтирилишича, Мозандарондаги аждаҳони ўлдириб, у ердаги халқни бир умрлик мусибатдан қутқарган. Шунингдек, Нуҳ (а.с.) тўнғич фарзандининг исми ҳам Сом бўлган. Сом – Араб, Ажам ва Рум аҳлининг аجدодидир. *Ғазал 89, 3.*

СУЛАЙМОН – исломиятдан илгари ўтган пайғамбарлардан бири. Довуд (а.с.)нинг фарзанди. Сулаймон (а.с.)нинг исми Қуръони каримда 17 марта зикр қилинган. Ўз даврида бутун ер юзининг якка ҳукмдори бўлган. Файб ва шаҳодат оламидаги жамийки мавжудот – инсу жин, деуу парилар, наботот ва ҳайвонот бу зотга бўйсунган. Сулаймон (а.с.)нинг қушлар тилини билиши, Сулаймон ва ҷумоли мунозараси, Исми Аъзам нақш қилинган узук қиссаси каби унинг ҳаётига боғлиқ воқеалар мумтоз адабиётимизда турли мақсад ва йўналишларда ўз ифодасини топган. *Ғазал 426, 3.*

СУЛТОН ҲУСАЙН БОЙҚАРО – тўлиқ номи Ҳусайн ибн Мирзо Мансур бинни Мирзо Бойқаро (1438–1506). Хуросон ҳукмдори (1470–1506). «Ҳотамий» ва «Ҳусайний» тахаллуслари билан ўзбек тилида шеърлар ёзган. Асосан ғазаллардан иборат девони бор. Навоийнинг яқин дўсти ва маслакдоши, ўзбек тили ва адабиёти ривожига катта ғамхўрлик қилган темурий ҳукмдорлардан. 1485 йили ёзган «Рисолаи Ҳусайн Бойқаро» номли насрий асарида Навоийга «шеърят мулкининг соҳибқирони», деб таъриф берган. «Ҳазойин ул-маоний» девони айнан Ҳусайн Бойқаро ташаббуси билан тузилганини Навоий дебочада алоҳида эҳтиром билан қайд қилиб ўтади. *Ғазал 35, 7; 650, 8.*

СУҲАЙБ – пайғамбаримиз Муҳаммад (с.а.в.)нинг яқин саҳобаларидан. Асли Рум мамлакатидан бўлган бу зот исломнинг ҳижратдан олдинги давридаёқ мусулмон бўлган. Хожа Абдуллоҳ Ансорийнинг «Кашф ул-асрор» асарида келтирилишича, исломнинг илк даврида тўрт киши дунёнинг тўрт бурчагидан Маккага келиб, дини муҳаммадийга имон келтирдилар. Булар – Суҳайб Румий, Салмон Форсий, Абу Зарр Ғифорий (Яман) ҳамда Анас ибн Молик (Мағриб). Бу ҳодиса келажақда ислом дини дунёнинг барча ўлкаларида ёйилиши, ислом – жаҳоний дин эканлигига башорат эди. *Ғазал 51, 6.*

СУРУШ – ғайб олаmidан инсонларга хабар етказувчи фаришта. Суруш «Авесто»да Сраоша тарзида қўлланилган бўлиб, тингламоқ, эшитмоқ, итоаткорлик, бўйсунмоқ маъноларини англатади. Маздапарастлик динида Суруш парҳезкор, пок, эзгу, яхшилиқни тақдирловчи, қудратли, қўрқмас, даҳшатли уруш қуроллари соҳиби. Ахура Мазда яратган азизларнинг бири сифатида зикр этилади. Мумтоз адабиётимизда Жабрайил (а.с.)нинг муқобили ҳамда ғайбдан овоз берувчи ҳотиф маъноларида кенг қўлланилади. *Ғазал 262, 6.*

УЗРО – XI асрда яшаб ижод қилган форс-тожик шоири Унсурийнинг «Вомиқ ва Узро» достонидаги гўзал маҳбуба образи. *Ғазал 38, 7.*

ФАРИДУН – «Шоҳнома»да зикр этилган Пешдодийлар сулоласига мансуб подшоҳлардан бири. Навоийнинг «Тарихи мулуки аҷам» асарида Фаридунга бағишланган алоҳида боб мавжуд. Унда келтирилишича, Жамшид авлодидан бўлмиш Отибиннинг ўғли – Фаридун Заҳҳокка қарши қўзғалган Кова бошчилигидаги исёнга раҳбарлик қилади. Нужум, тиб ва афсунгарлик илмлари ҳамда Меҳржон байрамига асос солган. Уч ўғли – Салм, Тур ва Эражга мамлакатини бўлиб берганидан сўнг ораларида адоват пайдо бўлиб, Рум ва Турон ҳукмдорлари – Салм ва Тур ўз укалари – Эражни ўлдиришади. Йиллар ўтиб, Фаридуннинг набираси – Манучеҳр отаси учун амакиларидан қасос олади. Шу тариқа, беш юз йил адолат билан ҳукмронлик қилган Фаридун уч ўғлини тупроққа топширади ва ҳасрат билан бу дунёдан ўтади. *Ғазал 69, 5; 238, 7; 606, 8.*

ФАРҲОД – Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» достонидаги Чин ҳукмдорининг ўғли, Шириннинг севгилиси. *Ғазал 3, 5; 43, 6; 45, 3; 5; 56, 2; 75, 5; 127, 6; 138, 5; 193, 5; 8; 197, 5; 204, 6; 209, 5; 228, 5; 230, 2; 247, 3; 264, 6; 296, 5; 299, 6; 301, 4; 308, 3; 341, 7; 408, 3; 439, 1; 456, 3; 457, 4; 472, 3; 485, 4; 532, 9; 541, 3; 547, 3; 564, 6; 586, 7; 599, 1; 602, 2; 614, 4; 619, 3; 622, 4; 637, 1; 639, 4; 648, 6; муаммо 35.*

ФУЗАЙЛ – Фузайл ибн Иёз – машҳур сўфий (711–803). Тўлиқ исми Фузайл бин Аёз бин ал-Масъуд ат-Тамимий. Самарқандда туғилиб, умри охирида Маккада яшаган. Имом Шофеъийга ҳадис илмидан сабоқ берган. Ёшлигида Марв ва Бистом орасидаги биёбонларда қароқчилик қилган. Тавба қилганидан сўнг тариқат йўлига кириб, етук шайх мақомига

эришган. Фузайл ҳақида Атторминг «Тазкират ул-авлиё», Жомийнинг «Нафаҳот ул-унс» ҳамда Навоийнинг «Насойим ул-муҳаббат» асарларида маълумот берилган. Ҳазал 365, 6.

ХИЗР — «оби ҳайвон» (тириклик суви)ни излаб топган ва ундан ичган, пайғамбарлигига эса шубҳа бўлган кишининг номи. Одамларга йўлдошлиги билан машҳур. Хизр (а.с.)нинг исми ҳақида турли фикрлар билдирилган. Баъзи манбаларда унинг исми Биқё бин Милкондир. Қуриб қолган ўт-ўлан устига ўтирганда яшил майсага айлангани учун Хизр деб аталган.

Алишер Навоийнинг «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида келтирилишича, Хизр (а.с.) Арфахшад бинни Сомнинг фарзандидан бўлиб, Зулқарнайнинг мулозимларидан биридир. Зулқарнайн тириклик сувини қўлга киритиш мақсадида зулматга кирганида Хизр (а.с.) уни бошлаб борган. Ўша пайтда Илёс (а.с.) ҳам улар билан бирга эди. Аммо ушбу тириклик сувини Аллоҳ таоло Хизр ва Илёс (а.с.)ларга насиб қилди. Айрим манбаларда айтилишича, тириклик сувидан мурод илми ладунийдир. Аҳли ислом этиқодига кўра, Хизр (а.с.) абадий ҳаётга эришган. Хожа Муҳаммад Порсо қуддиса сирруҳу асарларида битилишича, у Сабзаворнинг Кавк шаҳридан бўлиб, ислом динининг имом Шофетий мазҳабидадир. Навоий шеърлятида Хизр образи абадий мангулик рамзи, ҳаёт ва ишқ тимсоли, раҳнамо — пир, дарвешлик ва руҳий ҳурлик намунаси сифатида энг кўп қўлланилган образлардан ҳисобланади. *Ҳазал 10, 2; 82, 3; 178, 3; 225, 1; 245, 2; 373, 10; 388, 7; 398, 5; 403, 1; 427, 5; 461, 6; 533, 2; 636, 5; 643, 5; 650, 2.*

ХУСРАВ, Амир Хусрав Деҳлавий (1253, Патёли — 1324, Деҳли) — Ҳиндистонда яшаб, форс-тожик ва ҳинд тилларида ижод қилган туркий лочин қабиласига мансуб мумтоз шоир. Отаси — Сайфиддин Маҳмуд Кеш (ҳозирги Шаҳрисабз) шаҳрининг нуфузли амалдорларидан бўлган. Амир Хусрав Низомий Ганжавийнинг «Хамса»сига муваффақиятли жавоб ёзган. Унинг «Хамса»си «Матлаъ ул-анвор», «Ширин ва Хусрав», «Мажнун ва Лайли» (учала дoston 1299—1300 йилларда ёзилган), «Ойнаи Искандарий» (1301 йил), «Ҳашт биҳишт» (1304 йил) дostonларидан иборат. Умумий ҳисобда Амир Хусрав «Хамса»си 18000 байтдан ошади. «Тухфат ус-сиғар» (Ўспиринлик даври тухфаси), «Васат ул-ҳаёт» (Йигитлик даври шеърляри), «Фуррат ул-камол» (Камолот ёшидаги ғаройиботлар), «Бақияи нақия» (Умр сўнгидаги ижод маҳсуллари) номида тўрт девон тузган. Булардан ташқари, «Қирон ус-саъдайн», «Нўҳ сипеҳр», «Тож ул-футуҳ», воқеиятга асосланган «Дувалроний ва Хизрхон», «Афзал ул-фавоийд», «Эъжози Хусравий», «Тугʻлуқнома», «Ҳазойин ул-футуҳ», «Маноқиби Ҳинд», «Тарихи Деҳли» каби маснавий, дoston ва насрий асарлари ҳам бор. Навоий Амир Хусравни ғазалнависликда ўзига устоз деб билган. *Ҳазал 593, 7.*

ШИРИН — Алишер Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» дostonидаги гўзал маҳбуба, Фарҳоднинг севгилиси. *Ҳазал 3, 5; 38, 7; 43, 6; 45, 3; 103, 4; 203, 4; 203, 5; 238, 3; 408, 3; 439, 1; 472, 3; 489, 3; 532, 9; 547, 3; 564, 6; 580, 2; 622, 4.*

ШУАЙБ — Машҳур пайғамбарлардан бири. Хушсуханлиги ва беназир воизлиги сабаб «Хатийбуллоҳ» лақаби билан ҳам эсланади. Қуръони каримда Шуайб исми 9 марта зикр этилган. Навоийнинг «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида келтирилишича, Шуайб (а.с.) Шом ўлкаси яқинидаги Мадян аҳолисига пайғамбар қилиб юборилади. Мадян аҳли унга бўйсунмагач, Аллоҳ таоло уларга олов ва иссиқлик балосини юборади. Шуайб (а.с.) ва унга эргашган солиҳ зотларгина бу балодан омон қоладилар. Мусо (а.с.) пайғамбарликдан

аввал Шуайб (а.с.) хонадониди бир неча йил чўпонлик қилади, у зотнинг қизига уйланади. Шуайб (а.с.) Навоий шеъриятида кўпинча раҳнамо — пир сифатида қўлланилган. *Ҳазал* 51, 1.

ЮСУФ — канъонлик Яъқуб (а.с.)нинг ўғли. Қуръонда Юсуф (а.с.)нинг қиссаси «энг гўзал қисса» дея таърифланади ва у «Юсуф» сурасида тўлиқ келтирилади. Юсуф (а.с.)нинг беқийс хусни, отаси Яъқуб (а.с.)нинг унга бўлган чексиз муҳаббати, акаларининг Юсуф (а.с.)га ҳасад қилиб уни қудуққа ташлашлари ва арзимас чақа учун Миср карвонига қул қилиб сотиб юборишлари ҳикоя қилинади. Шунингдек, қуллик даврида Юсуф (а.с.) ва Миср Азизининг хотини — Зулайхо ўртасидаги можаролар, тухмат билан зиндонга тушиши, тушларни тўғри таъбир қилиш мўъжизаси, умрининг охирида сабри ва лаёқати туфайли Мисрда азиз бўлгани, Юсуф (а.с.)дан айрилгач Яъқуб (а.с.)нинг йиғлайвериб кўр бўлгани, фарзанди Юсуф (а.с.)нинг кўйлагини кўзига суртгач отанинг кўзлари очилгани каби воқеалар мумтоз шеърят вакиллари учун битмас-туганмас илҳом ва ижод манбаи бўлган. Умуман, мумтоз шеърятда Юсуф гўзаллик тимсоли бўлса, Яъқуб маъшуқига нигорон ва интизор бўлган ошиқ тимсоли сифатида келтирилади. *Ҳазал* 43, 5; 103, 5; 115, 5; 190, 5; 209, 5; 273, 4; 305, 4; 323, 4; 359, 5; 457, 6; 569, 3; 380, 3; *қитъа* 38, 2.

ЯЪҚУБ — улуг пайғамбарлардан бири. Иброҳим Халилуллоҳ (а.с.)нинг ўғли — Исҳоқ (а.с.)нинг фарзанди. Яъқуб (а.с.)нинг исми кўпинча ўғли — Юсуф (а.с.)нинг бошидан ўтган можаролар билан боғлиқ ҳолда талқин қилинади. Манбаларда келтирилишича, ўн икки фарзанднинг отаси бўлган Яъқуб (а.с.) Юсуфни айрича бир муҳаббат билан яхши кўрган. Юсуфнинг акалари унга ҳасад қилиб, Миср карвонига арзимас баҳога сотиб юбориб, қонли кўйлагини оталарига келтириб, «Юсуфни бўри еб кетди», деб ёлгон гапирдилар. Яъқуб (а.с.) уларга ишонмайди, гўзал сабр қилишдан бошқа чора топмайди. Юсуф (а.с.) фироқида уйига (бу уй кейинчалик «байт ул-аҳзон» — ғамхона, ғам уйи номи билан машҳур бўлади) кириб, кечаю кундуз шунчалик кўп кўз ёш тўкадики, алалоқибат кўзлари кўр бўлади. Юсуф (а.с.) узоқ йиллардан кейин Мисрдан ўз кўйлагини тириклиги нишониси сифатида отасига юборади. Яъқуб (а.с.) жигарбандининг кўйлагини кўзига суртади ва кўзлари очилади. Навоий шеъриятида Яъқуб (а.с.) воқеасига ишора қилиб, ўз ёридан айро тушган ва уни соғиниб яшаган ошиқ ҳолатини тасвирлайди. «Байт ул-аҳзон» воситасида эса ғам, алам ва ҳижрон дардига мубтало бўлган ошиқ маскани назарда тутилади. *Ҳазал* 175, 3; 178, 3; 569, 3.

ҚОРУН — Мусо (а.с.) замонида яшаган ҳасис бой. Сеҳр-жоду туфайли жуда кўп бойликка эга бўлиб, Мусо (а.с.)га қарши фитна уюштиради. Мусо (а.с.)нинг дуоси туфайли бойлиги билан ер қаърига кириб кетади. Мумтоз шоирларимиз Қорун воқеасини ибратли талмеҳ сифатида келтирадилар. Бу орқали ҳасислик ва очкўзликни қоралайдилар. *Ҳазал* 570, 9; *таржиябанд* 40.

ҲАВВО — Одам Атонинг жуфти ҳалоли, Аллоҳ таоло томонидан яратилган илк аёл. Халқ орасида Момо Ҳаво номи билан машҳур. *Ҳазал* 393, 1.

ҲАМЗА — охирзамон пайғамбари Муҳаммад алайҳиссаломнинг амакилари. Ислон йўлидаги урушларда кўп қаҳрамонликлар кўрсатган. Машҳур Уҳуд жангида ёлланма аскар Ваҳший томонидан ўлдирилган. Халқ оғзаки ижодида «Амир Ҳамза қиссаси» ниҳоятда машҳур бўлган. *Қитъа* 38, 2.

ГЕОГРАФИК НОМЛАР КЎРСАТКИЧИ

АДАН — Яманнинг жанубида жойлашган шаҳарнинг номи. Ўзининг қимматбаҳо дурлари билан машҳур. *Ҳазал 606, 10.*

БАДАХШОН — Помир тоғ тизмасида жойлашган Тожикистондаги Тоғли Бадахшон автоном вилояти ҳамда Афғонистондаги ўлка номи. *Ҳазал 370, 3.*

БУХОРО — Ўзбекистонда жойлашган машҳур қадимий шаҳар, дунё тамаддунининг ўчоқларидан бири. *Ҳазал 124, 6.*

БАҒДОД — ҳозирги Ироқ пойтахти. *Ҳазал 124, 6; 283, 5.*

ДАЖЛА — Бағдод шаҳрининг ўртасидан оқиб ўтадиган дарё номи. *Ҳазал 124, 8; 333, 7.*

ЖАЙҲУН — Амударёнинг бошқа бир номи. *Ҳазал 124, 8; 308, 4; 333, 7.*

ИРОҚ — мамлакат номи бўлиб, тарихий манбаларда Араб Ироқи ҳамда Форс Ироқи каби иккига бўлинган номда ҳам учрайди; «Шашмақом»даги мақомлардан бирининг номи. *Ҳазал 608, 7.*

КАНЪОН — ҳозирги Фаластинда жойлашган минтақанинг номи. Яъқуб ва Юсуф (а.с.) ларнинг ватани. *Ҳазал 158, 6; 175, 3.*

КАШМИР — Ҳиндистоннинг шимолидаги воҳа ва шаҳар номи. Сеҳргарлари ва гўзал аёллари билан машҳур бўлган. *Ҳазал 80, 7.*

КАЪБА — мусулмонларнинг Маккадаги зиёратгоҳи. *Ҳазал 12, 6; 59, 7; 114, 4; 184, 7; 200, 4; 232, 2; 347, 4; 384, 2; 396, 6; 398, 9; 501, 9; 577, 6; 606, 4.*

МИСР — Шимолий Африкада жойлашган мамлакат. *Ҳазал 158, 6; 428, 2.*

УММОН — ҳозирги Арабистон денгизи. *Ҳазал 399, 4; 511, 4.*

ХАВАРНАҚ — Анушервони одил бунёд этган Мадоиндаги гўзал қаср номи. *Ҳазал 313, 1.*

ХИТО — Хитой мамлакати ва унинг маркази. *Ҳазал 515, 5; 7; қитъа 39, 2.*

ХУРОСОН — шарқдан Мовароуннаҳр, ғарбдан Кўҳистон билан туташган минтақа номи. *Ҳазал 174, 7; 503, 8; 608, 7.*

ХЎТАН — Қошғар минтақасига кирувчи, киндигидан мушк ажратувчи жайронлари билан машҳур воҳа ва шаҳар. *Ҳазал 515, 1.*

ШЕРОЗ — Эроннинг шимоли шарқида жойлашган шаҳарнинг номи, Шайх Саъдий ва Хожа Ҳофизнинг она юрти. *Ҳазал 650, 9.*

ЧИН — Хитой мамлакати ва унинг маркази шундай ном билан аталган. *Ҳазал 428, 2; 429, 5; 629, 2.*

ЭРАМ — худодик даъвосини қилган золим подшоҳ Шаддод томонидан қурилган жаннатсимон боғ. *Ҳазал 241, 4.*

ҚОФ — афсонавий тоғ номи. *Ҳазал 140, 5; 303, 1; таржиъбанд 65.*

ҲИЖОЗ — Арабистон ярим оролидаги (Макка ва Мадина шаҳарлари жойлашган) минтақанинг номи. *Ҳазал 608, 7; 616, 7.*

ҲИРОТ — Хуросоннинг маъмурий ва сиёсий маркази бўлган обод шаҳар, темурийлар пойтахти. *Ҳазал 12, 7.*

ЭТНИК НОМЛАР КЎРСАТКИЧИ

АРМАНИ — *ғазал 515, 5.*

ЛЎЛИ — *ғазал 73, 6; 111, 4.*

МЎҒУЛ — *ғазал 100, 4.*

ТОЖИК — *ғазал 368, 5.*

ТУРК — *ғазал 368, 5; 395, 5; 598, 7; 623, 4.*

ЧАРКАС — *ғазал 623, 4.*

ҚИЁТ — ғазал 73, 6.

ЎЗБАК — ғазал 100, 4; 180, 2; 232, 8.

ҚЎНФИРОТ — ғазал 73, 6.

ҲИНДУ — ғазал 100, 4; 111, 4; 319, 2; 323, 8; 365, 5; 501, 8; 507, 5; 510, 4; 515, 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 560, 2; 629, 2.

АЙРИМ СЎЗ ВА ИБОРАЛАРНИНГ ТАСАВВУФИЙ ТАЛҚИНЛАРИ¹

А

Абр (булут) — тасаввуф истилоҳида ортиқча ҳисобланган ҳижоб (парда); у бандалик ва раббонийлик пардасидир; жидду жаҳд билан мушоҳада мақомига етишишга сабаб бўлган ҳижобдир. Шунингдек, нафсоний зулмат афъоллари ва руҳоний малакалардан ҳосил бўлган қалб ҳижоби. Бу ҳижоб — зотий ва асмий тажалли офтобини мушоҳада қилишга монелик қилади. Навоий ёзади:

Эй Навоий, чиқти чун рангин булут, рангин май ич
Ким, сен ўлмай қилғуси кўп жилва бу рангин булут.

(«Бадоеъ ул-васат», 70, 7)

Абру (қош) — Илоҳий зотни тўсиб турадиган илоҳий сифатлар. Ва вужуд олами бу сифатлардан равнақ, гўзаллик ва жамолга эга бўладилар. Навоий ёзади:

Қошинг меҳробини васл аҳли этмиш қиблайи мақсуд,
Бошим юз қатла урсам ерга ҳажрингдин манга не суд.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 117, 1)

Авбош — гуноҳу савобнинг гамини емайдиган киши.

Алойиқ (алоқалар) — толибларни мурод ва мақсадлардан йироқлаштирувчи сабаб ва муносабатлар.

Арш — айвон, осмон, тахт. Айрим манбаларда таъкидланишича, Арш тўққизинчи кўкдадир. Арш бутун оламларни бағрига олган мунаввар бир борлиқ — кулли макон. Арш сўфийлар тасаввурида борлиқ ва вужуддир. Арш «нафси кулл» ҳам дейилади. Арш коинотнинг муаззам руҳи бўлиб, тажаллий манбаи, яъни илоҳий қудрат намунаси. Навоий ёзади:

Суфийи олами қудсий сену асҳоб русул,
Арши аъло келиб ул хайл учун хонақаҳинг.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 339, 4)

«Арши муалло», «Арши Раҳмон», «Арши илоҳий», «Арши Яздон», «Фалаки аъзам» — булар Аршга қўйилган номлардир. Қалб ўзининг сир-синоати, азамати ва файз мазҳари бўлгани учун Аршга, Катбага қиёсланади.

¹ Биз ушбу изоҳларда сўзларнинг асосан тасаввуфий маъноларига эътибор қаратдик (нашрга тайёрловчилар).

Асмой ҳусно — АЛЛОҲу таолонинг гўзал исмлари. Навоий орифона ғазалларида ва «Хамса» дostonларининг ҳамд ва муножот қисмларида асмой ҳуснони зикр қилади, уларни турли ният ва мақсадларда қўллайди. Асмой ҳусно ҳақида Қуръони каримнинг бир қанча оятларида хабар берилган: «АЛЛОҲнинг гўзал исмлари бордир. Бас, Уни ўша исмлар билан чорланглар (ёд этинглар)» (Аъроф:180). Ёки «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), айтинг: «АЛЛОҲ, деб чорлангиз ёки Раҳмон — Меҳрибон, деб чорлангиз. Қандай чорласангизлар-да (жоиздир). Зеро, у Зотнинг гўзал исмлари бордир» («Исро» сураси, 110-оят). Бу исмлар, асосан, тўқсон тўққизтадан иборат дейилади.

Ақли кулл — Жабраил алайҳиссалом, нури муҳаммадий, Арши азим ёки тугал ва комил ақл назарда тугилади.

Аҳли дил, аҳли фақр, аҳли ҳол — валийлар; тариқатда ҳол ва мақомларга эришган кишилар.

Б

Бақо — ориф АЛЛОҲга оид ҳақиқатлар билан ўзида мавжуд нарсалардан кечади ва бақобиллоҳ мартабасига эришади. Бу мартабада башарий иродада илоҳий ирода ва сифатлар намоён бўлади.

Бел — сайри сулук пайтида ошиқ ва маъшуқ ўртасида содир бўлиши муҳаққақ бўлган нозик сирлар. Нозик бел — нозик сир ва ҳақиқатлар. Ўртада бошқа пардалар қолмаган пайтда солиқнинг борлик, мавжудлик пардаси тушунилади.

Бодя сабо — руҳоният машриқидан эсадиган раҳмоний нафас.

Ботин — солиқнинг сийрати, руҳи ва ички олами.

Бут — маъшуқ, мақсад ва матлаб; бошқа бир талқинга кўра солиқ қалбида зоҳир бўлувчи нозик маънолар. Навоий ёзади:

Ул бут ғамидин кофири ишқ ўлғали кўнглум,
Жон ришталарин жамъ қилиб боғлади зуннор.

(«Наводир уш-шабоб», 182, 5)

Бутхона — лоҳут илмидан ва аҳадият зотининг мазҳаридан киноя.

Буткада, бутхона, шаробхона, дайру харобот ва маъно олами — зикр ва Ҳақ ошиқларининг мажлислари ҳамда комил орифнинг ботини.

Бўса — руҳнинг жисм билан лаззатланиши ва давомли муроқаба. Навоий ёзади:

Бош қўяй дедим оёғи туфроғига деди: қўй,
Бўса истаб лаъли рангин сўрдум эрса, деди: ол.

(«Ғаройиб ус-сурар», 385, 3)

Бўса, канор ва ғамза — солиқнинг мақом ва даражасига кўра воқеъ бўлувчи файз ва ботиний жазба.

В

Важд — ишқ ва муҳаббат. Ошиқ қалбида табиий бир равишда туғиладиган илҳом, сурур ва тажаллийлар. Хужвирий «Важднинг моҳиятини изоҳламоқ имконсиздир. Зеро,

важд ҳақиқий кўриш (кашф) даги аламдурки, аламни қалам билан тасвирлашнинг имкони йўқ», дейди.

Важҳ — Ҳақ зотининг файз етказувчилик сифати. Файёз.

Васл — Маъшуқи азал ишқиға тамоман ғарқ бўлмоқ; ўзликдан кечиб Ҳаққа ёр бўлмоқ, ваҳдат завқи. Васл масаласида сўфийлар бир хил ақидада эмаслар. Улардан айримлари АЛЛОҲ ҳар ерда ҳозир ва нозир бўлишини кўзда тутиб, васлга юқоридаги мазмунни бермайдилар. Баъзилари эса илоҳий сирлардан воқиф бўлгач, ўртадаги парда кўтарилиб, инсон Ҳақ васлиға эришади, деб ишонадилар.

Ваҳдат, ваҳдоният — АЛЛОҲ таолонинг ягоналиги.

Ваҳдат майи — АЛЛОҲнинг ягоналигини ҳис қилиш маърифатига эриштирадиган илоҳий май, Ҳақ ишқи ва жазбаси.

Вафо — Ҳақнинг азалий инояти ва марҳаматидир.

Висол — ваҳдат мақоми. Тариқат машойихларининг таъкидлашича: «Манозил ул-вусли ло юқтаъу абад ул — абад фил умрид касирид дунявий» (Маъноси: Васл манзилларини абадул — абад дағал дунёвий умрда босиб ўтиб бўлмайди). Навоий ёзади:

Не висолу не умиди васл, ваҳ, ўлмай нетай,
Эй Навоий, кошки ё васл бўлса ё умид.

(«Бадоеъ ул-васат», 127, 7)

Ворид (воридот) — соликнинг ихтиёрига боғлиқ бўлмаган равишда қалбда юзага келадиган маъно, илҳом ва файз.

Воҳид — тенги, шериги йўқ ягона Зот, асмой ҳуснодан бири.

Вужуд — Ҳақ вужудига айтилади. Вужудни нафй ва исбот қилиш, яъни бутун борлиқ абадийлигини инкор қилиб, Ҳақ вужуди боқийлигини исбот қилмоқдир. Бу зикр пайтида ўзига хос сўз ва ҳаракатлар орқали амалга ошади. Тариқатда буни «нафйи исбот» дейдилар.

Г

Гармий (иссиқлик) — муҳаббат ҳарорати.

Гарди пой — оёқ чанги, ғубори. Сўфийлар ўз жисмларини чангга тенглаштирганлар.

Гесу (ўрилган соч) — соликни талаб йўлида Ҳаққа етказадиган ип-арқон; висол ва боғланишни талаб қилиш йўли, ғайб оламидан иборат бўлган мутлақ жамол ва Ҳақ дийдори.

Гулгун чехра — комил ориф қалбида порловчи мутлақ тажаллий; уйқу ё беҳушликда моддадан ташқарида бўлган тажаллиёт.

Д

Дайр — ориф ва авлиёлар мажлиси; хонақоҳ ва инсоният олами.

Дарвеш — нафснинг ҳавойи орзуларидан қўл силтаб, моддий борлиқдан кечган, дунёвий лаззатларни тарк этиб, ҳақиқат йўлиға кирган Ҳақ ошиғи. Сўфий, девона, қаландар каби атамалар ҳам баъзан дарвеш маъносида қўлланади. Дарвешлик, тасаввуфнинг ўндан зиёд тариқатлари асосида турган энг юксак ҳол, ўзига хос гўзал маслак ва ҳуррият мақомидир. Яссавий «Фақрнома»сида таъкидлайди: «Ҳар ким дарвешлик даъвосини қилса, аввал Ҳақ амриға бўйинсуниб, шариат амри билан бўлғай. Ва ботил ишлардин ва бидъат ишлардин парҳез қилғай, кеча қиём бўлмагунча, кундуз хизмат қилмагунча, шайхлик даъвосини қилса, ботил туруп».

Дарвешларга яқинлик — нафсу ҳаводан йироқлашув демак. Дарвешлар суҳбатини тинглаш Ҳақ сирларидан огоҳликдир.

Хожа Баҳоуддин Нақшбанддан: «Ўзгаларнинг кўнглидагини билиб олиш дарвешларда қандай пайдо бўлади?» — деб сўралганида, «Кўзи очиқлик ва англаб олиш фаросат нури орқали бўлиб, Ҳақ субҳонаҳу таоло буни дарвешларга ато қиладики, «фаиннаҳу янзуру би нуриллаҳи» — «Чунки у (яъни, дарвеш) АЛЛОҲнинг нури орқали боқади», деб жавоб қайтарган эканлар.

Даҳан (огиз) — махфий сир. Инсоннинг фаҳм ва ваҳмидин пок ва муқаддас бўлган мутақаллимлик сифатидир. Калом (сўз)нинг асрор ва нозик маъноларига ишора қилиниб, огиз тор ва кичикликда зарра ва нуқтага ташбиҳ қилинади. Навоий ёзади:

Нукта дуррию камар лаъли эрур бас турфаким,
Бел анга маълум эмас, маълум эрурки йўқ огиз.

(«Наводир уш-шабоб», 207, 5)

Дил (қалб) — илоҳий хитобнинг, маърифат ва ирфоннинг мазҳари. Орифлар тилида илоҳий сирлар макони ва маҳзани бўлган жой. Ва яна «нафси нотиқа» маъносида ҳам келади. Руҳ ва нафс орасидаги мужаррад нуроний жавҳардир. Ҳақимлар уни нафси нотиқа дейдилар.

Қалб икки хил маънода қўлланади: 1. Инсон сийнасининг чап томондаги аъзоси. 2. Инсоннинг чап сийнасидан икки бармоқ пастда жойлашган руҳоний латифа, раҳмоний файз ва нур нозил бўладиган, тажаллийга мазҳар жойдир. Тасаввуфдаги «Дил назаргоҳи Ҳақ» деган таъриф ёки «Мўъминнинг қалби — АЛЛОҲнинг Арши» деган ҳадис, шунингдек, «Ер-осмонга сигмадим, мўъминнинг қалбига сигдим», деган ҳадиси қудсийлар инсон қалбининг илоҳийлиги ва имкониятларининг чексизлигидан дарак беради. Бироқ илоҳий таважжуҳ, зикр, фикр ва саодатлар билангина бу қалбнинг сир-саноат ва имкониятлари юзага чиқади. Сўфийлар қалб деганда айнан шу руҳоний латифани назарда тутганлар.

Қалбнинг атвори, табақоти еттитадир: 1. Садр — кўкрак, ислом жавҳарининг ўчоғи. 2. Қалб — юрак, имон жавҳарининг ўчоғи. 3. Шигоф — халқни севиш, халқ учун куйиниш жойи. 4. Фуод — кўнгилнинг мушоҳада маскани. 5. Ҳаббат ул-қалб — Ҳаққа қаратилган муҳаббат макони. 6. Сувайдо — ғайбий мукошафа жойи. 7. Муҳжат ул-қалб — илоҳий нурлар тажаллий қиладиган жой.

Дилбар — орифлар тилида тажаллиёт вақтида кўнгилни файзли ва нурафшон қиладиган нарсага дилбар дейилади.

Дилдор — дилга ором берувчи, кўнгил овловчи, кўнгилли, севгили, маҳбуба, ёр. Тасаввуфда АЛЛОҲ, расулulloҳ саллalloҳу алайҳи васаллам ва улўғ зотлардан киноя.

Дўст — АЛЛОҲ, Муҳаммад саллalloҳу алайҳи васаллам ва муршиди комиллар ва бошқаларга дўст деб мурожаат этилади. Навоий ёзади:

Дўст зикру фикрини қилғил ғизоким яхшироқ,
Ҳуш ила туфроққим ғафлат била кандий кулоч.

(«Наводир уш-шабоб», 96, 8)

Ж

Жавр — соликни сулукдан ва сулук мақомларига юксалишдан тўсиб қолиш; қаҳр сифатининг зуҳур этиши.

Жазба — банда саъй-ҳаракат қилмасдан Аллоҳнинг инояти билан Аллоҳга қурбат ҳосил қилишидир; Аллоҳнинг лутфи билан руҳнинг севинч, сурур ва ғайрат туфайли юксак мақомга кўтарилиши, ориқ даражада ҳаяжонга берилиши, ўздан кечиш ҳоли.

Жазба икки турлидир: а) ҳафий жазба — ошиқнинг Ҳақни севиши; б) жамъий жазба — Ҳақнинг ошиқни севиши. Жазбанинг бош шарти истеъдоддирки, у АЛЛОҲ томонидан ато этилади. Солиқда истеъдод ва қобилият бўлмаса, фақат риёзат ва интилиш билан Ҳаққа яқинлаша олмайди. Сайри сулукнинг бошланғичи жазбанинг ниҳояси ҳисобланади.

Жалол — улуглик, буюклик, азамат. АЛЛОҲнинг буюклик, иззат, кибриё ва қаҳрга далолат қиладиган васфлари. Маъшуқнинг ошиққа мутлақо муҳтож эмаслигини изҳор этиш, ошиқнинг ғурурини синдириб, ўзининг қаршисида нақадар чорасизлигини исботлаш. Солиқни «мен»лик даъвосидан халос этгучи илоҳий тажаллийлар. Жалол — Ҳақнинг кўз ва назардан пинҳон ҳайбати.

Жамол — ҳусн, гўзаллик; чирой. АЛЛОҲнинг лутфига ва раҳматига сабаб бўлган сифатлари; Ҳақ тажаллийси; жамол — АЛЛОҲнинг марҳаматига далолат қиладиган васфлари. Ҳақнинг лутфу эҳсон ила қилган тажаллийси; жамол — маъшуқ ошиққа ҳожатманд эмаслигини кўрсатиш учун камолиятини зоҳир қилиши.

Жафо — солиқ қалбини маърифат ва мушоҳададан тўсувчи ҳолат; маҳбубнинг бевафолиги.

Жилва — ноз, истиғно, гўзалнинг кўнгилни фатҳ этувчи ҳоли ёхуд чиройли ҳаракатлари. Сулук аҳлининг кўнглида порлаган илоҳий нур. Бу нурдан ошиқларга ошуфталик, телбалик, мастлик кайфияти етади.

Жон — инсон руҳи, раҳмоний нафас ва Ҳақ тажаллиёти. Ва яна воҳидият ва жабарут оламида илоҳий тажаллийдан зоҳир бўлган аёни собита ва ҳақиқатлар.

Жом — қадаҳ. Орифнинг маърифат бодасига тўла дили ва аҳволи. Баъзилар жом — бадан, жисм баданни тозаловчи, софловчидир, дейдилар. Зотан, комил ориф илоҳий бода жомидан ичади ва тавҳиддан сармаст бўлади. Соғар, суроҳи ва мино атамалари ҳам ориф қалбини англатади. Қалб — хумхона, майхона ва майкада иборалари билан ҳам таъбир қилинади. Мастлик деганда, ишқнинг чулғаб олиши, ботиний ва зоҳирий сифатлар, маърифат сархушлигига фарқ бўлиш назарда тутилади. Навоий ёзади:

Дайр аро ҳуш аҳли расво бўлғали, эй муғбача,
Жоми май тутсанг, мени девонадин қил ибтидо.

(«*Фаройиб ус-сигар*», I, 5)

Жоми илоҳий — орифни сармаст қиладиган муқаддас илоҳий тажаллий.

Жоми май — шайхнинг маърифат бодасига тўла қалби ва Ҳақ нурининг тажаллийси.

Жоми жаҳоннамо — комил инсон ва Ҳақ эранларининг ботини.

Жоми Жам (Жамшид), жоми жаҳоннамо — Жамшид жоми. Алишер Навоий «Тарихи анбиё ва ҳукамо» асарида Жамшид салтанатининг тараққиёти ва таназзули ҳақида маълумот берган. Ирфоний адабиётдаги «жом шароби» илоҳий сирларни ошкор қилиши билан «жоми жаҳоннамо»га қиёс қилинган. Мутасаввифлар ғайб асроридан воқиф қалбни ҳам «жоми жам»га ўхшатишган. Солиқ бу «жоми жаҳоннамо»га назар солиб, унинг сирларидан огоҳ бўлади ҳамда қалбини ғурур ва ўзлигидан халос этиб, дўст ишқи билан лиммо-лим тўлдиради.

Жунун — телбалик, жиннилик. Илоҳий ишқдан сармастлик ҳоли. Ҳамма нарсани унутиб, фақат Ҳақ дийдорини иташ.

3

Завқ — ишқ лаззати ва унинг ошиқда мавжудлиги. Муҳаббат чақмоғининг порлаши пайтида солиқнинг Ҳақни зоҳир ва мушоҳада қилишидаги илк ҳолат ва даражаси. Бу мушоҳада — мушоҳада қилувчининг завқ ва машрабига кўра юксак ё паст даражада бўлади. Завқ қанчалик бузуқ хилт, аралашмалардан соф бўлса, мушоҳада этилувчи зотни идрок қилиш, васл ҳаловатини туйиш ва кўриш лаззати шу қадар мусаффо ва тотлироқ бўлади. Завқ — ҳузур, лаззат. Илоҳий тажаллийларнинг бошланиши. Ҳақ ишқидан етадиган ирфон нури.

Зақан (занах, зақан, занаҳдон) — бағбақа. Тасаввуфда солиқнинг табиатига мувофиқ ва уйғун бўлган иш; илоҳий тажаллийлар пайтида юз берадиган теран мулоҳаза дамлари; жамол мушоҳадаси бўлган лаззат мақоми.

Зикр — эслаш, хотирлаш, АЛЛОҲга яқинлик қилиш мақсадида айтиладиган вирд ва дуолар. Тариқатда бандани АЛЛОҲга яқинлаштирувчи энг осон ва самарали йўл бу зикр қилишдир. Қуръони каримнинг саксондан ортиқ ерида АЛЛОҲни зикр қилиш буюрилади. «Аҳзоб» сурасининг 41-42-оятларида шундай амр қилинади: «Эй мўминлар, АЛЛОҲни кўп зикр қилинглар! Ва эртаю кеч у Зотни поклаб тасбеҳ айтинглар».

Бир ҳадиси шарифда келтирилишича: «Жаннат аҳли ҳеч нарсадан афсусланмайдилар, фақатгина дунёда зикрсиз ўтказган вақтларидан афсусланишади». Зикр барча тариқатларнинг асли, асосидир. Ҳақ тариқатнинг, дарवेशликнинг зикрсиз қарор топиши мумкин эмас.

Зикр — инсонларни ҳақиқий тавҳидга эриштирадиган машаққатли ва завқли йўл. У камолот мақомларининг ўзаги ёки тамали сифатида тасаввуф оламида хос мавқе ва аҳамиятга эга. Зикр дил, фикр ва туйғуни АЛЛОҲга йўналтириш, АЛЛОҲ билан мукамал шуурий, зеҳний мулоқот қилишдир. Тасаввуфда зикр икки қисмга ажратилган: бири «зикри омма», иккинчиси «зикри хос». Зикри омма савобни қўлга киритмоқ нияти билан амалга оширилади, аммо, зокирнинг табиатидаги ёмон хислатлар (кибр, ғурур, риё, ҳирс, ғазаб, қаҳр, макр) бутунлай барҳам топмаган бўлади. Хосларнинг зикрида нафс тамоман мағлуб этилади, қалб маърифат ва муҳаббат нурларидан ёришиб, тилда ҳам, дилда ҳам АЛЛОҲ исми ва ишқидан бошқа ҳеч нима қолмайди.

Икки хил зикр мавжуд: зикри хуфия — яширин, пинҳона зикр ва зикри жаҳрия — очик, овоз чиқариб айтиладиган зикр.

Зот — ўз, жавҳар, бирор нарсанинг асли, асоси. Сўфийлар ақидаси бўйича, АЛЛОҲ ўз зотида қоим, коинотда мавжуд ҳар қандай борлиқ Тангри сифатларининг зуҳури, сифатлари эса ул зотнинг тажаллийсидан иборат.

Зоҳид — дунёвий ишлардан юз ўгириб, тоат-ибодат билан машғул бўлган киши. Ҳожи Бектоши Валининг таърифига кўра, «зоҳидларнинг асли оташдандур ва улар тариқатга мансубдурлар». Зоҳидларнинг мақомлари ибодат, қўрқув, умид ва «Илм ал-яқийн»дир. Баъзи зоҳидлар шариятнинг зоҳирини ушлаб, ботинидан беҳабарлиги учун ҳам танқидга нишон бўлган. Навоий шеърларида ҳақиқий зоҳидларни эмас, риёкор, ишқсиз ва ихлоссиз зоҳидларни танқид қилган.

Зуннор — ишқ йўлида садоқатли бўлмоқ; маъшукқа хизмат ва итоат этиш учун астойдил бел боғламоқ; баъзи ўринларда дунёга кўнгил бермоқ ва «мен»лик даъвосини илгари сурмоқ маъносига ҳам келади. Навоий ёзади:

Дайр пири хидматиға, эй кўнгул, бел боғладинг,
Балким ушбу боғламоққа бор эди зуннор шарт.

(«Наводир уш-шабоб», 281, 6)

Зулф — Зулфнинг тасаввуф адабиётида бир қанча маънолари бор. Жалолий тажаллий ва тариқат мушкilotлари; мутлақ жамол ваҳдатининг тўсилишига сабаб бўладиган жамолий тажаллий ва жалолий сифат; зулф — яширин моҳиятдурким, уни англаш ва идрок қилишга ҳеч ким қодир эмас; оламнинг ғаройиб суратлари; йўқлик олами.

Зулф — ваҳдат мартабаси ва АЛЛОҲ таолонинг зотидурки, унинг сир-синоатига етмоқ мумкин эмас. Зулф — ғайбий ҳувиййат. Шунингдек, зулф қудрат ва жамол тажаллийсининг сифати бўлиб, у ваҳдатга тўсиқдир. Ва сўфийлар истилоҳида зулф тугал, бўлак нарсалар — ақл ва ҳис билан идрок қилинадиган нарсалар, арвоҳлар ва жисмлар, жавҳар ва аразларнинг даража-мақомлари имкониятидан киноядир.

Зулф — куфр зулматидан ҳам киноя. Тасаввуфда зулфнинг узунлиги, беқарорлиги, ғажаклиги, ҳамлиги, паришонлигининг ўзига хос маънолари бор. Айтайлик, зулфнинг ҳамлиги — илоҳий асрор демак. Унинг узунлиги — борлиқ мавжудотнинг кенглиги. Беқарорлиги — оламнинг ўзгарувчанлиги ва ҳоказо.

XV асрнинг биринчи ярмида яшаб ўтган мавлоно Атоий бир байтида:

Ҳар маърифатки, шайх ани таҳқиқ сўзи дер,
Билмас муники, маънийи ул — зулфу хол эрур, —

деб тасаввуфдаги «зулфу хол» атамаларининг илоҳий маърифат ва ҳақиқатларга ишора қилувчи рамзий маънолари борлигини таъкидлайди.

Зулф ғажаги — илоҳий сирларнинг махфийлиги; тариқат мушкilotлари; шаҳодат (кўз билан кўриладиган, мавжуд) оламида илоҳий асрорнинг пинҳонлиги.

Зулф ҳалқаси — илоҳий борлиқлар ва ашёларнинг айри-айри ҳолдаги мартабалари.

Зухд — парҳез қилмоқ, яъни дунёга илтифот этмасдан тоат-ибодат ила кун кечирмоқ. Асл зухд — АЛЛОҲга маъқул нарсаларни севмоқ. Тангри тақиқлаган нарсалардан ҳазар этмоқ. Расулulloҳ (с. а. в.) шундай дейди: «Дунёда зухдни таржиҳ этки, Мавло сени севсин ва носнинг (инсонларнинг) қўлидагиларга илтифот этмагилки, нос ҳам сени севсин».

Аҳмад ибн Ҳанбал зухднинг уч мартабаси борлигини айтади. Биринчиси — авом зухди. Бу — ҳаромни тарк этмоқ. Иккинчиси — хавос зухди. Бу — ҳалолнинг ҳам заруриятдан орғини тарк этиш. Учинчиси — аҳас зухди, яъни АЛЛОҲдан бошқа ҳаммасини тарк қилмоқ.

И

Имон — Аллоҳнинг бирлиги ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг пайғамбарлигини тил билан айтиб, дил билан тасдиқлаш. Қалб ва вужудни бирлаштирувчи, эзгу амалларга бошловчи илоҳий ҳол.

Ислом динида, АЛЛОҲнинг мавжудлиги, бирлиги, фаришталарга, Муҳаммад пайғамбар (саллоллоҳу алайҳи ва саллам) АЛЛОҲнинг элчиси эканига, Қуръонга, ундан олдин нозил этилган диний китобларга, охират кунига шубҳасиз ишонган, намозини қанда қилмаган, рўза тутган, ҳажга борган, закот берган киши мўъмин, яъни имонли киши дейилади. Имоннинг туб моҳияти ва бош асоси Қуръони карим оятларида белгилаб

берилган. Масалан, «Нисо» сурасининг 136-оятида шундай дейилади: «Эй мўминлар, АЛЛОҲга, унинг пайғамбарига, нозил қилган Китобига ҳамда илгари нозил бўлган китобларига имонингиз комил бўлсин. Кимки АЛЛОҲга, фаришталарига, китобларга, пайғамбарларга ва охират кунига ишонмаса, демак, у жуда қаттиқ адашибди».

Диний ва тасаввуфий адабиётларда имон икки қисмга ажратилган: тақлидий имон ва таҳқиқий имон.

Тақлидий имон — ота-боболари, дин вакиллари ва муҳит таъсирида юзага келган имон бўлиб, бунда тақлид қилиш, эргашиш жиҳатлари устуворлик қилади.

Таҳқиқий имон — имонга оид барча масалаларни далил ва тафсилот, талаб ва қонуниятлари билан билмоқ, сўзсиз унга амал қилмоқдир. Бу имон инсонни ҳар қандай шубҳа, кўркув, гуноҳ, фалокат ва ожизликдан муҳофаза этувчи илоҳий қудрат манбаи ҳисобланади.

Илҳом — илоҳий файз йўли билан қалбда пайдо бўладиган маъно ёки ҳақиқатлар.

Иксияр — мис, қалай каби қиммати паст маъданларни олтинга айлантириш ҳамда барча касалликларни дафъ қилиш хосиятига эга деб ишонилган фаразий кимё «илми»; Тасаввуфда камолга эришган улуғ зот (пир) нинг назари, таъсири; фавқулудда таъсир кучига эга бўлган нарсалар: масалан, ишқ, ошиқлик.

Ирфон — кашф ва илҳом билан ҳосил бўладиган билим. Маънавий ва ички тажриба орқали эришиладиган завқий илм. Навоий ёзади:

Фақр кўйида мусаллам тут, не қилсанг истимоъ,
Ориф эрмас ҳар кишиким қилса ирфон бирла баҳс.

(«*Фаройиб ус-сигар*», 90, 6)

Исми аъзам — Худонинг энг улуғ исми.

Истиқомат — тўғри, дурустлик. Шариатга, диний амрларга тўла риоя қилиш. Сўфийлар «Энг буюк каромат, бу — истиқомат», деганлар ва кароматга эмас, истиқоматга эътибор қаратганлар.

Ишорат — илоҳий маънога дахлдор бўлгани боис сўз билан изоҳланмайдиган ва сўзловчи сир сақлайдиган ҳақиқатлар. Ишорат — фақат аҳли илмнинг улуғлари идрок қила оладиган бир нарсадир. Тасаввуф тили — ишорат тили, дея эътироф этилганлиги учун Абу Али Рўзборий: «Бизнинг илмимиз ишорат эрур. Иборага кўчгач, ғойиб бўлур», дейди.

Ишқ — Ҳақнинг зуҳурига сабаб бўладиган дастлабки сифат. Тасаввуфда Ҳусни Мутлаққа бўлган шиддатли севги. Ҳақнинг бошланғичи ва охири бўлмаганидек, Ҳақ тажаллийсининг ҳам ибтидо ва интиҳоси йўқдир. Унинг зоти ҳар жойда зоҳир эрур. Ишқ АЛЛОҲдан ато этилган раҳмоний бир улфат. Улфатдошлик туйғуси эса ҳар бир руҳ соҳибига хос. Навоий ёзади:

Ҳавоий ишқинг аро ўзга оламим бордур,
Ки ашким анжум эрур, оҳ дуди афлоким.

(«*Фаройиб ус-сигар*», 425, 4)

Ишқ икки хилдир: ҳақиқий ва мажозий. Ҳақиқий ишқ — Аллоҳга, мажозий ишқ эса АЛЛОҲ яратган нарсаларга, одам ва олам гўзаллигига ошиқлик эрур.

Ё

Ёр, дилбар, маҳбуб, санам, дўст — бу сўзлар орқали Аллоҳга, Муҳаммад алайҳис-саломга, муршиди комилга ва кўнгилга яқин кишиларга хитоб қилинади. Шунингдек, бу сўзлар воситасида сифотий тажаллийга ҳам ишора этилади.

К

Кабоб — Ҳақ тажаллийси учун қалбни парвариш қилиш.

Кавн — бор бўлиш, бирор-бир нарсанинг борлиги. Бутун мавжудот.

Калисо — насронийлар ибодатхонаси. Тасаввуфда — ҳайвоний олам.

Камол — етишганлик, қусурсиз ва камчиликсиз бўлиш, камоли мутлақ: илоҳий камол; комил инсон, валий, муршид, намунали инсон, ўрнак инсон, қутб, ғавс, ғавси аззам, қутб ул-ақтоб.

Каромат — АЛЛОҲнинг лутфи билан солиҳ ва тақводор бандалардан содир бўладиган хариқи одат — ғайритабиий ҳодисалар. Каромат иккига бўлинган: биринчиси — каромати кавний. Иккинчиси — каромати илмий. Булар «кавний» ва «ҳақиқий» деб ҳам аталган. Кавний кароматлар — қисқа фурсатларда рўй берадиган фавқуллода ғайритабиий ҳодисалар. Масалан: ҳавода учмоқ, денгизда юрмоқ, қушга ўхшаб парвоз қилмоқ ва ҳ. Ҳақиқий каромат эса — илм, ирфон, маърифат, ибодат, ахлоқ ва инсонликдаги устунлик ва шу устунликдан юзага келган турли шакллардаги ҳодисотлар. Тасаввуф аҳлининг эътиқодига кўра, асл каромат — каромати илмий ҳисобланади. Шунинг учун ақл ва маърифатнинг кучига ишонган одамлар каромати кавнияга иштибоҳ билан қараганлар.

Кашф — ҳис ва ақл йўли билан идрок этиш мумкин бўлмаган ҳақиқатларни қалб кўзи ила кўриш; парда ортидаги ғайбий хусусиятлар ва ҳақиқий нарсаларни кўриб, уларни ҳис қилиб, улар сиридан воқиф бўлмоқлик; илҳом ва Аллоҳдан келган илм. Валилар кашф соҳибларидир. Тасаввуфда: кашфи назарий, кашфи нурий, кашфи илоҳий, кашфи руҳоний, кашфи маънавий, кашфи мужаррад, кашфи мухайял, кашфи хавотир, кашфи замойир, кашфи аҳволи қубур ва кашфи аҳволи қулуб каби тушунчалар мавжуд.

Каъс — қадаҳ. Мақсадга интилаётган солиқни маст қилган ваҳдат шаробининг қадаҳи. Шароб зоҳир бўлса, коса мазҳардир. Севги қадаҳи; солиқнинг сирри; ошиқнинг қалби.

«...Кунту канзан...» — ҳадиси қудсийдан олинган ибора. Ушбу ҳадиснинг тўла таржимаси шундай: «Пайғамбар саллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Ҳазрати Ҳақ субҳонаҳу ва таоло айтди: «Мен бир гўшаи қаноатда ёшуруғлуг ганж эрдим. Мани Тангрилигимни ҳеч ким билмас эрди. Ўз қудратимни билдирмакни дўст тутиб, қамуғ оламни халқ қилдим. Мени бирлигимга иқрор қилсунлар деб». (Рабғузий. «Қисасул анбиёи туркий». Тошкент. 1898. 3-бет.)

Кофир (Куффор) — динсиз, ишонмайдиган, инкор этувчи, ғайридин. Мажозан: раҳмсиз, бепарво ёр; сўфийлар истилоҳида кофир — ваҳдат оламидаги якранглик. Мақоми тафриқа, айри оламда бўлган киши. Габр ва кофир (кофирбачча) — ваҳдат оламидаги садоқатдурким, қалб мутлақо мосиводан юз ўтириб, фано зулматидан жой олган бўлади.

Куфр — зулматга ишора.

Кўнгил — қалб ва дил маъносида ҳам келади. Кўнгил ишқу муҳаббат ва нозик сирлар мазҳаридир. Тасаввуфда Ҳақ нури жамолини кўрсатадиган кўзгу. Айрим сўфийлар кўнгилни Каъбадан ҳам устун қўйганлар. Дил гўё (гапирувчи) бўлиши учун жидду жад қилмоқ керак, дил гўё бўлган, у ҳеч ўлмайдиган ҳаётга етган бўлади. «Дили ишқ билан тирик бўлган киши ҳеч қачон ўлмайди, олам рўзномасига бизнинг доимий ишқимиз шундай деб ёзилган», дейди Ҳофиз Шерозий бир байтида.

Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанддан шундай нақл қилинади: «Ейиш пайтида ҳар бир аъзо бир ишга машғул, дил бу пайтда нима билан машғулдир?» Жавоб бердилар: «Ҳақ субҳонаху зикри билан». Буюрдилар: «Зикр айтишдан мақсад «ла илаҳа иллаллоҳ» эмас, балки сабадан сабабгача бориш ва неъматни сабабчидан деб билишдир».

Л

Лаб — мавжудотга вужудий файз етказувчи раҳмоний нафас; лабдан мақсад калом (сўз) ва раҳмоний нафасга ҳам ишора, ашёлар вужудига файз бағишлаш. Лаб жонни қувватлантирувчидир, шариат тилида «нафхи руҳ» дейилади. Шунингдек, лаб — ошиқларни файз ва хурсандчилик билан сийлаш; илоҳий оламдан пайғамбарларга фаришта, валиларга илҳом орқали нозил бўлган сўзлар.

Лаби лаъл — маъшуқ каломининг ботиний маъноси, аҳволнинг софлиги ва нозиклиги ҳамда илоҳий жамол гўзаллигини зикр этувчи сўзлар.

Лаби ширин — ҳадиси қудсий ва воридоти ғайбийлар каби идрок қилинадиган ва бевосита нозил бўлган сўзлар.

Лавлок (лавлока ламо халақтул афлок) — Агар сен (Эй Муҳаммад алайҳиссалом), бўлмасайдинг фалакларни яратмасдим», деган ҳадиси қудсийга ишора.

Лайлат ул-меърож — Муҳаммад алайҳиссаломнинг меърожга кўтарилган кечалари.

Лиманил-мулк — «Мулк кимга тегишли?» Куръон оятига ишора. Яъни, «Лиманил мулкул явм. Лиллоҳил воҳидил қаҳҳор — Улар (бандалар) ташқари чиқсалар (қабрлардан) ўша кун (қиёматда) бирорта ишлар ҳам АЛЛОҲу таолодан махфий қолмайди (Яъни, АЛЛОҲу таоло бандаларнинг барча ишларини билади ва ҳисоб-китоб қилади). Ана шу кун АЛЛОҲ: «Бу куннинг мулки (подшоҳлиги, ҳисоб-китоби, бошқаришлиги) кимга тегишли?» — деб хитоб қилади! Бандалар бир овоздан: «Бу куннинг мулки ягона ва қаҳрли АЛЛОҲгагина тегишлидир», деб жавоб берадилар («Ғофир» сураси, 16-оят). Тасаввуфда бу Куръоний ибора орқали ҳар бир нарса: мулк, қудрат, ҳусн ва шунга ўхшашларнинг Вужуди Мутлаққа тегишли эканига ишора қилинади.

Ляқо (юз, чехра, кўриниш) — маъшуқнинг зуҳур этиши.

Лутф — Эҳсон. Бандани Ҳақ тоатига яқинлаштирадиган ва гуноҳлардан узоқлаштирадиган нарсалар. Маъшуқнинг мурса, мадад ва осойиш билан ошиқни тарбия қилиши.

М

Мавт — ўлим, нафсни туб илдизи билан ҳавою ҳавас заминидан ажратиб ташлаш. Чунки, ҳавою ҳавас нафснинг жонидир. Нажмиддин Кубро ҳазратлари «Усули ашара» рисоласида бундай ўлимни беш турга ажратиб кўрсатади: 1. Мавти иродий — инсоннинг борлиқ ва дунёвий нарсалардан тамоман халос бўлиши, яъни, фанои куллийга етишиш. 2. Мавти аҳмар — «қирмизи ўлим». Бу — нафснинг истакларига қарши тура олиш, чидам билан уларни бартараф эта олиш демак. 3. Мавти абъз — «оқ ўлим». Очлик йўли билан нафс ва тамаъни забун айлаш. Шунда кўнгил покланиб, шаффофлик, яъни оқлик касб этади. 4. Мавти ахзар — «яшил ўлим». Ямоқдан кийим тикмак ва киймак. Чунки, янги ва чиройли кийим ўзгаларнинг диққатини жалб қилади, эътибор ва шуҳратга сабаб бўлади. 5. Мавти асвад — «қора ўлим». Бу қайғу ва мусибатларга сабр этиш, халқу халойиқнинг ҳар қандай жабру жафосига чидашдир.

Мазҳар — зоҳир бўлиш вақти ва макони; пайдо бўлиш, чиқиш ўрни; кўриниш. Бир нарсанинг зуҳур этадиган ери, АЛЛОҲнинг исм, сифат ва феълларининг ашё ва моддада зуҳур этиши.

Майхона — илоҳий ишқ улашиладиган жой, хонақоҳ, пир ҳузури; завқ, шавқ ва илоҳий маърифат тўла орифнинг ботини. Навоий ёзади:

Эшит майхона ичра дайр пиридин Ҳақ асрори
Ки, воиз хонақаҳда гоҳ дер афсона, гаҳ афсун.

(«Бадоеъ ул-васат», 451, 7)

Лоҳут олами маъносида ҳам келади. Майхона — мушоҳада ила матлубга восил бўлиш иштиёқидагилар, ҳақиқий маҳбуб ишқига гирифторлар, ҳақиқат бодасидан сармаст, яқдил ва сафоли дўстлар тўпланадиган жой.

Майи лаъл — ошиқлар қони, уларнинг кўз йўлидан кўксигади жомга тўкилувчи қон.

Майл — ошиқнинг ҳушёрлик ва шуур билан ўз аслига қайтиши.

Масти хароб — ошиқнинг маҳбуб ишқига фарқ бўлиши. Бунда дил тамоман истиғроқ — ишқ ва иштиёқ ғалабасидан ўзини билмас даражада ҳайратга чўмиш, фарқ бўлиш ҳолатида бўлиб, шуурни ҳаётин зарурий нарсалардан халос этади ва вуслат — эришиш мартабасига етказлади.

Мастлик — барча сифатлари билан ишқнинг чўлғаб олиши. Масту хароб — истиғроқ ҳолатига, масту шайдо — завқ ва ҳузнга ишора.

Маърифат — инсоннинг ўзини ва Раббини таниши. Ҳақиқат аҳлининг фикрича, инсон фақатгина маърифатуллоҳ орқали саодатга эришади. Яъни маърифат бир нур бўлиб, имон аҳли шу маърифат нурлари орқали АЛЛОҲга яқинлашадилар. «Қалбда маърифат майдонга келгач, қалбнинг ҳоли ўзгаради. Қалбнинг ҳолати ўзгаргач, аъзоларнинг амаллари ҳам ўзгаради. Яъни амал ҳолга, ҳол илмга, илм эса тафаккурга боғлиқ бўлиб қолади». «Тавҳид поғонасига тездагина етса бўлади, аммо маърифат поғонасига етиш қийин. Бир дарвешнинг оёғига тикан қадалса, уни қаердан эканини билмоқ керак» («Баҳоуддин Балоғардон» китобидан).

Имом Ғаззолийнинг ёзишича: «Соғлом қалб фақатгина зикруллоҳ ва маърифатуллоҳдан завқ олади. Чунки маърифат соҳилсиз, тубсиз бир денгиз бўлиб, ҳикмат озугидир». Шу боис яссавийликда маърифатни эгалламаган солиқ ишқ мартабасига юксала олмайди. Маърифатни ирфон ҳам дейдилар. Ирфон — АЛЛОҲнинг эҳсони бўлганидан сўфийлар ирфонни илмдан устун қўйганлар.

Мақом — манзил, марҳала, маънавий мавқе, мартаба, тўхтам. Диний ахлоқ ва феъл-атвор. Қушайрийнинг айтишича, мақом солиқнинг такрор асосида сифат ҳолига етказган одоби ва ахлоқидир. Мақом ирода, риёзат, мужоҳада билан қўлга киритилади. Тавба, вараъ, зуҳд, фақр, сабр, таваккул, ризо — тариқат мақомларидир. Тавба мақоми талабларини бажармасдан вараъ мақомига эришиб бўлмайди. Худди шунингдек, кейинги мақомларда ҳам биридан иккинчисига ўтиш айнаи шу тартибда давом этади.

Маҳбуб ва санам — севикли зот; тажаллийнинг сифотий суратда зоҳир бўлишидаги ҳақиқати руҳий.

Мижа (мужгон), киприк — адабиётшуносликда найза, ўқ ва камоннинг учларига ташбиҳ қилинади ва маъшуқнинг нозу карашмаси билан ошиқ кўксига санчилади. Тасаввуф истилоҳида солиқнинг валоятига, ҳол ва мартабасига ҳижоб бўлганни айтадилар; орифнинг амаларни сусткашлик билан бажариши ва унга басират кўзи билан боқмаслиги.

Мосиво — мосиваллоҳ: АЛЛОҲдан бошқа ҳар нарса, махлуқот, мумкинот, ҳодисот.

Мосиво — АЛЛОҲдан бошқа ҳамма нарса касрат демакдир. Ҳақ соликлари Худо яратган ашёларга мафтун бўлиб қолишидан эҳтиёт бўлганлар ва ҳақиқий борлиқ — Аллоҳнинг ишқу ёди билан умр ўтказишни афзал деб билганлар. Навоий ёзади:

Эй Навоий, фақр аро қил мосиваллоҳ дафъиким,
Келди солик бошига дунёву мо фиҳо бало.

(«Бадоеъ ул-васат», 29, 9)

Зеро, дунёдаги ҳамма нарса ягона борлиқ — АЛЛОҲ борлигининг тасдиғи ва далиллариidir. Тариқатчи шоирлар «ғайр», «сиво», «давъо», «ёлғон», «ағёр» каби атамаларни ҳам мосиво маъносида татбиқ қилганлар.

Мужоҳада — нафсни вужудий машаққатлар билан қийнаш, ҳавою ҳавасга қатъиян қарши курашиш.

Мукошафа — кашф йўли билан билиш, авлиёуллоҳнинг қалбида ғайбий сирларнинг очилиши. Мужоҳада мақомидан кейин, яъни солик узоқ бир мужоҳададан сўнг етишадиган мақом.

Мурид — тариқат одобига кўра, маълум бир шайхга боғланиб, ақлу иродасини Ҳақнинг мутлақ иродасига бўйсундирган ва сулук йўлига кирган киши. Муридлик муҳибликдан сўнг эгалланадиган бир даражадир.

Мурид ва мурид — «Толиб амал қилиши зарур бўлган шароитлардан бири шуки, у Ҳақ таъоло дўстларидан бўлган бир дўст билан ҳамсуҳбат бўлиб, ўз ҳолидан воқиф бўлиши зарур... нуқсондан камол сари кетаётганини ўзида мушоҳада қилса, бу азизнинг суҳбатида мулозаматда бўлишни ўзи учун шарт ҳисобласин».

«Агар толиб (мурид) муқтадо (пир)га етишиш ишида қийинчиликка дуч келса, то бунинг сири очилгунча сабру тоқати етгунча чидасин. Агар у мубтадий (сулукни бошлаган) бўлса, пирга савол қилиши мумкин. Агар мутаваассит (сулук ўртасида) бўлса, баъзан савол қилсин.

«Авлиёлар ҳузурда мурид ўз аҳволини яшириши жуда қийин, чунки мурид валоят султони бўлиб, одамларнинг ҳолига ҳокимдир. Агар муриднинг ўзи йўл бермаса, ҳеч ким унинг сифати ва ҳолидан огоҳ бўлолмайди» («Баҳоуддин Балогардон» китобидан).

Муроқаба — мушоҳада, бирор нарсага диққат ила нигоҳ ташламоқ, АЛЛОҲ ёдига берилиб, дунёга тааллуқли ҳаёл, ўткинчи майллардан фориғ бўлмоқ. Тасаввуфда муроқаба икки хилга ажратилган: бири авомнинг муроқабаси бўлиб, бунда Ҳаққа толиб киши АЛЛОҲнинг амрларини адо этади. Унинг ўз аҳволидан огоҳ ва талабгор эканини англаб, айни шу мулоҳазадан ғофил қолмайди. Иккинчиси — муроқабаи хавос. Бунда солик муҳаббат жазбаси билан Ҳусни Мутлақнинг сирри бўлган аҳадиятни давомли тарзда барча ашёда мушоҳада ва мулоҳаза қилади ҳамда шу жараёнда ашённи тамоман эсдан чиқаради.

Муроқиб — муроқаба этувчи, ўзликдан халос бўлган, АЛЛОҲга боғланган киши.

Муштоқ — орифларга кўра, Ҳақ дийдорини тўла, кучли шавқ билан кутиш.

«Муту қабла ан тамуту» — «Ўлмасдан бурун ўлинг!» Тасаввуф маслагининг шаклланиши ва кенг тараққий топишида Муҳаммад алайҳиссаломнинг бир қанча ҳадислари ниҳоятда муҳим аҳамият касб этган. Жумладан, сўфийлик тушунчасининг тамалини ташкил этган «Ўлмасдан бурун ўлинг» мазмунидаги ҳадис сўфий ориф, эран, абдол — яъни Ҳақ ошиқлари учун ахлоқий бир дастур ва амалий ҳаёт низомига айланган. Шу боис Аҳмад Яссавий айрим ҳикматларида бу ҳадисни изоҳлаб, уни тарғиб қилади.

Имом Раббоний «... ўлмасдан бурун ўлим ҳақиқатга айланмагунча Муқаддас Зотга етишмак мумкин бўлмас... Бу фано ҳоли валоят (валийлик) мартабаларига ташланадиган

илк одимдир ва ишнинг ибтидосида ҳосил бўладиган бир камол даражасидир», деган. Ҳақ ошиқлари, хос кишилар сайру сулукда ишни шу ҳадисга амал қилишдан бошлашган. Бу муроқаба орқали амалга оширилган. Бу тасаввуфда «робитайи мавт» дейилади (Қаранг: робита).

Муршид — тариқат пири, тўғри йўлга бошловчи раҳнамо, иршод қилувчи шайх. «Саййид Амир Кулол қуддиса сирруҳнинг тилларидан кўп ўтар эдики, ҳузур (ҳозирлик) ва ғайбат (ғойиблик) да ҳам толибнинг руҳоният қуши бир соҳибдавлатнинг тарбияти орқали башарият тухумидан чиқиши зарур. Шундан сўнг бу қушнинг учиб борадиган жойини ҳазрати Илоҳдан ўзга ҳеч ким билмайди». «Муршид (пир) бу — ҳозиқ табиб, муриднинг ҳолига мувофиқ бўлган давони қилади» («Баҳоуддин Балогардон» китобидан).

Муршид ва мурид — XVIII асрнинг охири XIX асрнинг бошларида Қўқонда яшаб ўтган Азим Хожа эшон ҳикматларидан бирида ёзади:

Муршид бўлган суҳбат тутур мурид бирлан,
Ошно этар илму ҳикмат, тавҳид бирлан.

Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд бу борада шундай деганлар: «Муршид ҳар кун толибнинг ҳолидан хабардор бўлиши, фаросат ёки сўраб-суриштириш билан унинг аҳволини билиб туриши зарур.

...Муршид Аллоҳнинг марҳамати билан толибнинг ўтган, ҳозирги ва келажак каби уч ҳолидан хабардор бўлиши керак, шундагина уни тарбия қила олади.

...Ҳар бир машойихнинг ойнасида икки томон бор, бизнинг ойнамизда олти томон. Қирқ йилдирки биз ойнадорлик қиламиз, вужудимиз ойнаси ҳеч қачон хато қилган эмас. Ҳар вақт сенинг кўнглингдан нимаики ўтса, биз уни беҳато кўрамиз».

Мугбача — мажусий, оташпараст, ўтга чўқинувчи; тасаввуфда садоқатли ва самимий мурид, толиб, ошиқ,

Мусҳаф — Куръони карим.

Муғ дайри — майхона, ичкиликхона, ўтга топинувчилар ибодатхонаси. Тасаввуфда ориф ва авлиёлар мажлиси.

Муҳаббат — севги, меҳр, яқинлик ва садоқат ҳисси. Ишқнинг мартабаларидан бири.

Муҳаббат «ҳибба» ўзагидан яралган сўз бўлиб, «устига тупроқ тортилган уруғ» маъносини англатади. Ҳаётнинг асли ва асоси уруғ бўлгани каби диний, маънавий ва руҳоний ҳаётнинг асли ва асоси муҳаббатдир.

Мўй (соч) — ҳақиқат, моҳиятни зоҳир қилмоқ; талаб йўли ва яна орифнинг «ҳаблул матин»и — мустаҳкам арқони, яъни Куръони карим.

Н

Нафас — тирикликни таъминловчи нафас, ҳаво; дам, фурсат, лаҳза; тасаввуфда муршиддан етадиган файз ва ишқ ўтида ёнган қалбнинг фараҳланиши. «Рисолаи Қушайрий»да ёзилишича: «Нафас соҳиби ҳол соҳибидан кўра кўп нозиктаъб ва покизадур. Шу боис вақт соҳиби мубтадийдир (бошланғич ҳолда). Нафас соҳиби мунтаҳидир (охирги марҳалада). Ҳол соҳиби эса шу иккиси орасида бўлур... Вақт қалб соҳибларига, ҳол рух соҳибларига, нафас эса сир соҳибларига хосдир».

Сўфийлар Ҳақ таоло билан ўтган нафасларини ибодатларнинг энг аълоси ва фазилатлиси деб ҳисоблайдилар.

Нафс — ўзлик, рух, зот. Инсонни тўғри ва эзгу йўللardan оздирувчи, гуноҳ ва ёмонликларга етакловчи майл ва истаклар нафсга нисбат берилади. Нафсга бўйсунган

кишининг нафси ақлга эмас, шайтонга итоат қилади. «Нафсини таниган Раббисини танийди» ҳадиси ҳам унинг мураккаб хилқат эканини билдиради. Навоий ёзади:

Хар киши нафс итлигини айласса ўзни халос,
Баҳш хайлин айлар ул дашт узра Мажнунвор сайд.

(«Бадоеъ ул-васат», 119, 7)

Тасаввуф аҳли етти нафс борлигини эътироф этадилар:

1. Нафси аммора — ёмон ва гуноҳ ишларни қилишга буюрадиган ҳайвоний нафс, «Шубҳасиз, нафс ёмонликка буюради» («Юсуф» сураси, 53-оят).

2. Нафси лаввома — маломат қиладиган, қийидиган ва ёмонлайдиган нафс. Ёмон ва гуноҳ иш қилганнинг ўша иши туфайли уни маломат қиладиган, ҳисобга тортадиган нафс, виждон азоби. Қилган ёмонлиги натижасида пушаймон бўладиган, тавба қиладиган ва узр сўрайдиган нафс («Қиёмат» сураси, 2-оят).

3. Нафси мулҳима — илҳом ва кашфга мазҳар бўлган нафс. Ниманинг яхши ва савобли, ниманинг ёмон ва гуноҳ эканлигини илҳом орқали биладиган ва ўшанга кўра ҳаракат этадиган, виждон овозини эшитадиган ва тинглайдиган нафс («Шамс» сураси, 7-8-оятлар).

4. Нафси мутмаинна — қаноатланган, ҳузур ва сукунга қовушган, фазилатларга ўралган, илоҳий феълларнинг тажаллийларига мазҳар бўлган нафс («Наҳл» сураси, 106-оят, «Фажр» сураси, 27-оят).

5. Нафси розийя — ўз шахсий иродаси ва истагидан воз кечган, жалолий ва жамолий тажаллийларни кўнгилхушлик билан кутиб оладиган, қазо ва тақдирнинг ҳар қандай кўринишини мутлақо розилик билан қаршилайдиган, ризо мақомига эришган нафс («Моид» сураси, 191-оят, «Фажр» сураси, 28-оят).

6. Нафси марзийя — АЛЛОҲ рози бўлган нафс. «Розияллоху анҳум». Бу мақомда АЛЛОҲ розий, банда марзийя. Ўзаро ризо ҳолати («Фажр» сураси 27–30, «Баййина» сураси, 8-оят).

7. Нафси комила ёки «нафси закийя» ёки «нафси сафийя» — барча камол сифатларини қозониб, инсонларни иршод қилиш мақомига юксалган комил, тоза ва соф нафс, комил инсон сифати («Шамс» сураси, 9-оят).

Нияз — ҳожат, эҳтиёж, истак, ҳадя, эҳсон маъноларини билдиради. Тасаввуфий истилоҳ сифатида маъшуқ лутфига ҳожатмандлик; кичикнинг каттага саломи ва дуоси мазмунини англатади.

Нубувват — пайғамбарлик. Тасаввуфда АЛЛОҲдан етган табиғ, Ҳақдан келган хабар, малақдан келган илоҳий билим. Ғазолийнинг шарҳлашича: «Нубувват хос инсонлар ҳолларидан бир ҳолдурки, шу ҳол ичида инсонда маънавий бир кўз очилар. Бу кўзда бир нур бўлиб, у нурла ғайбни ва ақл идрок эта олмайдиган нарсаларни кўришга эришилур».

Нунул қалам — Қуръондаги «нун» сурасига ишора ҳамда маъшуқнинг қошидан — илоҳий сифатларидан киноя.

Нур — ёритувчи, ойдинлаштирувчи қувват. «Ан-Нур» Асмои ҳуснодан бири. АЛЛОҲнинг зоҳир исми билан тажаллийсига нур дейилган. Коинотдаги суратларда ўртага чиқадиган вужуд. Шунингдек, яширин бирор нарсанинг илми ладуний билан юзага чиқиши ва қалбдан мосивони ҳайдайдиган илоҳий воридотга ҳам нур дейилган.

Об (сув) — ҳаётдан мурод маърифат бўлгани каби сувдан мақсад ҳам маърифатдир.

Оби ҳайвон — Аллоҳ нурларининг порлаши ва тажаллийси.

Оби ҳаёт — зулматдаги булоқ. Ривоятларда айтилишича, унинг сувидан ичган одам абадий тирик қолади. Тасаввуфда ишқу муҳаббат чашмасидан киноя.

Обид — ибодат қилувчи. Ибн Синога кўра, дунёнинг завқ ва неъматларидан йироқлашган кимса зоҳид, нафл ибодатлар, турли дуо ва бошқа ибодатларга ўзини бағишлаган киши обид дейилади. Обидларнинг ибодатлари — намоз ўқимоқ, рўза тутмоқ, ҳажга бормоқ, нафсга дахлдор орзу-ҳавасларни енгиб, охират ғамини емоқ. Обидлар бир-бирини ранжитиб, бир-бирига озор етказгани учун улар авом тоифасига нисбат берилган. Шунингдек, уларнинг табиатида кибр, ҳасад, хусумат, фишқ ва ғанимлик сингари иллатлар ҳам тез-тез кўзга ташланиб турган. Зеро, обид шубҳа ва даъво одамидир. Ибн Ҳанбал «Олимнинг обиддан устунлиги ойнинг юлдузлардан устунлиги кабилдир», дейди.

Огоҳ — воқиф, ориф, хабардор, уйғоқлик. Тасаввуфда ҳолни англовчи, тўғри йўлга тушган Ҳақ йўлчиси. Қалб кўзи очиқ валий.

Озод — дунё ва дунё билан алоқадор ҳар қандай боғлиқликдан қутулиб, маънавий хурриятга эришган инсон. Тўла маънодаги эркин одам.

Ойна — Ҳақни мушоҳада этишга восита бўлган мавжудот. Комил инсоннинг кўнгли.

Олам — дунё, жаҳон, коинот, борлиқ. Тасаввуфда АЛЛОҲдан бошқа ҳамма нарсага олам дейилади ва олами амр, олами арвоҳ, олами дунё, олами кубро, олами суғро, олами халқ, олами шаҳодат каби бир неча оламлар тушунчаси илгари сурилади. Амр олами билан халқ олами орасидаги фарқ амр оламининг лаҳзада бор бўлганлигидадир. Инсон катта олам ичидаги кичик олам деб ҳам юритилади.

Оли Або — беш киши: Муҳаммад алайҳиссалом, қизлари Биби Фотима, куёвлари Ҳазрати Али, набиралари Имом Ҳасан ва Имоми Ҳусайнлар назарда тutilади.

Олимул ғайб — ғайб сирларини билувчи — Худо.

Ориф — ирфон соҳиби. Том маънодаги ҳақшунос. Сўфийларнинг тушунчасида илм-ақлга, ирфон — туйғуларга асосланади. Ориф АЛЛОҲ томонидан бахш этилган ладуний илм воситасида унинг мавжудлигини идрок этади ва мавҳум борлиқдан кечиб, Тангри ёди билан умр ўтказади.

Ориф — танувчи, билувчи. АЛЛОҲни, унинг сифатларини, феълларини ва исмларини кашф ва мушоҳада йўли билан танийдиган. Орифи биллаҳ: маърифат ва ирфон эгаси, комил инсон, ҳикмат ва асрорга ошно, фано мартабасига эришган, валий.

Оташ — Аллоҳ ишқининг ҳайбати.

Ошиқ — тасаввуфда Ҳақ ишқига мубтало бўлган киши. Ибн Арабийнинг фикрича, ҳақиқий ошиқ куйидаги сифатлар соҳиби бўлиши керак: «мақтул»лик, қуш каби парвоз эта олиш, доимо бедор яшаш, ғам ва қадарларни пинҳон сақлаш, таркидунё этиш, кўп дарду изтироб чекиш, маъшуқани эслашдан тўхтамаслик, ўзидаги фазилатларга ортиқча аҳамият бермаслик, севгилига итоат этиб, унга қарши боришдан қочиш, нафсдан халос бўлиш, ҳар қандай ҳолатда ҳам сабр қилиш, қалб жунунига етишиш, маъшуқасини ҳатто ўзидан-да қизганиш...

Паймона — ҳақиқат майи; ғайбий нур ва маъноларни идрок қиладиган орифнинг қалби.

Пири харобот — комил инсонлар ва йўлбошчилар, пири майхона маъносида ҳам келади.

Пири муғон, пири харобот, хаммор ва бодафурӯш — майхоначи, ҳазрат пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳамда пири комилнинг сифатлари. Муҳаммад алайҳиссалом ва асосан муршиддан киноя.

Р

Рамз — сўз замирида яширинган ва аҳли дилдан ўзга киши англай олмайдиган маъно.

Раҳматан лил оламин — Ҳазрат пайғамбаримиз саллаллоҳу алайҳи васалламнинг «оламларга раҳмат» сифати. АЛЛОҲу таоло Қуръони каримда «(Эй Муҳаммад алайҳиссалом), дарҳақиқат, Биз сени барча оламларга раҳмат қилиб юбордик», деб марҳамат қилади («Анбиё» сураси, 107-оят). Мазкур Қуръоний ибора асосан наът шеърларда кўпроқ келтирилади.

Риё — иккиюзламачилик, сохтакорлик, мунофиқлик. Ҳақ ризоси учун қилинмаган ихлоссиз амаллар.

Риёзат — машаққат тортиш, ранж чекиш. Оз ейиш, оз сўзлаш, оз ухлаш ва хилватга чекиниш машаққати билан нафси тарбиялаш. Нафс орзуларидан батамом кечиш.

Рижол ул-ғайб — валилар жамоаси. Улар ғайб эранлари, рижолуллоҳ, мардони Худо, мардони ғайб, ҳукумати маънавия деб ҳам юритилган.

Ризо — розилик, хушнудлик, мамнунлик. Маъшукнинг жабру жафоларини мамнунлик билан қабул қилиш. АЛЛОҲ ҳукми ва иродасига тўла таслим бўлиш. Зуннун Мисрийга кўра, «Ризо — қайғу ва қадарнинг аччиқлигини қалб севинчи ила қаршиламоқ». Рувайм бин Аҳмад ал-Бағдодий эса ризони инсонга қисмат этилган балолардан лаззатланиш истеъдоди, деб таърифлайди. Жунайд Бағдодий эса: «Ризо қалблар восил бўлган илмнинг мустаҳкам ва саҳиҳ бўлишидир. Қалб илмнинг ҳақиқатига юзлангач, илм уни ризога йўналтирар», дейди.

Ризо масаласида сўфийлар хилма-хил фикр ва мулоҳазалар билдирганлар. Абдулкарим Қушайрий шундай деган: «Ироқлик сўфийлар билан хуросонлик маломатийлар ризо ҳолми ёки мақомми деган масалада мунозарага киришдилар. Хуросонликлар дедиларки, ризо мақомлар жумласидандир, таваккулнинг ниҳояти эрур. Бунинг маъноси, ризо қулнинг ҳаракати ва интилиши билан эришиладиган нарсалар тоифасидан демак. Ироқликлар эса бундай дейдилар: «Ризо — ҳолларга мансуб. Қул бунга меҳнат, машаққат билан етиша олмас». Аслида, ризо дастлаб қулнинг интилиши билан қўлга киритилар. Шунга кўра, у сайри сулук мақомларидан бири ҳисобланади».

Робита — алоқа, боғланиш, занжир, тартиб, қоида. Нажмиддин Куброга кўра, ирода тобланиб, «толибдаги самимият ҳам кучга тўлса, ҳиммат соҳиби ила матлуб орасида робита майдонга келур. Бу робита ё ижод ва пайдо айланиш, ёки ихфо ва йўқотиш шаклида воқе бўлур».

АЛЛОҲ ва солиқ ўртасидаги робита илоҳий нурдир. Робита уч қисмдан иборат: «робитаи мавт» — ўлимни эслаш; «робитаи муршид» — шайхи билан маънавий боғланиш; «робитаи ҳузур» — Аллоҳни жон томиридан яқин билиб Унинг кўриб, кузатиб турганини ҳис қилиш.

Рух — юз, бет; афсонавий йирик қуш; шахмат доналаридан бирининг номи. Тасаввуфда АЛЛОҲ хуснининг мазҳари; Рух — кўп исм ва сифатларга эга бўлган якка-ягона илоҳий Зотга ишора. Рух — ҳазрати Вожиб таолонинг тажаллийси, оламдаги нарсалар ва илоҳий исмлар зухурини вужудга келтирувчидир; илоҳий лутф; Баъзи мутасаввифларга кўра, руҳдан мақсад — илоҳий жамолнинг лутф сифати билан тажаллий қилишидир. Бунда Ҳақ «Латиф», «Рауф», «Таввоб», «Муҳийй», «Ҳодий» ва «Ваҳҳоб» сифатлари билан тажаллий қилади. Рухнинг нурга, зулфнинг зулматга муносабати бор. Гоҳида мосиво (АЛЛОҲдан ўзга

нарсалар) мутлақо зулфга таъбир қилинади. Чунончи, зулф — маҳбуб юзидаги парда ва ниқобдир. Коинот ва касратдаги нарсалар илоҳий Зот ҳижоби ва ҳақиқий Воҳид жамолининг ниқобидир. Рух эса — моддадаги тажаллиёт.

Рух ва рухсор — зотий ҳусн мазҳари ва жамолий тажаллийларга айтилади; Навоий ёзади:

Кимгаким бир оразу рухсору хатту зулфнинг
Шавқи бўлса, хотири майли раёҳин айламас.

(«Бадоеъ ул-васат», 225, 3)

Баъзан мавжудот олами рухсор дейилади.

Рух — ҳақиқатидан банда бир оз хабардор бўлган илоҳий сир. Илоҳий бир нафас ва АЛЛОҲ амрларидандир. Ҳақ тажаллийсидир. Рух наботий руҳ, ҳайвоний руҳ, инсоний руҳ ва изофий руҳ каби қатор турларга ажратилган. Маъшукнинг камоли назарда тугилиб, унга «Эй руҳ!» деб мурожаат этилган.

Рўъятуллоҳ — АЛЛОҲ сирларини ва тажаллийларини қалб кўзи билан сайр айлаш, маънавий оламни томоша қилиш, Ҳақ жамолига восил бўлиш.

С

Сабр — чидам, бардош, тоқат, қаноатдаги устиворлик. Тасаввуфий тушунчада сабр — инсон яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам барчаси АЛЛОҲдан эканлигини англаши ва шунга рози бўлиши. Яхши ва ёмон ҳолларда ҳам шукр қилиб, шикоят қилмаслик сабрнинг шартларидандир.

Имом Ғаззолийнинг таъкидлашича, сабр уч нарса орқали камолотга етади: 1. Илм. 2. Ҳол. 3. Амал. Сабр қилувчилар уч тоифадир: 1. Мутассаббир, яъни зўрма-зўракилик ила сабр қилувчи, сабрда бесабрликка ён берувчи. 2. Собир — сабрли, сабрига содиқ киши. 3. Саббор — ўта сабрли.

Собирлик уч мақомдан иборат: нафс ва шаҳватларни тарк этиш; қазою қадарга рози бўлиш; АЛЛОҲдан келган ҳар бир нарсани хушнудлик ва ишқ ила қабул қилиш.

Сабр деганда авом йўқчилик, қийинчилик ва кулфатларга бардош кўрсатишни англайди. Аслида, сабрнинг энг қийини шоду хуррамлик, омад, бой-бадавлатлик асносидаги сабр ҳисобланади. Бу ҳақда Имом Ғаззолий шундай деганлар: «...Йўқ-силликдаги сабр бир жиҳатдан мажбурий эрур. Бироқ бой-бадавлатликдаги сабр ҳақиқий сабрдир...» Сабрда сўз ва амал заррача бўлсин бир-биридан йироқлашмаслиги ва ажралмаслиги зарур.

Санам — бут. Солиқни Худодан тўсиб турувчи нарса.

Сийна — илоҳий илм сифати.

Соқий — маърифат, ҳақиқат бодасини улашувчи. Баъзан соқийдан мурод Кавсардир, у гоҳо муршидга ҳам нисбат берилади. Навоий ёзади:

Тут, эй соқий, манга бир майки, онинг нашъаси етқач,
Кўнгул беҳол бўлғай, жонға ҳар дам ўзга ҳол ўлғай.

(«Ғавоийид ул-кибар», 581, 9)

Соқий барча мавжудотга файз берувчи, сархушлик улашувчи манбадир. Бошқа бир манбада: «Соқий Худодирки, ошиқларга ҳақиқат майини ичиради ва уларни маъву фоний қилади» дейилади. Бу сўз (соқий) истиора йўли билан «муршиди комил»ни англатади.

Соқий бирор қавм ё қабиланинг диний раҳбари ва ошиқлар юзидан маънавий ҳусн шаробини ичадиган маъшукдир.

Соқий ва мутриб — маъно оламидан файз етказувчилар.

Соғар, суроҳи ва мино — орифнинг қалби. Уни хумхона, майхона ва майкада ҳам дейдилар. Шаробхона деганда, малакут, маъно ва арвоҳ оламлари ҳам тушунилади. Баъзан семурғ, анқо, иксир, жомӣ жаҳоннамо ва оиналардан комил инсон англашилади. Баъзи тасаввуф истилоҳларида майхона, буткада, шаробхона деганда илоҳий маърифат ва завқ-шавққа тўла комил орифнинг ботини назарда тутилади.

Соғар ва паймона — маънавий идрок ва ғайбӣ нурлар мушоҳада қилинадиган манба ва шу манба соҳиби.

Сулук — йўл тутиш, яхши йўлга кириш, равиш, сўфиларнинг тариқат йўли. Нафсни тузатиш ва вуслатга эришиш учун тасаввуф йўлига, унинг усул, одоб ва арконини ижро этишга киришиш. Сайр ва сулук: усулига мос бир шаклда тасаввуф йўлида юриш, бир жойда тўхтаб қолмаслик. Солик деб тасаввуфда муттасил Ҳақ томонга сайр қилувчи кишига айтилади.

Суҳан (сўз) — ғайб олами билан ошнолик ва унга ишорат.

Сўфӣй — тасаввуф йўлида юрган, тариқат одобу арконига риоя қиладиган, халқ орасида бўлса ҳам Ҳақ билан бирга бўлган киши. Сўфӣй — тақводор, қаноаткор, саховатпеша бўлиб, жамият, инсоният ва ҳайвонот манфаати учун хизмат қилишни ўзининг вазифаси деб билади. Сўфӣй қалбини нафсонӣй ҳислардан мусаффо айлаб, дунёвий чиркинликлардан поклайди. Сохта сўфӣй эса авом, риёкор ва мунофиқдир.

Т

Тавҳид — тасаввуфда АЛЛОҲни битта (ягона) деб билиш, ёлғизлигини тан олиш, сўфӣйликнинг бешинчи босқичи, суфӣйнинг Аллоҳга етишуви, у билан ниҳоятда яқинлашуви. АЛЛОҲнинг ягоналиги. Унинг зотини ақлий тасаввурлар ва зеҳний ҳаёллардан холи қилиш. Тавҳид уч хилдир: 1. Ҳақнинг ўзини ягона ва тенгсиз эканини билиши; 2. Ҳақнинг ягона ва тенгсиз эканини халққа билдириши; 3. Ҳақнинг ягона ва тенгсиз эканини халқнинг тил билан иқрор айлаши. Тасаввуфда тавҳид ҳоли шундайки, сўфӣй фақатгина Бир (АЛЛОҲ)ни кўради ва Уни билади, Ундан бошқа борлиқни кўрмайди ҳам, билмайди ҳам. Шу жиҳатдан нафсидан фонӣй ва Ҳақ билан боқӣйлик ҳолига эришган мутасаввифлар муваҳҳид ва тавҳид аҳли дейилади. Халқнинг тавҳиди Худойи таолони Бир сифатида эшитиш, зиёлилар тавҳиди Бир билиш, хосларнинг тавҳиди Бир кўришдир. Тавҳид мақомларидан «ла машҳуда иллаллоҳ»нинг уч мартабаси бор: феъл тавҳиди — Ҳақ таоло феъллари билан соликка тажаллий этганда, солик барча феълларни Ҳақдан кўради ва «ла фозила иллаллоҳ» дейди; сифот тавҳиди — Ҳақ соликка сифатлари билан тажаллий этганда, солик АЛЛОҲни ва Унинг сифатларини кўради; Зот тавҳиди — Ҳақ соликка зоти билан тажаллий этганда, солик мавжуд ўлароқ фақатгина АЛЛОҲни кўради ва «ла мавжуда иллаллоҳ» дейди. Ваҳдати вужуд аҳлининг тавҳиди ҳам шудир.

Тажаллий — кўриниш, жилваланиш, жилоланиш, партавланиш; Ҳақ таоло лутфига муяссар бўлиш; ғайбдан келадиган ва қалбда намоён бўладиган илоҳӣй нур ва сирлар. Тажаллий — илоҳӣй файзнинг солик кўнглида зухур айлаши, ғайб нурларидан пайдо бўлган ҳол. Навоӣй ёзади:

Магар тажаллийи ҳуснунгға мазҳар ўлди қуёш
Ки, зоҳир айлади онча жило била ёғду.

(«Бадоеъ ул-васат», 506, 4)

Тажаллий икки қисмдир: 1. Руҳоний тажаллий 2. Раббоний тажаллий. Бу ҳам иккига ажралур: 1. Улуҳият тажаллийси. 2. Рубубият тажаллийси. Буларнинг бири ҳазрати Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васалламга, иккинчиси ҳазрати Мусо алайҳиссаломга тегишлидир. Тажаллий — доимо ғайбдан шуҳудга, зулматдан нурга, номаълумдан маълумга ўтиш, демакдир. Тажаллий соликка баъзан жазба, баъзан сукунат беради. Тажаллий тўртга бўлинади: зотий тажаллий — илоҳий зотнинг зоти учун тажаллийси; сифот тажаллийси — илоҳий сифатларнинг банда кўнглида зуҳур этиши; исм тажаллийси — Ҳақ исмларидан бирининг банда дилида зоҳир бўлиши; феъл тажаллийси — илоҳий феълларнинг банда қалбида юзага келиши. Ҳақ таоло ҳар лаҳза, ҳар ерда турли мартабаларда тажаллий этади, яъни ўзини ошкор қилади.

Ваҳдати вужуд аҳлига кўра икки хил тажаллий мавжуд: умумий ва раҳмоний тажаллий — бу тажаллийдан барча баробар насибасини олади; хос ва раҳимий тажаллий — бу тажаллийда мўминлар, сиддиқлар ва орифлар тавҳид, маърифат ва ризо каби неъматларга ноил бўладилар.

Тажрид — мужаррад бўлмоқ. Мужаррад деб яланғоч ва бўйдоқ кишини айтадилар. Сўфийлар истилоҳида дунёвий ғараз ва андишалардан батамом холи бўлиш тажриддир.

Тажрид-тафрид — соликнинг зоҳиран молу мулкдан, ботинан зиддиятли фикр ва тушунчалардан ўзини халос айлаши. Тажрид молик бўлмаслик, тафрид эса мамлук бўлмасликдир. Тажрид қалбни мосиводан қутқариш, тафрид Ҳақни шаънига нолойиқ сифатлардан баланд тутиш, Уни фард, яъни қиёссиз, тенгсиз кўришдир.

Таквин — АЛЛОҲнинг хос сифатларидан бири. АЛЛОҲ шу сифати билан ҳар қандай нарсани йўқдан бор, бордан йўқ қилади.

Талаб — матлубдан муродни қидирган, излаган одам.

Талвин — бир рангдан бошқа рангга ўтиш, бир ҳолдан бошқа ҳолга ўзгаришдир. Талвиннинг натижаси тамкин ҳисобланади. Тамкин бир манзилда қарор топмоқ, вазминлик ва руҳий улуғворликка эришмоқ маъносини англатади.

Тараб — истилоҳда Ҳақ билан унсият(яқинлик) ҳосил қилиш.

Тарсо — замима (ёмон) сифатлардан халос бўлган ва ҳамида (яхши) сифатларга эришган ҳамда нафси амморадан қутилган руҳоният одами.

Тарсобачча — ғайб оламидан солиқ қалбига ворид бўлган (қуйилган) ғайбий воридотлар. Тарсобачча — раббоний жозиба ва руҳоний жолиба (жалб қилувчи нарсалар)дир. Баъзилар руҳлар оламидан кишилар қалбига ғалаба қилиб файз етказган ва нафслар қутқусидан халос қилган кишини тарсобачча дейдилар.

Тариқат — луғавий маъноси йўл демакдир. Тариқат — инсонларни махсус таълим-тарбия билан гўзал ахлоқ, покиза қалб ва латиф руҳ соҳиби этадиган, охир-оқибат АЛЛОҲга яқинликни таъминлайдиган ўзига хос маслак ва таълимот йўлидир. Аммо тариқат шариатдан фарқли ўлароқ, бир талай хусусий талаб, усул ва қоидаларига эга йўлдир. Яъни тариқат аҳли шариат амрларини бажариш билан бир қаторда қўшимча нафл ибодатларни ҳам адо этади. Қаттиқ риёзатлар чекиб, суннатга жиддий эътибор қаратади. «Тариқат» сўзидаги ҳар бир ҳарф солиқ зиммасига талаб қилмоқ (Т), рози бўлмоқ (Р), яқин бўлмоқ (Й), қурб кўрсатмоқ (Қ) ва буткул таважжуҳ (Т) каби мажбуриятларни юклайди.

Олимларнинг аниқлашича, тасаввуфда 160 дан зиёд тариқат ва тариқат тармоқлари бўлган. Анъанага кўра, тариқат уч асосий таркибга ажратилган:

1. Тариқи ахёр — хайрли инсонлар йўли. Тариқи арбоби муомалот деб ҳам таърифланган ушбу йўлнинг асосини зуҳд, тақво ва ибодат ташкил қилган. Шу боис унга зоҳидлар ва обидлар йўли сифатида қаралган. Бу йўл — Ҳаққа етишишнинг узундан-узун йўли. Уни танлаганлар орасида мақсадга эришганлар ниҳоятда кам бўлган.

2. Тариқи аброр — яхши инсонлар йўли бўлиб, тариқи тасфия ва мужоҳада деб ҳам юритилган. Бу йўл — нафс ила курашиш, риёзат ила қалбни ёмонлик ва чиркинликлардан поклаш, ахлоқий комилликка етишиш йўли ҳисобланган. Хоҳ Ҳақ билан бўлсин, хоҳ халқ билан бўлсин, муносабат ва алоқада ихлос ҳамда тўғрилиқдан чекинмаслик ушбу йўлнинг бош талаби бўлган.

3. Тариқи шуттор — ошиқлар йўли. Унинг иккинчи бир номи — тариқи соирин. Бу — ишқ, муҳаббат ва жазба билан мақсадга эришиладиган йўл. Бу йўлга кирган киши ишқ ва жазба мақомига юксалгунига қадар жуда кўп мақомлардан ўтмоғи шарт бўлган. Чунки ушбу йўлда сайри сулук асосдир.

Тариқатларнинг ибтидоси ҳазрати пайғамбар Муҳаммад Мустафо (с. а. в.)га бориб боғланади. Тариқатлар у Зотнинг икки буюк саҳобаси — ҳазрати Абу Бакр ва ҳазрати Али томонидан давом эттирилган. Ҳазрати Абу Бакрга бориб боғланадиган тариқатлар зикри хуфияга асосланган. Зикр ва дуоси очиқ ҳамда баланд овозда, жамоат ҳолида ижро этиладиган жаҳрий тариқатлар ҳазрати Алига нисбат берилган.

Турра — жамолдан киноя.

Ф

Файзи илоҳий — Ҳақ таолодан етгучи файз. Икки қисмга ажратилган: бири — файзи ақдас, иккинчиси — файзи муқаддас. Дастлабқисига илм мартабаси орқали, кейингисига ҳақиқат ва олий моҳият туфайли эришилади.

Фано — йўқ бўлиш, фоний бўлиш. Нарса ва ашёларнинг сўфий назаридан барҳам топиши. Фанонинг туб маъноси — қўлнинг ёмон ахлоқ ва феълларни тарк қилиб, АЛЛОҲнинг гузал сифатлари ва илоҳий феълларига эришиши, башарий иродадан илоҳий иродага кўчиши. Фано ҳолидаги ошиқ «мен»лигини унутиши билан тавҳид асрорига соҳиб бўлади. Тавҳиднинг юқори даражаси эса фанофиллоҳдир. Бу эса инсон зот ва сифатининг Ҳақ зоти ва сифатида фоний бўлиши.

Тасаввуфда фано фил ишқ тушунчаси ҳам мавжуд. Бунга кўра кўнгил тасфияси ва руҳни даражама-даража юксалтириш орқали фано фил ишқ даражасига эришилади. Алишер Навоий «Ишқ агар комилдурур, ошиқ қилур маъшуқни ҳам» сатрида фано фил ишқ мақомига ишора қилган. Фақру фано эса маънавий бойлик мақоми. Навоий ёзади:

Зоҳидо, сен бўл риё авжи уза маснаднишин
Ким, Навоийга эрур фақру фано туфроғи хўб.

(«Бадоеъ ул-васат», 48, 7)

Фақр — тариқат йўлига кирган орифнинг тўртинчи мақоми; фақирлик — бу моддий етишмовчилик ёки тиланчилик қилиш эмас, балки, АЛЛОҲу таборак олдида ўзини ожиз, ғариб ва фақир ҳис қилишдир. Фақр мосиводан халос бўлиш, таваккул туйғуси билан яшаш демакдир. Фақр шараф хирқаси, пайғамбарлар ва солиҳларнинг либосидир. Фақр тожини кийган икки жаҳонда султондир. Шу боис фақр тасаввуфнинг асоси ва манбаи ҳисобланади. Пайғамбар алайҳиссалом: «Фақирлик фаҳримдир» деганлари учун ҳам ориф инсонлар фақирлик билан фахрланганлар. Бу фахрланиш халққа камбағаллигини, тиланчиларга хос ҳаётини кўрсатиш эмас, АЛЛОҲ олдида ожиз ва фақирлигини ҳис этиб ёлворишдир.

Фақр — йўқсиллик, АЛЛОҲга муҳтож бўлиш ҳолати ва шуури, сўфийлик. Фақир, дарвеш, сўфий, мурид, толиб, ўзини ҳар жиҳатдан АЛЛОҲга муҳтожлигини биладиган, ал-фақру илаллоҳ — АЛЛОҲга муҳтож бўлиш, ал-фақру илаллоҳ — ўзини АЛЛОҲга

муҳтож деб билган киши. Бу мақомнинг уч босқичи бор: биринчи босқичда ориф нима топса, шунга қаноат қилади. Иккинчи босқичда ориф ўзида дунё молидан кечиш ҳиссини тарбиялайди. Сўнгги босқичда у шундай бир даражага эришадики, у учун бойлик ва камбағалликнинг фарқи бўлмайди.

Фақр — тарки дунё қилиб ҳаётга қўл силташ эмас, балки олами ботинни поклашдир. Пири Туркистон Хожа Аҳмад Яссавий ҳазратлари фақрнинг олти одоби борлигини таъкидлайди:

- 1) Яхши ва ёмон муомалада бўлмаслик;
- 2) Пир олдида хомуш бўлмоқ ва унинг ижозатисиз сўзламаслик;
- 3) Ҳеч ким билан ёмон муомалада бўлмаслик;
- 4) «Хосу омнинг хизматини» адо этмоқ;
- 5) Нафсни енгмоқ;
- 6) Ҳавою ҳавасни тарк қилмоқ.

Машҳур сўфий Саҳл ибни Абдуллоҳ Тустарий: «Сўфи ҳар қандай ғам-ғуссадан холи, тафаккурли, Худонинг даргоҳида фисқу фасод қилишдан йироқ ва унинг кўзига тупроқ ҳам, тилло ҳам бир хил кўриниб, тафовути қолмаган кимсадир», деб фақр мақомининг сўфийлик шартларидан бири эканлигига урғу беради.

Иброҳим Бухорий Калободий фақрга таъриф бериб: «Фақр — молинг бўлмаслиги, бўлса ҳам сенга мансуб бўлмаслиги, фақир эса ҳақиқат маърифатига ниёзманд кишидир», деган экан. Шунингдек, фақирнинг АЛЛОҲдан бошқага муҳтожлиги бўлмайди ва у таваккул эътиқоди билан яшайди.

X

Харобот — шаробхона. Суфийлар истилоҳида башарий сифатларнинг хароб, жисмоний вужуднинг фоний бўлишидир. Хароботий ундан беихтиёр илоҳий маърифатлар содир бўладиган комил инсондир. Хароб — башарият оламининг хароб бўлишига ишорадир. Навоий ёзади:

Кир харобот ичраким, бир журъасидин еткурур,
Файзни юз шайхча базм аҳлига хаммор файз.

(«Фавоийид ул-кибар», 278, 5)

Хат — кибриёлик (улуғлик, буюклик) хитоби; Муҳаммадий ҳақиқатга, баъзан вужуд мартабасига яқинроқ бўлган арвоҳ оламига ишора; маҳбуб юзига латофат, нозиклик, гўзаллик билан чизилган хат. У барча нозиклик ва ҳусну жамол нуқталарини жамловчидир. Навоий ёзади:

Холу хатинг хаёлидин, эй сарви гулгузор,
Гоҳе кўзумга хол тушуптур, гоҳе ғубор.

(«Фаройиб ус-сиғар», 171, 1)

Хат ва маҳбуб юзини кўрган шак-шубҳасиз, касратни ваҳдат деб билади, маълум бўладики, ваҳдат — кундуз, касрат кечасидир; хат — ғайб олами. У вужуд мартабасига яқинроқ бўлган арвоҳлар олами борлиқларига ҳам ишора, дейдилар.

Хол — ҳақиқий ваҳдат нуқтаси ҳисобланади. У касрат — кўпликнинг бошланиши ва интиҳосидир. Ағёрнинг идрок ва шууридан беркитилган ва махфий қилинган. «Барча

амрлар ундан бошланади ва унга қайтади...». Хол йўқлик оламини англатиши билан бирга Мутлақ зот ягоналигига ҳам ишорадир.

Зулфиға тушса Навоий холи шавқидин не тонг,
Домдин йўқ чораси ҳар қушки, бўлғай донадўст.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 87, 7)

«Миръот ул-ушшоқ»да вужуд фалагининг маркази бўлган қалбнинг сувайдо нуқтаси бу холни жилолантирувчи ва зоҳир қилувчи жойдир, дейилган. Баъзи мутасаввифларга кўра, хол — тоат нурлари ичидаги маъсият зулматидир. Агар яхшилик оз бўлса, хол дейдилар. Холнинг қора рангга ташбиҳ қилиниши ғайбий ҳақиқатдир, идрок ва шуурдан панададир; мабдаъ ва қасрат интиҳосининг ҳақиқий ваҳдат нуқтасидир. Ва яна Мутлақ Зот ваҳдатидан киноя ҳам дейдилар. Қора хол деганда, баъзан, ғайб олами тушунилади.

Хум — сир мартабаси ва руҳий латифа. «Аҳадиятул жамъ» ва мавқиф (тўхташ, тин олиш мақомлари)га ҳам айтилади. Аҳмад Яссавий ҳикматларида «хуми ишқ» ибораси кўп қўлланилган. Навоий ёзади:

Эй Навоий, хирқа зайлидин ариттинг дурди хум,
Бизни бу дайри фанода покдоман айладинг.

(«Бадоеъ ул-васат», 348, 7)

Ҷ

Чашм (кўз) — ашёлар (нарсалар)да Ҳақни мушоҳада қилиш. Бу мушоҳадакорлик лаёқати басарий сифат деб таъбир қилинади. Яъни солик назаридан бирор нарсани четда қолдирмайдиган фойдали ва зарарли нарсаларни назорат қилиб турувчи, унинг барча яхши ва ёмон аҳволига тааллуқли басарий сифатлар. Навоий ёзади:

Қотил кўзунгки ўлтурур элни боқиб туруб,
Боқмас манга, кўзум нечаким турса телмуруб.

(«Бадоеъ ул-васат», 66, 1)

Чашми пурхумор — соликнинг ўзида сайр қилиши.

Чашми жоду — илоҳий жазбалар.

Чашми маст — илоҳий сир ва унинг жазбалари.

Чашми наргис — камол аҳли пинҳон тутадиган олий мартабалар.

Чашмаи ҳайвон — маърифатнинг манбаи ва асоси, Ҳақ маърифати.

Чашм ва абру (қош) ва жамол — солик қалбига қуйилувчи ғайбий илҳомлар.

Чеҳра — бет, юз, башара, афт; тасаввуфда соликнинг кайфият ва ҳолатига кўра содир бўладиган ҳамда соликнинг ғайб ҳолатида рўй берадиган тажжалиёт.

Чеҳраи гулгун — комил орифнинг қалбида порлайдиган тажжалиёт.

Ш

Шайдо — жазба ва шавқ аҳлидан киноя.

Шамъ — АЛЛОҲнинг нури, илоҳий нур қуёши; тажаллий. Навоий ёзади:

Жон қуши ўртанмасун деб ёпма ўтлуқ чехраким,
Шамъ ўтин кўргач қуярдин айламас парвона бок.

(«Бадойиъ ул-васат», 325, 3)

Шароб, май, бода — муҳаббат; асосан, ишқ-муҳаббат шароби. Май — илоҳий май. Нақл қилинишича, Ҳазрати пайғамбар Муҳаммад (с. а. в.) меърожда илоҳий ишқ шаробидан тотиб, беҳуш бўлган эканлар. Шу боис ишқ шароби тасаввуф адабиётида асосий тимсоллардан бўлиб келган. Шароб — ишқ, илоҳий муҳаббат; ишқнинг ғалаба қилиши. Ҳақиқий маҳбуб жилваланиб, муҳаббат ғалаба қилган пайтда, солиқ қалбига қуйилиб уни масту беҳуш қилувчи завқ, важд ва ҳолатдир. Бу ҳолат чулғаб олганда ақл муҳокамалари ва ҳаёл хоҳишлари зойил бўлади, масту мустағрақлиқ ҳолати юз беради. Шароб — мастликдан киноя ва Ҳақ муҳаббатининг жазбасидир. Навоий ёзади:

Сен гумон қилгандин ўзга жому май мавжуд эрур,
Билмайин нафй этма бу майхона аҳлин, зоҳидо.

(«Ғаройиб ус-сиғар», 1, 7)

Пайғамбар алайҳиссалом АЛЛОҲ таолодан ҳикоя қилиб айтдилар: «Эй Аҳмад (яъни, Муҳаммад алайҳиссалом), менинг ҳузуримда дўстларим учун бир шароб бор. Қачонки (дўстларим) уни ичсалар маст бўладилар. Агар маст бўлсалар хурсанд бўладилар, агар хурсанд бўлсалар талаб қиладилар, агар талаб қилсалар топадилар, агар топсалар тавба қиладилар, агар тавба қилсалар халос бўладилар, агар халос бўлсалар етадилар, агар етсалар бирлашадилар, агар бирлашсалар улар билан менинг орамда ҳеч қандай фарқ қолмайди». (Муҳаййир, «Девон», «Муҳаррир», 2010, 23-б.)

Шароби хом, шароби пухта — хом шароб ҳақиқий бандаликдан йироқ бўлган гўзал ҳаёт бўлса, пухта (етилган, пишган) шароб — бандалик, ошиқликнинг мусаффо, холис ҳаётидир.

Шаробан тахуро (тоза, соф шароб) — Қуръонда зикр қилинган ва мўминларга жаннатда улашиладиган шароб. Шайх Акбарободийнинг «Нодир ул-меърож» асарида ёзилишича, мўминлар жаннатда шароби тахурдан ичсалар, АЛЛОҲ таолонинг беназир ва беқиёс дийдорига мушарраф бўлар эканлар («Инсон» сураси, 21-оят).

Шўх — нозли дилбар; илоҳий жазба ва илоҳий тажаллий.

Қ

Қад — ваҳдат оламига таважжуҳ қилиш учун қойим бўлмоқликни айтадилар.

Қаландар — дарбадар кезувчи, эшикма-эшик тиланчилик қилиб юрувчи, қаландарлик қиладиган, шунингдек, қаландария тариқатига мансуб киши. Тасаввуфий шеърларда асосан дарбадар кезувчи Ҳақ ошиғи сифатида талқин қилинади. Алишер Навоий асарларида сохта, текинхўр қаландарларни қаттиқ танқид қилган бўлсада, шеърларида ошиқнинг турли ҳолатларини ифодалаш учун қаландар атамасидан фойдаланади.

Қаландар ва қаллош — маъно товланишларига кўра сафо аҳли, тарк аҳли ва фано аҳли назарда тугилади. Навоий ёзади:

Илгида жому кўрар май ичра олам ҳолини;
Ё Раб, ул Жамшид ё майхона қаллошимудур.

(«Бадоеъ ул-васат», 173, 6)

Қоба қавсайн — икки ёй оралиғи, яқин масофадан киноя. Бу ибора Қуръонда зикр қилинади ва меърож кечаси қурб манзилида АЛЛОҲ ва Муҳаммад алайҳиссаломнинг ўзаро яқинлашувини ёки йўлда Муҳаммад алайҳиссалом ва Жабраил фаришта ораларидаги масофа яқинлигини англатади.

Қолу бало — Ҳақ таоло Одам болаларининг пушти камарларидан қиёматга қадар дунёга келажак барча зурриётлардан: «Мен сизларнинг Парвардигорингиз эмасманми?» деб сўраганида, улар: «Ҳа, Сен Парвардигоримизсан, бизлар бунга шоҳидмиз», деганларини эсланг» («Аъроф» сураси, 172-оятдан олинган ибора).

Қомат — севикли ёр; муҳаббат манбаи; қалбнинг юқори оламга таважжуҳ қилиши, сифинишга муносиб назарда тугилади. Зеро, Худодан бошқа сифинишга муносиб эмас.

F

Ғамза — кўз ишораси, кўз билан ишора қилиш, ноз ва дилбарона ишва билан кўз сузиш, боқиш. Тасаввуфда кўркув ва умид (хавфу ражо); идрок қилинган ишоратлар. Навоий ёзади:

Ул ғамза қон қилурға, ул кўз вафо қилурға,
Бедоду зулм боис, нозу итоб монёъ.

(«Фавоийид ул-кибар», 291, 5)

Ғариб — мусофир, кимсасиз, ажойиб, нодир, қизиқ, камёб. Солик асл ватани бўлмиш руҳлар оламидан келганини ва ўткинчи дунёда ғурбатда яшаётганини ҳис қилса, ғариб дейилади.

Ҳ

Ҳаблул варид — бўйин томири. Қуръондаги: «Биз инсонга унинг бўйин томиридан ҳам яқинроқмиз» оятига ишора («Қоф» сураси, 16-оят).

Ҳай — солик қалбида ҳосил бўлиб, уни хушвақт қиладиган завқ.

Ҳайрат — ҳайрон қолиш, ажабланиш. Қалбда юз очган тажаллий туфайли солиқнинг англаш ва муҳокамадан тўхтайдиган бир ҳолга етишиши. Навоий ёзади:

Кўнгулу кўз санга муштоқу йўлуқсанг, чиройингдин
Ани беҳудлуг этиб баҳрасиз, аммо муни ҳайрат.

(«Фавоийид ул-кибар», 76, 6)

Абу Наср Саррожнинг таърифлашича, ҳайрат таҳаммул, тафаккур ва ҳузурланиш асносида орифларнинг қалбларида юзага келган, уларни фикрлаш ва муҳокама

юритишдан четлаштирган «бадиҳат», яъни ёришиш, ойдинлашиш, ойдинликдир. Шиблийдан ҳайрат ҳақида сўраганларида, у: «Ҳайрат икки турлидир: бири — гуноҳ қилиш кўркувининг шиддатидан туғилган ҳайрат, иккинчиси эса қалблардан ўрин олган таъзим туйғусидан майдонга чиққан ҳайрат», деган экан. Ҳайрат фанофиллоҳ ҳолига кўтарилиш учун восита бўладиган мақомлардан бири ҳамдир.

Ҳал мин мазид — «Яна кўшимча борми?» «Яна зиёдаси борми?» маъноларини билдирадиган Куръоний ибора. «У Кунда Биз жаҳаннамга: «Тўлиб битдингми?» дермиз, у эса: «Яна кўшимча борми?» дер («Қоф» сураси, 30-оят). Тасаввуфий асарларда бу ибора орқали ёрнинг чексиз нозу истиғноси ва фазилатларига ишора қилинади.

Ҳаловат — мушоҳададан ҳосил бўлувчи нурлар.

Ҳақиқат — қалбнинг доимий суратда АЛЛОҲнинг ҳузурида бўлиши, бир лаҳза бўлса ҳам шубҳага бормаслиги, илоҳий оламда мушоҳада қилинадиган, аммо ифода қилиб бўлмайдиган, кашф ва илҳом йўли билан билинадиган маънавий ҳақиқатлар, маърифат. Тариқат сирри, яъни латоифалар нури зоҳир бўлса, ҳақиқат дейилади.

«Таҳқиқ» — ҳақиқат мартабасига етиш учун бутун қувватини ва тоқатини сарфлаш, «таҳаққуқ» — ҳақиқат мартабасига етишиш. «Ҳақиқати Муҳаммадийя» — ҳақиқатлар ҳақиқатидир. Илк ҳақиқат «АЛЛОҲ биринчи бўлиб, Ҳазрати Муҳаммад (с. а. в.) руҳини ва нурларини яратди, кейин ҳамма нарсани шу руҳ ва нурдан, шу руҳ ва нур учун яратди» шаклидаги ишонч, нури Муҳаммадий ва ақли куллий ақидаси.

Ҳақиқат бир неча маънода қўлланади. Жумладан, Худони таниш ва билиш; мажознинг зидди; банданинг Худо васлига интизорлик ҳолати; Ҳақ жамолини кўрсатиши; нарсалар манбаида илоҳий қудрат ва санъатни мушоҳада этиш ва ҳоказо.

Ҳақиқат шариат ва тариқат босқичларидан кейинги мақом бўлиб, Илоҳий Зот маърифатини ифодалайди. Тасаввуф бун «Шариат — солиқнинг жисми, ҳақиқат — унинг руҳи», деб таърифлайди. Сўфийлар ҳақиқатга етишишни асосий мақсад деб биладилар. Сайру сулук натижасида моддий ва маънавий тўсиқлардан ўтиб, ўз нафсларининг асл жавҳаридан, яратилиш ва дунёга келиш сирларидан огоҳ бўладилар. Баъзи сўфийлар бу мақомни фанодан сўнгги бақо деганлар. Бу тушунчанинг ривожланиши асосида аста-секин «комил инсон» тушунчаси юзага келган.

Тасаввуфий манбаларда ҳақиқат атамасидан ташқари «ҳақиқати жомӣ», «ҳақиқати мутлақ», «ҳақиқатул ҳақоӣқ» иборалари ҳам қўлланади.

Имом Муҳаммад Ғаззолий ҳақиқат истовчиларни тўрт гуруҳга: мутакаллимлар, файласуф ва ҳақимлар, исмоилия ва таълимия тарафдорлари ҳамда сўфийларга бўлади. Сўфийлар ҳақида: «Мен учун тамоман равшан бўлдики, Худойи таоло тариқатига қадам қўйганлар фақат сўфийлардир. Уларнинг ҳаёт тарзлари, тариқатлари, феъллари ҳам энг яхшидир, мақбулдир», деб таъриф беради.

Ҳақиқат аҳли башарий сифатлардан илоҳий сифатларга юксалган зотлардир. Қушайрийнинг ёзишича, шариат фикҳ илми бўлса, ҳақиқат тасаввуф илмидир. Ҳақиқат билан шариат бир танганинг икки томони кабидир. Ҳақиқатсиз шариат мақбул эмас, шариатсиз ҳақиқат эса ботилдир.

Ҳижоб — парда, тўсиқ. Ошиқни маъшуқидан ажратадиган ёки йироқлаштирадиган парда. Навоий ёзади:

Ўзлугининг ҳижобидин кимки ўзин халос этар,
Ўзга қаёнки солса кўз, мумкин эмас ҳижоб анга.

(«Наводир уш-шабоб», 10, 7)

Дунё ва охиратга оид тамаъ ва ниятлар инсонни АЛЛОҲдан йироқлаштирувчи ҳижоблардир. Нафс майллари ва шулар туфайли туғиладиган катта-кичик гуноҳлар ҳам Ҳақ ва солиқ орасини тўсиб турувчи ҳижоблар ҳисобланади. «АЛЛОҲ ила қул орасида нурдан ва қоронғуликдан майдонга келган етмиш минг парда бордир», дейди Нажмиддин Кубро. Оддий ҳижоб — парда, моддий олам билан маънавий олам орасидаги нафсоний ва зулмоний пардалар, ҳақиқатни кўришга моне бўладиган ёпқич. Кишининг Ҳақ ва ҳақиқат орасидаги пардаси. Ҳижоб ва парда фақат нафсдир.

Ҳол — меҳнат орқали қўлга киритилмайдиган Ҳақ неъмат. Мақомларга эса меҳнат билан эришилади. Ҳол — сўфийнинг юксак маънодаги маънавий-руҳий ҳолати; кайфият, қувват. Ҳол ўзгарувчандир. Ҳол ўзгаришларини бошидан кечирган солиқ ҳол соҳибидан мақом соҳибига айланади. Ҳол — ошиққа маъшуқнинг лутфи. Ҳол эгаси ишқ туғёнида ҳолдан ҳолга юксалиб боради.

Ҳол солиқнинг хоҳиш-иродасисиз АЛЛОҲдан қалбга етган маънолар, файзлардир. Илми қол — шарият, илми ҳол — тариқат. Тасаввуфда солиқнинг ҳоли муҳим аҳамиятга эга бўлгани учун ҳам тасаввуф баъзан илми ҳол деб юритилади. АЛЛОҲнинг розилигини топган тақводор инсонлар «ҳол соҳиби»дирлар. Шунинг учун ҳол соҳиби валий маъносида ҳам қўлланади.

Ҳол соҳиби — маънавий ҳолати яхши бўлган, тасаввуфий ҳолларни кўриб ва яшаб таниган; важд, жазба ва истиғроқ ҳолатида бўлган, сакр ва талвин соҳиби, ҳолига ҳоким инсон.

Ҳусн — гўзаллик, чирой. Илоҳий ҳусн. Энг мукаммал камолот ва сифатга эга бўлган Зот, Ҳақ, «АЛЛОҲ гўзалдир ва у гўзалликни севади» (Ҳадиси шариф). Ҳақ зотидаги барча мукаммал камолот; АЛЛОҲ жамоли, маҳбуб дийдори. Навоий ёзади:

Жамол мулкида сен ҳусн шоҳи, мен мунглуғ,
Шаҳ этса раҳм не тонг, чун эрур гадо ожиз.

(«Бадоеъ ул-васат», 205, 6)

МУНДАРИЖА

ҲАЗАЛЛАР

АЛИФ ҲАРФИНИНГ ОФАТЛАРИНИНГ ИБТИДОСИ «НАВОДИР»ДИН

Зиҳи зуҳури жамолинг қуёш киби пайдо	6
Илоҳий, амринга маъмур етти торами аъло	7
Юзунг кўзгусидин оламда юз нуру сафо пайдо	8
Зиҳи эл ниҳони санга ошкоро	9
Ё Раб, ул соатки тушкай ҳажр жисму жон аро	10
Зиҳи Буроқинг изи меҳру сайри барқосо	11
Бедилинг хайли русул, сенсен аларга дилрабо	12
Кимки еткай ишқ дарду доғидин офат анга	13
Ул парипайкарки, ҳайрон бўлмиш инсу жон анга	14
Чин кийиги десам кўзин, ваҳ, недурур итоб анга	15
Ваҳки, ҳол ошuftа қилди анбарин холе манга	16
Буким қолибдур ул ой ҳажрида ҳаёт манга	17
Келмай ул қотили замона манга	18
Нечаким куяр ҳажр аро жон манга	19
Борди раҳм айламай ул қофири худрой манга	20
Эй кўнгул, телбарадинг, эмди не тадбир санга	21
Ийди рухсоринг кўруб, бўлди улус ҳайрон санга	22
Тушкали қаддинг ҳавоси бошима авбош аро	23
Кирса ул гул хирмани ағёр ила гулзор аро	24
Жонда қўйдум чирмаған мактубини ҳижрон аро	25
Нуқтайи мушқдур бу ё холи анинг жабин аро	26
Эй, ғаминг гавҳари жону тан аро	27
Қосидеким ёрдин бир сўз ривоят айласа	28
Яшил тўн бирла олтун тутмалардин зебу фар анда	29
Жамолинг жилва қилди, бор эди оғзинг ниҳон анда	30
Ер тутқали ул қофири худком кўнгулда	31
Буду нобудум агар тенг бўлди жонон оллида	32
Йигитлигимда эдим мубтало йигитларга	33
Хатту зулфу қошларинг, эй дилбари чобук, бало	34
Тифллар тошики, жисмим қилди сартосар қаро	35
Кўзунгга тани нотаваим фидо	36
Чу ишқ дарду балони жаҳонға урди сало	37
Ҳар жафо қилсанг тўзармен, қилмасанг дағи вафо	38
Кўзумдин ашк тутандию бўлди қон пайдо	39
Шарора хатлари соғинма дуди оҳим аро	40

Лабингга айламиш ул холи анбарин ғавго	41
Кўз юзидин олғанымга ашқдин қондур сазо	42
Сен киби бир гул топилмас кезса юз гулшан аро	43
Бас ажабдур гар манга ул дилрабо қилғай вафо	44

БЕ ҲАРФИНИНГ БАЛОЛАРИНИНГ БИДОЯТИ «НАВОДИР»ДИН

Даҳр боғи аро кўп истамагил айшу тараб	45
Топмиш ул юз қатра-қатра хайдин ўзга обу тоб	46
Етти ҳажр айёми, қатлимга недур ҳар дам итоб	47
Эл парию ҳурни дегай гумон қилгонча ҳўб	48
Ажаб йўқ ўлса қаро зулф оразингга ниқоб	49
Ёр оғиз очмасқа дардим сўрғали топтим сабаб	50
Сочинг қаронғу тун, эй сарвқадди ширинлаб	51
Ул ойнинг гулшани ҳуснин хазондин асрағил, ё Раб	52
Хатинг ҳам ҳўбдур асрую холинг ҳам бағоят ҳўб	53
Қайси бир тухматки бизга қилмади нисбат рақиб	54
Наботдин газак этсанг ичарда бодаи ноб	55
Оғзи рамзин билмасам, эй хурдадон, кўп қилма айб	56
Гул чоғи ҳар гулга бир булбул тараннум кўргузуб	57
Шоми ғам ёғдирдиму оҳим шафақни су қилиб	58
Раҳм этар кофир кўзунг ул зулфу юзда чирмолиб	59
Гулрухи раъноқадим чун боғ тавф айлар бориб	60
Чун кулар ёни сўкулган жисми зоримни кўруб	61
Дуди оҳим кеча-кундуз чу фалак сори бориб	62
Тиғ ила хоки танимни ҳар тараф ёрдинг келиб	63
Тутанмас меҳри йўқ ҳажрим туни шарҳин савод айлаб	64
Эй кўнгул, маст ўлали азми харобот айлаб	65
Баҳор элга айшу манга изтироб	66
Кўзунгдин ҳам кўнгул, ҳам жонда ошуб	67
Кўзум ёшиму оқиб, ул қуёш сари чу боқиб	68
Бу кеча базмим аро турфалар ифшо айлаб	69
Гозаву сурмаға чун кўнгли бориб	70
Ёр ул вақт жафо расми тутуб	71

ПЕ ҲАРФИНИНГ ПАРИЙВАШЛАРИНИНГ ПАРВОЗИ «НАВОДИР»ДИН

Ул парийнинг чу бу мажнундин эрур ваҳшати кўп	72
Аввал иста манзили амну ҳарифи сода топ	73

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТОРОЖГАРЛАРИНИНГ ТАМОШОСИ «НАВОДИР»ДИН

Чун қўюб кеткунг жаҳон мулкин мусаххар бўлди тут	74
Бир мақоми амн топ, анда бурун ором тут	75
Навбахор ўлдию мен ҳажрида, соқий, май тут	76
Ёшурун дардимни зоҳир қилди афғон оқибат	77
Лаълидин чунки такаллумда томар оби ҳаёт	78
Лаъл эмас ширин лабингким, жон топар андин ҳаёт	79
Шўх икки гизолингни ноз уйқусидин уйгат	80
Менга бегонадурур ул буту мен ишқида маст	81
Бодайи ишқинг кўруб топти бузуғ кўнглум шикаст	82
Эй кўнгул, дедимки, айлаб азм жононимға ет	83
Тийраву афсурдабиз, эй ишқ тарқатқан булут	84
Ким экин майдонда, ё Раб, ул тўни гулгун йигит	85
Оҳким, олди қариган чоғда кўнглум бир йигит	86
Ҳабиб ғайр ила май ичти, эй кўнгул, қон ют	87
Чобукеким қатл учун сурди яна майдонға от	88
Етилмиш, Аллоҳ-Аллоҳ, не қомат, ул қомат	89
Эй сабо, ҳолим бориб сарви хиромонимға айт	90
Ишқ солди хонумоним ичра ўт	91
Қилди душман раҳм, баским қилди жавр изҳор дўст	92
Эйки, файз истарсен, ўзни сарвдек озода эт	93

СЕ ҲАРФИНИНГ САМИН ГАВҲАРЛАРИНИНГ САМАРАСИ «НАВОДИР»ДИН

Замона эрур чун маҳалли ҳаводис	94
Фалак ҳаводисидин бўлса ҳар боло ҳодис	95
Менинг расволигимға бодаи гулгун эрур боис	96

ЖИМ ҲАРФИНИНГ ЖАМИЛАЛАРИНИНГ ЖИЛВАСИ «НАВОДИР»ДИН

Сиҳи бошинг уза «Ва-ш-шамс» зеваридин тож	97
Эй гадойинг оллида муҳтож аҳли тахту тож	98
Майи лаълингга гўёким ҳаёти жон эрур мамзуж	99
Кўнглумга айла лаъли шакарханд ила илож	100

ЧИМ ҲАРФИНИНГ ЧОБУКЛАРИНИНГ ЧЕҲРАКУШОЙЛИҒИ «НАВОДИР»ДИН

Наргис ул кўздек эмас, эй боғбон, боқиб кўз оч	101
Қўйди юз шомӣ ажал зулфин паришон айлагаҳ	102
Гириҳ-гириҳ чу тугарсен етар оёғинга соҳ	103
Кўруб дардим тараҳҳум қилмадинг ҳеч	104
Ул турки хитонинг эрур андоққи кўзи қиймоч	105

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲАРАМИЙЛАРИНИНГ ҲУСНОРОЙЛИҒИ «НАВОДИР»ДИН

Бу чаманким, тўкилур шом, гул очилса сабоҳ	106
Жонима еткурди ул лаъли равоносо фараҳ	107
Бўлса бўлғай сарв қадлар ичра ҳар гулрӯ малиҳ	108
Ахтарин ашк эттию совуғ нафасни оҳ субҳ	109
Ҳажрдин асру ҳазинмен, соқиё, тутқил қадаҳ	110
Субҳ дайр ичра муганний ўйла тузди шадди руҳ	111

ХЕ ҲАРФИНИНГ ХЎБЛАРИНИНГ ХИРОМИ «НАВОДИР»ДИН

Фано тариқида ҳар кимки ҳосил этти русух	112
Фироқ ўтики, бало оғзидур анга манфаҳ	113
Шўх кўп йўқ бириси, ўйлаки, айёр ул шўх	114
Эй кўнгул, чунки эрур ёр майи фурқати талх	115
Эрур барот ила байрам ул ойға зулф ила руҳ	116
Мени ишқдин манъ этар сода шайх	117
Хатинг сипоҳи чу чиқти нечукки мўри малаҳ	118

ДОЛ ҲАРФИНИНГ ДИЛОРОМЛАРИНИНГ ДАВРОНИ «НАВОДИР»ДИН

Эй жамолинг меҳридин равшан азалдин то абад	119
Ситам эрмас эдиким, айладинг кўнглумни юз парканд	120
Қайда қилғай соядек мен телбайи хокийни банд	121
Нолонмен очар бўлса юз ул ҳури парийзод	122
Бўлди кўнглум шод топқач тигдин кўксум кушод	123
Гар кўнгулни айласа ул қотили хунхора сайд	124
Дуди оҳ эрмас, кўнгул уйин қаро қилғанда дард	125
Эй, юзунг оллида беҳол хирад	126

Кўнгул ҳароратин англатди оҳи дардолуд	127
Зиҳи ҳажрингда айлаб бизни ғам шод	128
Ишқ аро расволиғим элга берур Мажнунни ёд	129
Кўнгулда юз била хаттинг гар ўт солур, гар дуд	130
Зикринг айларда чекармен ҳар дам оҳ, эй сарвқад	131
Сену — фирдавс ичида кавсару ҳур, эй зоҳид	132
Эй, сочинг занжирининг савдосида мажнун хирад	133

ЗОЛ ҲАРФИНИНГ ЗУЛҲАЁТЛАРИНИНГ ЗУФУНУНЛИҒИ «НАВОДИР»ДИН

Қазо не ҳукми айлар жаҳонгадур нофиз	134
Кўнглум эрур ул ғунчайи сероб ила мултаз	135
Эй лабларинг ҳаловатидин жонга илтизоз	136

РЕ ҲАРФИНИНГ РАЪНОЛАРИНИНГ РУСТАХЕЗИ «НАВОДИР»ДИН

Зиҳи мазоҳир аро меҳри оразингдин нур	137
Сариг коғазмудурким сўзи ҳажрим айладим таҳрир	138
Кўнгул ичра ғам камлиги асру ғамдур	139
Рангсиз холинг жамолинг хонида, эй сиймбар	140
Сенинг ҳуснунг, менинг ишқим ажойиб унс тутмишлар	141
Ҳам кўзум тортар, ҳамул мезон била кўнглум солур	142
Тийра шомим ичраким барқи балолар чоқилур	143
Кечаким зулфунг ҳаёли кўнглум ичра айланур	144
Фироқ иситмаси андоқ танимдин ўт чиқарур	145
Кўнгул уйида юзунг нақшин айламан тасвир	146
Етти жон оғзимаким чиқмас уйидин ул ҳур	147
Жунун салосилида бўлди жисми зор ҳақир	148
Чун мени мажнун бошин атфол тоши синдурур	149
Қайси тўбий жилваси сарви хиромонингча бор?	150
Суда юзунгму акси ё чашма аро париймудур?	151
Лаълинг, аё, не ажаб рангиндур	152
Дилрабо, сендин бу ғамким, менда бордур, кимда бор?	153
Гул юзунг ҳажрида чиқса ўтлуғ оҳим гоҳлар	154
Куфрдин зуннорлар гар турраси тобинда бор	155
Ошкоро юз туган гарчи тани зоримда бор	156
Хатту юзунг ҳажрида кўзким, булут монандидур	157
Кўксумни чунки қилди лабинг ҳажри ёралар	158
Қуёш юзинда хатинг сабзасиға маскандур	159

Қилғали азми сафар улким манга дилхоҳдур	160
Сарв уза гул очтиким, қад узра рухсорим будур	161
Чиқмаса жонон ғаму андуҳдин, жоним чиқар	162
Шамъ ул ой ҳажрида тун куймагим огоҳидур	163
Тоза сарве боғ аро, дерларки, ноз оғоз этар	164
Ул ўтлуғ чехраға зарбофт хилъат не ярошибдур	165
Ложувардий қошинг узра зарварақ тобонмудур?	166
Ул куёштин айру ўртанган ичимда қайғудур	167
Дуд янглиғ дема, кўнглум оҳи дардолудидур	168
Кўк бинафшазорини анжум чу наргисзор этар	169
Нетиб туз этай қадким, жисмимда шиканлардур	170
Юзунгдек қамар йўқтур, қадингдек шажар йўқтур	171
Ул саводи хатмудур ё сабзайи жаннатмудур?	172
Кўзунг сарфитнайи олам тушуптур	173
Яна ҳамдамим шуълайи ғам бўлуптур	174
Фурқат ичра шарбати лаълинг висоли кам бўлур	175
Ўтлуғ юзидин ул ойким бурқаин олиптур	176
Қачонким боданўшум май ичарга изтироб айлар	177
Ҳар гаҳки қадахнўшум майли майи ноб айлар	178
Жонға йўқ кўнглумдину кўнглумга йўқ жондин хабар	179
Қосидеки еткурур кўнглумга жонондин хабар	180
Куйди кўнгулки, қолмади ашқда қонидин асар	181
Бизга жаҳон боғидин ул сарви гуландом етар	182
Ёри бирла бода ичкан нўши жондурким, ичар	183
Кўнглума ҳажрингда жаннат гулшани зиндон эрур	184
Тўрт ранги мухталифдин ҳуллаким, жонон кияр	185
Кимки анинг бир малаксиймо париваш ёри бор	186
Юз олман йўлидин қатлимға чун ташриф ёр элтур	187
Сариғ либос аро ул нўшлабки, хандондур	188
Хаста кўнглумнингки, зулфунг шомида ороми бор	189
Кўнгул кўзлар йўлин тутмоққа ҳажрингда шитоб айлар	190
То дайр ичинда муғбачалардин нишонадур	191
То турраси торинда ҳар сори тугунлардур	192
Кўз қонидин дема, этагим лолавордур	193
Ҳарорат жонима ул оташин лаъл аҳгариндиндур	194
Икки кўзумки дарду бало жўйборидур	195
Жонда ишқинг бўлғуси, то танда жон бўлғусидур	196
Донайи ашқимки, ёғмоғлиғ била афсонадур	197
Маркаб эрмаским, сабо майдонда гардангез эрур	198
Не лўливашдур ул қотилки, қон тўкмаккадур яксар	199

Менда бир ўтдурки, гар дам урсам афлок ўртанур	200
Бу тоза туганким ғамидин кўнглум ародур	201
Оразинг ҳуснин фузун қилган ҳилолий қош эрур	202
Телба кўнглумга хирад аҳли маоши қайдадур	203

ЗЕ ҲАРФИНИНГ ЗЕБОЛАРИНИНГ ЗИЙНАТИ «НАВОДИР»ДИН

Эй жалолу раҳматингдин гар залилу, гар муаззаз	204
Сарв янглиғ жилва қилсанг ноз ила, эй сарвиноз	205
Шаҳсворим тавсани айларму оё пўя тез	206
Қуш кетурди номангу, кўнглумни қилди шуълаҳез	207
Совуғ оҳимдин ўлсанг бетаҳаммул кўзга келтур юз	208
Чу нома чирмадим ёзиб юзунг шавқида шўрангез	209
Бас эттим ашкфишонлиғ чу зоҳир эттинг юз	210
Чун қўярмен ул жаҳон оройиши базмиға юз	211
Мотам ўз ҳолимғадурким, ўлтурур ул раҳмсиз	212
Сарвқадлар агар биру гар юз	213
Қилур пайконларинг кўнглум ўтин тез	214
Кўрунур оташин лаълинг дилафрўз	215
Деман, эй ҳўблар, вафо қилингиз	216
Дўстлар, аҳли замондин меҳр умиди тутмангиз	217
Дўстлар, олам элига ёру ҳамдам бўлмангиз	218
Ғам шоми гар ўтумға бўлур шамъ ашкрес	219
Не айб жон манга беҳол бўлса жононсиз	220
Онсиз ўлмоқ, эрур ўлмоқ жонсиз	221
Эй шикибу сабр, бир кун худ манга ёр эрдингиз	222
Деди: кўзум қичишур, айтдимки: бода томиз	223
Бўлди шому жонға ул ой ҳажридин қайғу ҳануз	224
Бўлмас қаро кўз элдин тутмоқ киши вафо кўз	225
Ёпилмас гар менга қонлиғ судин кўз	226
Ишқ юки айлади торами аълони кўж	227

СИН ҲАРФИНИНГ СУМАНБАРЛАРИНИНГ САВДОСИ «НАВОДИР»ДИН

Жуд эмас кўп базл учун кўп мол қилмоғлиғ ҳавас	228
Боғ аро не сарв этармен орзу, не гул ҳавас	229
Жонға лаълинг майи жомидур мултамас	230
Кўнгул ҳар тун фароғ истаб бало тоғини ёстанмас	231
Менга бир сарви гулрух бўлди мунис	232

Гулгун май ичиб сунбули чун гулга ёпишмас	233
Бизга ул маҳваш тилию кўнгли бирла ёр эмас	234
Жонга лаълингдин бир ўпмакдур қиёсан илтимос	235
Гар менингдур ёр лўли бўлса, шоҳ этмон ҳавас	236
Кўйи тоши бошима ҳайф, айласам уйқу ҳавас	237
Манга манзил кўҳан дайри фано бас	238
Қилмон ул бебок кесган наълни ўпмак ҳавас	239
Тонг эмас гар чин юзинда қаҳрдин мавжуд эмас	240
Эй, фироқингда ҳаётимдин менга озору бас	241
Даҳрдин меҳру вафо қилма ҳавас	242
Кўнглум ичра дарду ғам аввалғиларға ўхшамас	243
Ҳар неча куйсам ул ой кўнглумни пайдо айламас	244
Хўблар минг бўлсалар, мен хастага бир ёр бас	245
Нигорим дардима наззора қилмас	246

ШИН ҲАРФИНИНГ ШЎХЛАРИНИНГ ШАМОЙИЛИ «НАВОДИР»ДИН

Жамоли нуруни чеккан тарозу ою қуёш	247
Кўймади шоми хуморим тийраликдин ақлу ҳуш	248
Дўстлар, кўнглумни васл уммиди беҳол айламиш	249
Сабзаи хат оразинг боғини хазро айламиш	250
Шомким тун пардасинда айлади ихфо қуёш	251
Ҳусн боғи ичра қаддинг сарви бўлмоғлиққа туш	252
Ул париваш одамивашлиғлар айлаб қилди ҳуш	253
Меҳр эмас, гардун юзунг ҳижронидин доғ ўртамиш	254
Юз сеҳр қилса кимгаки элликдин ўтти ёш	255
Тун ҳам кечу йўл дағи йироқ, сен дағи сархуш	256
Донаи холи лабинг кўнглум қушин ром айламиш	257
Гўйиё бир-бирига ошиқ эрур ул икки қош	258
Сўз демай икки шакардек лабиким банд ўлмиш	259
Вафодин чекса бош ул сарви маҳваш	260
Неча оҳ урсам бўлур кўздин бағир хуноби фош	261
Ишқ ичинда жуз ўлум мушқилки, бўлғай бизга иш	262
Зулфиға ҳар ён гириҳ тушкан эрур бас турфа иш	263
Куйдumu топтим кўнгулни ўтға солғондин бу иш	264
Менмудурменким қуёш кулбамни равшан айламиш	265
Лабингни сўрғали муҳри сукут оғзима тушмиш	266
Майки лаълидин томизди ул нигори боданўш	267
Суроҳи то майи лаълинг висолин орзу қилмиш	268
Шабистонимда жом ичра юзунг акси чароғ ўлмиш	269

Қайси водийким танимни ашк сели сурмамиш?	270
Телбалик сенсиз, эй пари, менга иш	271
Оразинг ҳижронидин келмас манга гулзор хуш	272
Ошиқ ўлдум, билмадим, ёр ўзгаларга ёр эмиш	273
Менга эмди сарв ила гул муддаоси қолмамиш	274
Кўнгулни бу кеча бир ой ҳаёли мубтало қилмиш	275

СОД ҲАРФИНИНГ САНАМЛАРИНИНГ СИЙТИ «НАВОДИР»ДИН

Бировки дайр сори зоҳир айлади ихлос	276
Хусн оятики келди юзунг қиссасида нас	277
Қатл учун элга чу таъмим ила бердинг танқис	278
Май мени қилди риёи порсолиғдин халос	279
Кишига берса ғаму меҳнати даврон танқис	280

ЗОД ҲАРФИНИНГ ЗАМИРОНБЎЙЛАРИНИНГ ЗИЁСИ «НАВОДИР»ДИН

Қила олғонча риё аҳлидин эткил иъроз	281
Истасам бўсе лабидин, жон тилар жонон эваз	282
Оразингдур офтоби оламородин ғараз	283
Гар будур қомати раъно била зебо ораз	284

ТЕ ҲАРФИНИНГ ТАННОЗЛАРИНИНГ ТАРОВАТИ «НАВОДИР»ДИН

Десангки, фақр тариқини айлайин мазбут	285
Қилди ботил меҳрдин ҳар неча қилди ёр шарт	286
Ой юзунг кўзгуву атрофини тутқан занг хат	287
Холларининг нуқтасидин топти зеб ул турфа хат	288

ЗЕ ҲАРФИНИНГ ЗАРИФЛАРИНИНГ ЗУҲУРИ «НАВОДИР»ДИН

Не нутқи дилкаш эрур, ваҳ, не дилрабо алфоз	289
Лабингдин бўлди бу маҳжур маҳзуз	290
Неча ёлғон сўзу музҳик ҳаракот, эй воиз?	291
Чекти булбул киби минг лаҳн ила дoston ҳофиз	292

АЙН ҲАРФИНИНГ ИЁРЛАРИНИНГ АЛОМАТИ «НАВОДИР»ДИН

Иззат тамаъ ким айласа тарк этмайин тамаъ	293
Меҳр ила гар келди чарх айвони рифъатдин мунӣ	294
Қилди уқор ўтоғасин ул қотили шижоъ	295
Лабларингдин ҳар замон жонни тилармен мунтафӣ	296
Кўруб оразинг йиғласам йўқ бадеъ	297
Ҳажр ўтидин шом агар мендек эмас беҳоб шамъ	298
Торттим ранжи хумор айлаб майи аҳмар тамаъ	299

ҒАЙН ҲАРФИНИНГ ФИЗОЛАЛАРИНИНГ ҒАВҒОСИ «НАВОДИР»ДИН

Зиҳи буроқинг изидин қамар узорида доғ	300
Гарчи йўқтур лозазори ашкима пайдо қироғ	301
Хазон фаслида ул ой жисму рухсоримни кўрган чоғ	302
Оҳ ўти бирла юзунг ҳажрида қилсам гашти боғ	303
Баски кўйдунг кўксума кўнглумни олғон чоғ доғ	304
Заиф жисмим аро бир-бирининг устига доғ	305
Ончаким ул ғамза сурди кўргузуб бедод тиг	306
Сарғарибтур лоларўйим ранжи то бўлмиш қотиг	307

ҒЕ ҲАРФИНИНГ ФИТНАЛАРИНИНГ ҒУСУНИ «НАВОДИР»ДИН

Тоғ ошиқлиқ юкидин ҳам бўлурға йўқ хилоф	308
Ғамзадин кўп тиг урдунг айлабон кўксум шигоф	309
Оразинг хуршиди келди ахтари буржи шараф	310
Не навъ кўнглум ўлур ишқ хайли бирла ҳариф	311
Новакинг токим эрур куйган кўнгулда муътакиф	312
Тонг йўқ, урмоқ юз бу саргардону маҳзун ҳар тараф	313

ҚОҒ ҲАРФИНИНГ ҚИЁМАТЛАРИНИНГ ҚИРОНИ «НАВОДИР»ДИН

Жаҳон золи ҳам макр этар, ҳам нифоқ	314
Чехра гулгун сафҳасига қилдинг афшон зарварақ	315
Мушкил ишдур уйда бир ғойибни ҳар дам йўқламоқ	316
Васлинга кечрак етишсам, лутф этиб узрумға боқ	317
Сипеҳр боғин нужум варди чу қилди ул навъиким Хаварнақ	318

Гар қуёш оразиға саъбдурур кўз солмоқ	319
Ул парипайкарки бўлмиш инсу жондин хўброқ	320
Улки, кофур бўлуб мушки қилур раънолиқ	321
Санга не ғам мен киби мажнуни шайдодин йироқ	322
Ҳажр аро раҳминг киби бўлмас манга кам иштиёқ	323
Ашкдин бўлди қарорған қулбаи вайроним оқ	324
Юзунг қуёшиға бу навъ эса аён бўлмоқ	325
Очибон кўксумни ёрғил қилмасам доғи ёзуқ	326

КОФ ҲАРФИНИНГ КОФИРЛАРИНИНГ КАМОЛИ «НАВОДИР»ДИН

Санову зотинг ичра топиб ажз, аҳли идрок	327
Қолибмен заъфдин баским ул ой отти манга новак	328
Ҳажрким ҳар дам мени беваҳму бок айлар ҳалок	329
Телба ким кўрди мени шайдодек	330
Кўкрагимдур субҳнинг пироханидин чокрок	331
Не ҳуш уммидиким урён нигун қад бирла урсам так	332
Юзунг очиб не ажаб юз хонумонни ўртамак	333
Халқ кўнгли бўлмағай ул шўхи кофар кўнглидек	334
Шикоф эмас буки кўксумга солди тиғи ҳалок	335
Танға тошу қўлга тиш захмики солди телбалик	336
Қочинг ул кўздин, ангаким ул лаби хандон керак	337
Неча бўлғай захмлик кўнглумни маҳзун айламак	338
Ул париваш эрур андоқ нозук	339
Чаманда сарвинозим жилва қилмоқ айламас оҳанг	340
Чаманда сабза манга ханжар ўлди, сарв — хаданг	341
Йўқ даҳрда гарчи ёр сендек	342
Кўюнғ, тиғи кўксум шигофини йирдик	343
Не ҳаёл эди янаким кўнгул қуши сайдини ҳавас айладинг	344
Кўрдум оғзингни манга қаҳр ила чун сўз қоттинг	345
Эй кўнгуллар зулфи занжирида қайд этмак фанинг	346
Тарарда тоб урар, турраи паришонинг	347
Манга бир лаҳза вафо айламадинг	348
Хизр — хаттинг сабзаси, ҳайвон суйи — нўши лабинг	349
Чекиб кўнглумни уздунг, андаким кўнглум уйин буздунг	350
Жисмимға варам ҳайъати ҳар тошки урдунг	351
Сарвға раъно хироминг бирла бедод айладинг	352
Ё Раб, ул ойники эл кўнглиға марғуб айладинг	353
Тийра қилмиш тун киби офоқни оҳим менинг	354

Неча ул күй итларига еткай озорим менинг?	355
Синғоли кўнглум оқар ҳар лаҳза хуноби анинг	356
Кўнгулки ҳажр туни кўймади қарорин анинг	357
Ёр келса, дўстлар, оҳанги рафтор айламанг	358
Ваҳки, ўтлуқ чехра очиб хонумоним ўртадинг	359
Эй кўзу кўнглум, сиришқу оҳдин тўфон қилинг	360
Май била майхонанинг хиштин тош узра ҳал қилинг	361
Бир ўт эсаки манга журмсиз вафони кам эттинг	362
Саманди ноз уза ул чобуки балоға боқинг	363
Кўнгулким ҳар ёниға наъл кестим бўлғали зоринг	364
Донаи холинг била кўнглум қушин ром айладинг	365
Эй муғанний, ёр базмида наво соз айласанг	366
Ваҳ, не руҳафзо қаду дилкаш хироми бор анинг	367
Ул пари бу телба бирла ошно бўлса не тонг?	368

ЛОМ ҲАРФИНИНГ ЛУЪБАТЛАРИНИНГ ЛАТОИФИ «НАВОДИР»ДИН

Зиҳи ниҳоятинг охир келиб абад аввал	369
Қилса жонон оллида жоним туфайл ўлмоққа майл	370
Ўйла бўлмиш гул юзунг ёди била қонлиғ кўнгул	371
Менинг кўнглумни ишқ, ул гул юзин мул	372
Оразинг шавқи дамиким айланур қонлиғ кўнгул	373
Демонким, мени ёд этиб шод қил	374
Гар лабинг оллида даъво қилмади изҳор лаъл	375
Ўйлаким гулгун қилур хусн аҳли рухсорини мул	376
Эй кўнгул, ул оташин оразға кўп ўрганмагил	377
Кўнгул ичраки ҳар дам қон тўкар ул қофири қотил	378
Эй кўнгул, ҳар макр ила қочсанг улустин шукр қил	379
Ул зақанни упаю гулгунадин наззора қил	380
Қуруди чеккали қондин кўзум ниқоб қизил	381
Қасди жоним қилди ҳажр, эй қотили хунҳор, кел	382
Сарвдек хазро либосинг бирла, эй нозук ниҳол	383
Эй жамолинг равзаси фирдавс боғидек жамил	384
Гулшанингдадин елдек, эй раъно ниҳол	385
Белинг солур димоғимға тахайюл	386
Лаъли жонбахшингда бир гавҳар агар топмиш халал	387
Қасди жон айлар дамодамким анга юз жон туфайл	388
Гар етар ағёрдин юз минг жароҳат, эй кўнгул	389
Англадинг ё йўқмуким айлар сафар ёр, эй кўнгул	390

Эй латофат касбида ҳуснунгга ҳожатманд гул	391
Эй манга сенсиз баҳору боғу бўстондин малол	392
Кеча ул ой бирла эрдим, ваҳ, бу тушдур ё ҳаёл	393
Демаким, мастлигдин қадди бўлмиш ҳар қаён мойил	394
Онча бўлди тан ўқунгдин ичкари, ташқори йўл	395
Айлади кўнглум қуши ул шом гису сори майл	396
Не ажаб майл айласам йўқлукқа ҳар дам, эй кўнгул	397

МИМ ҲАРФИНИНГ МАҲБУБЛАРИНИНГ МАЛОҲАТИ «НАВОДИР»ДИН

Зиҳи мулкунгнунг ўн секкиз мингдин бири келиб олам	398
Мен гадо махмуру пири дайр элинда жоми Жам	399
Ҳам субҳи оразингдур вардиятун-насойим	400
Не итни ул бути бегонаваш итики соғиндим	401
Ўртанур эл фурқатингдин навҳа бунёд айласам	402
Бу кун аҳли жаҳондин хастахотирмен, жаҳондин ҳам	403
Лоладек юзунг ҳаёлидин тўла қондур кўзум	404
Қадингга Тўби ўлубтур мутию чокар ҳам	405
Чу ёпса наъшим уза муг палоси идборим	406
Кўнглума ёр истабон меҳнат келурни билмадим	407
Зулмати ҳижрон қилур қатъи ҳаётим дам-бадам	408
Лаълингки, соғиндим ани жон розиға маҳрам	409
Ҳажридин кўксумни дермен ўйла афғор айласам	410
Борди ёру тўзмон эл бормоққа ҳам, турмоққа ҳам	411
Ул қуёш юзлукни ҳар тун ёд қилмоқдур ишим	412
Гар анинг васлиға ҳаддим йўқ, эрур хуш ёди ҳам	413
Кимсани дард аҳли деб сирримға маҳрам айладим	414
Дам-бадам ҳар кун ул ой бедодини ёд айларам	415
Эйки аввал қоматинг васфини шамшод айладим	416
Етти сўзи ҳажру чектим оҳи дардолуд ҳам	417
Яна фироқ ўтиға тушти тоблиғ кўнглум	418
Кеча куйдурди фалакни шуълаи тобу табим	419
Ҳажри мундоқки, узар бир-биридин пайвандим	420
Нўши лабини ҳар неча сўрдум, ўсонмадим	421
Бақо дашти нечук қатъ ўлмасун айлаб мурур айём	422
Тишларимдин ики дандонаки чарх айлади кам	423
Менки ҳар дам, дўстлар, бедод этардин зор эсам	424
Қаю манзилки анда ҳосил ўлғой лаҳзае комим	425
Май учун дайрдадур оромим	426

Не янглиг дей қошинда арзи ҳолим	427
Ўтуб санамлар аро бир-бирига кўз солдим	428
Зиҳи биҳишти жамолинг келиб менинг чаманим	429
Йўқ дема, гар оғзингни десам нуқтаи мавҳум	430
Қарог эрмаски, қилмишмен кўзум сели йўлин муҳкам	431
Сарви озодимни боғ ичра хиромон истарам	432
Чу бердим жонни, қилма зулм расму қатл ойин ҳам	433
Яна ишқ аро зордурмен, ҳазин ҳам	434
Тоқибон жон риштасин руқъангни тумор айладим	435
Содаваш ёрим бағоят пурфан эрмиш англадим	436
Ёр маълум айламиш ошиқлиғу шайдолиғим	437
Нега қон ёшим оқизди дилситоним билмадим	438
Қон ютуб умре жаҳон аҳлида бир ёр истадим	439
Лоларўюм бордию ишқин ниҳоний асрадим	440
Чун ўлармен бир нафас ул дилрабони кўрмасам	441
Лаълича эмас оғзи қилур вақт такаллум	442

НУН ҲАРФИНИНГ НОЗАНИНЛАРИНИНГ НОЗИ «НАВОДИР»ДИН

Эй кўнгул, айлама даҳр эски работин маскан	443
Ончаким Ширину Лайлидин сенинг ҳуснунг фузун	444
Бенавомен айру хайли ҳамдаму ҳамроздин	445
Улча кўнглум кўрди, ожизмен ани изҳордин	446
Гарчи тўкти қон кўзум сенсиз ҳамон кўнглум ҳамон	447
Лаъли шавқиндаки боғланди кўзум устида қон	448
Қоматингдек боғи ҳусн ичра йўқ сарви равон	449
Кўйи туфроғига дафн айланг таним қилмай қафан	450
Қуруғ жисмим ўтундекдур бало даштида қақшолған	451
Қилмағай гардун қуёшқа мужтамиъ ҳар кавкабин	452
Донаи холинг терарга қўйма кўнглум булбулин	453
Гул эмаским, қон этиб афлок бахтим ахтарин	454
Кўзумга ҳажрда бирдек қоронғудур туну кун	455
Лаъли оқ уй уғлари қонлиғ мужам бўлмиш яқин	456
Уюй олсам эшикинг туфроғини ёстанибон	457
Хатингким меҳр уза чекти саводин	458
Қилди айшим субҳини ул шўх лаъби тийра тун	459
Тамуғ ўтиға унаб, ҳажринг ўтиға унаман	460
Не тонг бўлсам сияҳрўз ул қуёшдин айру, эй гардун	461
Гар ўлсам зарра-зарра ул қуёш тиғи жафосидин	462

Ваҳи, ваҳшу тайр уюмаслар ғамим бедодидин	463
Ўтда қил янглиғ танимни ҳажр ўтининг тобидин	464
Кўнгуллардин кўруб зулфунг аро ўтлуқ асар ҳар ён	465
Ваҳ, не хуштур шаҳсуворим келса майдон соридин	466
Моҳиён ҳавзида ёру ҳажрида мен қайғудин	467
Йўқтурур бир дамки ўлмон фурқатинг бедодидин	468
Ул сабабдин тийрадуру кўнглум уйи ҳижронидин	469
Ақлу жону кўнглум ул ой фурқати озоридин	470
Менки ҳар соат чекармен юз жафо ағёрдин	471
Меҳр эмас машғал ёрутқон қалъаи афлокдин	472
Бир паривашким кўнгул девонадуру савдосидин	473
Мен киммену қилмоқ ҳавас ул шўх либосин	474
Тирик қолсам гар ўзни базми васлинг ичра солғаймен	475
Ёр ила ағёр озоридин андоқ зормен	476
Туфроғимдин аҳли ишқ этса тануре шодмен	477
Тушта лаълин кўрдум уйғонмай дебон қайғудамен	478
Ул ой фироқ ила қисмим ғам этса найлагамен?	479
Оразингни туш кўруб то субҳ тиндим уйқудин	480
Зарварақтин ё киби қошингда зеварму экин?	481
Не баҳор ўлғайки, бир гул ҳажридин бадҳолмен	482
Мовийи беҳол кўнглак, ваҳ, не фаррухфол экин	483
Чок-чок эттинг кўнгул комини ҳосил қилмайин	484
Ошиқ ўлдум, неча жавр аҳли замондин тортайин?!	485
Чехра ёптинг, хаста жонимни анга зор айлабон	486
Шоми ҳижрон зулматида оби ҳайвон истамон	487
Қоши ёсинму дейин, кўзи қаросинму дейин	488
Кўз оҳим ўти сори шоядки солмағайсен	489
Кимса мендек ишқ аро бесабру ором ўлмасун	490
Лабларинг шарбатини чашмаи ҳайвонму дейин?	491
Неча ул чехрани кўз лавҳида тасвир этайин	492
Ишқ аро мен киби йўқ бесарусомон бўлган	493
Бўлди аёғинг қаро зийнату пероядин	494
Кўргузуру ағёр юз тухмат ниҳони найлайин	495
Бало дашти аро Мажнун менингдек кўрмамиш даврон	496
Нола номақдуру тонг эрмас мени маҳжурдин	497
Ёрни дерларки чекмиш юз жафо мен зор учун	498
Ҳамул тоғеки толиъ бўлмиш эрди ул қуёш андин	499
Адаб сиёсати чекти кўзумга мужгондин	500
То муҳаббат дашти бепоеъида оворамен	501
Оху вовайлоки, ишқингдин жаҳон шайдосимен	502

Лабингким ўлик тиргузур жонму эркин?	503
Чун хаёлингда кўнгул беҳол эди ўз рашкидин	504
Эй қуёш, ёйдинг туман минг зарра бу ғамнокдин	505
Юзинда май гулидур ё юзин кўргузди кўзгудин	506
Чоклик кўксум эшикдур, жисм уйи байтул-ҳазан	507
Хаёлинг келса кўнглумга бўлур озурда мужгондин	508
Агар ишқинг ҳавосида ёғар ҳар жола тош ўлсун	509
Ҳуққаи лаълингда кўптур хурдаи маъни ниҳон	510

ВОВ ҲАРФИНИНГ ВИЛОҲАТАФЗОЙЛАРИНИНГ ВАҚОЕЪИ «НАВОДИР»ДИН

Фалакдин гар манга ҳар лаҳза юз қайғу келур ўтру	511
Қаён қилса ҳаво ул турфа қуш уйқум олур қайғу	512
Оҳу ашкимдин шикоят айламиш ул тундхў	513
Кўнглуму бағримни ғамзанг тиғи айлар ков-ков	514
Сипехри ойинагун гар дамимдин ўлди қоронғу	515
Қад эрмаски, сарви хиромон эрур бу	516
Кофургун либос аро ул сарвиноз экинму?	517
Лабингга то етибтур бармоғим ҳайратдин эркинму?	518
Олди чун илгига ул ҳури суманбар кўзгу	519
Юзунг баёзида ул холи мушксо ҳинду	520
Агар ошиқ этса висол орзу	521
Кўзумдин учти яна ёрсиз бу шом уйқу	522
Эй йўлунгда подшоларға гадолиғ орзу	523
Фироқинг ичра ишим изтиробдур асру	524
Қад эрмас равза сарви нозидур бу	525

ҲЕ ҲАРФИНИНГ ҲУМОЮНВАШЛАРИНИНГ ҲАЛОКАНГИЗЛИҒЛАРИ «НАВОДИР»ДИН

Юсуф эрмас чу малоҳатда жамолингга шабиҳ	526
Тикмагаймен тиғи захмин ўлсам ул озор ила	527
Ингали кўктин балолар зинадур қилсанг нигоҳ	528
Гулгун енг ичра илгин ул мушкбў ғазола	529
Гар дурдии хум бўлсун, агар соф пиёла	530
Мен нетиб ишқида оқил бўлаю фарзона	531
Зиҳи гул ичра қулар чоғ этиб аён ғунча	532
Сипехр сақфиға олтун сутун бўлур, эй моҳ	533
Қилмағил борғали шитоб яна	534

Ё Раб, ул юзни даме кўзумга пинҳон айлама	535
Очиб кўксум шигофин айладим кўнглумни наззора	536
Яна зулфунг бузуглуқ солди кўнглум хонумонинда	537
Манга май ўлмади рўзий тараб аёғинда	538
Худҳуд элтур дардлиғ пайғомим ул ой қошиға	539
Фигонки, умрум ўтар туну кун хаёл била	540
Номаи шавқум киши арз айлай олмас ёрға	541
Лаъли серобингдин ул янглиғ келур жон оғзима	542
Чиқти пайконинг кўнгулдин охи дардолуд ила	543
Мушкин хатинг ул юз киби гулгун варақ ичра	544
Истарам етсам кўюндек гул узорим қошиға	545
Фироқ солди бир ўт жисми нотавонимға	546
Ҳаргиз эрмас ҳусн ул меҳри жаҳоноройча	547
Кўнглумда доғ шамъи жамолинг хаёлида	548
Эй сабо, ҳолимни арз эт гулрухи таннозима	549
Кўзларида ишқдин су эрди уйқу ўрнида	550
Ёрдин яхши эмас айламаги ёр гила	551
Илтифот этти букун мен қулға ул шоҳ ўзгача	552
Ваҳки, умрум барча зойиъ бўлди эл коми била	553
Меҳрида мен хастанинг ҳар лаҳза ҳоли ўзгача	554
Солиб қон онча қўйдунг доғ бу жисми фиғор ичра	555
Ваъда айлаб васл жисми нотавоним ўртама	556
Ваҳки, келтурдунг фироқингдин балолар бошима	557
Мен ўлсам айламанг ул тифлға хабар ногаҳ	558
Дайр аро то айладинг кўнглумни зор, эй мугбача	559
Қошининг ёйи чекилмиш зулфи чавғониғача	560
Гули рухсоринг аро бўлғали пинҳон ғунча	561
Топиб ҳаёт зулоли хатинг қаросинда	562
Гар неча чавгонға бирдур гўй эл майдонида	563
Бўлсам ул қотил шаҳиди ҳасрату ҳирмон била	564
Эй ниҳоли қоматинг сарсабз жон бўстонида	565
Доғи қонин кўргузур Мажнун мазаллат шолида	566
Саводи холи анинг хатти мушкбор ичра	567
Рўзгорим чун қарорди шоми ҳижрони била	568
Ул учуғ эрмас қабарған лаъли руҳафзосиға	569
Нилдин беҳол холинг лаъли сероб устина	570
Юз боло тоши агар ёғдурса дилбар бошима	571
Холин ўпсам не учун манъ қилур жонона	572
Буки мен маҳруму эл маҳрамдурур жононима	573
Ёқар ўлсанг итинг илгига ҳино қоним ила	574

Яна ишқ илгидин ҳолим уланди зорлиғларға	575
Маст отланди ул ой қилмай хабар аҳбобқа	576
Эй кўнгул, ҳажрим балосин арз қилдим шоҳима	577

ЛОМАЛИФНИНГ ЛОЛАРУХЛАРИНИНГ ЛОБАСИ «НАВОДИР»ДИН

Лабинг фикри бағримни қон қилдило	578
Ошно ёрим яна бегоналиғ фан қилдило	579

Ё ҲАРФИНИНГ ЯҒМОЙИЛАРИНИНГ ЮЗ КЎРГУЗМАКЛАРИ «НАВОДИР»ДИН

Зиҳи тажаллийи ҳуснунг келиб жаҳонорой	580
Топмадим аҳли замон ичра бир андоқ ҳамдаме	581
Не бир субҳ ул қуёшнинг илгидин ичтим тўла жоме	582
Чехра кўрсатгилки жон бермоқ тариқин кўрсатай	583
Ёр тандин жоним айрилгунча зулмин қилмоғи	584
Ваҳки, диним кишварин торож қилди кофире	585
Не ажаб гирён кўзум гар бўлмас уйку манзили	586
Бас ажабдур, икки лаълин кўрсангу оғзин доғи	587
Жисми ул гулнинг қизил тўндинмудур гул хирмани	588
Кўнгулнинг чокидин гар бўлса жоннинг ваҳмию боки	589
Кош санчилса ики кўзума кўюнг тикани	590
Оразинг ҳажрида зор эрдим қуёш ботқон чоғи	591
Неча йилда қилмади кўнглумга ишқи шиддати	592
Ўйла ҳижрон тийрадурким, зулм экок ул ой фани	593
Чун сўз айтурсен лабинг титрар ғазаб қилғон чоғи	594
Ким экин ул кўй аро деб, келса андин ит уни	595
Юзи давринда қиронму зоҳир этмиш ул пари	596
Насли одам бўлмади ҳаргиз муҳаббат мазҳари	597
Қон айладинг кўнглумни ниҳони	598
Кўнгулки иткали андин топилмади хабаре	599
Ит киби неча самандинг сўнгича пўя урай	600
Хунфишон кўзни юбон оқ этти ашким касрати	601
Гул ёпиштурдингму юзга шўхлиқтин ҳар сари	602
Сўз вафодин демаким, ул эрмас аҳли ҳусн иши	603
Тоғ аро Фарҳоду ҳар ён сурма қилған тошни	604
Хаёл ўлғон киши ишқ ичра фаҳм айлар хаёлимни	605
Неча тиг урдунг кўнгулга тийра оҳи итмади	606

Сарсари оҳимдин ул ой фурқатида ғам туни	607
Менмудурменким, кўнгулдин айрумен жондин доғи	608
Дашт уза саргашта мажнуннунг таку пўй урмоғи	609
Неча ниҳони ишорат рақиблар сари	610
Саҳар ховар шаҳи чарх узраким, хайлу ҳашам чекти	611
Чарх агар солса йироқ юз йил висолингдин мени	613
Йўқ вафо аҳлида бир зори паришон мен киби	614
Киши кетурса манга сарви гулузоримни	615
Гулшан ичра махфий ичсанг бодаи гулфомни	616
Чун аён қилди лабинг аксини жом, эй соқий	617
Лаҳза-лаҳза чунки ортар ул пари зеболиғи	618
Оғиз ичра тилингдек ғунчада гулбарги тар бўлғай	619
Кўнгул ўт берки, бир гул ҳажридин кўксумга доғ ўртай	620
Неча килки тахайюл бирла бир сурат нигор айлай	621
Неча кўргузсам ниёз, ул шўх ноз айлар, нетай?	622
Рўза бўлдию манга ичмак-емак кам бўлмади	623
Кўз ёшим ғалтон борур ул орази дилжў сари	624
Нотавон наргисидек айлади бемор мени	625
Эй қуёш, невчун қошингдин соядек сурдунг мени	626
Бор эди ул ҳамки бир чоғ бизга ёре бор эди	627
Яна лаълинг ғами ашкимни жигаргун қилди	628
Йўқтур андуху малолат ўтига хас мен киби	629
Чок бўлғоч кўнглум олди шўхлар филҳол ани	630
Очмағай эрдинг жамоли оламоро кошки	631
Ёрдин айрилса, қотилмағлигин билмас киши	632
Баски кўнглумни фалак мажруҳу вайрон истагай	633
Фироқ ашкидин, эй кўз, даме очил боре	634
Гул эмас ҳар ён юзунг даврида оро қилғали	635
Эй кўнгул, васлидин ул ой бизни навмид этмагай	636
Сўрмангиз ашким суйинким муттасилму келгуси	637
Аҳли дил оллида дилдор илтифоти камлиғи	638
Бормағил қаҳр била бағрим этиб қон эмди	639
Неча мен меҳнат чекиб, ул ой танаъум айлагай	640
Истадим ёреки, кўнглум дам-бадам шод айлагай	641
Гулшани кўюнгдин айру боғи ризвонни нетай?	642
Чу кўйдум ишқ, уят ҳар бедилу девонадин доғи	643
Чархким ою қуёши бору юз минг анжуми	644
Агар ишқ айлади бечора бизни	645
Гулбун узра субҳидам ҳар сори гулбарги тари	646
Чехра ёпиб мени куйдурма, ахи	647

Кўнгулнинг ҳажр аро жондин малоли	648
Соқиб, йўқ гаму дардима ҳаде	649
Кўнглум олгон дилбарим дилдорлиғ билмас, нетай?	650
Яна ниҳон қиласен бизга қасду кин боре	651
Ишқ аро ҳолимға бир ҳамдам тараҳҳум қилмади	652
Сен зулоли васл ичиб, мен заҳри ҳижрон ичкучи	653
Йўқ манга ҳад васл алфозин тилима сурғали	654
Неча ҳажрингда чекиб ун йиғлай	655
Лабинг Масиҳу анинг нутқи нуктапардози	656

МУСТАЗОД

Дин офати бир муғбачаи моҳлиқодур	658
---	-----

МУҲАММАСЛАР

Маснади ҳусн узра токим кўрмишам ул шоҳни	660
Оҳким, волиҳмен ул сарви хиромондин жудо	661
Бўлмағай эрди жамолинг мунча зебо кошки	662

МУСАДДАС

Даҳр аро чун қайғусиз йўқ ҳеч ишрат, эй рафиқ	666
---	-----

ТАРЖИЪБАНД	669
------------------	-----

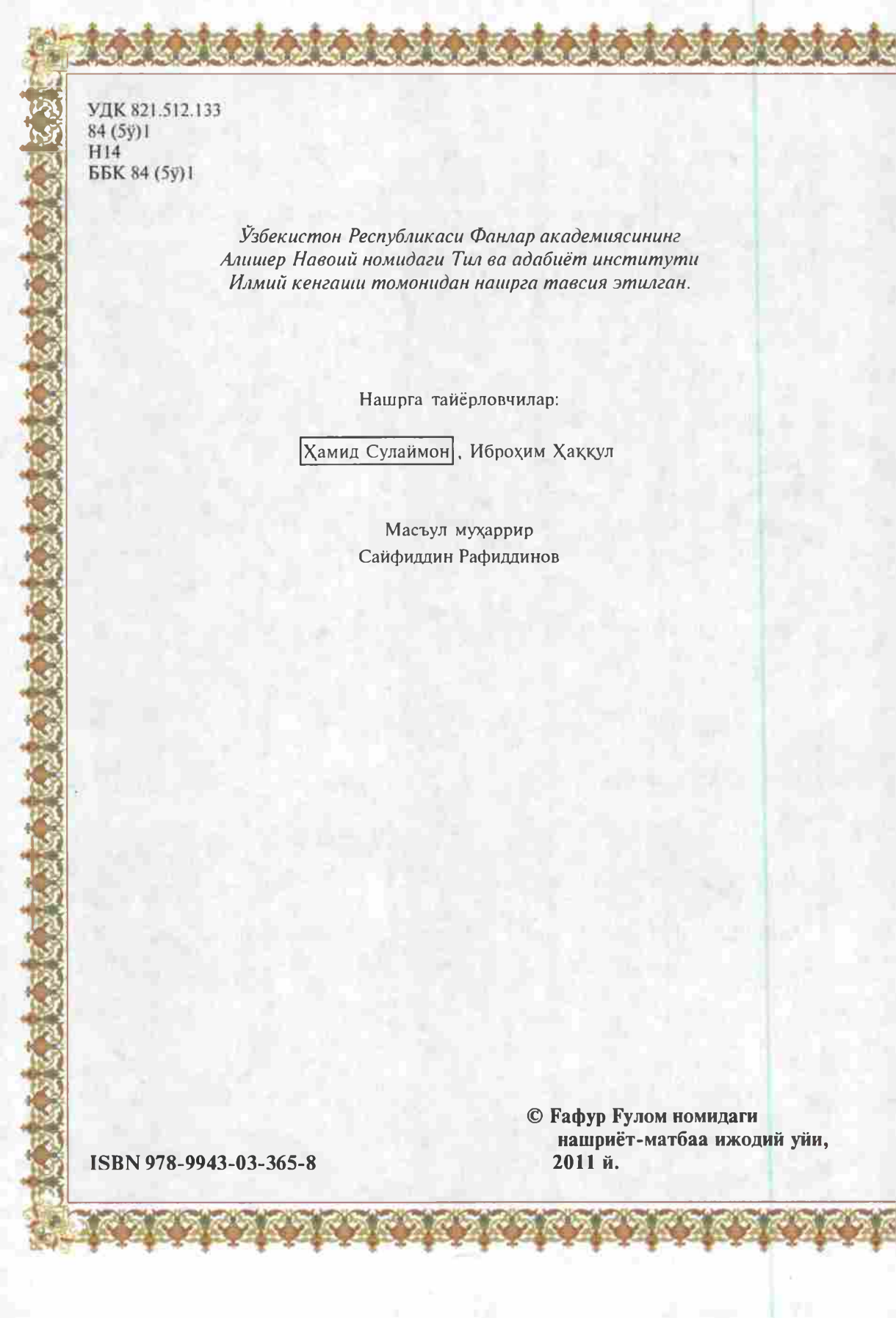
ТАРКИББАНД	678
------------------	-----

ҚИТЪАЛАР	684
----------------	-----

МУАММОЛАР	703
-----------------	-----

КЎРСАТКИЧЛАР	715
--------------------	-----

ТАСАВВУФИЙ ИСТИЛОҲЛАР	724
-----------------------------	-----

УДК 821.512.133
84 (5у)1
Н14
ББК 84 (5у)1

*Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти
Илмий кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.*

Нашрга тайёрловчилар:

Ҳамид Сулаймон, Иброҳим Ҳаққул

Масъул муҳаррир
Сайфиддин Рафиддинов

ISBN 978-9943-03-365-8

© Фафур Фулом номидаги
нашриёт-матбаа ижодий уйи,
2011 й.

Адабий-бадиий нашр

АЛИШЕР НАВОИЙ

Тўла асарлар тўплами

Ўн жилдлик

Иккинчи жилд

ХАЗОЙИН УЛ-МАОНИЙ

Наводур уш-шабоб

Китоб безаклари ва макетини

Анатолий Бобров ва Шухрат Мирфаёзов тайёрлади

Нашр учун масъуллар: *Лазиз Тангриев, Илҳом Зоиров*

Муҳаррирлар: *Маъсуда Йўлдошева, Ваҳоб Раҳмонов*

Бадиий муҳаррир *Акром Баҳромов*

Техник муҳаррир *Татьяна Смирнова*

Саҳифаловчилар: *Умида Валижоновна, Акмал Сулаймонов*

Мусахҳиҳлар: *Доно Тўйчиева, Фотима Ортиқова*

Нашр. лиц. № 154. 14.08.09. Босишга 02.06.2011 й.да рухсат этилди.

Бичими 70 x100 $\frac{1}{16}$. Таймс гарнитураси. Офсет босма.

62,25 шартли босма тобоғи. 20,0 нашр тобоғи.

Адади 3000 (1-завод 1000) нусха. 62 — 2011 рақамли шартнома.

247 рақамли буюртма. Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг

Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи босмахонасида чоп этилди.

100128. Тошкент. Шайхонтоҳур кўчаси, 86.

Бизнинг интернет манзил: www.iptdgulom.uz

E-mail: iptdgulom@sarkor.uz

Навоий, Алишер.

Хазойин ул-маоний: тўла асарлар тўплами: 10 жилдлик / А.Навоий; нашрга тайёрловчилар: Ҳ.Сулаймон, И.Ҳаққул; масъул муҳаррир С.Рафиддинов; ЎзР ФА, А.Навоий номидаги тил ва адабиёт ин-ти. – Т.: Фафур Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2011. – 772 б.

Ж.2 : Наводур уш-шабоб. – 772 б.

ББК 84 (5ў)1